

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES

December 2023 • Volume 7 • Issue 3

ISSN 2602-3288

International Journal of Social and Humanities Sciences is an internationally refereed academic journal. Was published twice in 2017 and 2018. Since 2019, the number of publications has been increased to three.

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES

International refereed academic journal was published twice in 2017 and 2018. Since 2019, the number of publications has been increased to three.

Uluslararası hakemli akademik dergi ve 2017, 2018 yıllarında iki kez yayınlanmış olup 2019 yılından itibaren yayın sayısı üçe çıkarılmıştır.

December 2023 ♦ Volume 7 ♦ Issue 3

Aralık 2023 ♦ Cilt 7 ♦ Sayı 3

dergipark.gov.tr/ijshs

ijshs.iarsp.org

All right reserved © Her hakkı saklıdır

The rights of all the papers accepted for publication belong to the International journal of social and humanities sciences.

Yayımlanacak makalelerin tüm yayın hakları International journal of social and humanities sciences'e aittir.

The responsibility of the manuscripts belong to the authors. International journal of social and humanities sciences and the editors are not responsible for the manuscripts.

Dergide yayımlanan makalelerin tüm sorumluluğu yazarlara ait olup, bu konuda International journal of social and humanities sciences ve editörler sorumlu tutulamazlar.

The articles published in the journal can be cited by giving proper reference.

Dergide yayımlanan makalelerden kaynak gösterilerek aktarma ve alıntı yapılabilir.

KURUCU / FOUNDER

Tuncay AYDEMİR

BAŞ EDITÖR / EDITOR IN CHIEF

Asst. Prof. Dr. Leyla AYDEMİR / Karadeniz Technical University

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

(Listed by title and alphabetical order / Unvan ve alfabetik sıraya göre listelenmiştir)

- Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Ahmet INAM / Middle East Technical University
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY / Uludağ University
Prof. Dr. Andreas HEINZ / Humboldt University Berlin
Prof. Dr. Antonia DARDER / Loyola Marymount University
Prof. Dr. Atilla AKBABA / İzmir Kâtip Çelebi University
Prof. Dr. Aylâ NEUSEL / University of Kassel
Prof. Dr. Boike REHBEIN / Humboldt University Berlin
Prof. Dr. Claudia BRUNS / Humboldt University Berlin
Prof. Dr. David ANG / Auburn University Montgomery
Prof. Dr. Diane SUNAR / Istanbul Bilgi University
Prof. Dr. Dinçay KÖKSAL / Çanakkale Onsekiz Mart University
Prof. Dr. Dolunay ŞENOL / Kırıkkale University
Prof. Dr. Ercan S. TÜRK / University of South Carolina
Prof. Dr. Erol YILDIZ / University Innsbruck
Prof. Dr. Fadıl HOCA / International Vision University
Prof. Dr. Gökce YURDAKUL / Humboldt University Berlin
Prof. Dr. Harun GÜMRÜKÇÜ / Akdeniz University
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. İsmail DOĞAN / Ankara University
Prof. Dr. Kamuran REÇBER / Uludağ University
Prof. Dr. Kerim EDİNSEL / 19 Mayıs University
Prof. Dr. Klaus SCHLICHTE / University of Bremen
Prof. Dr. Lokman ÇİLİNGİR / 19 Mayıs University
Prof. Dr. Mehmet Akif ERDOĞRU / Ege University
Prof. Dr. Meltem KULAÇATAN / University of Zürich
Prof. Dr. Mustafa GENCER / Abant İzzet Baysal University
Prof. Dr. Öner DEMİREL / Kırıkkale University
Prof. Dr. Özcan DEMİREL / Hacettepe University
Prof. Dr. Peter HEINE / Humboldt University Berlin
Prof. Dr. Sami KARADENİZ / Başkent University
Prof. Dr. Serpil SANCAR / Ankara University
Prof. Dr. Sevil ATASOY / Üsküdar University

Prof. Dr. Sibel KALAYCIOĞLU / Middle East Technical University
Prof. Dr. Tayyar ARI / Uludağ University
Prof. Dr. Temel ÖZTÜRK / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Ute PFLÜCKE / University of Applied Sciences Zittau/Görlitz
Prof. Dr. Ülkü ELİUZ / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Veysel BOZKURT / İstanbul University
Prof. Dr. Werner GRONAU / University of Applied Sciences Stralsund
Prof. Dr. Yasemin KARAKAŞOĞLU / University of Bremen
Prof. Dr. Yıldız ECEVİT / Middle East Technical University
Prof. Dr. Yusuf Ş. HAKYEMEZ / Karadeniz Technical University
Dr. Melitta WALIGORA / Humboldt University Berlin
Dr. Ulrike HAMANN / Humboldt University Berlin
Dr. Zafer AKINCI

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

(Listed by title and alphabetical order / Unvan ve alfabetik sıraya göre listelenmiştir)

Prof. Dr. Abdulkadir GÜL / Erzincan University
Prof. Dr. Abdullah ÇOLAK / Hitit University
Prof. Dr. Abdullah KORKMAZ / İnönü University
Prof. Dr. Adnan ÇELİK / Selçuk University
Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN / Ordu University
Prof. Dr. Ali ÇELİK / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Ali Murat VURAL / İstanbul University
Prof. Dr. Arzdar KİRACI / Siirt University
Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN / Hacettepe University
Prof. Dr. Aylin NAZLI / Ege University
Prof. Dr. Aysun ÖZKÖSE / Karabük University
Prof. Dr. Barış ÖZDAL / Uludağ University
Prof. Dr. Burçin HATİPOĞLU / Boğaziçi University
Prof. Dr. Çağlar ÖZEL / Cyprus International University
Prof. Dr. Gülay EKİCİ / Gazi University
Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE / Cumhuriyet University
Prof. Dr. Hakan ACAR / Kocaeli University
Prof. Dr. HAYATİ AKTAŞ / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Hikmet ASUTAY / Trakya University
Prof. Dr. Hikmet YAZICI / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU / 19 Mayıs University
Prof. Dr. İdil SAYIMER / Kocaeli University
Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI / 19 Mayıs University
Prof. Dr. İsmail A. ÖZÇELİK / Avrasya University
Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN / 19 Mayıs University
Prof. Dr. Lee G. STREETMAN / Delaware State University
Prof. Dr. M. Asif YOLDAŞ / Avrasya University
Prof. Dr. Mehmet OKUR / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Mehmet YAVUZ / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Murat YILDIZ / Cumhuriyet University

Prof. Dr. Mustafa Çağatay OKUTAN / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR / Kafkas University
Prof. Dr. Nadir SUĞUR / Anadolu University
Prof. Dr. Nazife GÜNGÖR / Üsküdar University
Prof. Dr. Nesrin KALYONCU / Abant İzzet Baysal University
Prof. Dr. Nezahat ALTUNTAŞ / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Nilgün ÇELEBİ / Muğla Sıtkı Koçman University
Prof. Dr. Niyazi USTA / 19 Mayıs University
Prof. Dr. Orhan ÇOBAN / Selçuk University
Prof. Dr. Ömer ÇAHA / Yıldız Technical University
Prof. Dr. Rolf-Dieter HEPP / Freie University Berlin
Prof. Dr. Sema ETİKAN / Ahi Evran University
Prof. Dr. Songül SALLAN GÜL / Süleyman Demirel University
Prof. Dr. Tahir AKGEMCİ / Selçuk University
Prof. Dr. Turgut Hacı ZEYREK / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Yıldız AKPOLAT / Atatürk University
Assoc. Prof. Dr. A. Didem DANIŞ ŞENYÜZ / Galatasaray University
Assoc. Prof. Dr. A.Mecit CANATAK / Yüzüncü Yıl University
Assoc. Prof. Dr. Abdullah Şevki DUYMAZ / Süleyman Demirel University
Assoc. Prof. Dr. Abdurrahman KOLCU / Recep Tayyip Erdoğan University
Assoc. Prof. Dr. Abdülmecit NUREDİN / International Vision University
Assoc. Prof. Dr. Açalıya ALLMER / Dokuz Eylül University
Assoc. Prof. Dr. Ali ESGİN / İnönü University
Assoc. Prof. Dr. Ali Kürşat TURGUT / Akdeniz University
Assoc. Prof. Dr. Aliye Senem DEVİREN / Mustafa Kemal University
Assoc. Prof. Dr. Artun AVCI / Marmara University
Assoc. Prof. Dr. Arzuhan Burcu GÜLTEKİN / Ankara University
Assoc. Prof. Dr. Aycan ÇİÇEK SAĞLAM / Muğla Sıtkı Koçman University
Assoc. Prof. Dr. Ayşe Pelin ŞAHİN TEKİNALP / Hacettepe University
Assoc. Prof. Dr. Ayşe TAVUKÇUOĞLU / Middle East Technical University
Assoc. Prof. Dr. AYTEKİN ÇÖKELEZ / Istanbul Technical University
Assoc. Prof. Dr. Barış ERDEM / Kırgızistan Türkiye Manas University
Assoc. Prof. Dr. Bayram SEVİNÇ / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Berrin FİLİZÖZ / Cumhuriyet University
Assoc. Prof. Dr. Bülent KARA / Ömer Halisdemir University
Assoc. Prof. Dr. Bülent YILMAZ / İnönü University
Assoc. Prof. Dr. Bünyamin AKDEMİR / İnönü University
Assoc. Prof. Dr. Duygu KIZILDAĞ / Afyon Kocatepe University
Assoc. Prof. Dr. Ebru TAYSI / Süleyman Demirel University
Assoc. Prof. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ / Atatürk University
Assoc. Prof. Dr. Erdal AKSOY / Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Erhan DURUKAN / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Erkan Turan DEMİREL / Fırat University
Assoc. Prof. Dr. Ersan BAŞAR / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Fariz AHMADOV / Azerbaijan State Economics University
Assoc. Prof. Dr. Figen Güner DİLEK / Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Hatice DEMİRBAŞ / Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ / 19 Mayıs University
Assoc. Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL / Gaziantep University
Assoc. Prof. Dr. İbrahim ÇEŞMELİ / İstanbul University

Assoc. Prof. Dr. İlker İŞSEVER / İstanbul University
Assoc. Prof. Dr. İsmail Hakkı ERTEN / Hacettepe University
Assoc. Prof. Dr. Kezban ÇELİK / 19 Mayıs University
Assoc. Prof. Dr. Leyla ALPAGUT / Abant İzzet Baysal University
Assoc. Prof. Dr. Lilian Maria TONELLA TÜZÜN / Anadolu University
Assoc. Prof. Dr. M. Kevser BAŞ / Yıldırım Beyazıt University
Assoc. Prof. Dr. M. Yavuz ALPTEKİN / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Mehmet KOYUNCU / Ege University
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Turgut BERBERCAN / Çankırı Karatekin University
Assoc. Prof. Dr. Mensur NUREDİN / International Vision University
Assoc. Prof. Dr. Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ / Yıldız Technical University
Assoc. Prof. Dr. Nalan KAZAZ / International Vision University
Assoc. Prof. Dr. Qadir BAYRAMLI / Azerbaijan State Economics University
Assoc. Prof. Dr. Sefa ÇETİN / Kastamonu University
Assoc. Prof. Dr. Selim EREN / 19 Mayıs University
Assoc. Prof. Dr. Semra PURKİS / Muğla Sıtkı Koçman University
Assoc. Prof. Dr. Semra TUNÇ / Selçuk University
Assoc. Prof. Dr. Serdar SAĞLAM / Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Sibel KILIÇ / Marmara University
Assoc. Prof. Dr. Şerife GENİŞ / Adnan Menderes University
Assoc. Prof. Dr. Şirin DİLLİ / Giresun University
Assoc. Prof. Dr. Şükrü ASLAN / Mimar Sinan Fine Arts University
Assoc. Prof. Dr. Vehbi BAYHAN / İnönü University
Assoc. Prof. Dr. Volkan ALTINTAŞ / İzmir Kâtip Çelebi University
Assoc. Prof. Dr. Yelda Aydın TÜRK / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Yüksel TOPALOĞLU / Trakya University
Asst. Prof. Dr. Kadir ÇAKIR / Çukurova University
Asst. Prof. Dr. Abdullah OĞRAK / Yüzüncü Yıl University
Asst. Prof. Dr. Abdurrahman ÇALIK / Yüzüncü Yıl University
Asst. Prof. Dr. Ali Barış KAPLAN / İstanbul Medipol University
Asst. Prof. Dr. Ali Haydar ALTUĞ / Artvin Çoruh University
Asst. Prof. Dr. Ali ÖZTÜRK / Bartın University
Asst. Prof. Dr. Alpay TIRIL / Sinop University
Asst. Prof. Dr. Aslı GÜNGÖR / İstanbul Arel University
Asst. Prof. Dr. Aslı ÖZTOPÇU / Maltepe University
Asst. Prof. Dr. Aslı Yılmaz UÇAR / Altınbaş University
Asst. Prof. Dr. Aybike SERTTAŞ ERTİKE / İstanbul Arel University
Asst. Prof. Dr. Aykut HALDAN / Trakya University
Asst. Prof. Dr. Aytuğ ARSLAN / İzmir Kâtip Çelebi University
Asst. Prof. Dr. Bekir ZENGİN / Cumhuriyet University
Asst. Prof. Dr. Birnaz ER / Dumlupınar University
Asst. Prof. Dr. Buket KORKUT RAPTİS / Muğla Sıtkı Koçman University
Asst. Prof. Dr. Burak DOĞU / İzmir University of Economics
Asst. Prof. Dr. Burak HERGÜNER / Avrasya University
Asst. Prof. Dr. Canan AKSOY / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Canser KARDAŞ / Muş Alparslan University
Asst. Prof. Dr. Cemal İNCE / Gaziosmanpaşa University
Asst. Prof. Dr. Ceren YEGEN / Muş Alparslan University
Asst. Prof. Dr. Çiğdem USTA / Karadeniz Technical University

Asst. Prof. Dr. Davut YİĞİTPAŞA / 19 Mayıs University
Asst. Prof. Dr. Demet TÜZÜNKAN / Woosong University
Asst. Prof. Dr. Derya DERİN PAŞAOĞLU / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Dilek ÇETİNDAS / Erzurum Technical University
Asst. Prof. Dr. Dilek SÜREKÇİ YAMAÇLI / Nuh Naci Yazgan University
Asst. Prof. Dr. Elif DEMİREL / Kırıkkale University
Asst. Prof. Dr. Emin Baki ADAŞ / Adnan Menderes University
Asst. Prof. Dr. Emine DAĞTEKİN EKİNCİ / Dicle University
Asst. Prof. Dr. Emine Funda SERİN / 19 Mayıs University
Asst. Prof. Dr. Emrah ÖZSOY / Sakarya University
Asst. Prof. Dr. Erol KALKAN / Avrasya University
Asst. Prof. Dr. Ertan DÜZGÜNEŞ / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Esra IŞIK / Dumlupınar University
Asst. Prof. Dr. Eyüp ÖZTÜRK / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Fahrünnisa BİLECİK / Bartın University
Asst. Prof. Dr. Fatih KAHRAMAN / Karamanoğlu Mehmetbey University
Asst. Prof. Dr. Fatih TOPALOĞLU / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Fatma Fehime AYDIN / Yüzüncü Yıl University
Asst. Prof. Dr. Fatma Gaye GÖKALP YILMAZ / Mehmet Akif Ersoy University
Asst. Prof. Dr. Feyza Ceyhan ÇOŞTU / Hitit University
Asst. Prof. Dr. Feyza TOKAT / Pamukkale University
Asst. Prof. Dr. Füsün YILDIZBAŞ / İstanbul Arel University
Asst. Prof. Dr. Gökhan ABA / Bandırma Onyediy Eylül University
Asst. Prof. Dr. Gül Esra COŞKUN / Üsküdar University
Asst. Prof. Dr. Gülten GÜLTEPE / Atatürk University
Asst. Prof. Dr. Hatice TOKSÖZ / Süleyman Demirel University
Asst. Prof. Dr. Hatice Zekavet KABASAKAL / Dokuz Eylül University
Asst. Prof. Dr. Hilal Tuğba ÖRMECİOĞLU / Akdeniz University
Asst. Prof. Dr. Hülya Çalışkan AKGÜL / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Hüsnü AYDENİZ / Atatürk University
Asst. Prof. Dr. İbrahim BOZKURT / Mersin University
Asst. Prof. Dr. İdris YÜCEL / Hacettepe University
Asst. Prof. Dr. Jülide ERDİNÇ / Haliç University
Asst. Prof. Dr. Levent KALYON / Avrasya University
Asst. Prof. Dr. Leyla AYDEMİR / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Mehmet Levent ERDAŞ / Akdeniz University
Asst. Prof. Dr. Mevlüde ZENGİN / Cumhuriyet University
Asst. Prof. Dr. Muhammed SAMANCI / Bozok University
Asst. Prof. Dr. Muharrem HAFIZ / İstanbul University
Asst. Prof. Dr. Mukaddes ÖRS / Akdeniz University
Asst. Prof. Dr. Murat ELMALI / İstanbul University
Asst. Prof. Dr. Mustafa METE / İstanbul Aydın University
Asst. Prof. Dr. Muzaffer UZUN / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Nehir VAROL / Ankara University
Asst. Prof. Dr. Niyazi GÜMÜŞ / Kastamonu University
Asst. Prof. Dr. Nurhodja AKBULAEV / Azerbaijan State Economics University
Asst. Prof. Dr. Nuri AVŞARLIGİL / Akdeniz University
Asst. Prof. Dr. Olga UNTİLA KAPLAN / İstanbul Medipol University
Asst. Prof. Dr. Osman SİRKECİ / Giresun University
Asst. Prof. Dr. Pınar KARAMAN / Sinop University

Asst. Prof. Dr. Pınar ŞAHİN / Doğuş University
Asst. Prof. Dr. Salih BİRİNCİ / Atatürk University
Asst. Prof. Dr. Salih SALBACAK / Fatih Sultan Mehmet University
Asst. Prof. Dr. Savaş TAŞ / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR / Çukurova University
Asst. Prof. Dr. Semih Serkant AKTUĞ / Siirt University
Asst. Prof. Dr. Semin KAZAZOĞLU / Yıldız Technical University
Asst. Prof. Dr. Serdal FİDAN / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Serkan DEMİREL / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Seval Ünlü GÖK / Beykoz University
Asst. Prof. Dr. Sevim HACIOĞLU / Kırklareli University
Asst. Prof. Dr. Sibel YILDIZ KISACIK / Ömer Halisdemir University
Asst. Prof. Dr. Şerif BALDIRAN / Amasya University
Asst. Prof. Dr. Tahir BENLİ / Kastamonu University
Asst. Prof. Dr. Tolga BOZKURT / Ankara University
Asst. Prof. Dr. Tuncer YILMAZ / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Uğur ÖZCAN / Fatih Sultan Mehmet University
Asst. Prof. Dr. Yaprak ÖZEL / İstanbul Gelisim University
Asst. Prof. Dr. Yavuz BAYRAM / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Yeliz KINDAP TEPE / Cumhuriyet University
Asst. Prof. Dr. Yılmaz BÜKTEL / Trakya University
Asst. Prof. Dr. Zeliha TEKİN / Muş Alparslan University
Asst. Prof. Dr. Zerrin Funda ÜRÜK / İstanbul Gelisim University
Dr. Işıl Günseli KAÇAR / Middle East Technical University
Dr. Meryam SCHOULER-OCAK / Charite Berlin University
Dr. Neringa SLAVINSKAITE / Woosong University
Dr. Onur İNAL / University Hamburg
Dr. Selim KARYELİOĞLU / Karadeniz Technical University
Dr. Şahin EKBEROV / Azerbaijan State Economics University
Dr. Yasemin Tezgiden CAKCAK / Middle East Technical University

DİL EDİTÖRLERİ / LANGUAGE EDITORS

(Listed by alphabetical order / Alfabetik sıraya göre listelenmiştir)

Emrah NOYAN
Berna SAĞLAM
Cenk İŞLER
Fred GERART
Meral BİRİNCİ
Olaf HOFMANN
Seda ALTUNTAŞ
Tuba TEKİN

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Emre Taş, Uğur Özcan

- Bali Geleneksel Mimarisinde Kültür ve Din Temelli Sürdürülebilir Mimarlık Uygulamaları* 11-36
Sustainable Architecture Applications Based on Culture and Religion in Bali Traditional Architecture

Ryan Macey Wise, Eylül Değirmenciöglü

- The Dark Triad, Sociosexual Orientation, and Perceptions of Male Attractiveness: Investigating the Impact of Social Context* 37 – 62
The Dark Triad, Sociosexual Orientation, and Perceptions of Male Attractiveness: Investigating the Impact of Social Context

Besmillah Daqiq, Sayeed Asif Akramy, Zumaray Wajed

- Exploring Reasons of Code-Switching among EFL Learners: A Case Study of Takhar University of Afghanistan* 63 – 74
Exploring Reasons of Code-Switching among EFL Learners: A Case Study of Takhar University of Afghanistan

Ahmad Said Abubakar, Halima Mahmud Abdullahi, Usman Hamza Sa'id,

Ali Hussaini, Nura Isyaku Bello

- Geographical Analysis of Urban Crime in Higher Institutions in Kano State, Nigeria* 75 – 92
Geographical Analysis of Urban Crime in Higher Institutions in Kano State, Nigeria

Hilal Yardım, Melek Demir

- Romantik İlişkilerde Psikolojik Şiddet, İlişkide Otantiklik ve Evliliğe Yüklenen Anlam* 93 – 118
Psychological Violence, Relationship Authenticity and the Meaning of Marriage in Romantic Relationships

Mustafa Kemal Yılmaz

- Dini Söyleme Dayalı Radikal Terörizm Perspektifinden Sivil Havacılık Güvenliği* 119 – 134
Civil Aviation Security from the Perspective of Religious Discourse-Based Radical Terrorism

Göksel Basmacı

- Doğal Afet Haberlerinde Çocuk Fotoğraflarının Kullanımı: Kahramanmaraş Depremi Örneği* 135 – 148
Use of Children's Photos in Natural Disaster News: The Example of Kahramanmaraş Earthquake

Olga Untila Kaplan

“Lumina” Folk Magazine of the Romanians in the Ottoman Empire: An Attempt to Draw the Ethnopsychological Profile of the Aromanians (Vlachs) Under the Ottoman Rule

149 – 172

“Lumina” Folk Magazine of the Romanians in the Ottoman Empire: An Attempt to Draw the Ethnopsychological Profile of the Aromanians (Vlachs) Under the Ottoman Rule

Sena Güngör, Uğur Özcan

Mimari Mekânın Biçimlenmesinde Yer Kavramı ve Mekânda Anlam: Louis Kahn Örneği

173 – 188

The Concept of Place in the Shaping of Architectural Space and Meaning in Space: The Example of Louis Kahn

Hakan Kulak

Kentleşme ile Suç Oranları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

189 – 223

Examining the Relationship Between Urbanization and Crime Rates

To cite this article: Taş, E., Özcan, U. (2023). Bali Geleneksel Mimarisinde Kültür ve Din Temelli Sürdürülebilir Mimarlık Uygulamaları. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 7(3), 11-36

Submitted: November 28, 2023

Accepted: December 17, 2023

BALİ GELENEKSEL MİMARİSİNDE KÜLTÜR VE DİN TEMELLİ SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARLIK UYGULAMALARI

Emre Taş¹
Uğur Özcan²

ÖZET

Sürdürülebilir mimari, yapılı çevrenin çevre dostu ilkelere uygun olarak tasarımında enerji tasarrufu ve ekolojik bir yaklaşım benimsemektedir. Endonezya ve özellikle Bali geleneksel mimarisi, toplumun geleneklerinden ve kültüründen gelen sürdürülebilir mimari uygulamaları barındırmaktadır. Bali mimarisi genellikle iklim ve doğal koşulların yanı sıra çevresel sosyal yaşamı da dikkate almaktadır. Bu anlayışta insan yaşamı (Bhuana Alit / Mikroevren) ve doğal çevresi (Bhuana Agung / Makroevren) arasında bir denge elde etmek esas amaç olmuştur. Bu çalışmada geleneksel Bali mimarisinde sürdürülebilir mimarinin uygulamasını tanımlamayı ve açıklamayı amaçlanmıştır. Geleneksel Bali mimarisi, doğal çevreyi ve günlük hayatın yer aldığı sosyal çevreyi (doğal mekân ve sosyal mekân) uyum içerisinde bir arada tutmayı esas alır. Bali Mimarisi; Hinduizm'inin manevi değerleri, sosyokültürel faktörler ve diğer dini inançlardan etkilenmiştir. Coğrafi konum ve iklimin getirdiği doğal koşullar bir tarım toplumu oluşturmuş, bu yaşantının etkileri ise mimariye sirayet etmiştir. Geleneksel Bali mimarisi, Tri Angga (Üç Basamak), Tri Mandala (Üç Mandala), ve Sanga Mandala (Dokuz Mandala) olmak üzere üç ana kavramı etrafında şekillenmiştir. Üç Basamak, Üç Mandala, ve Dokuz Mandala kavramı doğa ve insanların uyumunu vurgulamaktadır. Geleneksel Bali mimarisi, sürdürülebilir mimarinin doğru uygulamalarına bir örnek teşkil etmektedir. Geleneksel Bali mimarisi çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunmaktadır. Bunlar; yapı çevresinde kalan peyzaj alanlarının desteklenmesi, doğal havalandırma sistemle-

¹ Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Doktora Programı, İstanbul, Türkiye, arch.emretas@gmail.com

² Dr. Öğretim Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye, uozcan@fsm.edu.tr

ri, doğal ve sürdürülebilir yapı malzemeleri, insan ve doğa arasındaki uyum, doğal aydınlatmadan verimli bir biçimde yararlanma olarak sıralanabilir. Bali geleneksel mimarisi temelden yapının çatısına kadar ekonomik, sürdürülebilir ve uygulaması kolay malzeme seçimini esas almaktadır. Bu çalışmanın odak noktası Bali geleneksel mimarisi, Bali halkının manevi değerlerinin mimariye etkisi ve sosyal sürdürülebilir mimarinin bir uygulama biçimi olan imecenin Bali'deki karşılığı Gotong Royong sistemi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Bali Mimarisi, Sürdürülebilirlik, İnanç ve Mimari İlişkisi.

SUSTAINABLE ARCHITECTURE APPLICATIONS BASED ON CULTURE AND RELIGION IN BALI TRADITIONAL ARCHITECTURE ABSTRACT

Sustainable architecture embraces an energy-saving and ecological approach in the design of the built environment in accordance with environmentally responsible principles Indonesian and especially Balinese traditional architecture embodies sustainable architectural practices that are rooted in the traditions and culture of the community. Balinese architecture generally takes into account climate and natural environment as well as environmental social life. In this understanding, achieving a balance between human life (Bhuana Agung/Microcosmos) and the natural environment (Bhuana Agung/Macrocosmos) has been the main goal. This study aims to define and explain the application of sustainable architecture in traditional Balinese architecture. Traditional Balinese architecture is based on keeping the natural environment and the social environment where daily life takes place (natural space and social space) together in harmony. Balinese architecture is influenced by the spiritual values of Hinduism, sociocultural factors and other religious beliefs. The natural conditions brought about by geographical location and climate have created an agricultural society, and the effects of this life have spread to the architecture. Traditional Balinese architecture is shaped around three main concepts: Tri Angga (Three Steps), Tri Mandala (Three Mandala), and Sanga Mandala (Nine Mandala). The concept of Three Steps, Three Mandala, and Nine Mandala emphasises the harmony of nature and people. Traditional Balinese architecture is an example of the correct examples of sustainable architecture. Traditional Balinese architecture

contributes to environmental sustainability. These can be listed as; supporting the landscape areas around the building, natural ventilation systems, natural and sustainable building materials, harmony between human and nature, efficient utilisation of natural lighting. Balinese traditional architecture is based on the selection of economical, sustainable and easy-to-apply materials from the foundation to the roof of the building. The focal point of this study is the traditional architecture of Bali, the effect of the spiritual values of the Balinese people on the architecture and the Gotong Royong system, which is the Balinese equivalent of "imece", a form of social sustainable architecture.

Keywords: Traditional Balinese Architecture, Sustainability, Relationship of Faith and Architecture.

GİRİŞ

Geleneksel mimari, toplumun geleneklerini, kültürünü ve geleneklerini yansıtan mimaridir. Geleneksel mimarinin sürdürülebilir bir yaklaşım olup olmadığı ise bir başka tartışma konusudur. 2000'li yıllarda "küresel ısınma" olarak hayatımıza giren terim henüz bir başka tartışma konusu iken, günümüzde "küresel iklim krizi" adını alarak durumun gerçekçiliğini ve ciddiyetini ortaya çıkarmıştır. 20 yıl önce varlığı tartışılan fenomen, günümüzün gerçekliği haline almıştır. Birçok endüstri devinin ve devletin odak noktası haline gelen küresel iklim krizi mimariye de sirayet etmiştir. Mimarlık camiasında küresel iklim krizi birçok yönden bir tasarım krizine dönüşmüştür. Şüphesiz bu durum mimarinin de çevrede olup bitenlere karşı bir rolü ve sorumluluğu olduğunu göstermektedir. Bu sebeple küresel iklim krizi, kaynakların verimli kullanımı ve karbon ayak izinin düşürülmesi yapı endüstrisinin de yol haritasını belirleyecek unsurlardan birisi olacaktır. Sadece yeşil mimari değil; ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği kapsayan mimari anlayış günümüzde daha sürdürülebilir bir dünya için atılması gereken adımlardan birisi olacaktır.

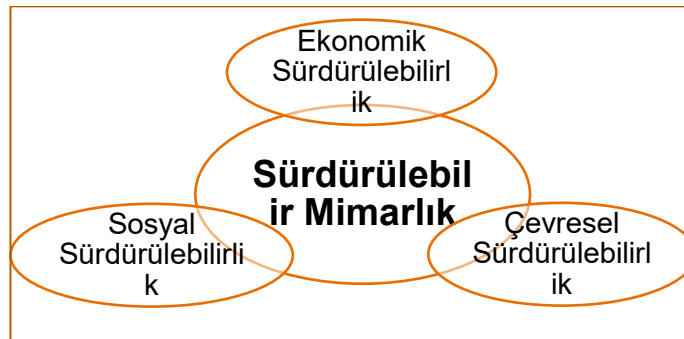
"Yeşil mimari" adı ile tanımlanarak sınırlanmaması gereken sürdürülebilir mimari; malzeme, enerji ve sistemlerin kullanımında geniş anlamda yapı endüstrisinin ürünlerinin ve ortaya çıkan son ürün olan binaların çevre üzerindeki olumsuz etkilerini verimli ve ölçülebilir bir şekilde en aza indirmeyi hedefleyen mimaridir. Sürdürülebilir mimari yaklaşımı çevreye saygılı olduğu gibi kendi varlığını da sürdürmeye odaklanmalıdır. Yapı endüstrisini bir sistem olarak ele alırsak bu endüstrinin temel

hedefi insanların çeşitli amaçları doğrultusunda kullanımına uygun, konforlu ve dayanıklı yapılar ve yapı malzemeleri üretmektir. Yapı malzemesinin üretiminden yapının teslimine kadar devam eden bir sistem olarak ele aldığımız yapı endüstrisinin temel hedefi diğer her sistem gibi varlığını koruma ve sürdürme olacaktır. “Yeşil” idealler uğruna kendine zarar veren bir sistem “sürdürülebilir” olmayacaktır. Dolayısıyla yeşil mimari ve sürdürülebilir mimari kavramları aynı anlama karşılık gelmemektedir. Elbette küresel iklim krizinin ileri aşamalara ulaştığı kötü gelecek senaryolarında yapı endüstrisinin ve mimarlık yaklaşımlarının da zarar göreceği aşikardır. Bu sebeple yeşil mimari yaklaşımını kendi sistemini de devam ettirmek için benimsenmesi gereken pragmatik bir yol olarak görmek gerekmektedir. Bu noktada yeşil mimarlığı, sürdürülebilir mimarlığın bir alt başlığı gibi görmek mümkündür. Yeşil mimari, çevre dostu ilkelere göre tasarlanan yapıları, enerji tasarrufunu ve ekolojik sistemlerin korunmasına odaklanmaktadır. Sürdürülebilir mimarlık; sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik olarak başlıklara ayrılıp incelenebilse de birbirinden ayrı ve bağımsız sistem parçaları gibi düşünmemek gerekmektedir. Örnek olarak çevresel sürdürülebilirlik uğruna ekonomik sürdürülebilirliğini yitirmiş bir mimarlık, sürdürülebilir olmayacaktır.

Elbette geleneksel yapı malzemelerinin sürdürülebilir mimaride kullanılması, Endonezya'ya has bir durum değildir. Örneğin İtalyanlar da tarih boyunca Santa Maria del Fiore'yi veya şahsa ait basit bir konut yapısını inşa ederken geleneksel ve yerel malzemeyi benimsemişlerdir. Bu yaklaşım çevresel sürdürülebilirlik kaygılarıyla değil, daha pragmatik olan ekonomik sürdürülebilirlik ve kolaylık sebebiyle olmuştur. Fakat modernizmin gelişi ve yapı endüstrisindeki standartlaşma malzeme seçiminde yerel unsurları tamamen yok etmese de aza indirgeyen bir unsur olmuştur. Bu duruma da örnek olarak Türkiye'de konut üretiminde yapı malzemesi olarak tuğla tercih edilirken Amerika Birleşik Devletleri'nde birçok eyalette ahşap konut kültürünün hâkim olması gösterilebilir. Ekonomik ve teknik olarak ahşap malzemeye erişilebilirlik düzeyi Türkiye'de ABD'deki kadar yüksek değildir. Endonezya'da ise geleneksel Endonezya mimarisinde hala yerel malzemeler mevcudiyetini korumaktadır. Genel olarak incelendiğinde ise, doğal aydınlatma ve havalandırma için yoğun açıklık kullanımı, yakın çevrede bulunan ve kolaylıkla temin edilebilen doğal malzeme kullanımı görülmektedir. Bu yaklaşımın devam ettirilebilmesinde çevresel ve iklimsel şartların müsait olması da su götürmez bir gerçektir. Sıcaklık-

ların yıl boyunca ılıman seyrettiği bir coğrafyada yaşayan ve bol yağışlar sayesinde ahşaba erişimde güçlük yaşamayan bir toplum, dolayısıyla daha kolay elde ettiği ve verim aldığı çözümlere yönelecektir. Güçleşen kaynak tedarikinin malzeme temini için daha fazla enerji ihtiyacı duyacağını da göz önüne almak gerekmektedir. Başlıklar ne kadar ayrışır, ayrışsın çevresel sürdürülebilirliğin de ekonomik sürdürülebilirliğin de ortak bulunduğu nokta enerji verimliliği olacaktır. Kardashev ölçeğinin de esas aldığı, dünyanın ve evrenin gerçek para birimi olan enerji ve onun tüketimi birçok sürdürülebilirlik yaklaşımının temel noktasını oluşturmaktadır. Enerjisini büyük oranda yenilenemez enerji kaynaklarından tedarik eden toplumda kullanılacağı kaynaklar “doğal ve ekolojik” olsa bile onun elde edilme yöntemleri alternatiflerine göre daha fazla enerji sarfiyatına yol açıyorsa bu yaklaşım onu çevresel ve ekonomik olarak sürdürülebilir kılmayacaktır. Örneğin lüks ürünlerin satıldığı bir süpermarkette alınan organik yumurta sürdürülebilir tarım ile üretildiğini öne sürse de bir organik yumurtayı elde etmek için tüketilen doğal kaynaklar ve enerji sıradan bir yumurtayı aşılıyor olabilir. Böyle bir senaryoda ambalajda beyan edilen “organik ve sürdürülebilir tarım” ifadesi bir yeşil aklamadan (greenwashing) öteye gidemeyecektir. Bu noktada hem akademik hem de ticari söylemlerin gerçeklik ile uyum içerisinde ve uygulanabilir olmasına dikkat etmek gerekmektedir.

Endonezya'daki geleneksel mimarlık, farklı doğal koşullar nedeniyle farklı tasarım yaklaşımlarına sahiptir. Bununla birlikte Endonezya halkının da sahip olduğu sosyokültürel durum onları doğaya ve çevreye saygı duymaya itmektedir. Her toplumda olan ekonomi gibi pragmatik sebepler; çevre şartları ve sosyokültürel durum ile uyum içerisinde ilerlediğinde yerel olarak sürdürülebilir bir mimari sistemi oluşturmaktadır. Sürdürülebilir mimarlık, ekonomik sürdürülebilirlik, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal sürdürülebilirlik olmak üzere 3 ana bileşene sahiptir (Şekil 1) (Pitts, 2004).

Şekil 1. Sürdürülebilir mimari kavramı (Pitts, 2004)

McLennan'a (2004) göre, sürdürülebilir tasarım altı temel ilkeyi benimsemelidir:

- Doğal sistemlerden öğrenmek (biyotaklit prensibi),
- Enerji kaynaklarına ve doğaya saygı (koruma prensibi),
- İnsanlığa saygı (insan hayatı prensibi),
- Doğaya saygı (ekosistem prensibi),
- Geleceğe saygı (yedi nesil prensibi),
- Sistem düşüncesi (bütünsel prensip).

Yukarıdaki kategoriler, sürdürülebilir tasarım konseptlerinin tartışılması veya yaratılmasında, binaların nasıl tasarlandığı, inşa edildiği ve kullanıldığı konusunda bir referans olarak kullanılabilir.

Brundtland, "sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayacağı kaynaklardan ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayan bir kalkınmadır" demektedir (Sassi, 2006). Bu cümlesi ile gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetine sahip olması için gelecek nesillere iyi bir çevre devretme sorumluluğumuz olduğunu işaret etmektedir. Dünya'nın bir yılda ürettiği kaynakların %70'inden fazlasını bir yılda tükettiğimiz göz önüne alındığında sürdürülebilir kalkınma konusunun durum daha kritikleşmeden ciddiyetle ele alınması gerektiği göz önüne serilmektedir. Endonezya Eğitim ve Kültür Bakanlığı Dil Geliştirme ve Kalkınma Ajansı'na göre; sürdürülebilir tasarım, öncelikli olarak doğal döngüye dengeli şekilde yaklaşan ve doğal durumu dikkate alan ekolojik bir tasarım yaklaşımıdır. İkincil önceliği ise bina sakinlerinin sağlığını dikkate almaktır. Üçüncü öncelik ise kullanıcı dostu malzemeler kullanmaktır. Önerilen ekolojik tasarım ilkeleri şunları içermektedir (Frick ve Suskiyatno, 1998):

- Tasarımın yerel ve çevresel koşullara uyarlanabilirliği ve uygunluğu,
- Doğal enerji kaynaklarının korunması,
- Ekosistemi korumak ve iyileştirmek,
- Ekonomik olarak kendi kendine yeten, yetmese de destekleyebilen tasarımlar.

Yukarıda bahsedilen kavramlar ve maddelerden yola çıkarak sürdürülebilirlik sadece çevresel koşullarla ilgili değildir. Aynı zamanda insanlar arasındaki ekonomik ve sosyal etki ile de ilgilidir. Bu nedenle yerel tasarım ilkeleri, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliği tahsis etmek için yerel kültürler ve mikrokozmos (insan) ve makrokozmos (doğa) ilişkileri ile uyum içerisinde belirlenmelidir. Endonezya'da 1.340

etnik grup bulunmaktadır. Bu durum Endonezya'da birçok farklı geleneksel konut yaklaşımının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu makale, geleneksel Bali yapılarında sürdürülebilir mimari uygulamalarının bir vaka çalışmasını ele alacaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Kullanılan araştırma yöntemi tanımlayıcı niteliklidir. Kullanılan yöntem, geleneksel Bali evlerinin toplum düzenindeki Tri Angga (üç basamak) ve Sanga Mandala (dokuz mandala) kavramları ile olan ilişkisine, geleneksel Bali evlerinde uygulanmasına ve geleneksel Bali evlerindeki Tri Angga ve Sanga Mandala konseptinin sürdürülebilir mimari yönleriyle ilişkisine odaklanmaktadır. Bu çalışmada, geleneksel Bali mimarisinin aşağıdaki yönlerden sürdürülebilirliği ele alınmaktadır (Çizelge 1):

- Geleneksel Bali Yapılarının Çevresel Açından Sürdürülebilir Mimarisi
- Geleneksel Bali Yapılarının Sosyal Açından Sürdürülebilir Mimarisi

Çizelge 1. Üç araştırma değişkeni

	Araştırma Değişkeni	Gösterge	Parametre
1.	Geleneksel Bali Yapılarının Çevresel Açından Sürdürülebilir Mimarisi	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel durumu göz önünde bulundurmak • Doğal enerji kaynaklarını korumak 	<ul style="list-style-type: none"> • Verimli enerji kullanımı • Yerel malzemelerin kullanımı • Verimli arazi kullanımı
2.	Geleneksel Bali Yapılarının Sosyal Açından Sürdürülebilir Mimarisi	<ul style="list-style-type: none"> • Ekolojiyi korumak ve iyileştirmek • Kendi kendine yetebilmek 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal değerlerin yapılaraya yansması • Manevi değerlerin bir yansıması olarak kültürel ifade ve kimliğe saygılı mimari

1. İnanç Ekseninde Bali Geleneksel Mimarisinin Arka Planı

Bali; performans sanatları, güzel sanatlar ve mimari olarak incelendiğinde birçok farklı kültürel değere ve geleneklere ev sahipliği yaptığı görülebilmektedir. Bu makale ise Bali kültürünün küçük bir bölümünü, geleneksel Bali yapılarını tartışmaktadır. Bali geleneksel mimarisi Hinduizm felsefesi ve öğretisinden gelen Asta Kosala Kosali'yi esas almaktadır. Bu öğreti, geleneksel yapı üretiminde bir rehber ni-

teliği görmektedir. Bali mimarisi ve yapı yerleşim hiyerarşisi incelendiğinde bu öğretinin tezahürü rahatlıkla görülebilmektedir. Bali'deki geleneksel köylerin örnekleri kendine has özellikleri taşımaktadır. Bali geleneksel mimarisi; evren algısına, normlara, dinlere, inançlara ve geçmiş kültürlere dayanan bir bütünün insan aklı ile birleşiminin bir sonucudur.

Bali Hinduları tarafından miras alınan yapı kültürünün varlığı, Kebo Iwa mimari, Mpu Kuturan, Dang Hyang Nirartha ve Bhagawan Wiswakarma ile doğrudan ilişkilidir. Hindu inancı, insanların evreni Bhuana Agung (makrokozmos) ve Bhuana Alit (mikrokozmos) arasındaki uyumu önemini vurgulamaktadır. Bu felsefi ve dini yaklaşım sebebiyle Bali'deki sürdürülen birçok inşaat faaliyeti sırasında Bhagawan Wiswakarma'nın tören ibadetleri ve ritüelleri ile gerçekleştirilir. Bu tür törenler ve ritüeller yapının yapılacağı konum seçiminden başlayarak, bina tamamlanıncaya kadar devam ettirilir. Bu ritüellerde, binanın ev sahipleri için olumlu bir enerji yayması için Bhagawan Wiswakarma'dan istenir. Bali Hindu inancına göre, yapının ruhu ve kendisi makrokozmosu (Bhuana Agung) temsil ederken, binada mesken eden insan insan mikrokozmosun (Bhuana Alit) bir parçasıdır. İki alem arasındaki dengeyi sağlamak için insan ve yapı arasında bir uyum ve denge olmalıdır. Bu nedenle, bina yapımı Asta Kosala-Kosali geleneklerine ve kurallarına uygun olmalıdır.

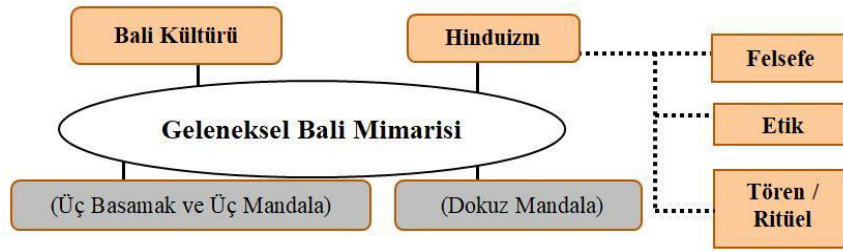
Bali halkı, geleneksel Bali mimarisine uygun yapılarını inşa ederken belirli kuralları takip etmektedir. Geleneksel Bali mimarisinin temel aldığı esaslardan birisi de Asta Kosala Kosali'dir. Asta Kosala Kosali ana bölümünde genellikle Depa (kol), Lengkat (parmak) ve Tapak (ayak) ölçü birimleri kullanılarak insan vücudunun ölçüleriyle ölçülen binanın ideal boyutlarını belirleyen kurallar bulunmaktadır (Damayanthi, 2017). Asta Kosala Kosali yaklaşımı ile ev inşasında ev sahibinin vücudunun büyüklüğünün ölçü birimi olarak kullanılması ve metre kullanılmaması sebebiyle ev ve sahibi arasında özel bir ilişki oluşur. Bütünü meydana getiren parçalar o bütüne özel bir hal alır. (Gelebet, 1984).

Bu bilgilere dayanarak, çalışmanın odaklanacağı iki soru bulunmaktadır:

- Geleneksel bir Bali evinin mekânsal modeli nedir?
- Geleneksel Bali binaları mimari sürdürülebilirliği Tri Angga (Üç Taraf), Tri Mandala (Üç Mandala), Sanga Mandala (Dokuz mandala) kavramı ile nasıl ilişki kurmaktadır?

1.1. Geleneksel Bali Mimarisi Esasları

Bali halkı, dağın ihtiyaçlarını karşılayan bir yaşam kaynağı olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle, Bali halkının yerleşim düzeni ve mimarisi dağların ve denizin konumuna göre belirlenmektedir. Bu yüzlerce yıllık gelenek elbette sadece inanç çerçevesinde değil, pragmatik gerekçelerle de kendisine sağlam bir zemin bularak günümüze kadar gelmiştir. Bu kültür, Bali yerel mimarisi ile daha sonra bölgeye gelen ve toplumun benimsediği Hinduizm ilkelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Bali inancının temel gayesi insanın ruhunu yaşamın amacına yönlendirmesinin yolu olarak görülür. Felsefe, etik ve tören/ritüel dinin temelleridir ve Bali kültüründe benimsenmiştir. (Şekil 2)

Şekil 2. Geleneksel Bali mimarisi esasları

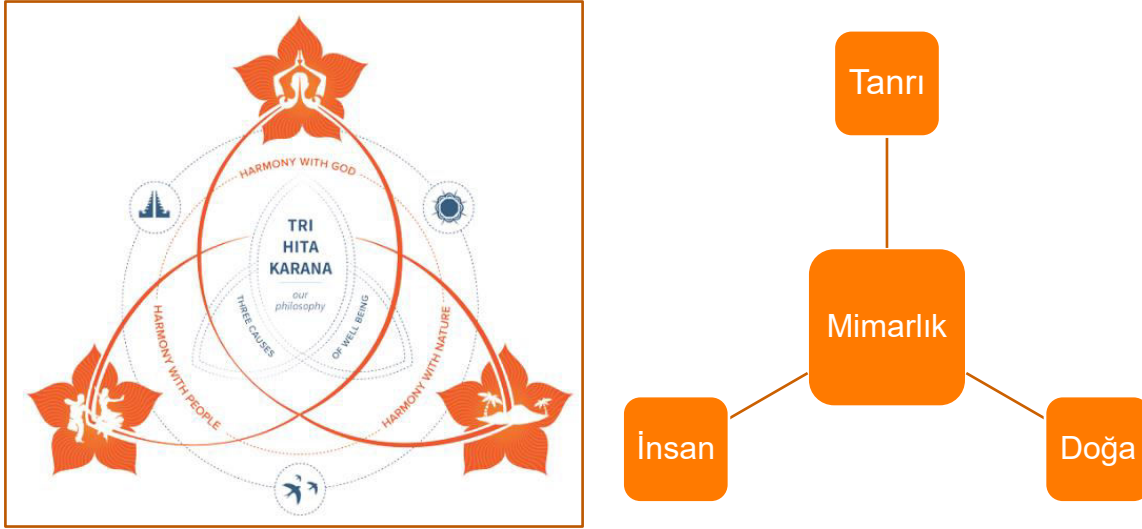
Balili inancının halk üzerindeki etkisi üç temele dayanmaktadır: Felsefe, etik ve tören/ritüel. Ayrıca, Makrokozmos (Bhuana Agung) ve Mikrokozmos (Bhuana Alit) arasında uyum elde etme gayesi yerel mimariyi derinden etkilemiştir. Bali'nin yaşam prensibi, doğa ile uyum içinde yaşamaktır ve bu prensip geleneksel Bali mimarisi ile özdeşleşmiştir. Geleneksel Bali yapılarının tasarımı ve inşası, Bali'nin yaşam felsefe, din, inançları ve atalardan kalma kültürden derinden etkilenmiştir (Meganada, 1990). Elbette bu kültürel durum zaman içerisinde oluşmuştur. İlk başta eski Bali halkının evren algısı, altındaki toprak ve yukarıdaki gökyüzü ile sınırlıdır. Bunun üzerinden geleneksel mekan kavramı gök-yeryüzü mekansal yönelimi (Bali Mula dönemi) geliştirildi. Sonrasında ise dağ-deniz (Bali Aga dönemi) ve gün doğumu-gün batımı (Bali Arya - Majapahit dönemi) olarak çeşitlendi (Gelebet, 1984). Mekansal düzenleme sistemi ise modern zamanlara Sanga Mandala ve Tri-Mandala olarak ulaşmıştır (Lansing, 1983 ve Budihardjo, 1986, aktaran Aranha, 1991). Bu geleneklerin sonucunda Bali mekânsal yaklaşımı dört başlıkta ele alınabilir:

Tri Angga (Üç Basamak) mekânsal hiyerarşisi (Şekil 4)

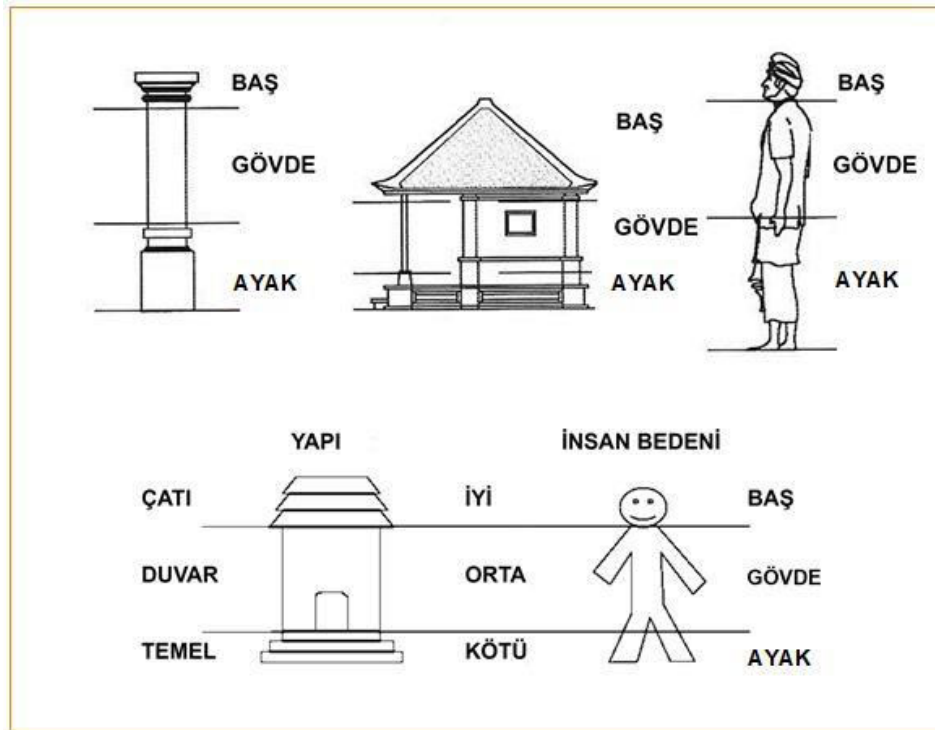
- Utama (üst, kutsal olan, tanrılar ile ilişkili)

- Madya (orta, insan ile ilişkili)
- Nista (alt, kötü, iblisler ile ilişkili)

Bu hiyerarşik yapı kendisine mimaride yer bulmaktadır. Bu üç kademenin uyum içerisinde ve hiyerarşik düzene sadık şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu uyuma Tri Hita Karana adı verilir (Şekil 3).

Şekil 3. İnsanın doğa, insan ve tanrı ile uyumunu ve ilişkisini esas alan Bali mimarisi Tri Hita Karana (URL-11)

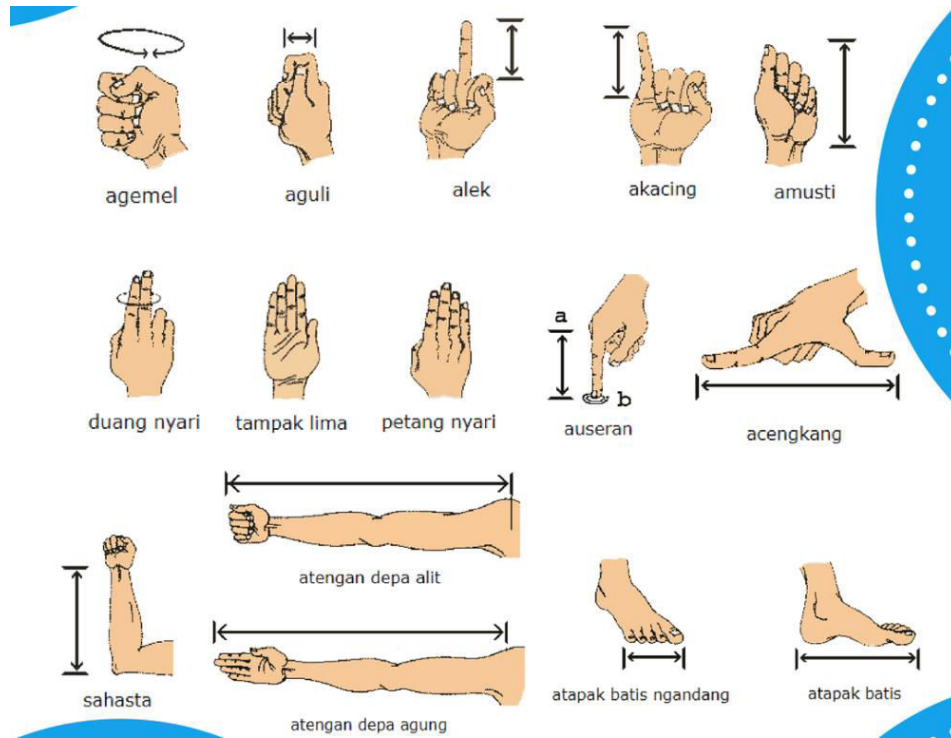

Şekil 4. Tri Angga (Üç Basamak) kavramı, yerelleştirilmiş (Budihardjo, 1986)

Tri Angga, Tri Hita Karana kavramının bir türevidir. Tri Angga, Bali mimarisindeki yerleşim bölgelerini Asta Kosala Kosali konseptine göre bölümlendirmektedir. Tri angga'da üç bölge kutsiyet, nitelik ve önem sırasına göre hiyerarşik bir düzen içerisindedir. Aşağıda olan en önemsiz ve kötü, yukarıda olan ise en önemli ve kutsal olarak görülür. Bu yaklaşıma göre insan başı binanın çatısı, duvarlar insan gövdesi ve zemin insan ayakları ile özdeşleştirilir. Bu yaklaşım biçimi farklı fonksiyonları olan yapıların topografyada yerleşim düzeninde de görülebilmektedir (Goris, 2012):

- Kutsal yapılar (Utama Angga): hiyerarşik olarak en tepededir. Tanrıya ibadet ve dua edilir.
- Konut yapıları (Madya Angga): ortada yer alır.
- Kamu tesisleri ve forumlar (Nista Angga): en altta yer alır. İnsanların sosyal faaliyetlerini ve ticareti gerçekleştirdikleri yapılardır.

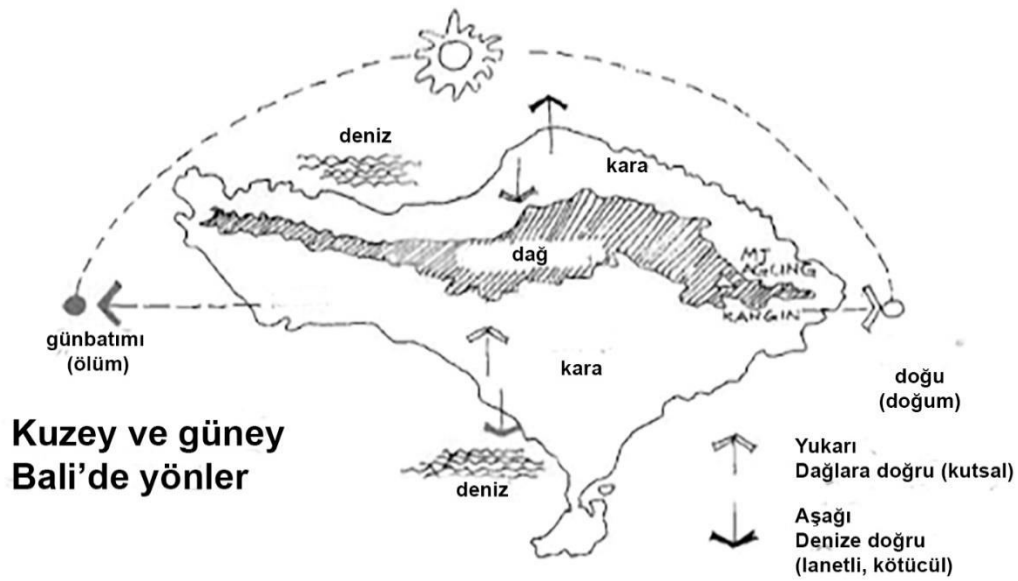
a) Asta Kosala Kosali: Tri Loka ve Tri Angga'nın Bali köylerinde ve konutlarının tasarımında kullanılan ölçü birimleri, oranlar ve mekânsal düzenleme ile ilgili tüm yönlendirmelerin ana başlığıdır (Şekil 5).

Şekil 5. Geleneksel Bali binaları için ölçüm yöntemi (Asta Kosala Kosali) (Budihardjo, 1986)

b) Tri Mandala: Tri Angga'nın dikey eksenindeki bölgelendirilmede uygulamasıdır.

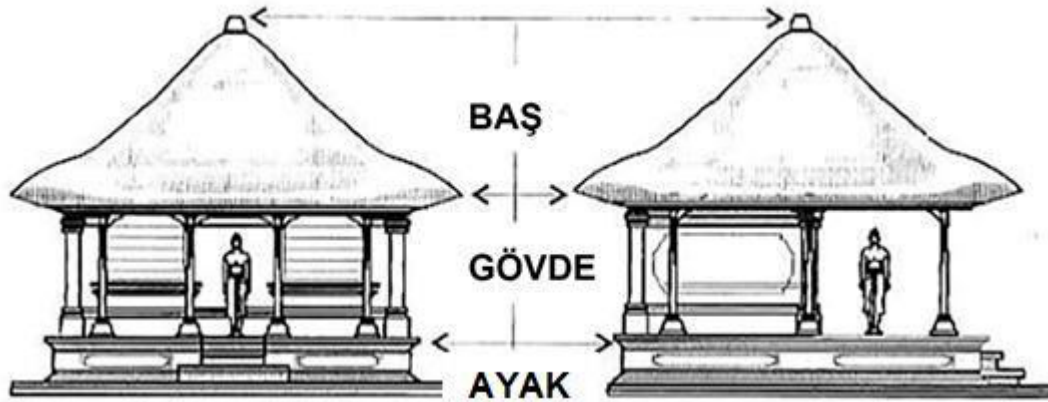
c) Sanga Mandala: yukarıdaki tüm ilkelerin uygulandığı mimari prensipler bütünüdür. Bir köyün veya konutun en önemli, kutsal veya özel kısmı mümkün olduğunca dağ (kaja) yönüne doğru konumlandırılır. Mesken için kullanılan odalar, mekanlar ve yapılar ortada yer alır. Saf ve temiz olmayan her şey ise denize (kelod) doğru konumlandırılır. Aynı zamanda doğu yönü doğumu temsil ederken batı yönü ölümü temsil eder (Şekil 6).

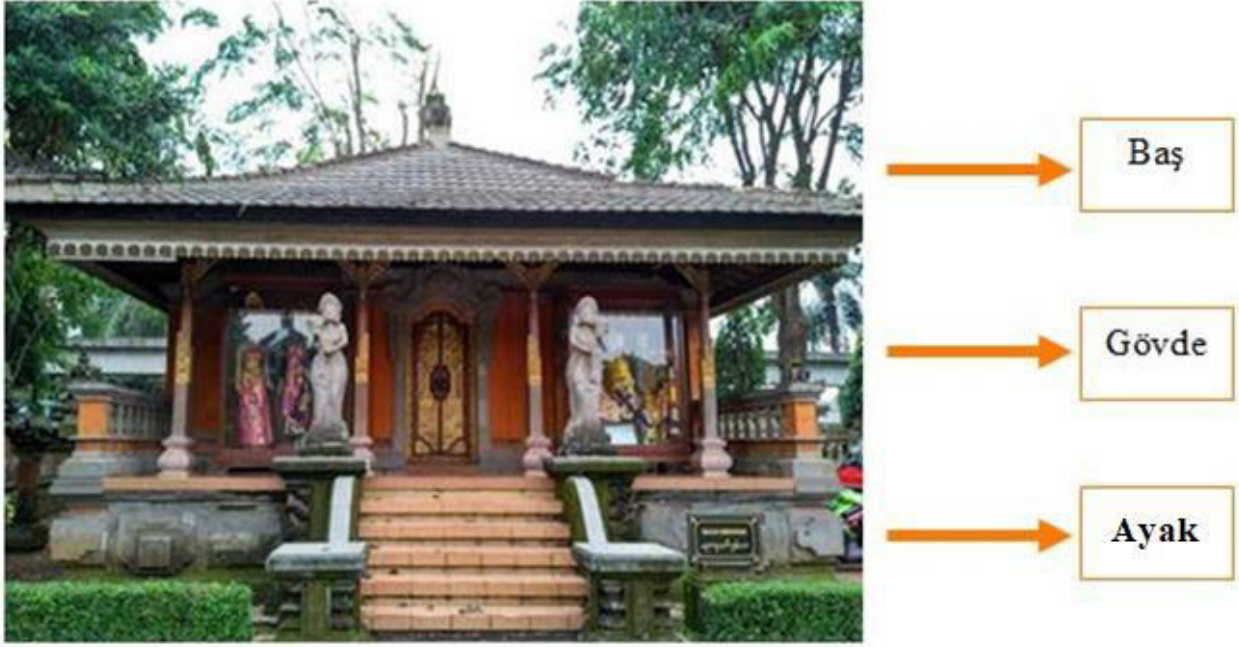
Şekil 6. Dokuz Mandala kavramı, yerleştirilmiş (Budihardjo, 1986)

1.2. Geleneksel Bali Mimarisinin Uygulanması:

a) Üç Basamak (Tri Angga) Uygulaması

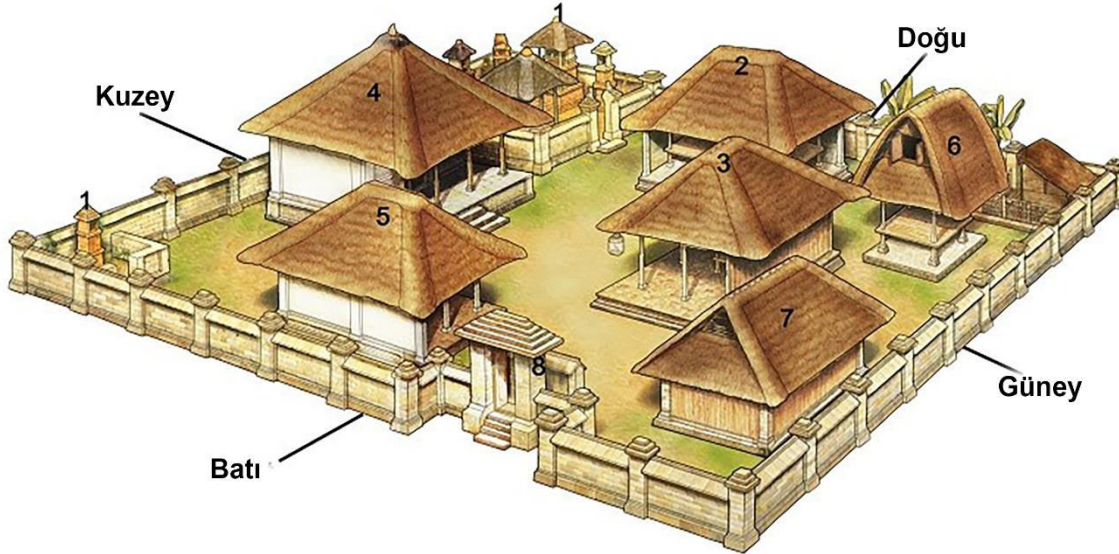

Resim 7. Tri Angga uygulaması, yerleştirilmiş (Budihardjo, 1986)

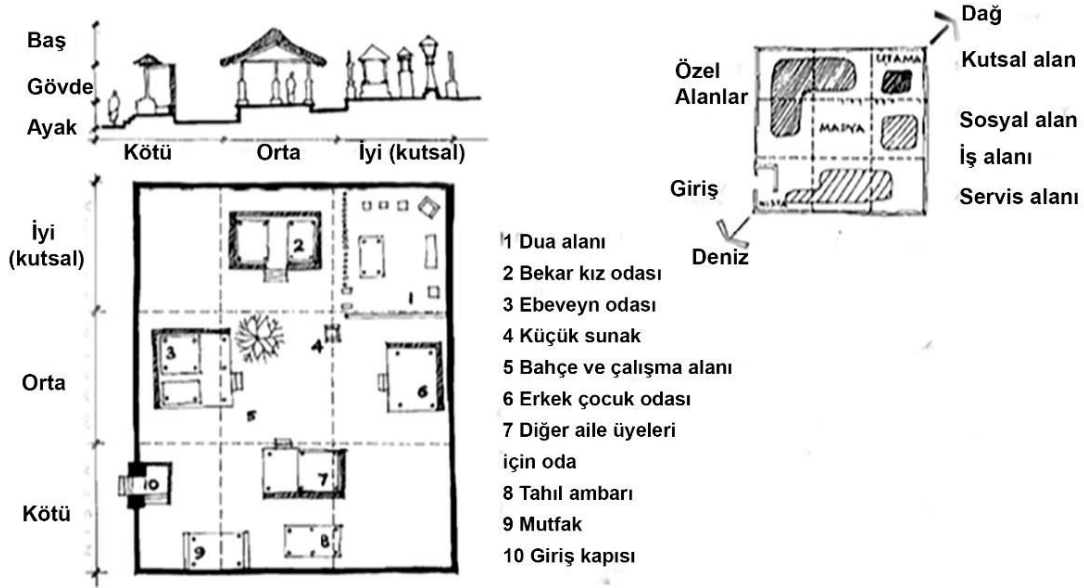
Şekil 8. Tri Angga'nın geleneksel bir Bali evinde uygulanması (URL-12)

b) Dokuz Mandala Uygulaması

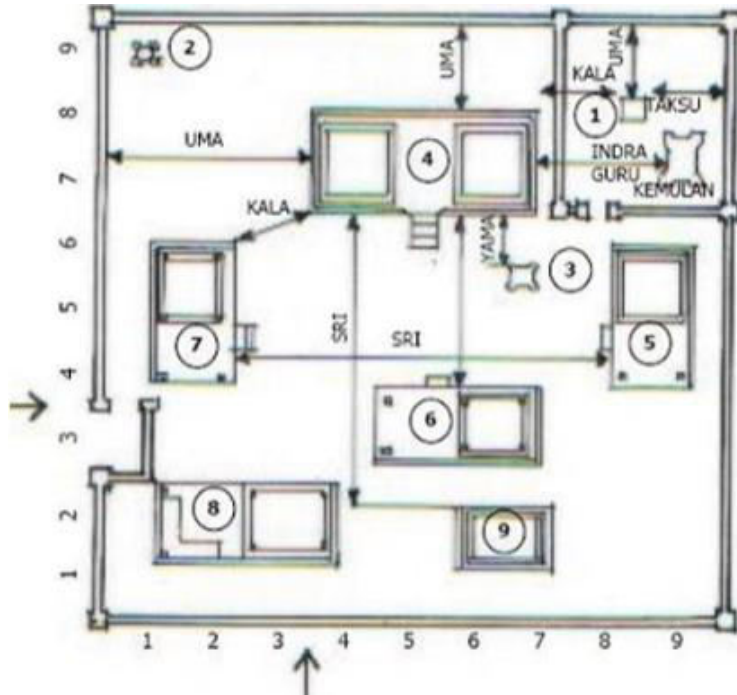

Şekil 9. Bali geleneksel mimarisinde yönlere göre yerleşim, yerleştirilmiş (URL-4)

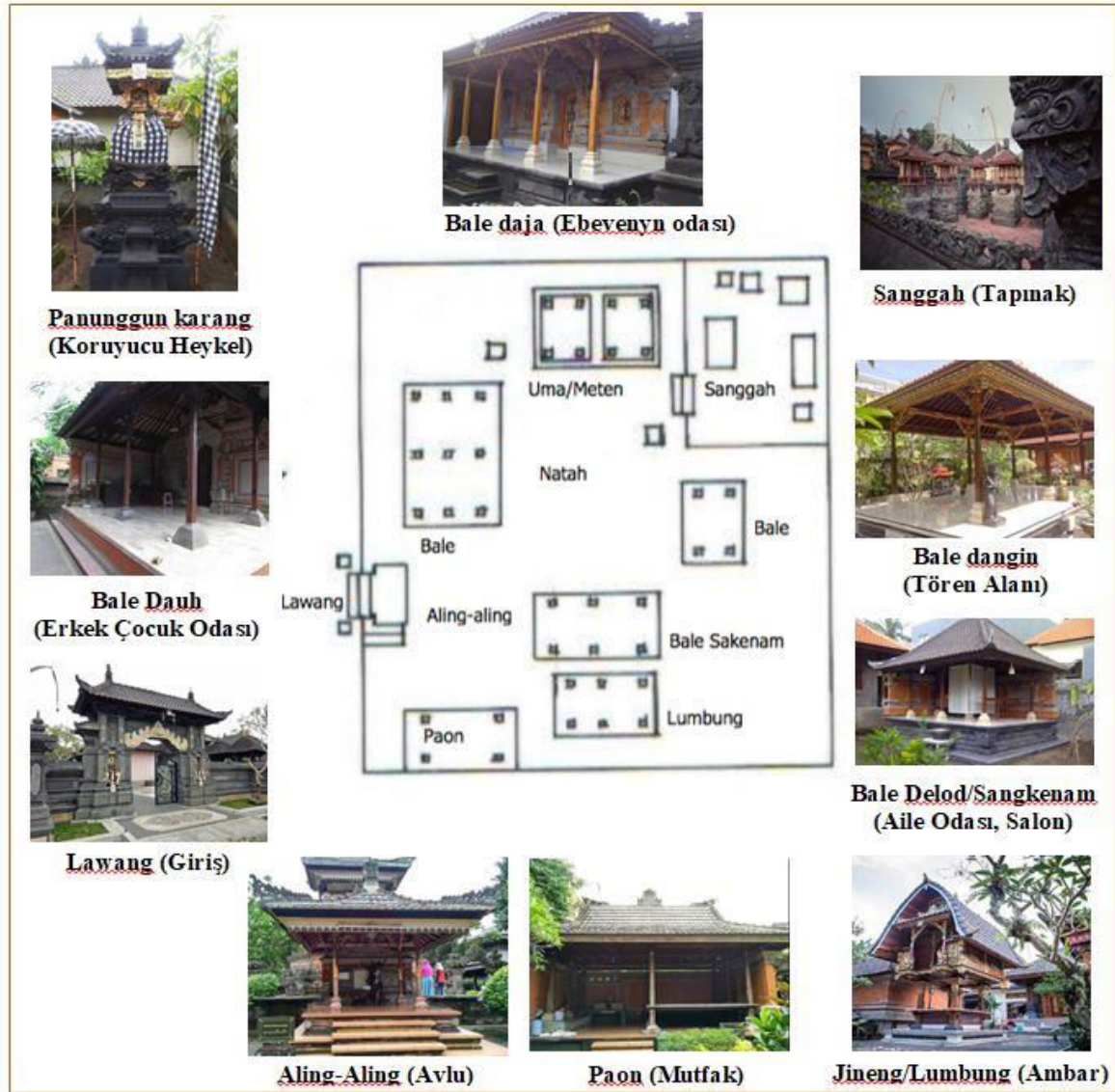
Bali Geleneksel Evinde Sanga Mandala

Şekil 10. Sanga Mandala kuralına göre yerleşim (Budihardjo, 1986)

Şekil 11. Sanga Mandala yaklaşımı ile geleneksel Bali evi (Sitinjak, 2020)

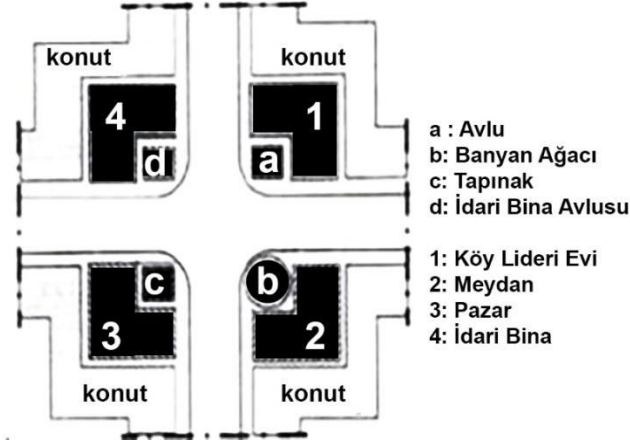
Şekil 12. Geleneksel Bali ev planları (Covarubias, 1986) ve (URL 2,3,4,5,6)

c) Köy Yerleşimlerinde Sanga Mandala ve Tri Angga Kavramı

Dwijendra'ya (2008) göre, Sanga Mandala'nın soyut kavramları hem ev hem de yerleşim ölçeğinde somut bir gerçekliğe çevrilir. Ev ölçeğinde her birim kutsal bir hiyerarşiye dayanmaktadır. Ev tapınağı (Merajan) gibi hanenin en kıymetli unsurları, en kutsal bölüme yerleştirilir. Yatak odaları (Meten) ve işyerleri orta bölüme yerleştirilir. Sığır barakaları veya dışkıları ise en değersiz bölüme yerleştirilir. Yerleşim ölçeğinde Sanga Mandala kavramının uygulamasında üç önemli unsur görülmektedir:

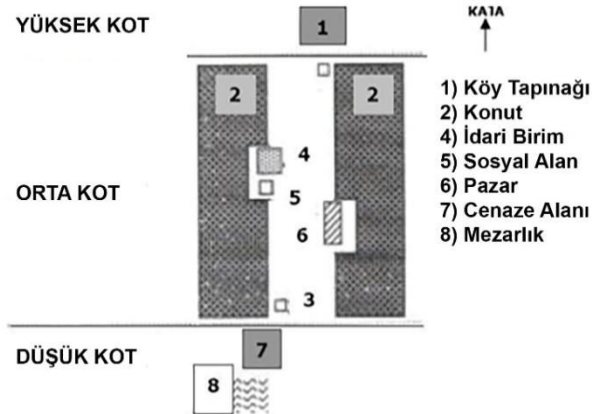
Kavşak yerleşimi (Catus Patha): yol kuzey-güney (kaja-kelod) ekseninin doğu-batı (kangin-kauh) ekseni ile kesişmesinden oluşur. Sanga Mandala konseptine dayanan

kaja-kangin bölgesi, köy tapınağı adı verilen kutsal bir yapı için ayrılmıştır. Denize açılan güneybatı (kelod-kauh) tarafında mezarlıklar (pura dalem) yer alır. Konutlar (banjar) orta adada bulunur (kuzeybatı). Kavşak yerleşiminin konseptinin pazar, meydan, konut ve köy reisi evi olmak üzere 4 ana unsuru vardır (Şekil 13).

Şekil 13. Kavşak yerleşimi, yerleştirilmiş (Budihardjo, 1986)

Doğrusal yerleşim: Bu yerleşim türünde konut arazisinin yüksekte olan kuzey ucunda tapınak konumlandırılır. Sonrasında ise güneye doğru inildikçe sırasıyla konutlar, meydanlar, kamu tesisleri ve ticarethaneler görülür. En güneyde ve denize yakın olan kısımda ise mezarlıklar ve cenaze işleri için tapınaklar konumlandırılır. Bu yerleşim türü genellikle Bali'nin dağlık bölgelerinde görülmektedir (Şekil 14 ve 15).

Şekil 14. Doğrusal yerleşim örneği, yerleştirilmiş (Budihardjo, 1986)

Şekil 15. Bali'deki doğrusal yerleşim (URL 13)

Kombinasyon Yerleşimi: Doğrusal yerleşim ile kavşak yerleşiminin bir karışımıdır. Izgara bir plan sisteminde merkezde kutsal alan ve sosyal alanlar konumlandırılırken merkezin dışına doğru çıkıldıkça konut alanları ve en dışta mezarlıklar görülür (Şekil 16).

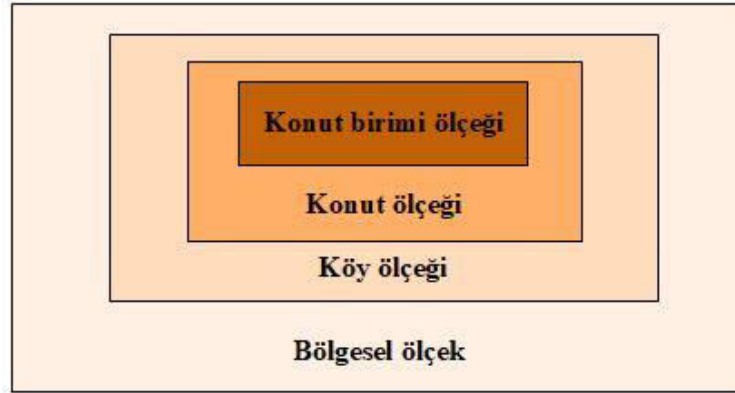

Şekil 16. Kombinasyon yerleşimi, yerleştirilmiş (Budihardjo, 1986)

2. Geleneksel Bali Mimarisi ve Sürdürülebilirlik

2.1. Geleneksel Bali Yapılarının Çevresel Açından Sürdürülebilirliği

Bali mimarisinin sürdürülebilirliği dört ölçekte tanımlanabilir. Sürdürülebilir Bali konut mimarisi küçükten büyüğe doğru konut birimi ölçeği, konut ölçeği, köy ölçeği ve bölgesel ölçek olarak ele alınabilir (Şekil 17).

Şekil 17. Dört ölçekte Bali mimarisinin sürdürülebilirliği

a) Konut Birimi Ölçeğinde Sürdürülebilir Mimarlık:

Havalandırma Sistemi: Bali evlerinde ılıman iklimin de bir getirisi olarak geniş açıklıklar ve doğal havalandırma sistemi kullanılmaktadır. Parçalı birimlerden oluşan konutlar bir avlu etrafında birbirinden ayrı olarak inşa edilmesinin sayesinde her birimde maksimum hava sirkülasyonu sağlanmış olur (Şekil 18).

Şekil 18. Geleneksel Bali evlerinde açıklıklar inşa etmek (URL 7)

Yapı Malzemeleri: Bali geleneksel evleri yerel ve çevre halkın kültürlerinden büyük izler taşımaktadır. Üslup olarak eski Jawa ve Hindu geleneklerinden esintiler mimaride kolaylıkla görülebilmektedir. Yapı malzemesi olarak hindistan cevizi ağacı, saman, tik ağacı, bambu ve taş kullanılır. Bir ada yerleşkesi olması sebebiyle Bali'de yerel malzemelerin kullanımı bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır (Şekil 19 ve 20).

Şekil 19. Çatı, duvar ve temellerde doğal malzemelerin (ahşap, bambu ve kuru saman) kullanılması (Aryani, 2013)

Şekil 20. Palmiye çatının (ijuk) kullanımı (URL 14)

Palmiye elyafından yapılan çatı kaplama malzemeleri, çevresel yönlerden aşağıdaki gibi sürdürülebilirliğe ve avantajlara sahiptir:

- Oldukça dayanıklı olması sebebiyle uzun ömürlüdür
- Isıya ve neme karşı koruma sağlar
- Yerel bir malzeme olduğu için ucuz ve tedariki kolaydır.
- Bambu duvarların (gedhek) kullanımı, benzer avantajlar sağlamaktadır (Şekil 21).

Şekil 21. Bambu duvarların kullanımı (URL 8)

Doğal Aydınlatmadan Yararlanma: Konutu oluşturan her birimin birbirine bitişik değil mesafeli olarak inşa edilmesi her odanın her yönde açıklık ile aydınlatılmasına olanak sağlamaktadır. Bu durum sayesinde gün ışığından maksimum düzeyde yararlanılmaktadır.

Sürdürülebilir Kaynak Tüketimi: Bali halkının yöresel kuralları gereğince ahşap temini her zaman kontrol altında tutulmaktadır. Bir kişi ahşap ihtiyacını karşılamak için herhangi bir ağacı kesemez. Bu ağacın ya kesim zamanı gelmiş olmalıdır ya da devrilmiş bir ağaç olmalıdır. Aynı zamanda kesilen ağacın yerine yenisinin dikilmesi şarttır.

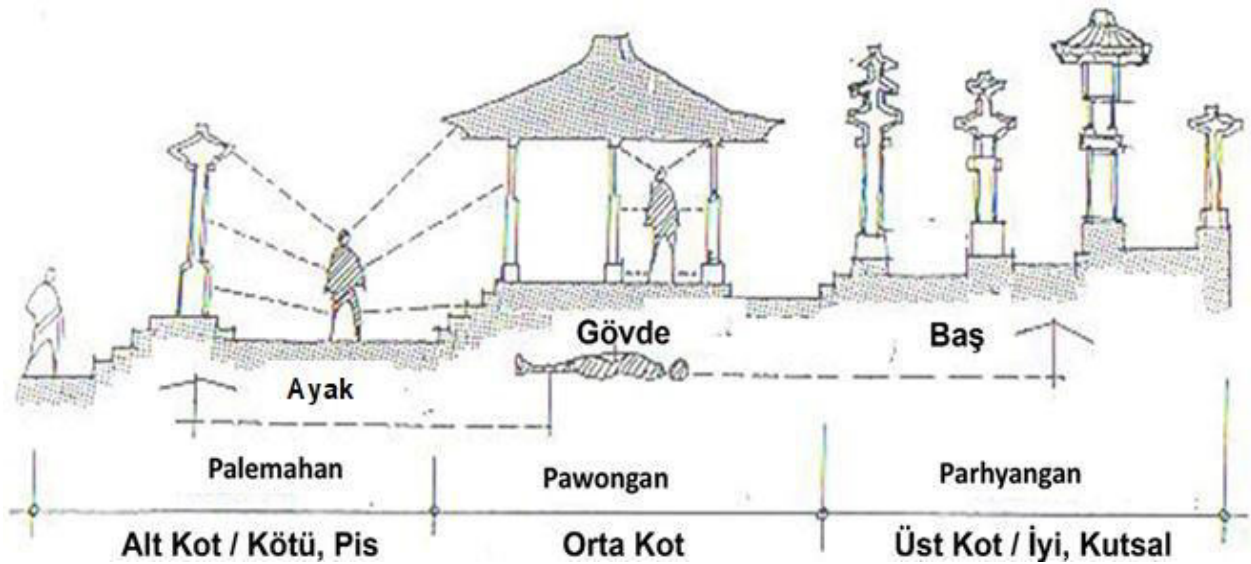
b) Konut Ölçeğinde Sürdürülebilir Mimarlık

Yapılaşmamış Alan Kullanımı: Geleneksel Bali evlerinin yerleşim düzeni ve kuralları Hindu geleneklerinden oldukça etkilenmiştir. Konutların içerisinde yer alan barınma ve tapınma alanlarının inşası sıkı kurallarla belirlenmiştir. Bu konutlar ve onu oluşturan birimler insan anatomisi ile uyum ve denge içerisinde olmalıdır. Aynı zamanda yapılar bitişik değil, birbirinden ayrı şekilde konumlandırılmalıdır. Doğa ile her zaman etkileşim içerisinde olunması prensibini benimseyen geleneksel Bali mimarlığının bu yaklaşımı sonucunda her zaman birimler arasında peyzaj için geniş açıklıklar görülebilmektedir (Şekil 22).

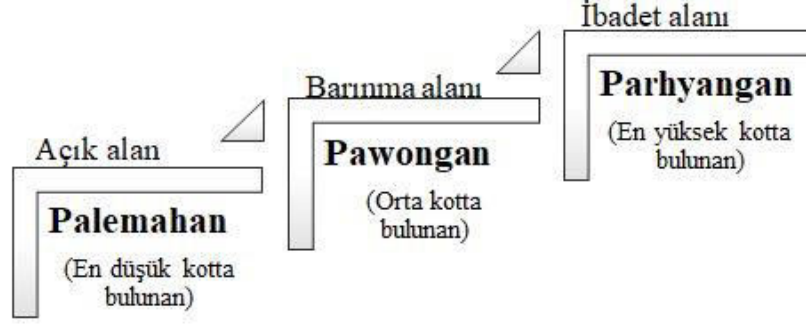

Şekil 22. Geleneksel bir Bali evinde bir ev avlusunun varlığı (URL 1)

Ayrıca daha önce bahsedilen hiyerarşik konut birimi yerleşimleri eğimli topografyayı müdahale edilmesi gereken bir problem olmaktan çıkarıp olması gereken doğal bir unsura dönüştürmüştür. Geleneksel Bali mimarisine göre ideal olan eğimli bir arazidir. Yüksek kotta ibadet alanı, ortada barınma alanı ve alt kotta boş arazi, mutfak, ambar gibi ek birimler yer almalıdır (Şekil 23 ve 24).

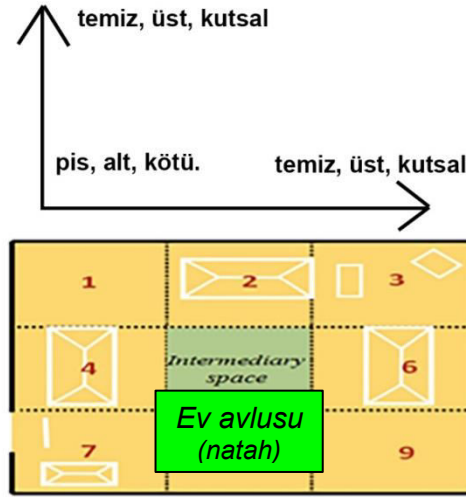

Şekil 23. Geleneksel Bali evlerinde imar düzenlemesi (Budihardjo, 1986)

Şekil 24. Eğimli coğrafyada yerleşim (Budihardjo, 1986)

Ev avlusu (natah) makrokozmosun sembolik merkezidir. Her geleneksel Bali evi kompleksinde doğayla temas için bir orta alan bulunmaktadır. Bu açık alan konut kompleksinin merkezindedir (Şekil 25).

Şekil 25. Geleneksel Bali evlerinde ev avlusu, yerleştirilmiş (Budihardjo, 1986)

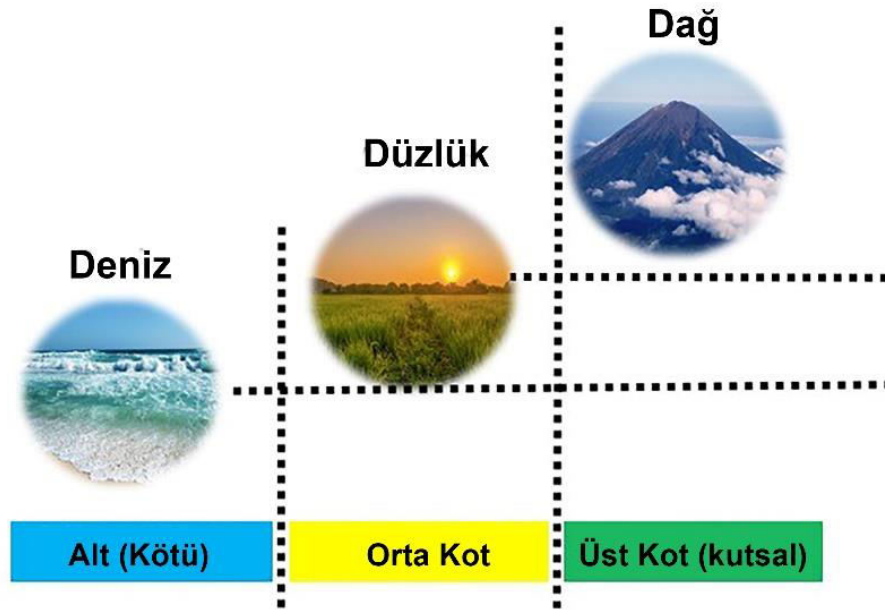
c) Köy Ölçeğinde Sürdürülebilir Mimarlık

Köy ölçeğinde sürdürülebilir mimari uygulaması, geleneksel Bali köyü modelinde kavşak, doğrusal ve kombinasyon yerleşim modellerinde görülebilir. Geleneksel Bali köylerinin üç yerleşim tipinde de insanlara, doğaya ve tanrıya ayrılmış özel bir alanın olduğu yerde üç basamak ilkesinin uygulanması zorunludur. Diğer bir zorunluluk da köy yerleşiminde halkın toplanması için en az bir alanın ayrılması gerekliliğidir. Sembolik olarak banyan ağaçları ile belirlenen bu alanlarda ağaç alan için tanımlayıcı bir özellik unsurunu üstlenmektedir.

d) Bölgesel Ölçekte Sürdürülebilir Mimarlık

Köy ölçeğinden daha büyük bir ölçeğe geçildiğinde de karşımıza üç basamak kuralı çıkmaktadır. Bu geniş ölçekte üç basamak kuralının unsurları yukarıdan aşağı olacak şekilde dağ, ana kara ve deniz kenarı olarak belirlenmiştir. Deniz kenarları ta-

rım için ayrılırken, orta kotta yerleşim alanı, en üstte ise her zaman tapınaklar ve kutsal mekanlar gözlemlenir (Şekil 26).

Şekil 26. Bölgesel ölçekte üç basamak (Budihardjo, 1986)

2.2. Geleneksel Bali Yapılarının Sosyal Açısından Sürdürülebilirliği

a) Geleneksel Bali Evlerinde Sosyokültürel Aktiviteler

Bir başka geleneksel Bali evinin ayırt edici özelliği bir arazi arazi üzerinde birkaç binaya sahip olmasıdır. Bu yapılardan her biri farklı işlevlere sahiptir. İbadet yerleri, mutfak ve yatak odaları genellikle ayrı ve bağımsız inşa edilir. Bu yapılar bütünü bazılarının sosyal hayatın bir parçası iken yatak odası gibi hane birimleri aile hayatına özeldir. Evin sahip olduğu meydan ve ibadet edilen alanları topluma açıktır. Bu alanlar toplanma ve toplu ibadet etme rolünü de üstlenir.

b) Gotong Royong Sistemi

Geleneksel bir Bali evi inşa etme süreci, aile ve komşular tarafından ortaklaşa yürütülür. Türkçede imece olarak bilinen bu sistem "gotong royong" olarak bilinir. İnşa faaliyetlerinin hızlıca tamamlanarak ailelerin sosyal hayata tekrardan katılabilmesi için köy halkı seferber olur. Gönüllü olarak gerçekleştirilen bu faaliyet sayesinde toplumun barınma ihtiyacı hızlıca çözülür. Bu sayede toplu olarak yürütülen tarım faaliyetlerine sekteye uğramadan devam eder. Gönüllülük esasına dayanan bu toplumsal olgu sayesinde inşaat maliyetleri en aza inmektedir.

SONUÇ

Bali'deki, Tri Angga (Üç Basamak), Tri Mandala (Üç Mandala), ve Sanga Mandala (Dokuz Mandala) sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliğin başarılı yerel örneklerindedir. Bu çalışmada genel olarak inanç ve kültür çevresinde şekillenen geleneksel Bali mimari kültürünün sürdürülebilir mimarlık ile olan ilişkisine ve toplumsal hayata faydalarına değinilmeye çalışılmıştır. Bu sürdürülebilirlik kavramları konut birimi, konut, köy ve bölgesel olmak üzere dört ölçekte açıklanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda bölgedeki yerel mimari yaklaşımların sürdürülebilir mimarlığın başlıklarından açık kamusal alan kullanımı, doğal havalandırma sistemleri, sürdürülebilir malzeme seçimi ve doğal aydınlatma başlıklarına yaklaşımı incelenmiştir. Bu çalışma sonucunda kültür ve inanç ile şekillenen toplumsal değerlerin pragmatik nedenler ile örtüştüğünde sürdürülebilir toplum ve mimarlık üzerinde ne denli olumlu etkilerinin olabileceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda sürdürülebilirlik kavramı ele alınırken kültürel değerlerin de göz önüne alınması gerektiği kanaatine varılmıştır.

KAYNAKÇA

Aranha, J. (1991). Comparison of Traditional Settlements in Nepal and Bali. TD5R Vol II 1991, pp.35-47, Berkeley.

Aryani Ni putu, T. G. (2013). Sustainable Architectural Design In A Traditional Balinese Housing In Accordance To The Concept Of Tri Mandala. Taiwan: National Taiwan University.

Budihardjo, E. (1986). Architectural Conservation in Bali. Yogyakarta: Gajah Mada University Press.

Covarrubias, M. (1986). Island of Bali. New York: KPI.

Damayanthi, S. (2017). The Undagi Lexicon in The Manufacture of Residential Houses Based on Asta Kosala Kosali Concept in Denpasar. Retorika: Jurnal Ilmu Bahasa Vol 3, No.3, pp.90-96.

Dwijendra. N. K. A.. (2008). Arsitektur Rumah Tradisional Bali. Denpasar: Udayana University Press.

Frick, H., Bambang, S. (1998). Dasar – Dasar Eko - Arsitektur. Yogyakarta: Kanisius.

Gelebet, N. (1984). Landasan Filosofis Penentuan Gegulak dan Terapannya dalam Bangunan – bangunannya. Denpasar: Pusat Informasi Teknik Bangunan, Kantor Wilayah Departemen PU Propinsi Bali.

Gelebet, N. (1986). Pokok - pokok Pengarahan Arsitektur Tradisional Bali. Bali: Dinas Kepariwisata Daerah Bali.

Goris, R. (2012). Sifat Religius Masyarakat Pedesaan di Bali. Denpasar: Udayana University Press.

Lansing, J. S. (1983). The Three Worlds of Bali. New York: Praeger.

McLennan, J. F. (2004). The Philosophy of Sustainable Design. Missouri: Ecotone LLC.

Meganada, I. W. (1990). Grid Pattern Morphology in Balinese Village (Morfologi Grid Patern Pada Desa di Bali). Bandung: Post-Graduate Program of Bandung Institute of Technology (Program Pasca Sarjana S-2 Arsitektur, Institut Teknologi Bandung).

Pitts, A. (2004). Planning and Design Strategies for Sustainability and Profit. Oxford: Elsevier Architectural Press Oxford.

Sassi, P. (2006). Strategies for Sustainable Architecture. New York: Taylor & Francis inc.

Sitinjak, R. H. I., Wardani, L. K., Nilasari, P. F. (2020). Traditional Balinese Architecture: From Cosmic to Modern. ICSH 2019.

URL-1:<https://www.arsitag.com/article/mengenal-keunikan-arsitektur-bali> (E.T.23.11.2020)

URL-2:<https://www.balipus.com/2017/11/13/asta-kosala-kosali-the-structure-of-balis-traditional-house/> (E.T.09.11.2020)

URL-3: <https://damainesia.com/rumah-adat-bali/> (E.T.09.11.2020)

URL-4:<https://www.dekoruma.com/artikel/70453/fakta-menarik-arsitektur-tradisional-bali> (E.T.10.11.2020)

URL-5: <https://ekspektasia.com/rumah-adat-bali/> (E.T.10.11.2020)

URL-6:<http://wismaberita-online.blogspot.com/2016/10/penunggun-karang-sebagai-pelindung.html> (E.T.11.11.2020)

URL-7:<https://www.99.co/blog/indonesia/arsitektur-rumah-bali-modern/> (E.T.23.11.2020)

URL-8: <https://aminama.com/rumah-adat-bali/> (E.T.25.11.2020)

URL-9:<https://www.facebook.com/baliterkini.id/posts/gotong-royong-membangun-rumah-di-desa-bedulu-blahbatuh-gianyar-1969harmonisasi-d/1048783455492539/> (E.T.09.12.2020)

URL-10: <http://www.bali.polri.go.id/?q=node/2215319> (E.T.09.12.2020)

URL-11:<https://hindujogja.com/blog/ini-penyebab-kegagalan-tri-hita-karana/>
(E.T.11.11.2020)

URL-12: <https://www.putrama.co.id/8-fakta-unik-rumah-bali/>
(E.T.11.11.2020)

URL-13:<https://tempatwisataunik.com/wisata-indonesia/bali/desa-wisata-di-bali> (E.T.11.11.2020)

URL-14:<https://www.arsitag.com/article/kesan-tradisional-dari-atap-ijuk>
(E.T.11.11.2020)

To cite this article: Wise, R.M., Değirmencioğlu, E. (2023). The Dark Triad, Sociosexual Orientation, and Perceptions of Male Attractiveness: Investigating the Impact of Social Context. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 7(3), 37-62

Submitted: August 10, 2023

Accepted: November 07, 2023

THE DARK TRIAD, SOCIOSEXUAL ORIENTATION, AND PERCEPTIONS OF MALE ATTRACTIVENESS: INVESTIGATING THE IMPACT OF SOCIAL CONTEXT

Ryan Macey Wise¹
Eylül Değirmencioğlu²

ABSTRACT

This study examines the impact of the Dark Triad traits (Narcissism, Psychopathy, and Machiavellianism) and sociosexual orientation on the assessment of an unfamiliar man's attractiveness within three social scenarios: solitary, accompanied by a dog, and accompanied by a baby. A sample of 109 female participants (N=109) contributed attractiveness ratings, with an average age of 21.06 ($SD = 3.81$). The findings reveal notable discrepancies in attractiveness ratings across conditions, with higher attractiveness ratings given to the dog condition compared to the baby condition. The ANCOVA integrating Dark Triad traits as covariates exhibited statistical significance, with Machiavellianism emerging as a significant covariate with attractiveness ratings, whereas Sociosexual Orientation did not achieve covariate significance. The implications of these results are contextualized within the existing literature, offering insights into the potential influence of Machiavellianism on attractiveness perceptions and the role of contextual cues in the perceptions of others.

Keywords: Attractiveness, Dark Triad, Sociosexual Orientation, Evolution

¹ Ph.D. (C.A.), Department of Psychology, Istanbul Bilgi University, ryan.wise@bilgi.edu.tr

² M.S., Department of Psychology, Istanbul Bilgi University

INTRODUCTION

The mate selection process is fundamental to human reproductive behavior, guided by various psychological factors and adaptive strategies (Buss, 1985; Thomas et al., 2020). One crucial element in this process is attractiveness judgments, where individuals evaluate potential partners based on their perceived desirability for short-term or long-term relationships (Thornhill & Gangestad, 1999). Both personality characteristics and contextual cues have been identified as influential factors in shaping attractiveness perceptions and judgments (Lei et al., 2020).

Personality characteristics, particularly the Dark Triad traits encompassing Narcissism, Psychopathy, and Machiavellianism, have been a subject of considerable interest in mate selection research (Valentova et al., 2020). These traits are associated broadly with manipulative and self-interested behaviors, potentially influencing how individuals perceive potential partners (Rogoza et al., 2021). Similarly, sociosexual orientation has been associated with attractiveness ratings, both of the rater and the target of the rating (Stower et al., 2020). For example, Sacco et al. (2012) found that unpartnered women scoring high on sociosexual orientation exhibited a stronger preference for exaggerated sex-typical characteristics in both men's and women's faces.

Contextual cues, on the other hand, play a pivotal role in shaping attractiveness perceptions by providing additional information about potential partners. Social scenarios serve as contextual cues that evoke distinct attractiveness evaluations (Davis & Arnocky, 2020; Geiselman et al., 1984). For example, the Cheerleader Effect suggests that individuals are perceived as more attractive when seen in groups than individually, partly as a consequence of contrast effects (Burns et al., 2021; Carragher, 2022; Walker & Vul, 2014). Similarly, perceptions of attractiveness are influenced by cues indicating a potential mate's willingness or unwillingness to invest in parenting and offspring (Guéguen, 2014).

While previous research has explored the impact of personality traits and contextual cues independently on attractiveness judgments, there is a need to understand how these factors shape mate selection preferences. The present study addresses this gap by examining how personality characteristics, particularly the Dark Triad traits and sociosexual orientation, interact with contextual cues to influence attractiveness ratings. Valuable insights into the complex interplay between psychological traits and

situational cues within the context of mate selection can be derived by exploring and analyzing these interactive effects. Understanding how personality characteristics and contextual cues jointly affect perceptions of attractiveness contributes to a more comprehensive understanding of human mating behavior and perceptions of attractiveness.

Dark Triad

The Dark Triad traits, encompassing Narcissism, Psychopathy, and Machiavellianism, play a significant role in mate selection. These traits are characterized by dominance, manipulateness, egotism, antisocial behaviors, superiority, and impulsivity (Jonason et al., 2015). For Machiavellianism, manipulateness, callous effect, and a strategic-calculating orientation are defining elements (Stiff, 2019). Individuals high in Machiavellianism exhibit manipulative tendencies and a cold attitude toward others, showing reduced empathy and a diminished willingness to help others. Psychopathy, on the other hand, is characterized by callousness and impulsivity (Jones & Paulhus, 2011). People high in Psychopathy tend to have low empathy and a propensity for thrill-seeking behavior, often associated with impulsivity, egocentrism, irresponsibility, and lower levels of guilt and shame (Maneiro et al., 2020).

Narcissism shares similar elements but also features grandiosity and motivation related to ego reinforcement (Wu et al., 2019). Individuals high in narcissism desire dominance, seek attention and admiration, and display reduced guilt and shame compared to others (McCain et al., 2016). Instrumental goals are emphasized in Machiavellianism and Psychopathy, whereas ego-identity goals are emphasized in Narcissism. All three traits share a callousness that motivates interpersonal manipulation, lack empathic qualities, and exhibit higher levels of self-interest. Consequently, individuals high in Dark Triad traits are less likely to be well-suited for long-term relationships and may not express an interest in such commitments (Jonason et al., 2012).

The Dark Triad traits are more closely linked to short-term rather than long-term mating strategies. Previous studies have shown these traits are associated with low agreeableness, leading to conflict and dissatisfaction in long-term relationships (Botwin et al., 1997). Machiavellianism is linked to sexually coercive behavior (McHoskey, 2001), while Narcissism is associated with unrestricted sexuality (Foster et al., 2006). Men high on the Dark Triad may have an advantage in short-term mating, as

their risk-taking and confident demeanor are often reported to be found attractive by potential mates (Hall & Benning, 2006; Bassett & Moss, 2004).

In an online study conducted by Jonason et al. (2012) using Amazon's Mechanical Turk system, researchers found that individuals scoring higher on the Dark Triad traits (Narcissism, Psychopathy, and Machiavellianism) showed a preference for short-term relationships and were less inclined towards long-term relationships. Specifically, Narcissism and Psychopathy were linked to preferences for one-night stands and friends-with-benefits, both forms of casual sex. Similarly, Keldal's (2022) study of Turkish young adults found that individuals with high conscientiousness, low neuroticism, and openness to experience placed significance on virginity, religious alignment, and political similarity in their mate selection strategies. By extension, preferences for casual sex would lead participants to focus on indicators of sexual availability and to attend to a lesser degree to cues of long-term relationship orientation and willingness to engage in parental investment (Goetz, 2014).

Women in short-term mating scenarios tend to prioritize physical attractiveness, which is associated with higher Dark Triad traits (Holtzman & Strube, 2010; Visser et al., 2010). Jonason et al.'s study found that individuals high in Dark Triad traits tend to seek partners with similar traits, confirming that these traits confer an advantage in short-term mating but not long-term mating. The findings suggest that Dark Triad traits are positively associated with low-commitment relationship types and negatively associated with serious romantic relationships. Men exhibit a greater preference for short-term sexual relationships, while women display a stronger preference for serious romantic relationships (Moore et al., 2020). Moreover, men score higher on Psychopathy and Narcissism than women, with only slight differences in Machiavellianism (Jonason & Davis, 2018; Muris et al., 2017; Schmitt et al., 2017; Szabó et al., 2019).

Sociosexual Orientation

Sociosexuality refers to the variability among individuals in their willingness to participate in sexual activities outside of committed relationships (Freyth & Jonason, 2023). Those with a more restricted sociosexuality are less inclined toward casual sex, prioritizing greater love, commitment, and emotional intimacy before engaging in sexual relations with romantic partners (Jones, 1998). Conversely, individuals with a more unrestricted sociosexuality are more willing to engage in casual sex.

They are more at ease engaging in sexual encounters without requiring love, commitment, or emotional closeness (Ka et al., 2020).

Ostovich and Sabini (2004) reported a strong and positive correlation between sex drive and sociosexual orientation, and both sex drive and sociosexual orientation were positively linked to an individual's lifetime number of sexual partners. However, additional findings revealed that sociosexual orientation independently predicted the lifetime number of sex partners, whereas sex drive did not. Similarly, Herzberg et al. (2022) found that individuals with a short-term relationship orientation reported lower levels of relationship quality and were likelier to complain about their partner and the relationship. In contrast, those with a long-term relationship orientation reported higher levels of relationship quality. The study also revealed that higher levels of sexual satisfaction mediated the link between short-term orientation and relationship quality. A similar finding was reported by Webster et al. (2015), who found that men's sociosexual attitudes had a negative association with both men's and women's relationship satisfaction. This negative link was more pronounced in dating couples with shorter relationship durations, and men's satisfaction mediated the relationship between their sociosexual attitudes and commitment.

Context and Perceptions of Attractiveness

Recent studies have emphasized the importance of social context in shaping attractiveness judgments (Clarkson et al., 2020; Davis & Arnocky, 2020; Utz, 2010; Wang, 2010). Social context refers to the specific environment or situation in which individuals are evaluated for attractiveness. The presence or absence of specific environmental cues can influence how individuals are perceived in terms of attractiveness. Social context cues can influence attractiveness perceptions, including, for example, being alone or surrounded by others (Peng et al., 2020).

When individuals are seen in isolation, perceptions of attractiveness may focus more on their characteristics and attributes. Conversely, being in the company of others may trigger comparisons and evaluations based on group dynamics. The presence of others might highlight qualities associated with social skills, leadership, or the ability to form positive relationships. For example, Peng et al. (2020) found that participants rated a group's physical attractiveness higher than its members' average attractiveness, and an individual's attractiveness was rated higher when presented as part of a group compared to being evaluated in isolation. A similar finding was reported by

Hsieh et al. (2021), who found evidence supporting the “Cheerleader Effect:” the phenomenon where faces are perceived as more attractive when presented within a group of other faces as opposed to when viewed in isolation (Walker & Vul, 2014). Other contextual factors can also influence perceptions of attractiveness. In a study exploring attractiveness as a function of perceptions of parental investment, Brase (2006) explored the hypothesis that women would pay more attention to cues related to a prospective mate's disposition for investing in children. Findings indicated that women tended to be more critical than men when evaluating potential mates, and cues indicating a positive disposition towards parental investment positively influenced female evaluations of male attractiveness. Similarly, Guéguen (2014) conducted an experiment where a male participant encountered a woman and her baby in a social setting. In one scenario, the participant interacted with the baby; in the second scenario, the male did not notice the baby. Later, when the participant approached a nearby young woman and asked for her contact information, the results revealed that the male received more positive responses from women when he had previously interacted with the baby than when he had ignored the baby (Guéguen, 2014).

Additional research has examined the role of pets and children as cues to an individual's sociability, care orientation, and value as a potential long-term mate, in the perception of male attractiveness. Gray et al. (2015) reported research findings showing that cats and dogs acted as ‘social barometers’ among individuals choosing a mate, and this effect was stronger for women than men. A similar finding was reported by Tifferet et al. (2013), who found that dog ownership increased ratings of long-term attractiveness. Zinck et al. (2021) reported that mating strategy was associated with the presence or absence of dependents, including children and pets, in online dating profiles. Specifically, men oriented toward a long-term mating strategy were more likely to include dependents in their dating profiles as one indicator of their willingness and ability to invest. Roney et al. (2006) reported that males’ interest in infants influenced women’s attractiveness ratings, as interest in infants was perceived as a cue to that individual’s long-term mate quality and willingness to demonstrate high levels of parental investment (see Buss, 2007).

Current Study and Rationale

The current study aims to investigate the predictive role of the Dark Triad traits (Narcissism, Psychopathy, and Machiavellianism) and sociosexual orientation in shaping ratings of attractiveness of a man in three distinct conditions: alone, with a dog, and with a baby. The Dark Triad traits represent personality characteristics associated with manipulative, exploitative, and self-centered behaviors previously linked to interpersonal dynamics and mate selection preferences. On the other hand, sociosexual orientation reflects individual differences in willingness to engage in short-term sexual relationships versus long-term committed partnerships, and it is further related to attractiveness ratings (Garza & Byrd-Craven, 2021; Price et al., 2013; Swami et al., 2008).

The rationale for this study lies in understanding how specific personality traits might influence perceptions of attractiveness across different conditions with unique cues provided to participants. Additionally, examining the role of sociosexual orientation can shed light on how varying levels of willingness to engage in short-term or long-term relationships may impact attractiveness judgments. By exploring the mediating role of Machiavellianism, the study aims to discern potential underlying mechanisms driving the relationship between different conditions and attraction ratings.

HYPOTHESES

Hypothesis 1: In consideration of the socio-evolutionary framework and its implications for mate selection, it is hypothesized that significant variations in attractiveness ratings will be discernible across the three conditions of interest: a man depicted alone, a man portrayed in the company of a dog, and a man accompanied by an infant. Drawing upon the concept of assortative mating and the potential for these conditions to signal distinct qualities, participants are expected to rate the man's attractiveness differently in response to the contextual cues presented by each condition.

Hypothesis 2: The Dark Triad traits (Narcissism, Psychopathy, and Machiavellianism) will significantly covary with attractiveness ratings across all three conditions (alone, with a dog, and with a baby). Participants scoring higher in the Dark Triad personality characteristics are expected to rate the model as more attractive in conditions without cues to long-term parental investment.

Hypothesis 3: Sociosexual orientation will significantly covary with attractiveness ratings across all three conditions. Individuals with a more restricted sociosexual orientation (preferring long-term committed relationships) will rate the man as more attractive than individuals with a more unrestricted sociosexual orientation (open to short-term relationships) in the condition with the baby as a cue to long-term parental investment.

METHODS

Procedure

Participants were recruited through a non-random convenience sampling method using an online survey software program (*Google Forms*). The survey link was distributed among undergraduate psychology students across various university courses, and recruitment was conducted through an announcement shared across relevant university departments. The study obtained approval from the responsible institutional review board (IRB) to ensure adherence to ethical guidelines. No funding was received, and no conflicts of interest were reported.

Before participating in the study, all potential participants were presented with a detailed informed consent form clearly stating the purpose of the research and their rights as participants. They were informed about the voluntary nature of their participation and assured of the confidentiality and anonymity of their responses. Only those who provided explicit informed consent proceeded to participate in the study. A post hoc power analysis was performed using G*Power (Faul et al., 2009) to assess the study's statistical power. The analysis utilized a total sample size of 109 participants and revealed that the study's statistical power exceeded 0.90, based on conventional standards of effect size estimation. This level of statistical power indicates that the study is well-equipped to detect moderate to large significant effects, aligning with conventional standards as proposed by Cohen (1977).

Measures

Short Dark Triad (SD3)

The original version of the SD3, developed by Jones and Paulhus (2014), has been widely used to assess Machiavellianism, Narcissism, and Psychopathy in various cultural contexts. The Turkish version of the Short Dark Triad (SD3) scale, translated and validated by Ağralı Ermiş, Şahin, and Demirus (2018), was used in the current

study. Each item on the SD3 asks participants to indicate on a 1 to 5 scale (strongly disagree to strongly agree) how accurate each statement is for them. Reliability analysis of the Machieivialism subscale demonstrated acceptable reliability based on the obtained Cronbach's α coefficient of 0.640. The reliability analysis for the Narcissism subscale demonstrated acceptable internal consistency ($\alpha= 0.654$). The Psychopathy subscale had good internal consistency reliability with Cronbach's α of 0.706.

Sociosexual Orientation Inventory-Revised (SOI-R)

The Sociosexual Orientation Inventory-Revised (SOI-R) is a self-report questionnaire developed by Penke and Asendorpf (2008) to assess individual differences in sociosexuality, which refers to the propensity for engaging in casual, uncommitted sexual relationships. The inventory comprises nine items and measures sociosexuality across three subscales: behavior, attitude, and desire. The current study used the SOI-R's five-point Turkish version (Penke, n.d.) to reduce the participant response burden. The behavior subscale gauges the frequency of casual sex and changing sexual partners; the attitude subscale assesses individuals' views toward uncommitted sex, while the desire subscale measures the desire for sexual interactions with individuals outside of a romantic relationship. The SOI-R can be evaluated by considering each subscale separately or by summing the subscales to create a total SOI-R. Reliability analysis was conducted to evaluate each subscale. The attitudes subscale of the SOI-R exhibited good internal consistency reliability with Cronbach's α of 0.80. The desire subscale of the SOI-R had good internal consistency reliability with Cronbach's α of 0.78. The behaviors subscale of the SOI-R exhibited high internal consistency reliability with Cronbach's α of 0.89.

Manipulation

Participants were assigned randomly to one of three groups, each exposed to different conditions: a man alone, a man holding a dog, and a man holding a baby. The random assignment ensured that each participant had an equal likelihood of being placed in any of the three groups, enhancing the comparability of the groups and reducing potential bias. Participants were then tasked with evaluating the perceived attractiveness of the man depicted within each condition, utilizing a 7-point Likert scale with response options ranging from 1 (Not Attractive) to 7 (Very Attractive). The depicted male figure was unfamiliar to the participants. See Figure 1.

Figure 1.
Photos in each condition.

RESULTS

Descriptive Statistics

In this study, data were collected from 109 participants ($N=109$) to examine the relative influence of the Dark Triad, sociosexuality, and contextual cues related to perceptions of attractiveness. The sample consisted entirely of females, with 16 individuals (14.7%) identifying as bisexual and 93 (85.3%) identifying as heterosexual. The participants' ages ranged from 18 to 43 years, with a mean age of 21.06 ($SD = 3.81$). Descriptive statistics were computed for Psychopathy, Machiavellianism, and Narcissism. The total score for Psychopathy was 18.1 ($SD = 5.25$), Machiavellianism had a mean of 19.9 ($SD = 6.36$), and Narcissism had a mean score of 27.2 ($SD = 5.25$). For Sociosexual Orientation, the participants' mean scores on the subscales of the SOI-R were as follows: Behaviors = 6.62 ($SD = 4.17$), Attitudes = 7.69 ($SD = 1.85$), Desire = 6.28 ($SD = 2.58$), and the total scale had a mean of 20.6 ($SD = 6.60$). See Table 1.

Table 1.
Descriptive Statistics (SD3 and SOI-R)

Variable	Mean (SD)
SOI-R Behaviors	6.62 (SD = 4.17)
SOI-R Attitudes	7.69 (SD = 1.85)
SOI-R Desire	6.28 (SD = 2.58)
SOI-R Total	20.6 (SD = 6.60).
Machiavellianism	19.9 (SD = 6.36)
Psychopathy	18.1 (SD = 5.25)
Narcissism	27.2 (SD = 5.25)

Correlational Analysis

The correlation matrix revealed several significant relationships among the variables. Specifically, the total score on the Sociosexual Orientation Inventory showed strong positive correlations with the Behaviors subscale ($r = 0.868$, $p < .001$), the Attitudes subscale ($r = 0.528$, $p < .001$), and the Desire subscale ($r = 0.780$, $p < .001$). Moreover, there were significant positive correlations between the Dark Triad traits, with Machiavellianism positively correlating with Narcissism ($r = 0.620$, $p < .001$) and Psychopathy ($r = 0.257$, $p < .01$). Additionally, the Narcissism scores were positively correlated with the Sociosexual Orientation total scores ($r = 0.241$, $p < .05$) and the Behaviors subscale ($r = 0.293$, $p < .01$). See Table 2.

Table 2.
Correlations

	1	2	3	4	5	6
(1) Narcissism	1					
(2) Psycho.	.620**	1				
(3) Mach.	.056	.257**	1			
(4) Behaviors	.293**	.258**	.022	1		
(5) Attitudes	.121	.163	.103	.189*	1	
(6) Desire	.057	.173	.143	.471**	.329**	1
(7) SOI-R	.241*	.276**	.071	.868**	.528**	.780**

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). * Correlation is significant at the 0.05 level.

Hypothesis 1

To examine Hypothesis 1, a one-way analysis of variance was conducted with condition as the independent variable and attractiveness ratings as the dependent variable. The overall model exhibited a statistically significant effect, $(2, 106) = 5.29$, $p = 0.00$, $\eta^2 = 0.09$, indicating that the different conditions accounted for approximately 9.1% of the variance in attractiveness ratings.

Post hoc comparisons explored distinct differences in attractiveness ratings across the various conditions. Comparing the man alone condition with the dog condition revealed a mean difference of -0.95 ($t(106) = -2.48$, $p = 0.04$, 95% CI $[-1.12, -0.12]$, Cohen's $d = -0.62$). This outcome indicates that participants rated the attractiveness of a man accompanied by a dog significantly lower compared to when he was alone. When contrasting the man alone condition with the baby condition, the calculated mean difference was 0.08 ($t(106) = 0.23$, $p = 0.97$, 95% CI $[-0.43, 0.54]$, Cohen's $d = 0.05$). This suggests that there was no substantial difference in attractiveness ratings between conditions. A significant difference was found between the dog condition and the baby condition, with a mean difference of 1.03 ($t(106) = 3.03$, $p = 0.01$, 95% CI $[0.22, 1.12]$, Cohen's $d = 0.67$). This indicates that participants found the man accompanied by a dog significantly more attractive than when he was with a baby.

Hypothesis 2

A one-way between-subjects analysis of covariance (ANCOVA) was conducted to examine the effects of the condition on participants' perceptions of attractiveness with the Dark Triad as the covariate. Descriptive statistics revealed that participants' mean perceptions of attractiveness varied across the three conditions. The mean perception of attractiveness for the man-alone condition was 2.11 (SD = 1.20), for the dog condition 3.05 (SD = 1.9), and for the baby condition 2.02 (SD = 1.33). Results indicated that the overall model was significant ($F(5, 103) = 3.974, p = 0.00, \eta^2 = 0.09$). The main effect of condition was significant ($F(2, 103) = 5.643, p = 0.0, \eta^2 = 0.09$). However, the covariates of Narcissism ($F(1, 103) = 0.13, p = 0.72, \eta^2 = 0.00$) and Psychopathy ($F(1, 103) = 0.81, p = 0.37, \eta^2 = 0.00$) were not significant predictors of attractiveness. Machiavellianism was significantly associated with attractiveness ($F(1, 103) = 7.79, p = 0.00, \eta^2 = 0.06$). See Table 3.

Table 3.

ANCOVA--Perceptions of Attractiveness and Dark Triad

	SS	df	MS	F	p	η^2
Overall model	44.34	5	8.86	3.974	0.002	
	2		8			
Condition	25.00	2	12.5	5.643	0.00	0.092
	8		04			
Narcissism	0.277	1	0.27	0.125	0.72	0.001
			7			
Psychopathy	1.789	1	1.78	0.808	0.37	0.007
			9			
Mach.	17.26	1	17.2	7.794	0.00	0.063
	8		68			

Hypothesis 3

The ANCOVA analysis examining attractiveness ratings across conditions with Sociosexual Orientation as the covariate yielded a significant overall model, $F(5, 103) = 2.90$, $p = 0.02$, $\eta^2 = 0.10$. Condition had a significant effect, $F(2, 103) = 5.65$, $p = 0.01$, $\eta^2 = 0.10$, indicating the influence of different conditions (man alone, man with dog, man with baby) on participants' attractiveness ratings. However, the attitudes subscale of the SOI-R did not significantly affect attractiveness ratings, $F(1, 103) = 0.00$, $p = >.05$, $\eta^2 = 0.00$. The behaviors subscale had a marginal effect approaching conventional standards of significance, $F(1, 103) = 3.21$, $p = 0.08$, $\eta^2 = 0.03$, while the desire subscale showed no significant effect, $F(1, 103) = 0.02$, $p = >.05$, $\eta^2 = 0.00$. See Table 4.

Table 4.

ANCOVA--Perceptions of Attractiveness and Sociosexual Orientation

	Sum Squares	of df	Mean Square	F	p	η^2
Overall model	33.66965	5	6.73393	2.90478	0.017	
Condition	26.18362	2	13.09181	5.65166	0.005	0.096
Behavior	7.42480	1	7.42480	3.20525	0.076	0.027
Attitude	0.00623	1	0.00623	0.00269	0.959	0.000
Desire	0.05500	1	0.05500	0.02374	0.878	0.000

DISCUSSION

In the current study, we aimed to investigate the role of the Dark Triad traits (Narcissism, Psychopathy, and Machiavellianism) and sociosexual orientation in shaping ratings of attractiveness of a man in various social contexts: alone, with a dog, and with a baby. The Dark Triad traits represent personality characteristics associated with manipulative and exploitative behaviors. In contrast, sociosexual orientation reflects individual preferences for short-term versus long-term mating strategies.

Based on the three hypotheses, our study investigated the interplay of personality traits in shaping perceptions of attractiveness under varying conditions. Hypothesis 1 examined differences in attractiveness ratings across the three conditions. While Hypothesis 2 predicted a significant relationship between Dark Triad traits as a covariate and attractiveness ratings across conditions. We hypothesized that individuals scoring higher on Dark Triad traits would rate the model as more attractive in situations lacking cues to long-term parental investment. Hypothesis 3 predicted that sociosexual orientation would exhibit a significant relationship with attractiveness ratings across all conditions. We expected that individuals with a more restricted sociosexual orientation, indicating a preference for committed relationships, would find the man more attractive when holding a dog, as dogs have been associated with cues for long-term parental investment.

Hypothesis 1

The findings supported Hypothesis 1, revealing significant differences in attractiveness ratings across different conditions. The observed differences in attractiveness ratings across conditions suggest that external situational factors exert a discernible influence on how individuals evaluate potential partners, a finding that confirms previous research (Guéguen, 2014; Hong et al., 2012; Stower et al., 2020; Wang et al., 2010). The presence of a dog or a baby significantly altered participants' attractiveness ratings, underscoring the significance of such cues in signaling certain traits or attributes relevant to mate selection (Tifferet et al., 2013). These findings align with the socio-evolutionary framework, which suggests that humans are sensitive to cues that may indicate qualities such as resource provision, caregiving, or companionship potential (Buss, 2007).

The lower attractiveness ratings assigned to the man when accompanied by a dog than the man alone suggest that certain contextual cues might evoke specific evaluative responses. This could be attributed to the perceptions associated with dog ownership, which often include connotations of responsibility, loyalty, and the ability to care for others. In contrast, the lack of significant difference in attractiveness ratings between the man alone and with baby conditions suggests that the presence of a baby did not substantially impact perceived attractiveness. This could be due to the complex set of attributes signaled by an infant, potentially involving nurturing and caregiving capacities that are not as salient in a brief evaluative context. The significantly higher attractiveness ratings for the man when accompanied by a dog compared to when he was with a baby highlight the unique and potent role that dogs might play as social and emotional cues in mate selection and support the findings of Tifferet et al. (2013) and Zinck et al. (2021). Dogs are often regarded as companions that evoke positive emotions and enhance social interactions. This perceived capacity for enhancing social bonds might contribute to the increased attractiveness ratings observed.

Hypothesis 2

Hypothesis 2 examined the relationship between the Dark Triad, contextual cues, and individuals' perceptions of attractiveness. The significant overall model observed underscores the influence of the experimental conditions and Dark Triad traits on participants' attractiveness ratings (Brewer et al., 2021; Jonason et al., 2012; Jonason & Sherman, 2020). This finding aligns with previous research suggesting that personality characteristics and situational cues influence potential partners' desirability and attractiveness perceptions (Goetz et al., 2014; Gray et al., 2015; Roney et al., 2006). Importantly, the main effect of the condition reached significance, highlighting the differential influence of the presence of a dog or a baby on attractiveness judgments. The Dark Triad traits of Narcissism and Psychopathy did not emerge as significant predictors of attractiveness in our study. However, the observed significance of Machiavellianism as a predictor of attractiveness points to its unique role in shaping these perceptions. This could be due to the Machiavellian trait aligning more closely with specific qualities that participants may consider attractive in certain scenarios. Machiavellianism, characterized by strategic and manipulative tendencies, might

contribute to higher attractiveness ratings for the dog condition than the baby condition because participants may perceive the presence of a dog as symbolizing social adeptness and the ability to handle complex social dynamics, aligning with Machiavellian traits, which could enhance the man's desirability. The baby's condition also introduces a unique dimension where the baby could be perceived as a potential rival for attention and resources. This dynamic might render the dog condition more appealing due to its compatibility with Machiavellian inclinations, ultimately influencing attractiveness ratings.

Previous research on Machiavellianism and mating provides tentative evidence to support this hypothesis. For example, Goncalves and Campbell (2014) reported that high levels of Machiavellianism were related to the derogation of rivals, and Carter et al. (2015) found an association between Machiavellianism and intra-sex competition among females. This suggests, although tentatively, that a baby may signify a competitor or suggest that the male in the photograph was already in a relationship. In contrast, in condition 2, the dog was not perceived to pose a threat.

Hypothesis 3

The investigation of Hypothesis 3 revealed that different conditions, namely the presence of a dog or a baby alongside a man, substantially impact participants' attractiveness assessments. This aligns with the notion that contextual cues are crucial in shaping attractiveness perceptions, indicating the contextual components of mate preferences (Delgado-Rodríguez et al., 2023; Gray et al., 2015; Hong et al., 2012; Roney et al., 2006). Our results confirm prior research indicating that social cues, such as animals or children, can affect judgments of potential partners' desirability (Buss, 2007; DeBruine et al., 2006; Roney et al., 2006).

While our study demonstrated that contextual cues significantly influence attractiveness ratings, it is noteworthy that sociosexual orientation did not emerge as a predictor of attractiveness, which is contrary to previous research (Brown et al., 2019; Brown & Sacco, 2017; Provost et al., 2006; Sacco et al., 2012). The lack of a significant effect might suggest that participants' self-reported attitudes and desires for short-term or long-term relationships did not guide their initial judgments of attractiveness in the experimental context we examined. However, the marginal effect observed in the behaviors subscale indicates a potential role for reported behavioral tendencies in shaping attractiveness perceptions. Sociosexual orientation's impact on

attractiveness might be more nuanced and context-dependent, or the manipulation did not reach the strength needed to elicit a difference.

Limitations and Future Directions

While offering valuable insights into the interplay between personality traits, sociosexual orientation, and attractiveness judgments in diverse social contexts, the present study has limitations that deserve consideration. First, the limited sample size of 109 participants, consisting solely of females, may impact the generalizability of the findings to broader populations. Future research should include larger and more diverse samples, encompassing participants of different genders and cultural backgrounds, to enhance the study's external validity and ensure a more comprehensive understanding of attractiveness perceptions.

Another potential limitation is using photographs to elicit participants' attractiveness ratings. While photographs can provide valuable insights into participants' attractiveness ratings, they may only partially capture real-life interactions and face-to-face encounters, which can evoke more nuanced responses and behaviors. Incorporating more ecologically valid methodologies, such as real-life interactions, observational approaches, and field experiments, can offer a more in-depth examination of attractiveness judgments under different social conditions.

Moreover, the study focused solely on the Dark Triad traits and sociosexual orientation as predictors of attractiveness judgments. While these traits are relevant, other personality factors and individual differences may also shape attractiveness perceptions. Future research could expand the scope of personality traits under investigation to include a broader range of individual characteristics, providing a more comprehensive analysis of mate selection preferences. Exploring additional mediating and moderating factors that may influence attractiveness judgments in different social contexts can provide a more nuanced understanding of mate selection preferences and perceptions of attractiveness. Personality traits beyond the Dark Triad, sociosexuality, and contextual factors specific to each scenario may influence attractiveness perceptions.

Contributions of the Current Study

This study makes several significant contributions to understanding attractiveness judgments and mate selection preferences in diverse social contexts. First, the find-

ings demonstrate that contextual cues influence perceptions of attractiveness, a finding that supports and expands on research in social and evolutionary psychology (Buss, 2007). Second, this study found an association between the Dark Triad traits and perceived attractiveness across different scenarios, providing empirical support for the relevance of these personality characteristics in influencing perceptions of male attractiveness. The insights gained from this research can inform future studies exploring the intricacies of mate selection preferences, providing valuable contributions to the broader literature on evolutionary psychology and mate choice theories. The current study's contributions shed light on the multifaceted nature of attractiveness judgments and their underlying mechanisms in various social contexts. By identifying the role of personality traits and sociosexual orientation, this research deepens our understanding of the factors influencing mate selection preferences, enriching the field of evolutionary psychology and contributing to the broader understanding of human mating behavior and the role of contextual cues on perceptions of attractiveness.

REFERENCES

Abell, L., & Brewer, G. (2016). Machiavellianism, perceived quality of alternative mates, and resistance to mate guarding. *Personality and Individual Differences, 101*, 236-239. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.06.013>

Bassett, J. F., & Moss, B. (2004). Men and women prefer risk-takers as romantic and nonromantic partners. *Current Research in Social Psychology, 9*(10), 135-144.

Botwin, M. D., Buss, D. M., & Shackelford, T. K. (1997). Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction. *Journal of Personality, 65*(1), 107-136. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1997.tb00531.x>

Brase, G. L. (2006). Cues of parental investment as a factor in attractiveness. *Evolution and Human Behavior, 27*(2), 145-157. <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2005.06.003>

Brewer, G., & Abell, L. (2015). Machiavellianism in long-term relationships: Competition, mate retention and sexual coercion. *Scandinavian Journal of Psychology, 56*(3), 357-362. <https://doi.org/10.1111/sjop.12200>

Brewer, G., Lyons, M., Perry, A., & O'Brien, F. (2021). Dark triad traits and perceptions of sexual harassment. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(13-14), NP7373-NP7387.

<https://doi.org/10.1177/0886260519827666>

Brown, M., & Sacco, D. F. (2017). Unrestricted sociosexuality predicts preferences for extraverted male faces. *Personality and Individual Differences*, 108, 123-127.

<https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.12.023>

Brown, M., Sacco, D. F., & Medlin, M. M. (2019). Sociosexual attitudes differentially predict men and women's preferences for agreeable male faces. *Personality and Individual Differences*, 141, 248-251.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.01.027>

Burns, E. J., Yang, W., & Ying, H. (2021). Friend effects framework: Contrastive and hierarchical processing in cheerleader effects. *Cognition*, 212, 104715.

<https://doi.org/10.1016/j.cognition.2021.104715>

Burtăverde, V., & Ene, C. (2021). The influence of environmental and social characteristics on women's mate preferences. *Personality and Individual Differences*, 175, 110736. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110736>

Buss, D. M. (1985). Human mate selection: Opposites are sometimes said to attract, but in fact we are likely to marry someone who is similar to us in almost every variable. *American Scientist*, 73(1), 47-51.

Buss, D. M. (2007). The evolution of human mating. *Acta Psychologica Sinica*, 39(3), 502-512.

Carragher, D. J. (2022). Examining the cheerleader effect. *Nature Reviews Psychology*, 1(6), 316-316. <https://doi.org/10.1038/s44159-022-00063-x>

Carter, G. L., Montanaro, Z., Linney, C., & Campbell, A. C. (2015). Women's sexual competition and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 74, 275-279. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.10.022>

Clarkson, T. R., Sidari, M. J., Sains, R., Alexander, M., Harrison, M., Mefodeva, V., ... & Dixson, B. J. (2020). A multivariate analysis of women's mating strategies and sexual selection on men's facial morphology. *Royal Society Open Science*, 7(1), 191209. <https://doi.org/10.1098/rsos.191209>

Cohen, J. (1977). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (Rev. ed.). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Davis, A. C., & Arnocky, S. (2020). An evolutionary perspective on appearance enhancement behavior. *Archives of Sexual Behavior*, 1-35. <https://doi.org/10.1007/s10508-020-01745-4>

DeBruine, L. M., Jones, B. C., Little, A. C., Boothroyd, L. G., Perrett, D. I., Penton-Voak, I. S., ... & Tiddeman, B. P. (2006). Correlated preferences for facial masculinity and ideal or actual partner's masculinity. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 273(1592), 1355-1360. <https://doi.org/10.1098/rspb.2005.3445>

Delgado-Rodríguez, R., Cabrera, P. M., Ordóñez-Pérez, D., & Martos-Montes, R. (2023). Dogs can enhance social perceptions: The influence of dogs on women's perceptions of safety in emotional contexts. *Anthrozoös*, 36(3), 333-348.

<https://doi.org/10.1080/08927936.2022.2141968>

Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A.-G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, 41(4), 1149-1160. <https://doi.org/10.3758/BRM.41.4.1149>

<https://doi.org/10.3758/BRM.41.4.1149>

Freyth, L., & Jonason, P. K. (2023). Overcoming agreeableness: Sociosexuality and the Dark Triad expanded and revisited. *Personality and Individual Differences*, 203, 112009. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.112009>

Garza, R., & Byrd-Craven, J. (2021). Effects of women's short-term mating orientation and self-perceived attractiveness in rating and viewing men's waist-to-chest ratios. *Archives of Sexual Behavior*, 50, 543-551. <https://doi.org/10.1007/s10508-020-01846-0>

Geiselman, R. E., Haight, N. A., & Kimata, L. G. (1984). Context effects on the perceived physical attractiveness of faces. *Journal of Experimental Social Psychology*, 20(5), 409-424. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(84\)90035-0](https://doi.org/10.1016/0022-1031(84)90035-0)

Goetz, C. D., Easton, J. A., & Buss, D. M. (2014). Women's perceptions of sexual exploitability cues and their link to sexual attractiveness. *Archives of Sexual Behavior*, 43, 999-1008. <https://doi.org/10.1007/s10508-013-0188-8>

Goncalves, M. K., & Campbell, L. (2014). The Dark Triad and the derogation of mating competitors. *Personality and Individual Differences*, 67, 42-46.

<https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.02.003>

Gray, P. B., Volsche, S. L., Garcia, J. R., & Fisher, H. E. (2015). The roles of pet dogs and cats in human courtship and dating. *Anthrozoös*, 28(4), 673-683.

<https://doi.org/10.1080/08927936.2015.1064216>

Guéguen, N. (2014). Cues of men's parental investment and attractiveness for women: A field experiment. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 24(3), 296-300. <https://doi.org/10.1080/10911359.2013.820160>

Hall, J. R., & Benning, S. D. (2006). The "successful" psychopath. *Handbook of Psychopathy*, 459-478.

Herzberg, P. Y., Wildfang, S., & Quittschalle, J. (2022). The association between relationship orientation, relationship quality, and sexual satisfaction. *International Journal of Applied Positive Psychology*, 7(3), 439-459.

<https://doi.org/10.1007/s41042-022-00076-0>

Holtzman, N. S., & Strube, M. J. (2010). Narcissism and attractiveness. *Journal of Research in Personality*, 44(1), 133-136. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2009.10.004>

Hong, S., Tandoc Jr, E., Kim, E. A., Kim, B., & Wise, K. (2012). The real you? The role of visual cues and comment congruence in perceptions of social attractiveness from Facebook profiles. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(7), 339-344. <https://doi.org/10.1089/cyber.2011.0511>

Hsieh, J. Y., Gwinn, O. S., Brooks, K. R., Stephen, I. D., Carragher, D. J., & Nicholls, M. E. (2021). The "cheerleader effect" in facial and bodily attractiveness: A result of memory bias and not perceptual encoding. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 74(5), 972-980. <https://doi.org/10.1177/1747021820976087>

<https://doi.org/10.1177/1747021820976087>

Jonason, P. K., Luevano, V. X., & Adams, H. M. (2012). How the Dark Triad traits predict relationship choices. *Personality and Individual Differences*, 53(3), 180-184.

<https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.03.007>

Jonason, P. K., & Davis, M. D. (2018). A gender role view of the Dark Triad traits. *Personality and Individual Differences*, 125, 102-105. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.01.004>

Jonason, P. K., & Sherman, R. A. (2020). Personality and the perception of situations: The Big Five and Dark Triad traits. *Personality and Individual Differences, 163*, 110081. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110081>

Jones, M. (1998). Sociosexuality and motivations for romantic involvement. *Journal of Research in Personality, 32*(2), 173-182. <https://doi.org/10.1006/jrpe.1997.2212>

Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences, 51*(5), 679-682.

<https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.04.011>

Ka, W. L., Bottcher, S., & Walker, B. R. (2020). Attitudes toward consensual non-monogamy predicted by sociosexual behavior and avoidant attachment. *Current Psychology, 1-9*. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-00941-8>

Keldal, G. (2022). The relationships between personality traits and mate selection strategies of Turkish young adults. *Current Psychology, 41*(8), 5258-5263.

<https://doi.org/10.1007/s12144-020-01044-0>

Lei, Y., He, X., Zhao, T., & Tian, Z. (2020). Contrast effect of facial attractiveness in groups. *Frontiers in Psychology, 11*, 2258. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.02258>

Maneiro, L., Navas, M. P., Van Geel, M., Cutrín, O., & Vedder, P. (2020). Dark triad traits and risky behaviours: Identifying risk profiles from a person-centred approach. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 17*(17), 6194.

<https://doi.org/10.3390/ijerph17176194>

McCain, J. L., Borg, Z. G., Rothenberg, A. H., Churillo, K. M., Weiler, P., & Campbell, W. K. (2016). Personality and selfies: Narcissism and the Dark Triad. *Computers in Human Behavior, 64*, 126-133.

<https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.06.050>

McHoskey, J. W. (2001). Machiavellianism and personality dysfunction. *Personality and Individual Differences, 31*(5), 791-798. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00187-2](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00187-2)

Moore, K. E., Ross, S. R., & Brosius, E. C. (2020). The role of gender in the relations among dark triad and psychopathy, sociosexuality, and moral judgments.

Personality and Individual Differences, 152, 109577.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109577>

Muris, P., Merckelbach, H., Otgaar, H., & Meijer, E. (2017). The malevolent side of human nature: A meta-analysis and critical review of the literature on the dark triad (Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy). *Perspectives on Psychological Science*, 12(2), 183-204. <https://doi.org/10.1177/17456916166666070s>

Ostovich, J. M., & Sabini, J. (2004). How are sociosexuality, sex drive, and lifetime number of sexual partners related? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(10), 1255-1266. <https://doi.org/10.1177/0146167204264754>

Peng, C., Mao, Y., Pagliaro, S., Roberts, S., & Livi, S. (2020). Are Individuals Perceived as More Attractive within a Group? A Confirmative Study of Group Attractiveness Effect and the Cheerleader Effect in China. *Healthcare* (Basel, Switzerland), 8(3), 344. <https://doi.org/10.3390/healthcare8030344>

Penke, L. (n.d.). Translations of the revised Sociosexual Orientation Inventory (SOI-R). Retrieved from: <https://larspenke.eu/en/translated-soi-r.html>

Penke, L., & Asendorpf, J. B. (2008). Beyond global sociosexual orientations: A more differentiated look at sociosexuality and its effects on courtship and romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95, 1113-1135.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.95.5.1113>

Price, M. E., Pound, N., Dunn, J., Hopkins, S., & Kang, J. (2013). Body shape preferences: Associations with rater body shape and sociosexuality. *PloS one*, 8(1), e52532.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0052532>

Provost, M. P., Kormos, C., Kosakoski, G., & Quinsey, V. L. (2006). Sociosexuality in women and preference for facial masculinization and somatotype in men. *Archives of Sexual Behavior*, 35, 305-312. <https://doi.org/10.1007/s10508-006-9029-3>

Rogoza, R., Żemojtel-Piotrowska, M., Jonason, P. K., Piotrowski, J., Campbell, K. W., Gebauer, J. E., ... & Włodarczyk, A. (2021). Structure of dark triad dirty dozen across eight world regions. *Assessment*, 28(4), 1125-1135.
<https://doi.org/10.1177/1073191120922611>

Roney, J. R., Hanson, K. N., Durante, K. M., & Maestripieri, D. (2006). Reading men's faces: Women's mate attractiveness judgments track men's testosterone and

interest in infants. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 273(1598), 2169-2175. <https://doi.org/10.1098/rspb.2006.3569>

Sacco, D. F., Jones, B. C., DeBruine, L. M., & Hugenberg, K. (2012). The roles of sociosexual orientation and relationship status in women's face preferences. *Personality and Individual Differences*, 53(8), 1044-1047. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.07.023>

Schmitt, D. P., Long, A. E., McPhearson, A., O'Brien, K., Remmert, B., & Shah, S. H. (2017). Personality and gender differences in global perspective. *International Journal of Psychology*, 52, 45-56. <https://doi.org/10.1002/ijop.12265>

Stiff, C. (2019). The dark triad and Facebook surveillance: How Machiavellianism, Psychopathy, but not Narcissism predict using Facebook to spy on others. *Computers in Human Behavior*, 94, 62-69. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.12.044>

Stower, R. E., Lee, A. J., McIntosh, T. L., Sidari, M. J., Sherlock, J. M., & Dixon, B. J. (2020). Mating strategies and the masculinity paradox: How relationship context, relationship status, and sociosexuality shape women's preferences for facial masculinity and beardedness. *Archives of Sexual Behavior*, 49, 809-820. <https://doi.org/10.1007/s10508-019-1437-2>

Swami, V., Miller, R., Furnham, A., Penke, L., & Tovée, M. J. (2008). The influence of men's sexual strategies on perceptions of women's bodily attractiveness, health and fertility. *Personality and Individual Differences*, 44(1), 98-107. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.07.017>

Szabó, E., & Jones, D. N. (2019). Gender differences moderate Machiavellianism and impulsivity: Implications for Dark Triad research. *Personality and Individual Differences*, 141, 160-165. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.01.008>

Thomas, A. G., Jonason, P. K., Blackburn, J. D., Kennair, L. E. O., Lowe, R., Malouff, J., ... & Li, N. P. (2020). Mate preference priorities in the East and West: A cross-cultural test of the mate preference priority model. *Journal of Personality*, 88(3), 606-620. <https://doi.org/10.1111/jopy.12514>

Thornhill, R., & Gangestad, S. W. (1999). Facial attractiveness. *Trends in Cognitive Sciences*, 3(12), 452-460. [https://doi.org/10.1016/S1364-6613\(99\)01403-5](https://doi.org/10.1016/S1364-6613(99)01403-5)

Tifferet, S., Kruger, D. J., Bar-Lev, O., & Zeller, S. (2013). Dog ownership increases attractiveness and attenuates perceptions of short-term mating strategy in

cad-like men. *Journal of Evolutionary Psychology*, 11(3), 121-129. <https://doi.org/10.1556/JEP.11.2013.3.2>

Utz, S. (2010). Show me your friends, and I will tell you what type of person you are: How one's profile, number of friends, and type of friends influence impression formation on social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 15(2), 314-335. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2010.01522.x>

Valentova, J. V., Junior, F. P. M., Štěrbová, Z., Varella, M. A. C., & Fisher, M. L. (2020). The association between Dark Triad traits and sociosexuality with mating and parenting efforts: A cross-cultural study. *Personality and Individual Differences*, 154, 109613. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109613>

Visser, B. A., Pozzebon, J. A., Bogaert, A. F., & Ashton, M. C. (2010). Psychopathy, sexual behavior, and esteem: It's different for girls. *Personality and Individual Differences*, 48(7), 833-838. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.02.008>

Walker, D., & Vul, E. (2014). Hierarchical encoding makes individuals in a group seem more attractive. *Psychological Science*, 25(1), 230-235. <https://doi.org/10.1177/0956797613497969>

Wang, S. S., Moon, S. I., Kwon, K. H., Evans, C. A., & Stefanone, M. A. (2010). Face off: Implications of visual cues on initiating friendship on Facebook. *Computers in Human Behavior*, 26(2), 226-234. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.10.001>

Webster, G. D., Laurenceau, J. P., Smith, C. V., Mahaffey, A. L., Bryan, A. D., & Brunell, A. B. (2015). An investment model of sociosexuality, relationship satisfaction, and commitment: Evidence from dating, engaged, and newlywed couples. *Journal of Research in Personality*, 55, 112-126. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2015.02.004>

Wu, W., Wang, H., Zheng, C., & Wu, Y. J. (2019). Effect of Narcissism, Psychopathy, and Machiavellianism on entrepreneurial intention-the mediating of entrepreneurial self-efficacy. *Frontiers in Psychology*, 10, 360. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00360>

Zinck, M. J., Weir, L. K., & Fisher, M. L. (2021). Dependents as signals of mate value: Long-term mating strategy predicts displays on online dating profiles for men. *Evolutionary Psychological Science*, 1-15. <https://doi.org/10.1007/s40806-021-00294-w>

To cite this article: Daqiq, B., Akramy, S.A., Wajed, Z. (2023). Exploring Reasons of Code-Switching among EFL Learners: A Case Study of Takhar University of Afghanistan. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 7(3), 63-74

Submitted: August 19, 2023

Accepted: October 29, 2023

EXPLORING REASONS OF CODE-SWITCHING AMONG EFL LEARNERS: A CASE STUDY OF TAKHAR UNIVERSITY OF AFGHANISTAN

Besmillah Daqiq¹

Sayeed Asif Akramy²

Zumaray Wajed³

ABSTRACT

The purpose of the current research was to seek the reasons that EFL learners commit code-switching at Takhar University in Afghanistan. The present study applied mixed method design (qualitative and quantitative). The study respondents were twenty bilingual EFL learners at the English department of Takhar University. The researcher used semi-structured interview instrument for gathering data. The result of the research revealed that the leading reason for code-switching of EFL learners was inadequacy in English language. The next considerable reasons which caused EFL learners code-switching were retaining secrecy, first language speaking easiness contrasted to speaking in English, preventing misapprehension, and incompetence with identical words in English. Hence, it was identified that code-switching is a drastic and advantageous mode applied by FL learners so that clarify and convey their aimed messages and lore to other learners in their communications in the classroom. The present research purveys some suggestions for English teachers, curriculum makers and English learners.

Keywords: English language, code-switching, EFL learners, reason

¹ (Corresponding Author), English Department, Takhar University, Afghanistan, besmillahraqiq@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0548-393X>

² English Department, Takhar University, Afghanistan, asifakramy2013@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7770-4474>

³ Dari Department, Takhar University, Afghanistan, zamaray.wajed@gmail.com

INTRODUCTION

Code-switching is defined as incorporating terms or phrases together from two languages while speaking or writing ((Al-Qaysi, 2019). Pertaining this, the second name for a code is a language or dialect. The change of expressions and words between two tongues is called code-switching. According to Basabrin (2019), code-switching often occurs between speakers that share particular codes. Weinreich (1986) described code-switching as using two languages alternatively. Code-switching takes place at the time that in the same sentences two languages are applied (Marasigan, 1983). According to Bokomba (1989), code-switching refers to blending of utterances from two different grammatical principles. Besides, Myers-Scotton (2002) stated that the varieties of two languages' components happen in the same area which one of the tongues operates as the morph syntactic structure of the code-switching. Myers –Scotton (2012), claimed that code-switching comes in various forms. It likely happens at the onset, center and at the finish point of a sentence. Intra-sentential and inter-sentential switching are the types of code-switching. According to Lip-ski (1985), sentence boundaries experience switching a language component which belongs to inter-sentential code-switching. Chiefly capable bilingual speakers carry out this kind of code-switching; but when a change happens in the middle of a sentence without any stop to reveal a change is related to intra-sentential code-switching. Inter-sentential code-switching is an automatic language shift that happens accidentally exchanging for unfamiliar words in a tongue. Code-switching can be vastly seen in classes that learners come from distinct language backgrounds. In speaking or writing, individuals who speak two languages from various backgrounds of language easily change their codes at different topics. Cahyani et al., (2018), stated that speakers often shift their code in the process of their daily switch. A large number of eloquent learned English speakers mostly switch their code via integrating English words, terms or sentences into their communications. Code-switching occurs due to a reason though it likely to be carried out unknowingly. Code-switching can be recognized by some factors related to socio-linguistic. People with different languages and cultures do code-switching with a large extent. (Fachriyah, 2017; Paramesravan & Lim, 2018). According to Song (2019), bilingual speakers in some Asian countries such as Pakistan, India, China, and Malaysia learn English and employ it as their

second tongue whereas their first tongue is the tongue of their regions. Hence, language shift as a general process is prevalent in the communities where English language and other codes are mixed in phrases. Xiaofang (2017), claimed that code-switching is extremely common in many context.

Problem Statement

According to Sert (2016), instructors and learners employ code-switching in their communications while they are in the classes. Based on the argument of researchers, ESL instructors and linguists, code-switching is not mainly a defect or barrier in the system of inter-language. There are different reasons that bilingual speakers shift their codes one after one in their speeches and communications. Researchers are keen in language shift to display the reasons that bilingual speakers frequently like to apply phrases and terms from two languages one by one in a certain circumstance (Luo, 2019; Shanehsazzadeh & Heidari Darani, 2017). The reasons affecting code-switching applied by bilingual students learning English as a second or foreign language have not been explored by investigators although many studies were conducted on code-switching (Bhatti et al., 2018). Studying the reasons of code-switching in the context of Afghanistan, particularly in the English department is essential because the learners use code-switching while learning English language.

Objective of Research

This study aimed to explore the reasons that affect code-switching employed by EFL learners who are bilingual speakers and study in the English department at Takhar University.

Research Question

What are the reasons that affect code-switching among EFL learners who are bilingual speakers and study in the English department at Takhar University?

Research Methodology

Design of Research

The design of this study was mixed-method. Mixed-method design is classified into exploratory design, explanatory design, and triangulation design (Lodico, Spaulding, & Voegtle, 2016). From the stated designs, the current study used exploratory design that the data were collected, transcribed, coded and analyzed in qualitative mode and after that measured in quantitative way estimating the frequency of the events.

Research Participants

There were 20 EFL learners who were bilingual speakers included in the study as the participants. The participants were from various ethnic backgrounds. The respondents were both from male and female gender equally. The respondents were aged between 18 and 30. They were chosen arbitrary.

Instrument of Data Collection

Semi-structured interview was used for data collection. The researcher informed the respondents that their responses are just used for the aim of the study and their confidentiality is kept safe. The researcher granted the interviewees sufficient time to share their perspectives and ideas. The researcher conducted the interview in the English language. The data were recorded, transcribed, coded and analyzed.

Analysis of Data

First of all, the collected data were transcribed. After that, the researcher analyzed the data qualitatively. In qualitative analysis, based on Braun and Clarke (2006) analytical method thematic analysis was run. The researcher read the transcribed data three times to recognize the collected data. Then the researcher located the recognized data into suitable titles and subtitles. Next, the researcher analyzed and mingled the codes to make relevant sections. The investigator reviewed and purified the made sections to make a proper thematic scheme. The categories were defined and refined again in order to reach to surety that each specified section can analyze the data effectively. According to Neuman (2014), in quantitative analysis for gaining meanings, it is entailed to utilize numerical data. Following doing the quantitative analyzing of the data gathered in the current research, the results of the study were computed and illustrated in the table as frequencies and percentages.

RESULTS AND DISCUSSION

Based on the findings of the study, the respondents expressed various factors for their code-switching in their oral communications. Table 1 shows the reasons that led the participants of the study to code-switching are listed orderly and they are as follow: 1- incompetence in the second language, 2- lack of English word reserve, 3-more comfortable to speak in native tongue, 4-attracting attention, 5- feasible factors, 6-filling the gap in speaking, 7-presenting sincerity, 8-preventing misapprehension, 9-

emphasizing, 10- maintaining reclusion. The bellow table displays various societal reasons that lad the study respondents to commit code-switching (see Table 1).

The interviews' respondents' distinct reasons for code-switching illustrated in the above table. Based on the illustration of the findings in the mentioned table, second language incompetence is the first reason for code-switching that contains 26% of the factors. After that, lack of English word reserve is the second reason of code-switching that comprises 19% of the cases. As it is shown in the table, the following societal reasons for employing of code-switching in the current research are: more comfortable to speak in native tongue (12%), catching attention (10%), feasible factors (9%), filling the gap in speaking(7%), imparting sincerity (6%), preventing misapprehension(5%), emphasizing an issue (4%), and keeping reclusion(2%) sequentially,

Incompetence of Second Language

The researcher asked the interviewees the reasons that they perform code-switch in the class. Most of the respondents (15 from 20) stated that they are lack of competence in L2. Hence, lack of proficiency in the second language was detected as the initial and most influential cause of code-switch among the respondents of the study.

Lack of English Word Reserve

Lack of English word reserve or knowledge is the second remarkable reason of code-switching based on the data report. A large number of the participants expressed that they have not English word knowledge. Thus, they are obliged to commit code-switching to their native language. Most of the interviewees declared that for making the atmosphere of the class fascinating and enjoyable, code-switching is essential.

More Comfortable to Speak in Native Tongue

Based on the finding of the study, the third considerable reason of code-switching is speaking easiness in the native tongue. As a result, 12% of the respondents expressed that speaking in their own tongue was easier for them in comparison to speaking in English language. As one example, one of the learners as the participant said that most of his Afghan classmates could not get his point when he spoke English because of his accent and using complex words. Therefore, he preferred to speak in his native tongue.

Catching Attention

The next reason of code-switching stated by the respondents of the study is catching the attention of the listeners in the communication. Nearly 10% of the participants spoke regarding this reason. For instance, one participant stated that at the start of his speech he used English sentence “Hello Everyone” to catch the attention of his classmates, and then he switched to his native language.

Feasible Factors

There is assumption that speakers likely switch their languages so that get the attention of listeners to communicational topics because interchanging of two codes paves the way for more understanding of communicators. Based on the result, 9% of the respondents expressed that one of the major reasons of their code-switching is feasible factors.

Filling the Gap in Speaking

The respondents of the study declared that when they had interruption and gap during speaking, they used their first language to compensate the interruptions and stopgaps. Students used code-switching as a useful strategy for absence of second language fluency in order to prevent the gaps in communication. Therefore, 7% of the respondents stated that they resorted to code-switching because of filling the speaking’s gap.

Imparting Sincerity

Another remarkable reason of code-switching that was pointed out by some of the participants is imparting sincerity. Nearly 6% of the participants stressed the significance of this cause in shifting code.

Preventing Misapprehension

Based on the result of the study, 5% of the interviewees declared that they committed code-switching so that prevent misapprehension when they encountered to lack of similar phrases or terms in English language. Also, lack of fluency of students in English in comparison to their own languages was another factor of code-switching among them. Students who had not enough expertise in English language constantly faced to difficulty in using suitable equivalent words and terms in first and second languages. Hence, they had to switch to their mother tongue at the time of speaking in English so that keep the communication on. The mentioned factor among the

participants who were learning English can be ascribed to linguistic inability of them in new language speaking.

Emphasizing an issue and keeping reclusion

One of the influential causes that led learners to use code-switch was emphasizing an issue that is regarded a noticeable reason in the study of a language. 4% of the respondents declared that the reason for their code-switching was emphasizing on an issue. Hence, the learners used a repetition strategy to convey the meaning of their speech to the interlocutors easily. Speakers use repetition as a particular technique of language interchange because of two reasons: Initially, the speaker might could not convey the meaning correctly in the target tongue as it was expected. Secondly, the speakers might use code-switching because he/she thought that they could not communicate the points to the listeners very well. The interviewees declared as well that they used repetition technique in code-switching to emphasize in the L2 in order that the listeners get their points and be influenced profoundly.

The final reason which is considered the least important cause of language-switching is keeping reclusion. Among the interviewees, just one of them stated that he used code-switching in the class thinking that his other students in the classroom might not get what he conveyed to them.

Table 1. Reasons for EFL Bilingual English Learners Code-Switching

Reasons	Number	Percentage
Incompetence in second language	15	26%
Lack of English word reserve	10	19%
More comfortable to speak in native tongue	7	12%
Catching attention	6	10%
Feasible factors	5	9%
Filling the gap in speaking	5	7%
Imparting sincerity	4	6%
Preventing misapprehension	3	5%
Emphasizing an issue	2	4%
Keeping reclusion	1	2%
Total	58	100%

CONCLUSION

Code-switching happens when a speaker changes between two or more languages while speaking. The results of the current research reveal that the leading reason of code-switching among EFL learners is incompetence in the second tongue. Other mentioned causes of code-switching are: lack of English word reserve, more comfortable to speak in native tongue, drawing attention of audience, feasible factors, filling the gap in speaking, imparting sincerity, preventing misapprehension, Emphasizing an issue and Keeping reclusion. Hence, it is inferable that code-switching normally occurs among bilingual speakers for various reasons. The factors of code-switching among the respondents based on the frequency were different. Based on the purposes, necessities, and places and willing of learners, reasons of code-switching obviously vary. Similarly, Skiba (2012) stated that lack of competence of learners to express and convey their speech to others in one language is one of the main reasons of code-switching that assist to keep the duration of speaking. Accordingly, a supportive element helping to exchange ideas and information in societal communication and transfer sense well is code-switching.

The present study offers some suggestions for learning a language because based on the findings of the research code-switching is a helpful factor in learning second tongue. When instructors teach, they should understand that it is interaction of bilingual speakers that cause to code switching, and it functions as an effective means for imparting the points in case applied well in speaking. According to Koylu (2018), in different situations an instructor as a useful tactic might ask learners to exchange code so that become proficient in the target tongue. Grant and Nguyen (2017), argued that in some cases code-switching might create an incompatible relation between the language community and speakers. It is for the reason that expressions and words from code exchange likely not contain position, worthy and role in the cultures' of speakers. For example, in some civilized settings, using local tongues in informal and ordinary interactions might be considered inferior. Onga and Zhang (2018), stated that other times students concentrate on presenting the right responses in the English courses in order to indicate that they have become proficient in the second language. In addition, exchanging code might be used to clarify the meaning of an unfamiliar word or term. Learner's trend to employ code switching as it might uplift

their proficiency in English in case it is not used in a vast extent. Moreover, the language instructors possibly manage and teach the class more effectively provided that they are familiar with learners' native language (Garcia et al., 2018). In brief, if the purpose of the code-exchanger is to convey the intended meaning further apparently and transmit the points to learners in a better method, code exchange can function as a beneficial tactics in classroom communications.

The current research sought reasons that influence code-switch among EFL learners at Takhar University, Afghanistan. This topic should be studied in educational contexts of other states. This study was limited to Takhar University. The next same study should include participants from other universities of the country to enrich the future study. In this study, interview instrument was used. For future study, questionnaire tool should be used to collect more data and boost the generalization of the study findings.

List of abbreviations

EFL (English as a Foreign Language)

ESL (English as a Second Language)

Declaration Statement Section

Ethical Approval

This research paper was reviewed by two English language and literature lecturers. The researchers followed the guidelines for writing the research paper used at research committee of Takhar University. The researchers used a consent letter for gaining the consent of research participants for collecting data. The researchers are delighted to publish this research paper in Discover Education Journal.

Competing Interest

The authors declared no conflict of interest.

Author's Contribution

BD conducted, wrote and analyzed the data of the research. MAO wrote the discussion and analyzed the data and revised the paper for further improvement; and SAA collected the data and revised the paper.

Funding

There has been no direct funding this research.

REFERENCES

Al-Qaysi, N. (2019). Students and educators' attitudes towards code-switching: A longitudinal study. *International Journal of Information Technology and Language Studies*, 3(2), 61-72.

Aisha Bhatti1 , Sarimah Shamsudin1 & Seriaznita Binti Mat Said. (2018). Code-switching: A useful foreign language teaching tool in EFL classrooms. *ELT Journal*, 11(6), 93-101. <https://doi.org/10.5539/elt.v11n6p93>

Auer, P. (Ed.) (1998). *Code-switching in conversation: Language, interaction and identity*. London: Routledge.

Ayeomoni, M. (2006). Code-switching and code-mixing: Style of language use in childhood in Yoruba speech community. *Nordic Journal of African Studies*, 15 (1), 90-99.

Baker, C. (2000). *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Third Edition. Clevedon: Multilingual Matters.

Basabrin, A. (2019). Code-switched greeting by bilingual Saudi-American subject: A case study. *Arab World English Journal*, 10(1), 335-346. <https://doi.org/10.24093/awej/vol10no1.28>

Bokomba, E. (1989). Are there syntactic constraints in code-mixing? *World Englishes*, 8(3), 277-292. <https://doi.org/10.1111/j.1467-971X.1989.tb00669.x>

Cahyani,H., Courcy, M, & Barnett,. (2018). Teachers' code-switching in bilingual classrooms: exploring pedagogical and sociocultural functions. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 21(4), 465-479. <https://doi.org/10.1080/13670050.2016.1189509>

Chan, B. (2003). Conversational code switching and relevance theory. *International Pragmatic Association Journal*, 12(3), 34-8.

Fachriyah, E. (2017). The function of code switching in an English language classroom. *Sielle Journal*, 4(2), 148-156. <https://doi.org/10.24815/siele.v4i2.6327>

García, P. B., Leibold, L., Buss, E., Calandrucchio, L., & Rodriguez, B. (2018). Code-switching in highly proficient Spanish/English bilingual adults: Impact on masked word recognition. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 61(9), 2353-2363. https://doi.org/10.1044/2018_JSLHR-H-17-0399

Gumperz, J. (Ed.) (1982). *Language and social identity*. Cambridge: CUP. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511620836>

Kothari, C. R. (2014). *Research methodology: Methods & techniques*. New Delhi: New Age International.

Köylü, Z. (2018). The use of L1 in the tertiary L2 classroom: Code-switching factors, functions, and attitudes in Turkey. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 15(2), 271–289.

Lodico, M. G., Spaulding, D. T., & Voegtle, K. H. (2016). *Methods in educational research: From theory to practice*. San Francisco: Jossey-Bass.

Lipski, J. (1985). Linguistic aspects of Spanish-English language switching. Arizona: Center for Latin American Studies.

Grant, L., & T Nguyen, T. H. (2017). Code-switching in Vietnamese university EFL teachers' classroom instruction: a pedagogical focus. *Language Awareness*, 26(3), 244-259. <https://doi.org/10.1080/09658416.2017.1402915>

Marasigan, E. (1983). *Code-switching and code-mixing in multilingual societies*. Singapore: Singapore University Press.

Muthusamy, P. (2009). Communicative functions and reasons for code switching: A Malaysian perspective. *Language & Society*, 5, 1-16.

Myers-Scotton, C. (2002). *Contact linguistic: Bilingual encounters and grammatical outcomes*. New York: Oxford University Press.

Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. England: Pearson.

Wee Ong, & Zhang, L. (2018). The effects of code-switched reading tasks on late-bilingual EFL learners' vocabulary recall, retention and retrieval. *System*, 72, 13-22. <https://doi.org/10.1016/j.system.2017.10.008>

Paramesravan, M.D., & Lim, J.W. (2018). Code-switching practices in a Malaysian multilingual primary classroom from teacher and student perspectives. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 8(2), 254-264. <https://doi.org/10.17509/ijal.v8i2.13273>

Reyes, I. (2004). Functions of code-switching in school children's conversations. *Bilingual Research Journal*, 28(1), 77-96. <https://doi.org/10.1080/15235882.2004.10162613>

Skiba, R. (1997). Code switching as a countenance of language interference. *The Internet TESL Journal*. Retrieved March 3, 2008

Sert, O. (2006). The factors of code switching in ELT classrooms. *The Internet TESL Journal*. Retrieved March 4, 2008 from <http://iteslj.org/Articles/SertCodeSwitching.html>

Song, J. (2019). Language socialization and code-switching: a case study of a Korean-English bilingual child in a Korean translational family. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 22(2), 91-106. <https://doi.org/10.1080/13670050.2016.1231165>

Weinreich, U. (1986). *Languages in contact*. The Hague: Mouton.

Xiaofang, Q. (2017). Pedagogic and social functions of university EFL teachers' classroom code switching. *International Journal of Language and Linguistics*, 5(6), 179. <https://doi.org/10.11648/j.ijll.20170506.13>

To cite this article: Abubakar, A.S., Abdullahi, H.M., Sa'id, U.H., Hussaini, A., Bello, N.I. (2023). Geographical Analysis of Urban Crime in Higher Institutions in Kano State, Nigeria. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 7(3), 75-92

Submitted: August 20, 2023

Accepted: November 11, 2023

GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF URBAN CRIME IN HIGHER INSTITUTIONS IN KANO STATE, NIGERIA

Ahmad Said Abubakar¹

Halima Mahmud Abdullahi²

Usman Hamza Sa'id³

Ali Hussaini⁴

Nura Isyaku Bello⁵

ABSTRACT

Every society has its own value system. Crime is defined by mainly these values system. For one reason or the other, there has been crime in every society throughout history though the rate, type, cause and effect on each society might be highly different. The aim of this research is examines the Geographical analysis of urban crime in higher institutions in Kano state. This study employed descriptive research as research design. Both qualitative and quantitative research methods were adopted. Interview and data extracted from dairies at security office at each high institution were used as instrument for data collection. Descriptive statistics were used for data analysis such as frequency, percentage while tables bar and pie charts were used for data presentation. Some of the findings of this study indicated that males committed more crimes than females. It was reveals that those between 18-27 years committed the highest crimes (81%) at higher institutions in Kano state, followed by the age-bracket between 29-38 years old (15.7%). It is shown from the result of this research that the crime based on higher institutions in Kano state; drugs abuse and theft are the most common crimes committed at AKCILS, fighting and theft are common at FCET Bichi, with theft as most common crime prevailed at KUST.

¹ Department of Geography, Aminu Kano College of Islamic and Legal Studies, Kano, Nigeria, asa99939@gmail.com

² Department of Geography, Aminu Kano College of Islamic and Legal Studies, Kano, Nigeria

³ Department of Geography, Aminu Kano College of Islamic and Legal Studies, Kano, Nigeria

⁴ Department of Geography, Aminu Kano College of Islamic and Legal Studies, Kano, Nigeria

⁵ Department of Geography, Aliko Dangote University of Science and Technology, Wudil, Nigeria

Examination malpractice and theft are found common in SOE Gwarzo; examination malpractice and drugs abuse are in SRCOE Kumbotso. It is also found out that the year 2019 has the highest crime committed in higher institutions in Kano state. On the other hand, this study suggested some recommendations as: the management of all higher institutions should install modern security gadgets such as CCTV, automatic scanner or metal detector as well as adding more security personnel to record all movement of people within the college premises. Orientation of newly and returned students should be exercised regularly to minimize examination malpractice, drugs abuses and other crime.

Keywords: Urban Crime, High Institutions, Kano, Nigeria

INTRODUCTION

Education improves the development of any society and the youths who occupy significant position in that country should be properly educated in order to improve the society (Osokoya, 2008). As one of the most important sectors in Nigeria, Education is affected by many social problems. Some of these social problems are general and prevalent across the nation while some are specific and peculiar to institution.

In Nigeria, and indeed in higher institutions crime such as property theft is becoming very common among the students in fact property theft being or refers to as the dishonest taking of property belonging to another person (i.e. student) with the intention of depriving him/her its permanent possession, is observed to be increase on our campuses these days. These types of crimes include: Motor vehicle theft, stealing of cell phones, electronics, clothes, handbags, books, jewels, laptop, and computers etc. Property theft like any other forms of crime are a social problems and also one of the issues of concern in many societies throughout human history, (Nura 2011). On the other hand, crime is a universal general phenomenon. Crime has existed ever since the earliest period in history, and it will continue to exist in the future. A society with crime is nothing but a utopia, as possibilities brought about by living as a community, crime will always exist.

However, the issues of crime attracted the attention of many researchers such as: Umar (2017) conducted a research on understand of spatial patterns of urban crime in a developing country. Additionally, Gumus (2004) conducted his research on

crime of urban areas; an empirical investigation in U.S city. Moreover, Olapeju (2016) made his study on analysis of urban crime in Abeokuta city Nigeria. And Cahill (2004) study the geographies of urban crimes; an intra urban study of crime in Nashville, Portland and Tucson, Az. Urban crime is universal, but research suggested that pattern of urban crimes are affected by the nature of cities and the social, economic and geographical environment in which they exist. All these researchers were done on urban crime but their attention not paid on higher institutions. This research intends to cover higher institutions in Kano state: This study explores a geographical analysis of urban crime in Aminu Kano College of Islamic and Legal Study, Federal College of Education and (Technical) Bichi, Kano University of Science and Technology Wudil, School of environmental studies, Gwarzo and Sa'adatu Rimi College of Education. This research enhances the researches that have been done in this field of urban crimes.

Aim and Objectives of the Study

The aim of this research is to examine "Geographical analysis of urban crime in higher institutions in Kano state. This can be done thorough the following objectives;

- i. To identify the types of crimes within the study area.
- ii. To find out the factors that determines the crime in the study area.
- iii. To identify the year in which the crimes are more committed.
- iv. To determine which gender between male and female committed more crime

Literature Review

Crime is an integral part of any society and it is the study of the police force with the assistance of other law enforcement agencies to prevent and control such. Looking closely at the incidence of crime in both the urban and rural areas in Nigeria, one can clearly see that crimes are still being committed despite the presence of the numerous policemen spread all over the country Haruna (2010).

Review of Conceptual Framework

The term crime has been defined by many scholars in different ways. It can be seen as violation of statutes enacted into criminal law by the state; it is any human conduct that violates criminal law and is subject to punishment.

According to "Sellin" crime is defined as anything which is harmful or perceived to be harmful by the society. For Topinard (1887) "Crime is an intentional act of

commission or omission in violation of the criminal law committed without defense or justification and sanctioned by the state as felony or misdemeanor" for Sutherland (1949)"the essential characteristics of crime is that it's behavior which is prohibited by the state, which is an injury to the state and again which the state will react as last resort by punishment".

Types of Crime

There are basically four (4) major types of crime namely: White collar crime organized crime, victimless crime and conventional crime respectively.

1. **White collar crime:** The term white collar crime was first introduced by Sutherland (1949). According to him, white collar crime refers to "as the offences committed by individual in the process of performing their official assignment. "It is a criminal behavior of business and professional Men, normally regarded as crime because people abuse their official positions. The term covers many types of criminal activities including commercial bribery, misrepresentation in advertisements over and under representation of commodities, tax fraud, bribery of officials, embezzlement, etc. while collar crime is committed by individuals in the course of their occupations for their direct personal gain or benefit.
2. **Organized crime: (syndicated crime):** This refers to the provision of illegal goods and services or provision of legal goods and services in an illegal way. Under normal conditions, syndicated crimes develop a structure that makes it possible to provide illegal services on a regular basis to some businessmen, politicians and even group of criminals form a structure as an illegal enterprise for the purpose of achieving some specific goals, these enterprises include; drug pushers, exchange money black market, labor racketeering, cocaine pushers e.t.c. Organized crime has similar characteristics with formal organization and it operates under normal command and loyalty demonstrated by every member of the group.
3. **Victimless Crimes:** These are crimes that lack apparent harm to others, in other words, they are crimes without victims. However, there may be public reaction toward such crimes. People committing victimless crimes usually perceive themselves as doing normal behaviour because there is absence of complainant, rather they are offences that abuse morality of the larger society, because the society regarded them as immoral behavior which attracted the formation of legal interpretation of them, they include: drug use, prostitution, sodomy, gambling e.t.c

4. Conventional Crimes: Conventional crime can also be subdivided into property and violent crimes based on the entity on which is committed (Usman, Yakubu, & Bello, 2012; Ajaegbu, 2012; Okafor, 2011).

a) Violent Crimes: It is seen as the most inhumane act of brute force against a victim which leading to bloodshed and economic setbacks. This includes raping, thug-gery, rubbering, kidnapping, wounding, murdering, terrorism, and so on (Dambazau, 2007; Ajaegbu, 2012; Usman et al., 2012; Soh, 2012; Song, Spicer, Brantingham, & Frank, 2013).

b) Property Crimes: They are those offences committed on properties without using of violence by the criminals in taking one's property. This includes snatch theft, stealing, pick-pocketing, burglary, arson, larceny, theft, wreck, pilfering, and so on (Dambazau, 2007; Prashyanusorn, Kaviya, & Yupapin 2010; Usman et al., 2012; Soh, 2012; Song et al., 2013; Ajaegbu, 2012). In (Dambazau, 2007; Prashyanusorn, Kaviya, & Yupapin 2010; Usman et al., 2012; Soh, 2012; Song et al., 2013; Ajaegbu, 2012).

Property crimes are high volume crimes with cash, electronics, power tools, vehicle and jewelleryes often targeted. Hot products tend to be items that are removable, valuable, available and enjoyable with an ease of "disposal" being the most important characteristics.

Nature of Urban Crimes in Nigeria

Urban crime is a universal phenomenon and Nigeria is not spared. All sorts of crimes are committed in Nigeria like any other parts of the world, although the magnitude and nature vary. In some areas, property crimes are more prominent while violent. Crimes are highly experienced in another part of the country. Similarly, in a particular urban area there are these variations between 'hotspots and cold spots' locations. Hotspot locations are those areas where the frequency of crimes is high because of the presence of high crime attractors while on the other hand, cold spot locations are areas with low crime (low crime attractors).

In Nigeria, as many scholars reported, criminal activities are committed on all four categories of crimes: - crime on persons, property, laws and acts. Crimes committed include:- burgling, house and store breakings, auto theft, theft/stealing, pick-pockets, pilfering, snatch theft, shoplifting, vandalism, arson, arm robbery, grievous hurt and wounding, murder, attempted murder, manslaughter, rape, sexual har-

assment, aggravated assault, fraudulent acts (419), kidnappings, child abduction, human trafficking, militancy, thuggery, hooliganism, political mayhem, human abduction, assassinations, organized (gang) armed robbery, ritual activities, brigandage, bullying, terrorism, suicide and bomb attacks, amongst others

Major Types of Crimes in Nigerian Tertiary Institutions

Nigeria tertiary institutions were also experiencing crime problems over a long period of time. Most of the crimes committed or existing within the Nigerian institutions are the reflections of the crimes that are dominant within the larger society, among the major crimes that are every common in the Nigerian tertiary institutions are: examination malpractice, secret cult, prostitution, vehicle theft, money, handset, drug abuse and other drug related offence, rape and other related offence, and so on.

Many students shown that most of these crimes are committed by both male and female students within and outside the institutions, and many researchers revealed that some of these crimes committed by students such as property among the students. For instance, several essays were written on prostitution (the use of sex for non-sexual ends) among some female students in most of the Nigerian universities is directly connected to poverty, for instance it is reported that "most of the Nigerian ladies engage in prostitution as an alternative means of livelihood" Nura (2011).

RESEARCH METHODS AND INSTRUMENTS

Research Design

The research design for this work is descriptive. Descriptive research is a research method that describes the characteristics of the population or phenomenon that is being studying, this methodology focuses more on the "what" of the research subject rather than the "why" of the research subject.

Types and Sources of Data

Qualitative data was used in this research where interview was conducted which is purely qualitative. Quantitative data was also used since documented data was collected from security offices on frequent crimes.

Primary source was collected using interview as instrument in the field. While secondary data also used in this research, this secondary data was source from the

documented report, from the security offices in the higher institutions in Kano state.

Instruments for Data Collections

Interviews were used for data collection. The interview was done with the security officers of Aminu Kano College of Islamic and Legal Studies, Federal College of Education (Technical) Bichi, Sa'adatu Rimi College of Education Kumbotso, School of environmental studies, Gwarzo and Kano State University of Science and Technology Wudil on what are the factors that determined the crimes within the study area. On the other hand, documented data was used to collect data on frequent crimes at the higher institutions and what types of crimes committed? Which year has the highest crime activities? Between male and female which group has the frequent crime?

Data Analysis

All the data collected through qualitative and quantitative methods (interview and questionnaire methods) were analysed using simple descriptive statistics. Frequency figure was used in analysing data collected; bar charts were employed and pie chart was used as method of data presentation.

RESULTS

Bio-Data of the Respondents

Table 1 indicates that based on gender, males are the more outweigh females in committing crimes 73.9% and 26.1% respectively. However, the highest defaulters caught were students (79%), followed by non-students; with one staff (civil servant). Furthermore, most of them hoping to have Nigeria Certificate in Education (NCE) which takes more than two-third of respondents. One-third having or hoping to have diploma.; with 20% and 1% bagged SSCE and degree certificate respectively. Note that, there was no record of defaulters in KUST Wudil, that was the reason it was record less than the actual number of criminals. On the other hand, in terms of age, most of the criminals are in range between 18-27 years old, followed by 28-37 age group and recorded zero crime among 47-58 years old. Though, one record was found above 57 years old.

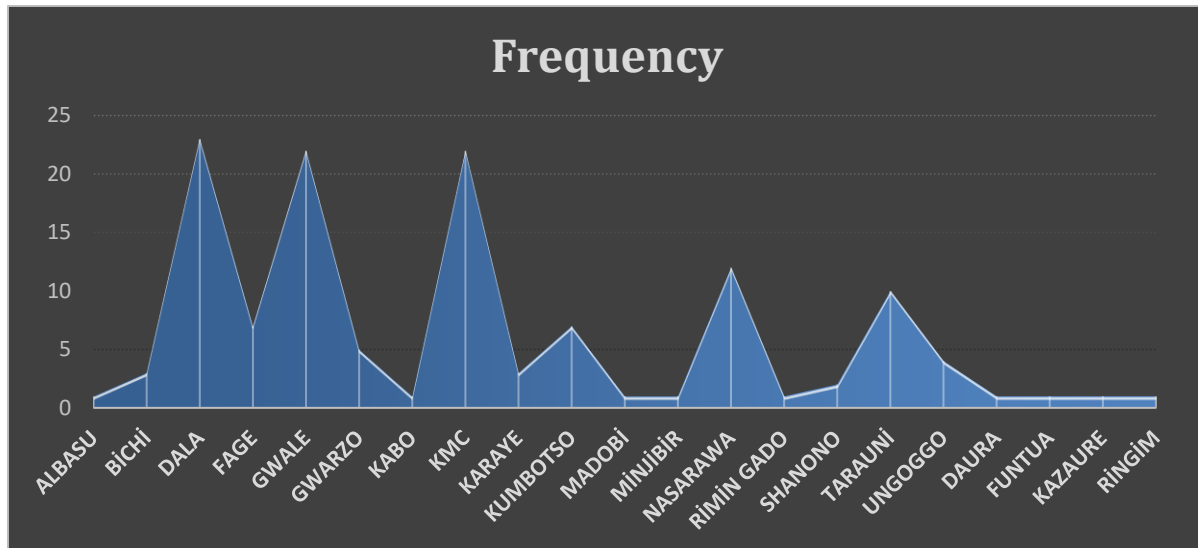
Table 1: Demographic data

	Frequency	Percent (%)
Gender		
Male	178	73.9
Female	63	26.1
Total	241	100
Occupation		
Civil servant	1	0.4
Student	195	80.9
Non-student	45	18.7
Total	241	100
Educational background		
SSCE	23	20
Diploma	44	36
NCE	62	43
Degree	1	1
Total	130	100
Age		
18 – 27	196	81.3
28 – 37	41	17
38 – 47	3	1.2
48 – 57	0	0
Above 57	1	0.4
Total	241	100

Source: Security dairy of the sampled higher institution

Types of Crimes in Higher Institutions in Kano State

Fig. 1 showcases that Dala local government has the highest defaulters, which are 19.5%, followed by Gwale and KMC with 18.6% each, Nassarawa 10.2%. The lowest crime recorded by local government was that of Albasu, Madobi, Minjibir and Rimin gado which was 0.8% each. This data did not capture the local government of defaulters or criminals in KUST Wudil. This is because, based on the security dairy, there was no local government areas of the criminals.

Source: Security dairy of the sampled higher institution

Fig. 1: Frequency of defaulters based on Local government area

ANALYSIS OF SUBJECT MATTER

Based on the interview, majority of types of crime stated by the security officers coincide with what is security dairy book. The main questions asked during interview are:

What are The Types of Crime?

All the respondents believed that examination malpractice, theft, two fighting and drugs abuse are most frequent crime committed by most of the students.

How do you identify a criminal?

The method security officers use to identify criminal are: using patrol, report from intelligence security within and outside college as well as students, the mode of dressing and their movement. As one security officer stated

“Most of criminals stay at their target for long up to the time they get chance to committed what they intend to do (crime) especially theft”.

In which method do you recognize that the accused person is a student or not?

There are no specific ways security officers use to identify whether the suspect is student or not. Some of the methods they use are: by asking the suspected person that “are you a student?” when they answer by “Yes”. Then we can ask him to present I D Card, Course Registration Form (CRF), Examination Card and Admission Letter. These are the most methods use by security officers in higher institutions in Kano state in identifying or confirming the suspected person is a student or not.

Most of the accused person intrudes into the higher institutions in Kano state through some fences, trespassing, and camouflage. As one security officer stated that the criminals take slight advantage from our colleague to intrude into college especially during Zuhr prayer. For examination malpractice offense, they suspected students take advantage of large theatre, no matter how security and invigilators are. Most of small examination rooms do not give chance for examination malpractice to take place.

Where do you forward the suspect for further investigation in case if he or she is not a student of this institution?

Depending on the case and the little information we tap from the suspected person. Mostly we forward to the nearby police station or Hisbah. As one of the security officers identified as

Some of them are sent to the nearest police station up to the court if the case is relevant to. Some of them are sent to the Kano State Hisbah board if the case is relevant to.

If he or she is a student which types of punishment did you take against him/her? Most of the respondents indicate that the punishment of the students is enshrining in the student handbook. Depending on types of crimes they are suspecting them. Sometimes their parent or guidance are called or forward the case to their respective department for taking measures. As one of the security officers identified that We have our own supreme book which is student handbook. We forward the issue to their respective school, head of department or Director Examination if the case is related to examination. Sometime we call on their parent or guidance for briefing them about the situation of their children. The college has disciplinary committee where any breaching of law or policies happened is forwarded the person to. Rarely, we table some issue to the Director Guidance and Counselling.

What are the factors that determine the crime within the institution?

Geography always deals with space and time. Deferent types of crimes are being committed by deferent types of people (young, adult and old; male and female), at deferent times (dawn, day time, twilight and night time), in deferent places (higher institutions, shopping malls, homes, industrial, agricultural, transportation sectors, and so on) and under deferent circumstances. Several factors were identified as causes of the crimes in higher institution in Kano state. But the most frequency of

factor identified are: illiteracy level among the criminal. This illiteracy level includes religious and Western education. Unemployment level is another factor that cause most of crimes in higher institutions in Kano state. Poverty level is the third factor that cause crime in higher institutions in Kano state based on the interview conducted.

This corroborates with findings of (Katsina, 2013; Song et al., 2013; Sewuese, 2014). Broken home is fourth factor. Most of the parent invited, it is clearly understood that there is problem of broken home; whether her or his mother was divorced or died.

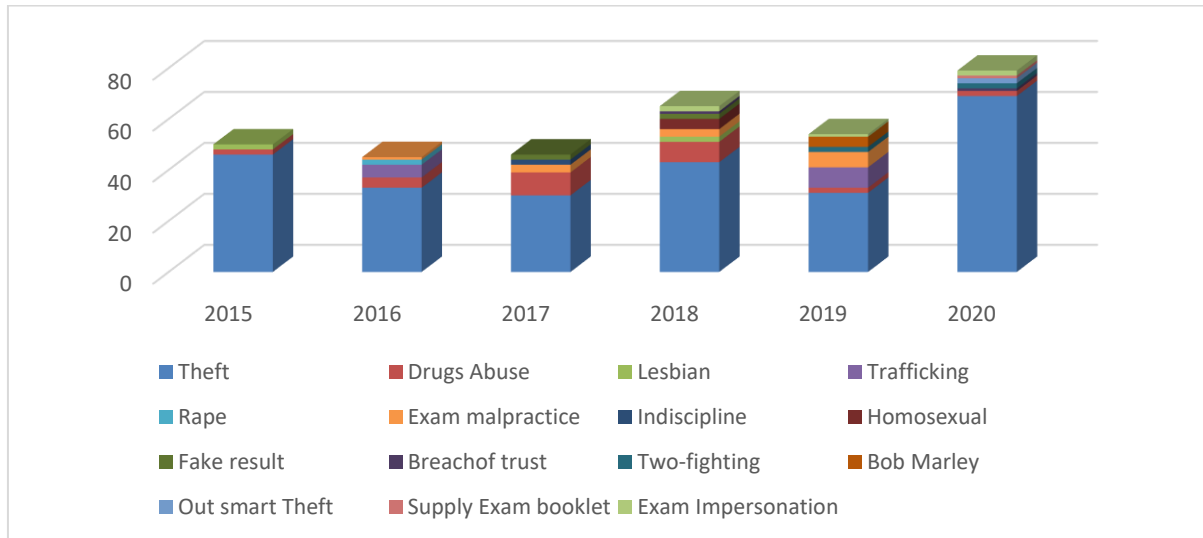
The Year with Highest Rate of Crimes

From Fig. 2, it is indicated that year 2019 has the highest crime among the higher institutions in Kano state which is 21.6% crimes, followed by year 2017 (20.7%). On the other hand, the lowest year recorded the crimes in higher institution in Kano state was 2020. This might be due to lockdown put by the Federal government. Despite only 3-4 months these institutions operated in 2020, though it recorded 11.2%, followed by 2016 which has 14.6%.

In 2015, only 3 crimes were committed with theft has the highest number (50%) while drugs abuse and lesbian have 25% each. This corroborates the finding of Olapeju (2016) which studied the analysis of urban crime in Abeokuta city, Nigeria and identified theft among the highest in 2015. In 2016, the number of crimes increased to 5; but the rate was decreased. Trafficking together with theft were recorded the highest crime committed (29.4% each), drugs abuse was 23.5%. The lowest crime recorded was examination malpractice followed by rape 5.9% and 11.8% respectively. Drugs abuse was the highest crime committed in 2017 (9th times), followed by theft which was 8th times committed. Indiscipline and fake result were the lowest crime committed in 2017 (2-times each), followed by examination malpractice which was 3 times committed. Similarly, 2018 was the most complex years among the higher institutions in terms of crimes.

Almost every crime committed between 2015-2017 and 2019-2020 were committed except trafficking, raping, indiscipline, 2-fighting, out-smart theft and Bob Marley. Homosexual and drugs abuse were the highest crimes recorded in this year; with theft and breach of trust.

Additionally, trafficking was appeared the highest crime committed in 2019 which was 32%, followed by Examination malpractice 24%, Bob Marley and theft have 16% each. The lowest crime committed in year 2019 among higher institutions in Kano state was examination impersonation (4%) and 2-fighting (8%). The year 2020 has theft as the highest crime committed (23.1%), with examination impersonation, 2-fighting, out-smart theft and drugs abuse have 15.4% each. On the other hand, breach of trust was the lowest crime (7.7%) recorded in 2020.

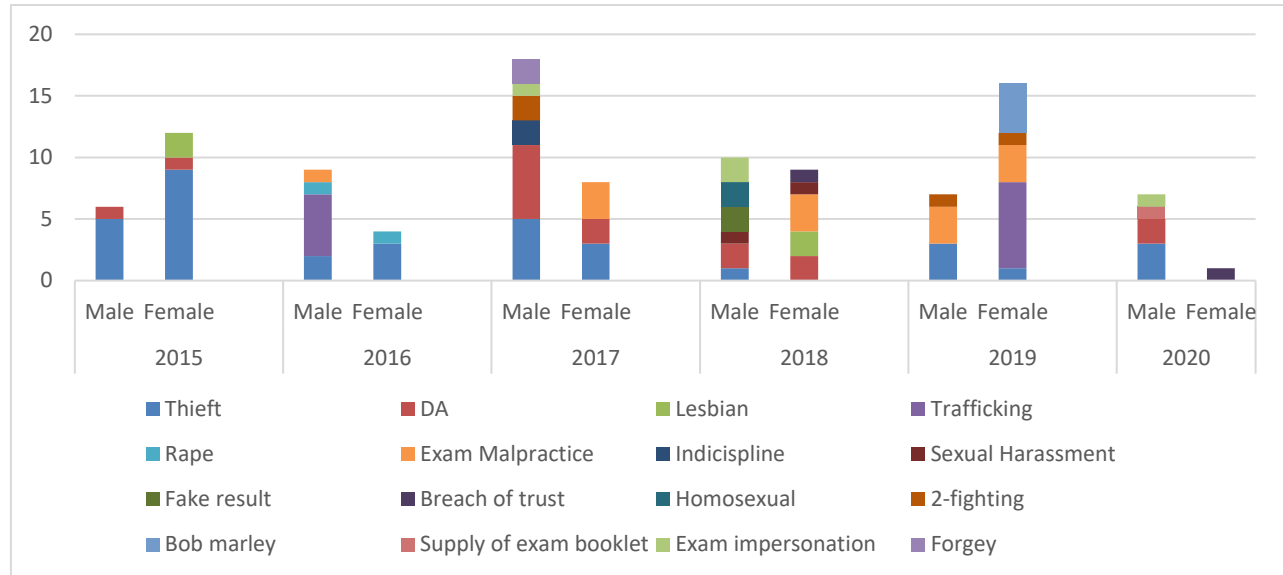
Source: Security dairy of the sampled higher institution

Fig. 2: crime based on year

Crime Committed based on Gender in Higher Institutions

Fig. 3 shows that in year 2015, females committed all the three crimes and even the rate of crimes is higher among females as compared to their counterpart males. In year 2016 males committed higher crimes than females and 3 crimes were committed by males as compared to 2 crimes committed by females. Six different crimes were committed by males as compared to 3 crimes done by females in 2017. Five and six different crimes were committed by females and males in 2018 respectively. The highest crime committed by males was drugs abuse while for females was examination malpractice. Similarly, trafficking was the highest crime done by females while examination malpractice was the top crime done by males in 2019. In terms of rate of crime female committed higher than that of males and even the number of crimes was higher among females than male ones. Only breach of trust was committed by female in 2020 as against 3 crimes by males. Theft was recorded

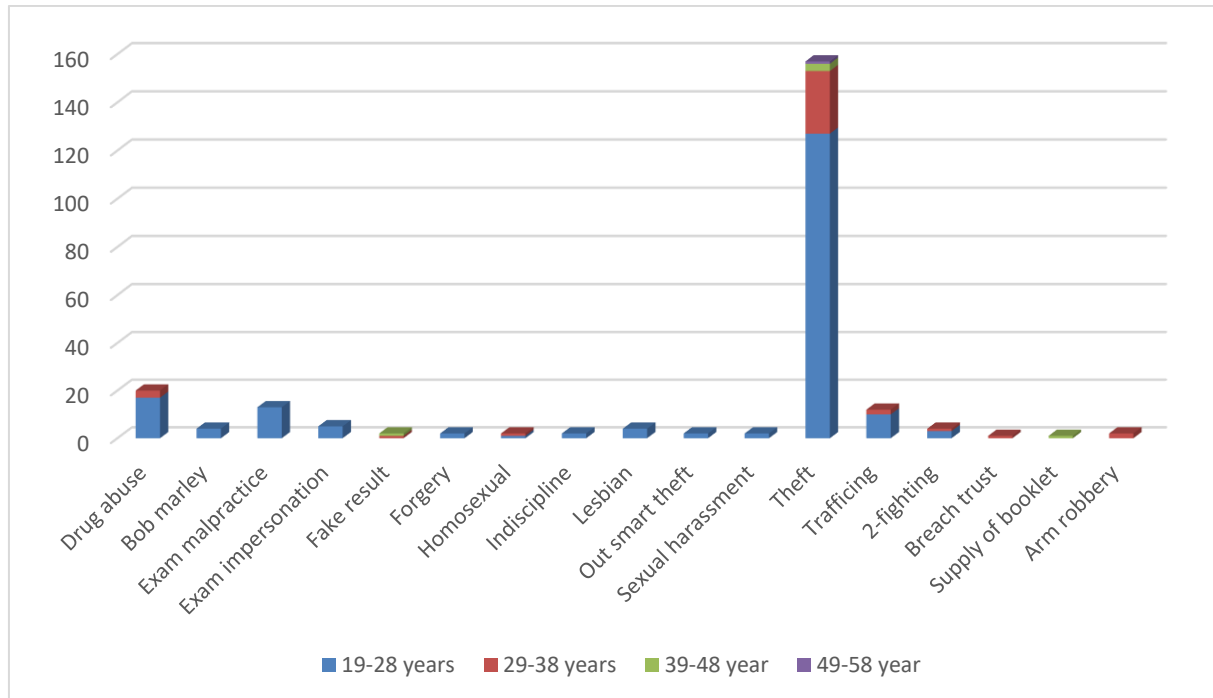
the highest crime done in 2020 which was committed by males. In summary, males committed the most crimes than female. The higher crimes committed by males are: theft, drugs abuse and trafficking. On the other hand, theft was the highest crime committed by females, followed by trafficking and examination malpractice.

Source: Security dairy of the sampled higher institution

Fig. 3: crime based on gender

Fig. 4 reveals that those between 18-27 years committed the highest crimes in Kano state higher institutions with more than 81%, followed by the bracket between 29-38 years old (15.7%). While the lowest percentage was those between 48-57 years old. This indicates that youth are the most dominant among the criminals

Source: Security dairy of the sampled higher institution

Fig. 5: Crime and Age of the defaulters

Based on the higher institutions in sampled in Kano state, the highest percentage recorded are: theft was the most common crime committed in four institutions in Kano state out of five sampled institutions. Except in SRCOE which has examination malpractice the highest committed therein. The second common crime occurred in these higher institutions was drugs abuse which was common in all higher institutions except School of Environment, Gwarzo. Similarly, the third common crime happened in higher institutions was examination malpractice which was presence Saadatu Rimi College of Education and School of Environmental Studies, Gwarzo. Though, all the higher institutions have problem of examination malpractice as a crime, but other crimes outweigh it except in KUST Wudil (which is State University).

Source: Security dairy of the sampled higher institution.

Fig. 5: Highest crime committed based on higher institutions in Kano State

CONCLUSION

With regards to the findings of this study, the researcher arrived at the following conclusions: the researcher concluded that, males committed more crimes than females. Most of criminals range 18-27 years old. Dala local government has the highest defaulters, followed by Gwale and KMC. However, the most frequent factor as identified during the interviewed conducted are: illiteracy level among the criminals, unemployment level and poverty level is the third factor that cause crime in higher institutions in Kano state based on the interview conducted.

Also, based on the finding of this result, it is concluded that there is difference in terms of crimes committed at higher institutions in Kano state. It is also concluded that the 2019 has recorded the most crime activities in higher institutions in Kano state. This might be due to the recession Nigeria experienced during 2019.

RECOMMENDATIONS

Based on the findings of this research, the following recommendations are given:

- It is recommended that the management of all higher institutions should mount or install modern security gadgets such as CCTV, automatic scanner or metal detector as well as adding more security personnel.
- It is also recommended that all students must have their identification card immediately they registered with higher institutions in order to avoid intruders.
- Entrepreneurial course together with practice should be enforced in all secondary and higher institutions to avoid economic hardship as one of the causes of crime among higher institutions in Kano state.
- Based on the result, it is indicated that examination malpractice is among the common crimes practice in higher institutions in Kano state. So, orientation should be conducted on newly admitted and even returned students on examinations rules and regulations.

REFERENCES

- Ajaegbu, O. O. (2012). Rising youth unemployment and violent crime in Nigeria. *American Journal of Social Issues Humanities*, 2(5), 315–321.
- Brantingham, P.J., Brantingham, P.L. and Andresen, M.A. (1981). Crime pattern theory.
- Cahill M.E. (2004). Geographies of urban crime: An intra urban study of crime in Nashville, Portland: Tuneson A.Z.
- Dambazau, A. B. (2007). Criminology justice (Second Ed.) Ibadan: Spectrum Books Limited.
- Sutherland, E. (1949). *White Collar Crime*. New York, Dryden
- Gumus, E. (2014). Crime of urban areas: an empirical investigation in U.S. City.
- Haruna, B. (2010). The role of Nigerian police force in crime prevention and control. A case study of Nassarawa L.G.A, Kano.
- Katsina, A.M. (2012) trend analysis of poverty and urban crime in Nigeria since 1999. *International journal of arts and commerce*, 1 (12)
- Nura, M. (2011) Property theft among the students of federal collage of education (t) Bichi.

Okafor, E. E. (2011). Youth unemployment and implications for stability of democracy in Nigeria. *Journal of Sustainable Development in Africa*, 13(1), 1520–5509.

Olapeju, O. (2016) analysis of urban crime in Abeokuta city Nigeria.

Osokoya, I.O (2008) Contemporary issues on history and policy on education in Nigeria, Ibadan: Laurel Educational Publishers Ltd.

Prashyanusorn, V., Kaviya, S., & Yupapin, P. P. (2010). Security camera network, privacy protection and community safety: Surveillance system for sustainable tourism with safety and privacy protection. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 74–78.

Sewuese A.(2014). Spatial pattern of urban crime in Makurdi, Benue state. Un-publish undergraduate a project dissertation submitted to the Department of Urban and Regional planning. Bauchi: Faculty of environmental technology, Abubakar Tafawa Balewa University.

Soh, M. B. C. (2012). Crime and urbanization: Revisited Malaysian case. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 42, 291–299.

Song, J., Spicer, V., Brantingham, P., & Frank, R. (2013). Crime ridges: Exploring the relationship between crime attractors and offender movement. In IEEE European intelligence and security informatics conference (EISIC), pp. 75–82.

Umar, F. (2017). Spatial pattern of urban crime in a developing countries.

Usman, U., Yakubu, M., & Bello, A. Z. (2012). An investigation on the rate of crime in Sokoto state using principal component analysis. *Nigerian Journal of Basic and Applied Science*, 20(2), 152–160.

To cite this article: Yardım, H., Demir, M. (2023). Romantik İlişkilerde Psikolojik Şiddet, İlişkide Otantiklik ve Evliliğe Yüklenen Anlam. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 7(3), 93-118

Submitted: September 29, 2023

Accepted: December 01, 2023

ROMANTİK İLİŞKİLERDE PSİKOLOJİK ŞİDDET, İLİŞKİDE OTANTİKLİK VE EVLİLİĞE YÜKLENEN ANLAM

Hilal Yardım¹

Melek Demir²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini 18 yaş üstü 509 kadın oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde psikolojik şiddet değişkeni için Kadına Psikolojik Kötü Muamele Envanteri; ilişkinin otantikliği değişkeni için İlişkide Otantiklik Ölçeği; evliliğe yüklenen anlam değişkeni için Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği ve incelenecek demografik değişkenler için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veri analizi için SPSS 21.0 programı kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre psikolojik şiddet ilişkinin otantikliği ile negatif ($r=-.36$, $p<.05$), evliliğe yüklenen negatif anlamla pozitif ($r=-.15$, $p<.05$), evliliğe yüklenen pozitif anlamla negatif ($r=-.19$, $p<.05$) ilişkilidir. Ayrıca otantik ilişki de evliliğe yüklenen pozitif anlamla pozitif ($r=.12$, $p<.05$), evliliğe yüklenen negatif anlamla negatif ($r=-.38$, $p<.05$) ilişkilidir. Bulgular psikolojik şiddetin ilişkinin otantikliği (%10.2), evliliğe yüklenen pozitif anlamı (%3.4) ve evliliğe yüklenen negatif anlamı (%1.5) anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir. Bunun yanı sıra değişkenler yaş, ilişki durumu, eğitim durumu ve ilişki süresine göre incelenmiştir. Araştırma bulguları mevcut literatür bağlamında değerlendirilmiş, sonuçlar doğrultusunda araştırmacılara ve psikolojik danışmanlara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Psikolojik Şiddet, Otantiklik, Evliliğe Yüklenen Anlam

¹ Psikolojik Danışman, Tutak Anadolu Lisesi, Ağrı. E-posta: hilalyardim@icloud.com

ORCID: 0000-0001-7742-968X

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

E-posta: mkalkan@omu.edu.tr ORCID: 0000-0002-1280-5952

PSYCHOLOGICAL VIOLENCE, RELATIONSHIP AUTHENTICITY AND THE MEANING OF MARRIAGE IN ROMANTIC RELATIONSHIPS

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relationship between psychological violence in romantic relationships, relationship authenticity and the meaning of marriage. The sample of the study consists of 509 women over the age of 18. In the data collection process, the Women's Psychological Abuse Inventory was used for the psychological violence variable; the Authenticity in Relationship Scale was used for the relationship authenticity variable; the Meaning of Marriage Scale was used for the meaning attributed to marriage variable; and the Personal Information Form was used for the demographic variables to be examined. SPSS 21.0 program was used for data analysis. According to the findings of the study, psychological violence is negatively related to the relationship authenticity ($r=-.36, p<.05$), positively related to the negative meaning of marriage ($r=-.15, p<.05$) and negatively related to the positive meaning of marriage ($r=-.19, p<.05$). In addition, the relationship authenticity is positively related to the positive meaning of marriage ($r=.12, p<.05$), and negatively related to the negative meaning of marriage ($r=-.38, p<.05$). Findings showed that psychological violence significantly predicted the relationship authenticity (10.2%), the positive meaning of marriage (3.4%), and the negative meaning of marriage (1.5%). In addition, the variables were examined according to age, relationship status, education level and relationship duration. The research findings were evaluated in the context of the existing literature, and suggestions were made to researchers and psychological counselors in line with the results.

Keywords: Psychological Violence, Authenticity, The Meaning of Marriage

GİRİŞ

İnsan, yaşamının her döneminde bir toplum içerisinde yaşamak durumunda olan, diğer insanlarla iletişim kurarak hayatını sürdüren sosyal bir varlıktır. Romantik ilişkiler ise bu sosyal ağlardan bireyi en çok etkileyen ilişki biçimlerinden biridir. “Romantik ilişki” daha çok aşkla bağdaştırılsa da birçok araştırmacı tarafından daha karmaşık bir ilişki türü olarak tanımlanmıştır. Moss ve Schwebel (1993) için “bağlılık” bir romantik ilişki için ön koşuldur ve içerisinde bunun dışında “bilişsel yakınlık”, “duygusal yakınlık”, “karşılıklılık” öğelerini barındırmaktadır. Kernberg (2011) ise

romantik ilişkinin “duyarlılık”, “partnerle özdeşim”, “partneri idealize etme”, “tutkulu bir cinsel ilişki” ve “duygusal karmaşıklık” boyutlarını içeren komplike bir ilişki türü olduğunu sürmüştür.

Sağlıklı bir romantik ilişki süreci geçirmenin bireyin fiziksel ve duygusal iyi oluşunu (Kalkan ve Yalçın, 2021), aidiyet duygusu ve algılanan statüyü (Connolly ve Goldberg, 1999), benlik ve yeterlik algısını (Connolly ve Konarski, 1994) olumlu etkilediği bilinmektedir. Durum tam aksi ilerlediğinde ise hem bireysel hem de ilişkiyel açıdan birçok olumsuz durum baş göstermektedir. Romantik ilişkinin sağlıklı ve işlevsel olmadığı durumda birey hem aidiyet duygusunun hasar görmesi ve güvensizlik hissi (Kaya, 2022), depresyon belirtileri ve özkıyım düşünceleri (Gangamma vd., 2014) ile baş başa kalmakta, hem de ilişkiyel olarak partner odaklı obsesif kompulsif düşünceler (Balci, 2021), düşük ilişki doyumunu ve cinsel işlevde bozulmalar (Kool vd., 2006), gerçekçi olmayan ilişki beklentileri baş göstermektedir. Bunun yanı sıra Young ve arkadaşları (2009), sağlıklı olmayan ilk romantik ilişki deneyimlerinin daha sonraki deneyimlerde de sağlıksız ilişki örüntülerine sebep olduğunu belirtmiştir.

Bireyin romantik ilişkide ne kadar gerçek benliği ile tutarlı davrandığına işaret eden ilişkide otantiklik (Wood vd., 2008); hem ilişkinin sağlıklı ilerlemesi hem de bireyin sağlıklı gelişim göstermesi için önemli bir önkoşuldur (Impett vd., 2008; Tolman vd., 2006). İlişkide otantiklik; ilişki içerisinde eşlerin kendi duygu, düşünce ve değerleriyle tutarlı davranış sergilemesini ifade etmektedir (Rasco ve Warner, 2017). Bireyin partneri tarafından onaylanmama ya da ilişkide çatışma riskini de göze alarak dürüstlük ve şeffaflığı tercih etmesi ile karakterizedir (Lopez ve Rice, 2006). Gilliath ve arkadaşları (2010)’na göre ilişkide otantik olmak, ilişki kalitesine ve ilişki doyumuna katkı sağlamaktadır. Czerny ve Lassiter (2016)’a göre özellikle yakın partner şiddeti mağdurları partnerlerini memnun etme çabasında oldukları ve tehdit altında yaşadıkları için gerçek benliklerine uygun hareket edememekte ve dolayısıyla da ilişkide otantikliği kaybetme riski taşımaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) şiddeti; fiziksel, cinsel, psikolojik ve yoksunluk-ihmal olarak dört kategoride ele almaktadır. Psikolojik şiddet hem şiddet türleri arasında tespit edilmesi en zor şiddet türüdür (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2015), hem de fiziksel şiddet için bir risk faktörüdür (Shepard ve Camp-

bell, 1992). Romantik ilişkide otantik olmayan davranışlar sergilemenin altında yatan motivasyon, partner tarafından onay görme ve olası çatışmaları önlemektir (Lopez ve Rice, 2006). Dolayısıyla psikolojik şiddet mağduru bireyler kendi duygu ve düşünceleriyle tutarlı bir davranış sergileyememekte, psikolojik şiddet ilişkinin özgünlüğüne doğrudan zarar verme özelliği taşımaktadır.

Var olan romantik ilişki deneyimleri hem bireyin gelecekteki ilişki beklentilerini (Stackert ve Bursik, 2013; Young vd., 2009) hem de evliliğe yükledikleri anlamı (Yıldız, 2017) etkilemektedir. Dolayısıyla romantik ilişkide özgün olamama ve psikolojik şiddete maruz kalma gibi olumsuz yaşantıların da bireyin evliliğe yükledikleri anlamı olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. Bazı çalışmalar romantik ilişkilerde psikolojik şiddet mağduru olmanın cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermediğini öne sürse de (Anderson, 2010) birçok araştırmada kadınların daha mağdur olduğu öne sürülmüş (Duman, 2019; Shepard ve Campbell, 1992) ve özellikle erkek egemenliğinin hakim olduğu ataerkil toplumlarda bu problemin yaygınlığı dikkat çekmiştir (Dardis vd., 2017). Bütün bu düşünceler ışığında bu çalışmanın amacı; 18 yaş üzeri yetişkin kadınlarda romantik ilişkide psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçla bu araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlamı yordamakta mıdır?
3. Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam yaşa göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
4. Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam medeni duruma göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
5. Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam eğitim durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
6. Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam romantik ilişkinin süresine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

MATERYAL VE YÖNTEM

Evren ve Örneklem

İlişkisel tarama ve nedensel karşılaştırma modelleri kullanılarak gerçekleştirilen bu araştırmanın evrenini bir romantik ilişkisi olmuş ya da halen romantik ilişkisi olan 18 yaş üzeri kadınlar oluşturmaktadır. Örneklem ise uygun örnekleme yoluyla çevrimiçi ortamda ulaşılan gönüllü 509 kadın katılımcıdan oluşmaktadır.

Katılımcıların 272'si 18-30 yaş (%53.4), 177'si 31-40 yaş (%34.8), 45'i 41-50 yaş (%8.8), 15'i ise 51-60 yaş (%2.9) aralığındadır. Katılımcıların 244'ü bekâr (%47.9), 265'i evlidir (%52.1). Eğitim düzeyi incelendiğinde örneklemin %1.2'sinin ilkokul, %1.8'inin ortaokul, %8.3'ünün lise, %74.1'inin üniversite ve %14.7'sinin lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcılardan araştırmada değerlendirdikleri romantik ilişkilerinin/evliliklerinin süresi hakkında da bilgi toplanmıştır. Buna göre katılımcıların 119'unun (%23.4) romantik ilişki/evlilik süresi 1 yıldan az, 125'inin (%24.6) romantik ilişki/evlilik süresi 1-3 yıl arasında, 265'inin (%52.1) romantik ilişki/evlilik süresi 3 yıldan fazladır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya konu olan kadına yönelik psikolojik muamele, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam değişkenleri Kadına Psikolojik Kötü Muamele Envanteri, İlişkide Otantiklik Ölçeği, Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği kullanılarak ölçülmüştür.

Kadına psikolojik kötü muamele envanteri

Kadına Psikolojik Kötü Muamele Envanteri Tolman (1989) tarafından geliştirilen; 58 maddeden oluşan; hükmetme-yalıtma ve duygusal-sözel şiddet olmak üzere iki faktörden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmalarını Boyacıoğlu, Uysal ve Erdügan (2020) yapmış, Türkçe ölçekte hükmetme (17 madde), yalıtma (11 madde) ve duygusal/sözel şiddet (26 madde) olmak üzere 3 faktör ortaya çıkmıştır.

Orijinal ölçeğin hükmetme-yalıtma alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .94, duygusal-sözel şiddet alt boyutunun iç tutarlık katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Türkçeye uyarlanmış versiyon için hükmetme, yalıtma ve duygusal/sözel şiddet alt boyutlarının Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ise sırasıyla .89, .88 ve .96'dır. Ayrıca ölçüt geçerliği için Psikolojik İstismar Profili Ölçeği ile mevcut ölçe-

ğın korelasyonu incelenmiştir. PİP toplam puanının hükmetme, yalıtma ve duygusal/sözel şiddet toplam puanları ile sırasıyla .39, .73 ve .84 olma üzere anlamlı düzeyde korelasyon göstermiştir. Ölçeğin güvenirliği farklı bir örnekleme tekrar incelendiğinde Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ölçeğin tümü için .96 olarak belirlenmiştir.

İlişkide otantiklik ölçeği

İlişkide Otantiklik Ölçeği Lopez ve Rice (2006) tarafından geliştirilen; 24 maddeden oluşan; aldatmanın kabul edilmezliği ve mahrem/yakın risk alma olarak iki faktörden oluşan 9'lu likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmalarını Arslan-Babal ve arkadaşları (2021) gerçekleştirmiş ve ölçüğün iki faktörlü yapısı doğrulanmıştır.

Orijinal ölçek için madde toplam korelasyonları incelendiğinde, AKE faktörü için madde toplam korelasyonu .53 ile .80 arasında, MRA faktörü için madde toplam korelasyonu .46 ile .75 arasında bulunmuştur. AKE ile MRA arasındaki korelasyon katsayısı ise .59'dur. Ölçeğin iç tutarlık güvenirliği AKE faktörü için .88, MRA faktörü için ise .85 bulunmuştur. Test tekrar test güvenirlik analizi yapıldığında ise test-tekrar test korelasyon katsayısı AKE için .70, MRA için ise .76 olarak gözlenmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliği incelendiğinde, uyum iyiliği indeksi ölçeğin iki faktörlü yapısını doğrulamıştır ($\chi^2 / df= 1.8$; GFI= 0.88; CFI=0.90; TLI= .88; RMSEA= 0.05). Tüm ölçek için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .80 bulunmuştur. Ölçüt geçerliği için Otantiklik Ölçeği ve İlişki Doyumu Ölçeği ile mevcut ölçeğin ilişkisi incelenmiş ve her iki ölçeğin de İlişkide Otantiklik Ölçeği ile arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki saptanmıştır ($r=.44$, $r=.45$, $p<.000$).

Evliliğe yüklenen anlam ölçeği

Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği ise Özabacı, Körük ve Kara (2018) tarafından geliştirilen; 31 maddeden oluşan; işlevsellik, bağlılık, yakınlık, tamamlayıcılık, engellenmişlik, çaba, iş birliği, risk ve uyum beklentisi olmak üzere 9 faktörü bulunan 5'li likert tipi bir ölçektir.

Açımlayıcı faktör analizi sonuçları dokuz faktörlü bu yapının kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiğini doğrulamıştır ($\chi^2 /sd=1.699$, RMSEA=.060). ölçüt geçerliği için ölçeğin Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II ve İlişki Doyumu Ölçeği ile korelasyonu incelenmiştir. Buna göre EYAÖ olumlu alt faktörleri, ilişki doyumu ile anlamlı düzeyde pozitif ilişkili; EYAÖ engellenmişlik faktörü ise ilişki doyumu

ile anlamlı düzeyde negatif ilişkilidir. EYAÖ ile YİYE-II arasındaki korelasyon incelendiğinde işlevsellik ve çaba alt faktörü ile kaçınma arasında anlamlı düzeyde negatif ilişki, engellenmişlik ile kaçınma arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki görülmüştür. Ayrıca bağlanmanın kaygı boyutunun engellenmişlik ve uyum beklentisi ile anlamlı düzeyde pozitif ilişkili, işbirliği ile anlamlı düzeyde negatif ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. EYAÖ güvenilirliği Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ile ölçülmüştür. Alt faktörlerin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısının .41 ile .80 arasında değiştiği görülmüş, ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .80 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi SPSS 21.0 programında gerçekleştirilmiştir. Veriler normal dağılım göstermediği için ($p < .05$) veri analizi sürecinde non parametrik testlere yer verilmesi uygun görülmüştür.

Romantik ilişkide psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemek için Spearman korelasyonu; medeni durum değişkeni için Mann Whitney U; yaş, eğitim düzeyi, romantik ilişki/evlilik süresi, çalışma durumu ve gelir düzeyi değişkenleri için Kruskal Wallis yöntemlerinden yararlanılmıştır. Varyansların homojenliği varsayımı sağlanmadığından çoklu karşılaştırmada anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için Post hoc analizlerinden; genişletilmiş t modülü aracılığıyla kullanılan güvenilir bir test olan (akt. Kayri, 2009) Dunnett C testi tercih edilmiştir. Psikolojik şiddetin; ilişkinin otantiklik ve evliliğe yüklenen anlam üzerindeki yordayıcılığını incelemek için ise basit doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma sorularına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Romantik ilişkilerde kadının maruz kaldığı psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam arasındaki ilişki incelendiğinde kadına yönelik psikolojik şiddet ile ilişkinin otantikliği arasında anlamlı düzeyde negatif ilişki ($r = -.36, p < .01$), kadına yönelik psikolojik şiddet ile evliliğe yüklenen pozitif anlam arasında anlamlı düzeyde negatif ilişki ($r = -.19, p < .01$), kadına yönelik psikolojik şiddet ile evliliğe

yüklenen negatif anlam arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki ($r=.15$, $p<.01$). görül-
müştür. İlişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen pozitif anlam arasında anlamlı dü-
zeyde pozitif ilişki ($r=.12$, $p<.01$), ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen negatif
anlam arasında anlamlı düzeyde negatif ilişki ($r=-.38$, $p<.01$) bulunmaktadır. Değiş-
kenlerin alt boyutları arasındaki ilişki ve daha detaylı bilgiler Çizelge 1’de verilmiş-
tir.

Çizelge 1. Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yük-
lenen anlam değişkenleri arasındaki korelasyonlar

		1	2	3	4	5	6	7	8
1 KPKM toplam	r	-							
	p	.							
2.Duygusal/ Sözel şiddet	r	.90**							
	p	.00							
3.Hük- metme	r	.67**	.39**						
	p	.00	.00						
4.Yalıtma	r	.55**	.44**	.20**					
	p	.00	.00	.00					
5.Otantik ilişki toplam	r	-	-	-	-.11*				
	p	.00	.00	.00	.01				
6.Risk alma	r	-	-	-.06	-	.66**			
	p	.00	.00	.15	.00	.00			
7.Aldatmayı kabul et- meme	r	-	-	-	-.09*	.88**	.30**		
	p	.00	.00	.00	.046	.00	.00		
8.Evliliğe yüklenen P.A.	r	-	-	.02	-.11*	.12**	.42**	-.04	
	p	.00	.00	.65	.01	.005	.00	.40	
9.Evliliğe yüklenen N.A.	r	.15**	.18**	.13**	.061	-	-	-	.21*
	p	.001	.008	.004	.17	.00	.002	.00	.00

* $p<.05$ ** $p<.01$; KPKM: Kadına Psikolojik Kötü Muamele

Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlamı yordamakta mıdır?

Araştırmanın ikinci sorusunu yanıtlamak amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçları Çizelge 2’de verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde romantik ilişkilerde psikolojik şiddetin; ilişkinin otantikliği toplam varyansının %10.2’sini açıkladığı, evliliğe yüklenen pozitif anlam toplam varyansının %3.4’sini açıkladığı ve evliliğe yüklenen negatif anlam toplam varyansının %1.5’ini açıkladığı görülmüştür ($p<.01$).

Çizelge 2. Romantik ilişkilerde psikolojik şiddetin yordayıcılığı

		İlişkinin Otantikliği	Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam	Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam
KPKM	B	-.415	-.103	.031
	Standart Hata	.055	.024	.011
	β	-.319	-.185	.124
	T	-7.574	-4.236	2.817
	R	.319	.185	.124
	R ²	.102	.034	.015
	P	.00	.00	.00

$p<.05$; KPKM: Kadına Psikolojik Kötü Muamele

Literatür incelendiğinde psikolojik şiddet ile doğrudan evliliğe yüklenen anlam ve otantik ilişkiyi inceleyen araştırmalara rastlanmasa da psikolojik şiddetin romantik ilişki ve evlilik ile ilgili yakın kavramlar ile ilişkisini ortaya koyan birçok araştırma mevcuttur. Romantik ilişkilerde görülen psikolojik şiddetin evlilik tutumunu (Akbaş vd., 2019) ve evlilik algısını (Gürses, 2021) olumsuz etkilediği araştırmalarca desteklenmiştir. Ayrıca araştırmalara göre psikolojik şiddetin mağdurun özerk hareket etmesi (Cross, Dragiewicz ve Richards, 2018), mağdurun otantik benliği (Neff ve Harter, 2002), ilişki doyumu ve partnere yönelik sadakat (Uyanık, 2022) üzerinde olumsuz etkisi bulunmaktadır.

İlişkide otantiklik ile evliliğe yüklenen anlam arasındaki doğrudan ilişkiyi inceleyen, mevcut araştırmanın sonuçları ile karşılaştırma yapılabilecek bir araştırmaya rastlanmasa da ilişkide otantikliğin; romantik ilişki/evlilik kalitesini (Kale, 2021), romantik ilişkinin işlevselliğini (Brunell vd. 2010) ve romantik ilişki/evlilik doyumunu (Im-

pett vd., 2008; Rasco ve Warner, 2017) olumlu etkilediğini bildiren araştırmalar araştırmancının bu bulgusunu dolaylı olarak desteklemektedir. Öyle ki Stackert ve Bursik (2013) yaptıkları bir araştırmada varolan ilişki doyumu ve kalitesinin gelecekteki ilişki beklentilerini oldukça etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam yaşa göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Araştırmanın üçüncü sorusunu yanıtlamak amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Çizelge 3’de verilmiştir.

Çizelge 3. Değişkenlerin yaşa göre incelenmesi

	Yaş	N	\bar{x}	P
KPKM	18-30 yaş	272	231.56	.00
	31-40 yaş	177	267.07	
	41-50 yaş	45	339.98	
	51-60 yaş	15	282.60	
İO	18-30 yaş	272	277.77	.00
	31-40 yaş	177	243.05	
	41-50 yaş	45	197.29	
	51-60 yaş	15	156.17	
EYPA	18-30 yaş	272	246.01	.215
	31-40 yaş	177	272.31	
	41-50 yaş	45	235.48	
	51-60 yaş	15	272.40	
EYNA	18-30 yaş	272	245.45	.311
	31-40 yaş	177	260.72	
	41-50 yaş	45	286.50	
	51-60 yaş	15	266.07	

$p < .05$; KPKM: Kadına Psikolojik Kötü Muamele; İO: İlişkinin Otantikliği; EYPA: Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam; EYNA: Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam

Çizelge 3 incelendiğinde kadına yönelik psikolojik kötü muamelenin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür ($p < .05$). Post-hoc analizine göre 41-50 yaş grubunun kadına yönelik psikolojik kötü muamele puanlarının 18-30 (I-J= 16.70) ve 31-40 (I-J= 13.30) yaşa göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu ileri yaşlarda partnere olan alışkanlık, evlilik akdinin önemi ve boşanmanın

güçlüğünün artması dolayısıyla kadınların psikolojik şiddete yönelik toleransının artması sonucunu gösterebilir. Araştırmanın bu bulgusunu destekleyen araştırmaların yanı sıra (Safranoff, 2017; Utkan, 2019) yaşa göre anlamlı bir farklılığın bulunmadığını gösteren araştırmalar da mevcuttur (Harwell, Moore ve Spence, 2003; Morelli vd., 2016).

İlişkinin otantikliğinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgular arasındadır ($p<.05$). Yapılan Post-hoc analizi sonuçları 18-30 yaş grubuna göre 41-50 yaş ($I-J=-15.30$) ve 51-60 yaş grubunun ($I-J=-24.05$) ilişkinin otantikliği puanlarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu göstermiştir. 31-40 yaş grubuna göre 41-50 yaş ve 51-60 yaş grubu ilişkinin otantikliği puanlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. 41-50 yaş grubu ile 51-60 yaş grubu kendi aralarında karşılaştırıldığında da anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Daha genç yaşlarda bireyler partnerlerine karşı daha açık olabilirken ileri yaşlarda partnere olan alışkanlığın artması ve geçen yıllara verilmiş emek sebebiyle bireyler kendi duygu ve düşüncelerinden daha çok ödün verebilmektedirler. Literatür incelendiğinde romantik ilişkilerde otantikliğin yaşa göre incelendiği çok fazla araştırma bulunmamaktadır. Togay ve Bilge (2021)'nin evli bireylerin otantikliğini incelediği bir araştırmasında otantik yaşam alt boyutunda 46 yaş üzeri bireylerin otantik yaşam puanlarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra bazı araştırmalara göre ilişkide otantiklik yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (Downing, 2008).

Evliliğe yüklenen negatif ve pozitif anlam yaşa göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Literatür incelendiğinde evliliğe yüklenen anlamın daha çok erken çocukluk yaşantılarıyla, ebeveyn özellikleriyle, kültürel etkiyle ve romantik ilişki deneyimleriyle ilişkili görülmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde yaştan daha çok bireylerin deneyimleri ve çevre etkisinin ön plana çıkmasıyla bu durum açıklanabilir. Benzer şekilde evliliğe yüklenen anlamın yaşa göre farklılaşmadığını gösteren araştırmalar mevcuttur (Barr ve Simons, 2018; Selen, 2020). Bunun yanı sıra Güler (2021)'in araştırması evliliğe yüklenen negatif anlamın yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaştığını ancak evliliğe yüklenen pozitif anlamın yaştan etkilenmediğini göstermiştir. Fallahchai, Fallahi ve Badiee (2021) daha genç yaşların evliliğe daha negatif bir tutumda olduğunu belirtirken Majidova (2019)'un araştırmasında bu

durumun tam tersi ortaya çıkmış, genç yaşların evliliğe daha olumlu yaklaştığı görülmüştür.

Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam medeni duruma göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Araştırmanın dördüncü sorusunu yanıtlamak amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Çizelge 4’de verilmiştir.

Çizelge 4’de gösterilen bulgulara göre kadına psikolojik kötü muamele medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p<.01$). Bir başka deyişle evli bireylerin kadına psikolojik kötü muamele puanları bekar bireylere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu durum psikolojik şiddete maruz kalan bireyin, evlilik akdine verilen önem ve çocukların varlığı sebebiyle psikolojik şiddeti katlanılabilir pozisyonda değerlendirerek içinde bulunduğu duruma tolerans göstermesiyle açıklanabilir. Özcan (2009) ve Utkan (2019) da mevcut araştırma ile paralel bir sonuca ulaşmıştır. Bazı araştırmalara göre ise medeni durum romantik ilişkilerde psikolojik istismara maruz kalmada anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır (Akkaya, 2022; Kadal, 2021; Uyanık, 2022).

Çizelge 4. Değişkenlerin ilişki durumuna göre incelenmesi

	İlişki Durumu	N	\bar{x}	P
KPKM	Bekar/Romantik ilişkim var	244	226.05	.00
	Evli	265	281.66	
İO	Bekar/Romantik ilişkim var	244	259.34	.523
	Evli	265	251.00	
EYPA	Bekar/Romantik ilişkim var	244	224.21	.00
	Evli	265	283.35	
EYNA	Bekar/Romantik ilişkim var	244	245.98	.184
	Evli	265	263.30	

$p<.01$; KPKM: Kadına Psikolojik Kötü Muamele; İO: İlişkinin Otantikliği; EYPA: Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam; EYNA: Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam

Bulgular ilişkide otantikliğin medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermektedir ($p>.05$). Literatürde ilişkide otantikliğin medeni duruma göre incelendiği araştırma sayısı yok denecek kadar azdır. Mevcut araştırmalar da evli bireylerin ilişkide otantiklik düzeylerinin bekâr bireylere göre daha fazla olduğu sonucunu göstermiştir (Downing 2008; Yılmaz, 2020).

Bulgulara göre evliliğe yüklenen negatif anlam medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşmazken ($p>.05$), evliliğe yüklenen pozitif anlam medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Evli bireylerin bekar bireylere göre evliliğe daha pozitif yaklaşması beklenen bir sonuçtur çünkü bekâr bireylerde görülebilen evlilik kaygısı evliliğe yüklenen anlamı negatif etkilemektedir (Akbaş vd., 2019; Güler, 2021). Özabacı, Körük ve Kara (2019) da benzer şekilde evli bireylerin evliliğe daha pozitif anlam yüklediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bazı araştırmalar evliliğe yüklenen anlamı herhangi bir romantik ilişkide bulunmak bazında değerlendirmiş ve romantik ilişkisi bulunanların bulunmayanlara göre evliliğe daha pozitif tutumda olduğunu göstermiştir (Güler, 2021; Selen, 2020)

Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam eğitim durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Araştırmanın beşinci sorusunu yanıtlamak amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Çizelge 3’de verilmiştir.

Çizelge 5. Değişkenlerin eğitim durumuna göre incelenmesi

	Eğitim durumu	N	\bar{x}	P
KPKM	İlkokul	6	312.83	.01
	Ortaokul	9	301.17	
	Lise	42	323.06	
	Üniversite	377	243.62	
	Lisansüstü	75	263.94	
İÖ	İlkokul	6	97.75	.00
	Ortaokul	9	109.61	
	Lise	42	202.44	
	Üniversite	377	267.37	
	Lisansüstü	75	252.29	
EYPA	İlkokul	6	308.25	.593
	Ortaokul	9	300.61	

	Lise	42	275.57	
	Üniversite	377	250.73	
	Lisansüstü	75	255.21	
EYNA	İlkokul	6	349.33	.079
	Ortaokul	9	298.50	
	Lise	42	300.63	
	Üniversite	377	249.99	
	Lisansüstü	75	241.89	

$p < .05$; KPKM: Kadına Psikolojik Kötü Muamele; İO: İlişkinin Otantikliği; EYPA: Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam; EYNA: Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam

Çizelge 5 incelendiğinde kadına yönelik psikolojik kötü muamele toplam puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Post-hoc analizi sonuçları üniversite mezunu bireylerin kadına yönelik psikolojik kötü muamele puanlarının lise mezunlarına göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu göstermiştir ($I-J = -10.36$, $p < .05$). Artan eğitim düzeyiyle birlikte kadınların psikolojik şiddete yönelik farkındalığının artması; özsaygı ve özgüveninin artması ile psikolojik şiddet karşısında kabullenici bir tutum sergilememesi sonucunda psikolojik istismara daha az maruz kalınabilir. Bir başka bakış açısıyla değerlendirilirse de eğitim düzeyi yüksek olan kadınlar, buldukları konumdan dolayı şiddete maruz kaldıklarını ifade etmekte zorlanabilir, bunu bir utanç kaynağı olarak görebilir dolayısıyla eğitim düzeyi yüksek bireylerde psikolojik şiddetin varlığını tespit etmek zorlaşabilir. Araştırmanın bu bulgusunu destekleyen araştırmaların yanı sıra (Safranoff, 2017; Utkan, 2019) romantik ilişkilerde psikolojik şiddete maruz kalmada eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık bildirmeyen araştırmalar da mevcuttur (Akkaya, 2022; Kadakal, 2021; Özpinar vd., 2016).

İlişkinin otantikliği değişkeni eğitim durumuna göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p < .05$). Post-hoc analizi sonuçları üniversite ve lisansüstü eğitim durumuna sahip bireylerin ilişkinin otantikliği toplam puanlarının ilkokul ve ortaokul eğitim durumuna sahip bireylere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir ($p < .05$). Artan eğitim düzeyiyle birlikte bireylerin duygu ve düşüncelerine yönelik öz farkındalığının artması, kendini gerçekleştirmenin önem kazanması ve duygu-düşüncelerini ifade etme yeteneğinin gelişmesi ile bireyler romantik ilişkile-

rinde daha otantik davranışlar sergileyebilir. Alanyazında romantik ilişkide otantikliği eğitim durumuna göre inceleyen araştırmalar kısıtlıdır. İlişkide otantiklik; partnere karşı dürüst ve saydam olma, aldatmayı kabul etmeme, kendini gerçekleştirme, özerklik, duygu ve düşüncelerinin farkında olma ve duygu-düşünceleriyle tutarlı davranışlar sergileme ile ilişkilidir (Cross, Dragiewicz ve Richards, 2018; Lopez ve Rice, 2006). Bu değişkenler ile yapılan araştırmalar (Demetriou ve Bakracevic, 2009; Haque vd., 2011) bu bulguyu destekleyecek nitelikte olabilir. Bununla birlikte ilişkide otantikliğin eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar da mevcuttur (Togay ve Bilge 2021; Yılmaz 2020).

Evliliğe yüklenen pozitif ve negatif anlam eğitim durumuna göre incelendiğinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu araştırmayı destekler nitelikte sayılabilecek olan, evlilik beklentisinin incelendiği bazı araştırmalarda da eğitim düzeyinin anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Botkin vd., 2000; Selen, 2020). Bazı araştırmalara göre ise daha düşük düzey eğitim durumu evliliğe daha pozitif anlam yükleme ile ilişkilidir (Fallahchai, Fallahi ve Badiee, 2021; Özabacı, Körük ve Kara, 2019).

Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam romantik ilişkinin süresine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Araştırmanın altıncı sorusunu yanıtlamak amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6 incelendiğinde kadına yönelik psikolojik kötü muamele puanlarının ilişkinin süresine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < .05$). Yapılan Post-hoc analizi bütün gruplarda lineer bir değişimin söz konusu olduğunu göstermiştir ($p < .05$). Buna göre romantik ilişki/evlilik süreleri daha fazla olan bireylerin daha az olan bireylere göre kadına psikolojik kötü muamele puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Evlilik süresi arttıkça, evliliğe verilen emeğin, partnerlerin birbirlerine olan alışkanlığının artması; boşanmanın zorlaşması; çocukların aileye eklenmesi sonucunda kadınların psikolojik kötü muameleye tolerans göstermesine sebep olabilir. Benzer şekilde ilişkinin süresi arttıkça maruz kalınan duygusal istismarın da arttığını belirleyen araştırmalar mevcuttur (Bianchi vd., 2021; Utkan, 2019). Çetiner (2006) ve Uyanık (2022) ise duygusal istismar mağduriyetini incelediği araştırmalarında ilişkinin süresine göre anlamlı bir farklılığa ulaşmamıştır.

Çizelge 6. Değişkenlerin Romantik İlişki Süresine Göre İncelenmesi

	Romantik ilişki/evlilik süresi	N	\bar{x}	p
KPKM	1 yıldan az	119	212.25	.00
	1-3 yıl	125	245.35	
	3 yıldan fazla	265	278.75	
İO	1 yıldan az	119	235.98	.026
	1-3 yıl	125	284.25	
	3 yıldan fazla	265	249.74	
EYPA	1 yıldan az	119	234.49	.219
	1-3 yıl	125	262.42	
	3 yıldan fazla	265	260.71	
EYNA	1 yıldan az	119	275.79	.203
	1-3 yıl	125	245.68	
	3 yıldan fazla	265	250.06	

$p < .05$; KPKM: Kadına Psikolojik Kötü Muamele; İO: İlişkinin Otantikliği; EYPA: Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam; EYNA: Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam

İlişkinin otantikliği toplam puanları ilişkinin süresine göre incelendiğinde, ilişkinin otantikliğinin romantik ilişkinin süresine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür ($p < .05$). Post-hoc analiz sonuçları romantik ilişki/evlilik süresi 1-3 yıl arasında olan bireylerin ilişkinin otantikliği puanının 1 yıldan az ($I-J = 10.09$) ve 3 yıldan fazla olan ($I-J = 7.23$) bireylere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir. İlişkinin başlarında romantik ilişkide uyumun ön planda olması, partnerlerin birbirlerine alışma sürecinde toleransının yüksek olması otantik olarak duygu ve düşüncelerini yansıtmama ve davranışa dönüştürmemeye sonuçlanabilir. Sonrasında ilişkilerinde otantik olmaya başlayan bireyler ilişki süresi arttıkça geçirilen zamanın, ilişkiye verilen emeğin ve alışkanlığın sonucu olarak yeniden ilişkiyi kaybetmemek adına gerçek duygu ve düşüncelerine yönelik davranışlar sergileyemeyebilir. Literatür incelendiğinde ilişkide otantikliğin ilişki süresine göre incelendiği araştırmalar kısıtlı olsa da mevcut araştırmalar araştırmancının bu bulgusunu desteklememektedir. Kale (2021) ve Yılmaz (2020)'in ilişkide otantikliği incelediği araştırmalarında ilişkinin süresi daha fazla olan bireylerin otantiklik düzeylerinin de daha yüksek olduğu so-

nucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ilişki süresinin ilişkide otantiklikte anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar da mevcuttur (Güner-Eren, 2019; Neff ve Harter, 2002).

Evliliğe yüklenen anlam ilişki süresine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Literatürde evliliğe yüklenen anlamın romantik ilişkinin süresine göre incelendiği araştırmaya rastlanmasa da evliliğe yüklenen anlam ilişki doyumu ve ilişki kalitesi ile ilişkilidir (Mohammadi ve Soleymani, 2017; Whisman ve Delinsky, 2002). Bu değişkenlerin ilişkinin süresine göre incelenmesini içeren ve sonucunda anlamlı ilişkiye ulaşan (Acker ve Davis, 1992; Bayar, 2021) ve ulaşmayan araştırmalar (Doyle ve Molix, 2014; Sümer, 2017) mevcuttur.

SONUÇ

Bu araştırmada ilk olarak romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam arasındaki ilişki; ardından romantik ilişkilerde psikolojik şiddetin, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam üzerindeki yordayıcılığı incelenmiştir.

Araştırma bulgularına göre romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlam arasında anlamlı ilişkiler mevcuttur. Ayrıca araştırma sonuçları romantik ilişkilerde kadına yönelik psikolojik şiddetin hem ilişkinin otantikliğini ve hem de evliliğe yüklediği anlamı anlamlı düzeyde yordadığını ortaya çıkarmıştır.

Araştırmaya göre romantik ilişkilerde psikolojik şiddet ve ilişkide otantiklik yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşırken, evliliğe yüklenen anlam yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Bulgulara göre kadına yönelik psikolojik muamele ve evliliğe yüklenen pozitif anlam medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Ancak bulgular ilişkide otantikliğin ve evliliğe yüklenen negatif anlamın medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Bulgular psikolojik kötü muamele ve ilişkide otantikliğin eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir. Ancak bu araştırmaya göre evliliğe yüklenen anlam eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Araştırma bulguları psikolojik kötü muamele ve ilişkide otantikliğin romantik ilişkinin süresine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir. Son olarak bu araştırmaya göre evliliğe yüklenen anlam romantik ilişkinin süresine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Bu araştırmaya yalnızca romantik ilişki deneyimi bulunan kadın katılımcılar dahil edilmiştir. Gelecek araştırmalarda araştırmanın yanlılığının azalması açısından erkek katılımcılardan da veri toplanması; evliliğe yüklenen anlam değişkeninin yordayıcılarının romantik ilişki deneyimi olmayan bireylerle de incelenmesi önerilmektedir. Ayrıca veriler çevrimiçi ortamda toplandığı için yalnızca çevrimiçi erişimi olan bireylere ulaşılmıştır. Gelecek araştırmalarda düşük sosyoekonomik düzeyde veya kırsal kesimdeki bireylerin de dahil edilebilmesi için yüz yüze anket gibi yöntemlere de başvurulması önerilmektedir.

Ayrıca bu araştırmada romantik ilişkilerde psikolojik istismar mağduriyetinin ilişkinin otantikliği ve evliliğe yüklenen anlamı anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Dolayısıyla çift/aile terapilerinde evliliğe yüklenen anlam ve ilişkinin otantikliği konuları çalışılırken romantik ilişkide psikolojik istismarın varlığı da sınanabilir. Araştırma sonuçlarına göre evli bireylerin evliliğe bekar bireylerden daha pozitif anlam yüklediği görülmektedir. Buna dayanarak evlilik öncesi psikolojik danışmada psikolojik danışmanlar evliliğe yüklenen anlamı çalışmalarına dâhil edebilir. Bu araştırmanın sonuçları otantik ilişkinin evliliğe yüklenen anlamla pozitif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Çift/aile terapilerinde evliliğe yüklenen negatif anlam durumunda ilişkinin otantikliğini güçlendirici çalışmalara yer verilebilir.

KAYNAKÇA

Acker, M., & Davis, M. H. (1992). Intimacy, passion and commitment in adult romantic relationships: A test of the triangular theory of love. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9, 21-50. <https://doi.org/10.1177/0265407592091002>

Akbaş, M., Gökyıldız, S. Ş., Köroğlu, O. C. ve Öztürk, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin evlilik durumlarını etkileyen faktörler. *Çukurova Medical Journal Dergisi*, 44(1), 93-100. <https://doi.org/10.17826/cumj.441022>

Akkaya, A.B. (2022). Okul psikolojik danışmanlarının romantik ilişkilerindeki duygusal istismar düzeyleri ile benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 728365).

Anderson, K. L. (2010). Conflict, power, and violence in families. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 726-42. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00727.x>

Arslan-Babal, R., Çekici, F., Aydın-Sünbül, Z., Malkoç, A., Aslan-Gördesli, M. (2021). İlişkide otantiklik ölçeği: Türk kültürüne uyarlama ve geçerlik çalışması. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(1), 439-449. Doi:10.24315/tred.770310

Balci, E.S. (2021). The predictive role of insecure attachment styles on relationship centered and partner focused obsessive compulsive symptoms: the mediator role of relationship satisfaction and intention of infidelity. (Master Thesis, Başkent University), Yoktez, Thesis No: 660062.

Barr, A.B., Simons, R.L. (2018). Marital beliefs among African American emerging adults: The roles of community context, family background, and relationship experiences. *Journal of Family Issues*, 39(2), 352-382. DOI: 10.1177/0192513X16644640

Bayar, B. (2021). Yetişkin bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar, romantik ilişkilerindeki bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve başa çıkma biçimleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kent Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 663151).

Bianchi, D., Morelli, M., Nappa, M. R., Baiocco, R., Chirumbolo, A. (2021). A bad romance: Sexting motivations and teen dating violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 36 (13-14), 6029-6049. DOI: 10.1177/0886260518817037

Botkin, D. R. Weeks, M. O. N. ve Morris, J. E. (2000). Changing Marriage Role Expectations: 1961–1996. *Sex Roles*, 42(9), 933-942. doi:10.1023/A:1007006702410

Boyacıoğlu, İ., Uysal, M.S., Erdugan, C. (2020). Psikolojik şiddetin ölçümü: Psikolojik İstismar Profili'nin ve Kadına Kötü Muamele Envanteri'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Psikoloji Çalışmaları*, 40(1). Advance online publication. DOI: 10.26650/SP2019-0027

Brunell, A.B., Kernis, M.H., Goldman, B.M., Heppner, W.L., Davis, P., Cascio, E.V., Webster, G.D. (2010). Dispositional authenticity and romantic relationship functioning. *Personality and Individual Differences*, 48, 900-905. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.02.018>

Connolly, J., & Goldberg, A. (1999). Romantic relationships in adolescence: The role of friends and peers in their emergence and development. In W. Furman, B.

B. Brown, & C. Feiring (Eds.), *The development of romantic relationships in adolescence* (pp. 266–290). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781316182185.012>

Connolly, J. A., Konarski, R. (1994). Peer self-concept in adolescence: Analysis of factor structure and of associations with peer experience. *Journal of Research on Adolescence*, 4(3), 385–403. https://doi.org/10.1207/s15327795jra0403_3

Cross, C., Dragiewicz, M., Richards, K. (2018). Understanding romance fraud: Insights from domestic violence research. *British Journal of Criminology*, 58(6), 1303-1322. doi:10.1093/bjc/azy005

Czerny A.B., Lassiter P.S. (2016) Healing from intimate partner violence: An empowerment wheel to guide the recovery journey, *Journal of Creativity in Mental Health*, 11(3-4), 311-324, doi: 10.1080/15401383.2016.1222321

Çetiner, G. (2006). Aile içi şiddet yaşayan kadınlarda cinsel sorunlar ve intihar olasılığı. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi. <https://dspace.an-kara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/77892/192090.pdf?sequence=1>

Dardis, C.M, Edwards, K.M., Kelley, E.L., Gidycz, C.A. (2017). Perceptions of dating violence and associated correlates: A study of college young adults. *Journal of Interpersonal Violence*. 32 (21), 3245–71. <https://doi.org/10.1177/0886260515597439>

Demetriou, A., Bakracevic, K. (2009). Reasoning and self-awareness from adolescence to middle age: Organization and development as a function of education, *Learning and Individual Differences*, 19 (2), 181-194. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2008.10.007>.

Downing, V.L. (2008). Attachment style, relationship satisfaction, intimacy, loneliness, gender role beliefs, and the expression of authentic self in romantic relationships. Doctoral Dissertation, University of Maryland. (ProQuest, UMI Number: 3324769.)

Doyle, D. M., & Molix, L. (2014). Love on the Margins. *Social Psychological and Personality Science*, 5(1), 102–110. doi:10.1177/1948550613486677

Duman, N. (2019). Yetişkin psikolojik istismarını tanımak. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(1), 33-43. <https://doi.org/10.24289/ijsser.478248>

Fallahchai, R., Fallahi, M., Badiee, M. (2021). Intent, attitudes, expectations, and purposes of marriage in Iran: A mixed methods study. *Current Psychology*, 40, 5301-5311. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00477-6>.

Feldman, S. S. ve Gowen, L. K. (1998). Conflict negotiation tactics in romantic relationships in high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 27, 691-717. <https://doi.org/10.5093/pi2018a18>

Gangamma, R., Bartle-Haring, S., Holowacz, E., Hartwell, E.E., Glebova, T. (2014). Relational ethics, depressive symptoms, and relationship satisfaction in couples in therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 41(3), 354-366. <https://doi.org/10.1111/jmft.12070>

Gilliath, O., Sesko, A. K., Shaver, P. R., & Chun, D. S. (2010). Attachment, authenticity, and honesty: Dispositional and experimentally induced security can reduce self- and other-deception. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(5), 841–855. <https://doi.org/10.1037/a0019206>

Güler, K. (2021). Evli olmayan bireylerin evlilik kaygısı ile evliliğe yükledikleri anlam ve evlilik beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Kent Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 665258)

Güner-Eren, F. (2019). Y kuşağı erkeklerin duygusal zeka düzeyleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide otantikliğin aracı rolü. Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 583875).

Gürses, A.S. (2021). Üniversite öğrencilerinin evlilik algısı. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 685775).

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2015). Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması. 12.04.2023 tarihinde <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/23338> adresinden edinilmiştir.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*, (6th Edition). Pearson-Prentice Hall.

Haque, M., Islam, T. M., Tareque, M. I., & Mostofa, M. (2011). Women empowerment or autonomy: A comparative view in Bangladesh context. *Bangladesh e-journal of Sociology*, 8(2), 17-30. <https://eds.p.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=c3a7f01b-2fbf-40d4-87a3-56d1695a4d94%40redis>

Harwell, T. S., Moore, K. R., & Spence, M. R. (2003). Physical violence, intimate partner violence, and emotional abuse among adult American Indian men and women in Montana. *Preventive medicine*, 37(4), 297-303. doi:10.1016/S0091-7435(03)00136-1

Impett, E. A., Sorsoli, L., Schooler, D., Henson, J. M., Tolman, D. L. (2008). Relationship authenticity and girls' self-esteem across adolescence. *Developmental Psychology*, 44, 722–733. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.44.3.722>

Kadalkal, İ. (2021). Romantik ilişkilerdeki olası manipülasyon veya duygusal istismarın ilişkiden alınan doyuma etkisi. Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 699433).

Kale, F. (2021). Genç yetişkinlerde algılanan romantik ilişki kalitesi, ebeveynleşme düzeyi, ilişkide otantiklik ve ilişki benlik değişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tez, Mersin Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 705945).

Kalkan, M., Yalçın, İ. (2021). “Evlilik öncesi dönem ve romantik ilişkiler”. M. Kalkan ve Z. Hamamcı (ed.) . Evlilik öncesi psikolojik danışma içinde. (3. Baskı). Anı yayıncılık.

Kaya, Ö. (2022). Yetişkinlerde sosyal medya bağımlılığı ile romantik ilişki doyumu ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 722995).

Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (Post-hoc) teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 51-64. <https://www.researchgate.net/publication/286282915>

Kernberg, O.F. (2011). Aşk ilişkileri: Normallik ve Patoloji. (A. Yılmaz , çev.), Ayrıntı Yayınları. 3. Baskı. (Orijinal eserin yayın tarihi, 1995)

Kool, M.B., Woertman, L., Prins, M.A., Middendorp, H.V., Geenen, R. (2006). Low relationship satisfaction and high partner involvement predict sexual problems of women with Fibromyalgia. *Journal of Sex&Marital Therapy*, 32 (5), 409-423. <https://doi.org/10.1080/00926230600835403>

Lopez, F. G., Rice, K. G. (2006). Preliminary development and validation of a measure of relationship authenticity. *Journal of Counseling Psychology*, 53, 362–371. doi:10.1037/0022-0167.53.3.362
Moss, B.F, Schwebel, A.I. (1993). Marriage and romantic relationships: Defining intimacy in romantic relationships. *Family Relations*, 42, 7-31. doi: 10.2307/584918

Majidova, F. (2019). Bağlanma stili ile evliliğe yönelik tutum arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 607442).

Mohammadi, B. ve Soleymani, A. (2017). Early maladaptive schemas and marital satisfaction as predictors of marital commitment. *International Journal of Behavioral Sciences*, 11(1), 16-22. Erişim adresi: t.ly/L0o_

Morelli, M., Bianchi, D., Baiocco, R., Pezzuti, L., & Chirumbolo, A. (2016). Not-allowed sharing of sexts and dating violence from the perpetrator's perspective: The moderation role of sexism. *Computers in Human Behavior*, 56, 163-169. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.11.047>

Neff, K.D., Harter, S. (2002). The authenticity of conflict resolutions among adult couples: Does women's other-oriented behavior reflect their true selves?. *Sex Roles*, 47(9/10), 403-417. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1021692109040>

zabacı, N., Krk, S., Kara, A. (2018). Evliliğe yüklenen anlam lçeęinin (EYA) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik alışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 235-259. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/40299/481372>

zabacı, N., Körük, S., Kara, A. (2019). Evlilik anlamına ilişkin metaforik bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48 (1), 693-736. DOI: 10.14812/cufej.489292

zcan, K. (2009). Yetişkin bireylerin algılanan duygusal istismar düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 239854).

zpınar, S., Din-Horasan, G., Baydur, H., Canbay, T. (2016). Factors affecting the views and experiences of women living in the city centre of Manisa, Turkey, regarding domestic violence. *Australian Journal of Primary Health*, 22, 466-471. <https://doi.org/10.1071/PY15032>

Rasco, D., Warner, R.M. (2017). Relationship authenticity partially mediates the effects of attachment on relationship satisfaction. *The Journal of Social Psychology*, 157 (4), 445-457. <https://doi.org/10.1080/00224545.2016.1229253>

Safranoff, A. (2017). Psychological violence against women: What factors increase the risk of this kind of intimate partner abuse?. *Salud Colect*, 13(4), 611-32. doi: 10.18294/sc.2017.1145

Selen, B. (2020). Genç yetişkin bireylerin kişilik ve mizaç özellikleri ile evlilik beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 636002).

Shepard, M. F., Campbell, J. A. (1992). The abusive behavior inventory a measure of psychological and physical abuse. *Journal of Interpers Violence*, 7, 291-305. doi: 10.1177/088626092007003001

Stackert, R. A., Bursik, K. (2003). Why am I unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs and young adult romantic relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 34, 1419–1429. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00124-1](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00124-1)

Sümer, S. (2017). Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, romantik kıskançlık ve ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 486229).

Tabachnick B.G., Fidell L.S. (2013). *Using multivariate statistics*, (6th edition). Pearson Education.

Togay, A., Bilge, F. (2021). Evli bireyler ve otantiklik. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(46), 817-830.

Tolman, R. M. (1989). The development of a measure of psychological maltreatment of women by their male partners. *Violence & Victims*, 4, 159- 177. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/2487132/>

Tolman, D.L., Impett, E.A., Tracy, A.J., Michael, A. (2006). Looking good, sounding good: Femininity ideology and adolescent girls' mental health. *Psychology of Women Quarterly*, 30, 85–95. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2006.00265.x>

Utkan, R. (2019). Romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, algılanan sosyal destek ve öz yeterlik ilişkisinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 577821)

Uyanık, G. (2022). Yetişkin bireylerde duygusal istismar ve ilişki istikrarı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kent Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 647892).

Whisman, M.A., Delinsky, S.S. (2002). Marital satisfaction and an information-processing measure of partner schemas. *Cognitive Therapy and Research*, 26(5), 617-627. <https://doi.org/10.1023/A:1020305226067>

Wood, A. M., Linley, P. A., Maltby, J., Baliousis, M., Joseph, S. (2008). The authentic personality: A theoretical and empirical conceptualization and the development of the authenticity scale. *Journal of Counseling Psychology*, 55, 385–399. doi:10.1037/0022-0167.55.3.385

World Health Organisation (2020, 24 Haziran). World report on violence and health. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42495> adresinden edinilmiştir.

Yıldız, T. G. (2017). Ailenin tanımı, tarihsel gelişimi ve aile çeşitleri. (ss. 1-14). Pegem Yayınları.

Yılmaz, B. (2020). Beliren yetişkinlik döneminde romantik ilişki doyumunun yordayıcısı olarak benlik ayrımlaşması, otantiklik ve depresyon. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi. (Yöktez, Tez No: 657037).

Young, J.E., Klosko J.S., Weishaar, M.E. (2009). Şema Terapi. T.V. Soylu (Çev.), Litera Yayınları

Yazarların Notu

Bu çalışma 2022-2023 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde hazırlanan ve Prof. Dr. Melek DEMİR danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezi (YokTez, Tez No: 771402) kapsamında gerçekleştirilmiştir.

To cite this article: Yılmaz, M.K. (2023). Dini Söyleme Dayalı Radikal Terörizm Perspektifinden Sivil Havacılık Güvenliği. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 7(3), 119-134

Submitted: October 09, 2023

Accepted: November 27, 2023

DİNİ SÖYLEME DAYALI RADİKAL TERÖRİZM PERSPEKTİFİNDEN SİVİL HAVACILIK GÜVENLİĞİ

Mustafa Kemal Yılmaz¹

ÖZET

Terörizm, uluslar arası düzeyde gündemden düşmeyen, kendisine her zaman ilk sıralarda yer edinen, ziyadesiyle karmaşık ve değişken yapıya sahip bir kavramdır. Son yıllarda, özellikle 2000'li yılların başından itibaren tüm dünyada tartışmasız bir şekilde etkisini artıran terör olgusu, Amerika'da yaşanan 11 Eylül saldırıları sonrasında uluslar arası bir boyut kazanmıştır. Bu terör saldırısı, artık ülkelerin eskisi gibi bölgesel düzeyde barış ve huzuru sağlayamayacağı yeni bir yüzyıla ve yeni bir değişim sürecine girildiğini göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı; yeni döneme sebebiyet veren gelişmeleri, dini söyleme dayalı terör unsurlarını, yapılanmalarını, ideolojilerini ve bu yöndeki sosyal, siyasal ve ekonomik etkilerini, Amerika'daki 11 Eylül Saldırıları, 2016 Brüksel ve 2018 Atatürk Havalimanı saldırılarının ve bunların havacılık sektörü üzerindeki etkilerini, bunların sonucunda Türkiye'de ve Avrupa'da meydana gelen değişimleri incelemektir. Bu bağlamda çalışmanın alan yazına katkı sunması ve sivil havacılık güvenliği özelinde radikal terörizmin yarattığı olumsuz etkileri ortaya çıkarması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Radikalizm, Din, Havacılık, Güvenlik

Jel Sınıflandırması: F50, H56, L93

¹ Doç.Dr., T.C. Samsun Üniversitesi Sivil Havacılık Yüksekokulu, Havacılık Yönetimi Bölümü, kemal.yilmaz@samsun.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1533-8990>

CIVIL AVIATION SECURITY FROM THE PERSPECTIVE OF RELIGIOUS DISCOURSE-BASED RADICAL TERRORISM

ABSTRACT

Terrorism is a concept that is always on the agenda at the international level and has a highly complex and variable structure. The phenomenon of terrorism, which has increased its influence worldwide in recent years, especially since the early 2000s, has gained an international dimension after the September 11 attacks in America. This terrorist attack shows that we have entered a new century and a new process of change in which countries will no longer be able to maintain peace and tranquility at the regional level as before.

The purpose of this study; The developments that led to new era, the terrorist elements based on religious discourse, their structures, ideologies, and their social, political and economic effects, the September 11 Attacks in America, the 2016 Brussels and 2018 Atatürk Airport attacks and their effects on the aviation industry, as a result of these in Turkey and to examine the changes taking place in Europe. In this context, the study is expected to contribute to the literature and reveal the negative effects of radical terrorism on civil aviation security.

Keywords: Terror, Terrorism, Radicalism, Religion, Aviation, Security

Jel Codes: F50, H56, L93

GİRİŞ

Küresel ölçekte infial yaratan, yasa dışı eylemler gerçekleştiren, kendilerini dünya ülkelerine kabul ettirmeye çalışan, çeşitli dini grupların birtakım örgütsel yapılanmaları sonucunda ortaya çıkan, eylemlerinde dini temaları kullanan ve özellikle İslam dinini kendilerine aracı edinen terör örgütlerinin; 2000'li yılların başından itibaren yükselişe geçen havacılık endüstrisi üzerinden küresel havacılığın seyrini değiştirecek eylemlerde bulunmaları, özellikle Türkiye, Avrupa ve 11 Eylül saldırıları sonucu Amerika'da, beraberinde ise tüm dünya ülkelerinde güvenlik anlayışı ile ilgili ciddi değişiklikleri beraberinde getirmiştir.

Modern dünyanın en önemli sorunlarından biri olarak değerlendirilen terörizm kavramı, semantik olarak şiddet tarihinin kökenlerinin bulunduğu dönemlere kadar götürülebilmektedir. Etimolojik olarak terörizm kavramı terör kavramından türetilmekle birlikte, terör kavramını terörizm kavramından ayrıca tanımlamak gerekmektedir. Çoğunlukla siyasal bir amaç olmak üzere, herhangi bir amaca ulaşmak gayesiyle sivillerin ve güvenlik görevlilerinin, propagandaya

yönelik ses getirici eylemlere maruz bırakılması terör olarak tanımlanmaktadır (Keleş ve Ünsal, 1982: s.2-3).

Terörizmin tarihi günümüzden çok öncesine dayanmakla birlikte, tarihsel süreçte anlam açısından belli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Terörizm kelimesinin anlam alanı bu süreçler içinde kırılmalar ve sürekliliklerin de etkisiyle önemli değişikliklere uğramıştır.

Genel olarak, terörizm kavramından anlaşılan şiddet uygulama ve zorlama güdüsünü içerisinde barındırmasıdır. Bu şiddet türü, devletin kullanma tekeli elinde bulundurduğu şiddet türünden farklı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Devlet şiddeti meşru temelde yerine getirirken, terör odaklı şiddet, hukuki temelleri olmayan gayrimeşru bir yapıya sahiptir. Bu şiddet biçiminin modern eylem pratiğinde siyasal bir zemini bulunmamaktadır. Bu siyasal seçenek içinde şiddet, eylem mantığıyla işlendiğinde teröre hizmet etmektedir. Modern kabullerde ise; şiddet ve teröre başvurma, siyasal ve stratejik nedenlere bağlı bir seçenek halini alabilmektedir (Schmid ve Jongman, 1988: s.5).

Etik açıdan terörizmi, ihtiyaca binaen ortaya çıkması muhtemel bir olgu olarak görmek mümkün değildir. Dolayısıyla, terörizm kavramının uluslararası literatürde çok sayıda tanımı bulunmaktadır (Cevizci, 2003: s.390). Bu tanımlar içinde en geniş tanımlardan biri olan ve tüm eleştirilere rağmen kabul edilebilirliği açısından literatürde önemli bir yer teşkil eden Schmid'e (1988) göre terörizm; kişisel suç veya politik nedenlerle, korku ve endişe kaynağı oluşturmak amacıyla, gizli ya da yarı gizli birey, grup ya da devlet aktörleri tarafından tekrarlanmış şiddet eylemleridir. Bu eylemlerin asıl hedefi terör faaliyetlerinden etkilenen mağdurlar değildir. Terörden etkilenen mağdurlar, eylemin amacına ilişkin mesajı karşı tarafa iletmek üzere rastgele seçilmiş veya önceden planlanarak oluşturulmuş temsili ya da sembolik hedeflerden oluşmaktadır. Mağdur ve nihai hedef kitle arasında doğrudan tehdit ve şiddet üzerine kurulu bir iletişim süreci oluşturmak isteyen teröristler, toplumun genelini etkilemeyi amaçlamaktadırlar.

Çizelge 1. Terörizmin tanımları içerisinde belirtilen kavramların kullanım sıklığı

Kavram	%
1) Şiddet, Zorlama	83,5
2) Siyasal	65
3) Korku, Terör Vurgusu	51
4) Tehdit	47
5) (Psikolojik) Etkiler ve (Beklenen) Tepkiler	41,5
6) Mağdur – Hedef Farklılaşması	37,5
7) Amaca yönelik tasarlanmış, sistematik, organize hareketler	32
8) Mücadele Metodu, Strateji, Taktik	31
9)İnsancıl kısıtlamaların dışında, olağanüstülük, kabul edilmiş kuralların ihlali	30
10) Baskı, gasp, başlatma (tümevarım) uyumu	28

Schmid, 1936 ile 1981 yılları arasında yapılan 109 tanım içerisinde kullanılan kavramsal unsurları kullanım sıklıklarına göre 22 başlık altında incelemiştir. Bu çalışma ile literatüre yeni terörizm tanımları eklenmiştir; Tablo 1’de terörizme ilişkin en fazla kullanım sıklığına sahip ilk 10 kavram görülmektedir. Bu kavramlar, terörizm tanımlarının ortak noktalarının ve sınırlılıklarının belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Terörizmin uluslararası literatürde çok sayıda tanımının olması sınıflandırma açısından bu kavramın iki önemli boyutunu açıklar niteliktedir. İlki; bu kavramın ve eylem pratiğinin açıklanmasında girişilen çabalara karşın, belirlenmiş bir çerçeveye oturtulmasının zorluğu, ikincisi ise; önemli bir olgu olarak terörizmin ortak bir sorun olduğu gerçeğidir.

RADİKAL TERÖRİZM

Köktenci yöntemlerle değerler sistemini değiştirme, devrim yoluyla toplumsal değişimi sağlama ve sosyolojik yapılara odaklanan siyasi ilkeleri savunma “Radikalizm” veya “Köktencilik” olarak tanımlanmaktadır. Radix sözcüğü latince "kök" anlamına gelmektedir. Radikalizm ise bu kökten türemiştir (Neumann, 2008: 4).

Aşırı muhafazakâr Protestan kökenli teolojik bir kavram olarak karşımıza çıkan Radikalizm, fundamentalizm adıyla I. Dünya Savaşı devam ederken ABD’de ortaya çıkmıştır. 1910-1915 yılları arasında yazılan “The Fundamentals” adlı 12 serilik kitapçıkta kavram olarak ele alınmıştır. Temel endişesi; akılcılık, evrim teorisi, sekülerizm, dini liberalizm ve kutsal metinlere eleştirel yaklaşım gibi

dini tezleri etkisizleştiren modernist yaklaşımların her geçen gün artış göstermesidir. Protestanlar için radikalizm; kutsal yazıların yalnızca sözsöz esinine dayanan, kelimesi kelimesine anlamı kabul edilen, bilimsel ya da tarihsel tüm yorumlara karşı çıkılan ve yaratımcılığa dayanan bir düşünce biçimidir (Salur, 2009).

Bu kavramın içeriğindeki karışıklık ve kullanım alanının genişliği son yıllarda artış göstermiş, özellikle İslam dini ile özdeşleştirilmesi bazı kesimlerce ciddi bir eleştiri konusu olmuştur. Nitekim, İslam dini söz konusu olduğunda modern dünyada ortaya çıkabilecek her türlü dini aktivite, yaklaşım ve uyanış için radikalizm, kullanılabilir bağlamından çıkarılarak esnek bir hâl almıştır. Bu bağlamda, radikalizmin kullanım alanı; yüzlerce yıldır tehlike addedilmeden ayakta duran ancak son yıllarda küfrün sembolü sayılan “Bud” heykellerini yıkan Taliban'dan, demokratik değerlerle dini inançlarını harmanlayarak modern hayata dinî önceliklerini koruyarak katılan sade bir bireyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Albayrak, 2014).

Radikalizm ile terörizm kavramlarının ayrımı yapılırken dikkat edilmesi gereken husus, terörizmin eylem pratiği olarak okunması gerektiği, ancak radikalizmin önceliğinin bu tip bir yaklaşım olmadığıdır. Katı tutumlar bütünü ve bunun sosyal yansımaları olarak özetlenebilecek radikalizmin, terörizm özelinde bir karşılık bulunduğu söylenebilir. Ancak, radikalizmin temelinde terörizm değil, din ve onun uzantısı olarak kabul edilen kültürel değer ve amaçlar yatmaktadır. Dolayısıyla, İslam'ın politikleşmesi ile İslam devleti kurma hayalleri birbirinden ayrılan kavramlardır. Bu bakımdan, siyasal ve kültürel açıdan radikalizm ve radikal terörizm kavramları öncelikleri ile birbirinden ayrılmaktadır.

Dini güçler, insanlar üzerinde olumlu etkiler bırakarak, sevgi ve saygı uyandırabileceği gibi kimi durumlarda da olumsuz duygular uyandırıp insanlara korku ve kaygı hissi verebilir (Borgeaud, çev. 1999: 51). Bu husus, olumlu ya da olumsuz şartların yorumlanmasında bir davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörizm olgusunun anlam alanı da bu değişikliklere hizmet etmektedir. Nitekim, terörizm korku ile kendine eylem alanı açmakta ve din temelli bir talepler bütünü oluşturmaktadır. Radikal terörizmin insan unsuru ise, ilahi bir adaletin kurulmasına yönelik inancını, kutsal metinlerden çıkarılan anlamlarla desteklemektedir. Bu bağlamda, İslam kültürünün en belirleyici unsurlarından biri olan, zengin ve çok yaratıcı yorumlama yeteneği kutsal metinlerden çıkarılan anlamları çeşitlendirmektedir (Edward, çev. 2000: 143). Radikal terörizm olgusunda İslam'ın yeniden dirilişi savunulurken, bu tip bir

terör tehdidinin en yakın hedefi rejimdir. Modern oluşumlarda bu tip örgütlenmeler kurucu şiddet tekeli elinde bulunduran devletler için asimetrik bir tehdit algısı yaratmaktadır (Sökmen, 2009: 247).

Radikal terörizmin ortaya çıkışının en önemli dayanağı emperyalizmin varlığıdır. Emperyalizmin olumsuz etkileri, örgüt ideologları için radikal ve mutsuz bir kitle oluşturmaktadır. Emperyalizm, aynı zamanda sadece bir toplulukla ilgili bir sorun olmaktan öte, dünya genelinde bu durumdan rahatsız olan zihniyetler için de temsili bir ortaklık oluşturmuştur. Emperyalizmle mücadelenin topyekün mücadele ile anılması ve İslam dünyasındaki her sorunun tüm İslam toplumları için bir mücadele gerekçesi haline gelmesi, bireylerin kazanılması adına en önemli hususlardan biri olmuştur. Batı toplumlarının çok da önemsemediği aşağılama hissi, bundan doğan öfke ve küçümsemeye karşılık, radikal terörizm öfkeyi ve yıkımı bir metot olarak belirlemiş ve yeterince sempatan toplamıştır.

Küreselleşme ve modernleşmenin doğrudan olumsuz yansımaları radikal terörizmi tetiklemekte, ek olarak İslam ile modernliğin tartışılması da buna hizmet etmektedir. Modernizmin başarısızlığı asıl olana dönüş beklentisini artırmış ve sosyal boşluktaki bu beklenti, İslami gerekçeleri ve tarihi modelleri kullanarak doldurulmaya çalışılmıştır. Bu noktada, geçmişin kurucu şiddetlerine bir ihtiyaç olduğu kanısı uyanmaktadır. Çünkü din, geçmiş büyük İmparatorluklarda tebaanın birçok sahalardaki hürriyet kaybını telafi etmeleri için idarecilerin müsaade ettikleri bir kısım faaliyetlerin cereyan ettiği bir saha olmuştur (Toynbee, çev. 2008: 290). Nitekim, hükümdarlar otoritelerini kabul ettirmek istediklerinde, genelde Allah'ın adını ve bir takım insanüstü kavramların gücünü kullanmışlardır (Vatikiotis, çev. 1998: 65).

Radikal terörizmin örgüt temelli işlenmesinde dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan bir diğeri, evrensel dini idealleri öncelemeden ülke topraklarını işgalden kurtarma ve bağımsızlık mücadelesinin öne alınmasıdır. Bağımsızlık mücadelesinde dini unsurların ve radikal temaların mücadele yöntemi olarak neden benimsendiğinin dikkate alınması ve üzerinde durulması gerekmektedir. Dini bilginin evrenselliği yerel direnişin itici gücü olarak kullanılmaktadır. Örgüt temelli radikal terörizm içinde bağımsızlık mücadelesi ve evrensel İslami düzenin kurulması arasında yöntem ve ilişki bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Küresel ölçekte en yaygın ağa sahip radikal örgüt olan El Kaide; dini, evrensel ideallere ulaşma yöntemi olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda, bağımsızlık mücadelesi yürüttüğünü iddia eden yapılar ile de ilişkisini devam

ettirmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, radikal terör örgütlerinin genel ideolojisi açısından din, bazen temel çıkış ya da birliktelik noktası olarak kullanılabilenmektedir (Sağiroğlu, 2012).

İslami radikal örgütler, İslam dışındaki bütün ideolojileri faaliyetleriyle birlikte reddederek, mutlak zafer olarak kabul ettikleri İslam'ın dünya egemenliğinin sağlanacağı evreye gelinceye kadar "Kutsal Savaş (Cihad)" diye adlandırdıkları terörü faaliyetini yürütmektedirler. Buna ek olarak bu teorilerinin tüm insanlığın ve devletlerin üzerinde olduğunu iddia etmektedirler. Yani insanları ve devletleri seçim yapmaya iterler. Bu seçim İslam ile yok oluş şeklinde ortaya çıkmaktadır. Örgütsel anlamda zayıf oldukları ülkelerde ise; kısmen ikna, kısmen tehdide dayanan yöntemlerle "İman Misyonerleri" şeklinde faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Tunuslu Radikal İslami düşünür Bulares'in ifade ettiği gibi "dinin yaşamın bir parçası olmadığı, tersine yaşamın dinin bir parçası olduğu" görüşünde temellenerek sekülerizmi reddetmektedirler (Taheri, 1990).

RADİKAL TERÖRİZM VE SİVİL HAVACILIK GÜVENLİĞİ İLİŞKİ

1900'lu yıllardan günümüze kadar sivil havacılık sektörü sürekli bir gelişim ve değişim süreci içindedir. Son yarım yüzyıldır yaşanan teknolojik gelişmelerin ardından hayatımızın vazgeçilmez sektörlerinden biri haline gelen havacılık sektörü; gerek ülkelerin ekonomik kalkınmasına verdiği katkı, gerek turizm sektörü ile olan yakın ilişkisi, gerek ihracat ve ithalat üzerindeki pozitif etkileri ile ülkeler arasındaki ticari faaliyetlerin kolaylaşmasına ve entegrasyonun sağlanmasına önemli katkılar sunmaktadır. Dolayısıyla, sivil havacılık sektörünün diğer sektörlerle nazaran yarattığı bu güçlü etki alanı, havayolu işletmelerini ve havaalanlarını terör örgütlerinin eylemlerinin odak noktası haline getirmektedir. Sivil havacılığı hedef alan her türlü eylem uçuş güvenliğini tehdit etmekte ve bir takım tedbirlerin alınmasını gerekli kılmaktadır.

1931 yılından bugüne kadar yaşanan çeşitli havacılık olayları, kaza, kırım ve uçak kaçırma girişimleri sonucunda yüzlerce, hatta binlerce insanın yaşamını yitirmesi, aynı zamanda maddi ve manevi zararın yarattığı ekonomik sorunlar havacılığı hedef alan terör olaylarının yakında incelenmesini gerektirmektedir.

İslami bir radikal örgüt olan El Kaide'nin 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirdiği İkiz Kuleler Saldırıları ile ortaya çıkan güvenlik zafiyetinin bu denli büyük bir yıkıma neden olacağını şüphesiz hiç kimse tahmin edemezdi. Nitekim; bu olay, dünya sivil havacılık güvenlik tarihinin yeniden yazılmasına ve güvenlik tedbirlerinin sil baştan yeniden ele alınmasına neden olmuştur.

Küresel ölçekte yaşanan bu havacılık faciası 2001 yılının havacılık güvenliği açısından milat olarak kabul edilmesine, başta Amerikan Sivil Havacılık Otoritesi (FAA) olmak üzere Türkiye’de ve Avrupa’da birçok düzenlemenin yapılmasına ve yeni güvenlik politikalarının oluşturulmasına zemin hazırlamıştır (Yılmaz, 2018). Bu süreçte, Avrupa ülkeleri bireysel hareket etmekten ziyade, daha çok ortak hareket etmeye, toplu bir sivil havacılık güvenlik politikasının oluşturulmasına, bu güvenlik politikalarının standart olmasına ve belirli uluslar arası örgütler tarafından sürdürülmesinin gerekli olduğuna karar vermişlerdir. Bu kapsamda, başta ICAO ve ECAC olmak üzere uluslar arası sivil havacılık örgütleri tarafından alınan güvenlik tedbirleri başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, diğer ülkeler tarafından da kabul edilmiştir. Başlangıçta alınan bu tedbirler her ne kadar katı hükümleri içerse de, bireylerin özgürlük alanını sınırlamayacak şekilde uygulanmaya çalışılmıştır (Sarotte, 2005).

Bu minvalde; gerek dünyada, gerek Avrupa ve Türkiye’de sivil havacılığa yönelik tedbirlerinin alınması ve güvenlik politikalarının oluşturulmasında etkili olan 11 Eylül 2001 İkiz Kuleler Saldırıları, 22 Mart 2016 Brüksel Zaventem Havalimanı ve Metro Saldırıları ile 28 Haziran 2016 İstanbul Atatürk Havalimanı Saldırıları bu çalışmada ele alınmaktadır. Bu terör saldırılarının ortak noktası ise radikal İslami örgütler olan El Kaide ile DAESH tarafından gerçekleştirilmiş olmalarıdır.

2016 Yılı Brüksel Havalimanı Saldırısı

22 Mart 2016 tarihinde eş zamanlı olarak Brüksel’in iki farklı noktasında terörist saldırılar gerçekleştirilen DAESH, 31 kişinin hayatını kaybetmesine ve 350’ye yakın kişinin yaralanmasına neden olmuştur. İntihar bombacıları tarafından düzenlenen terörist saldırıların ilki, 22 Mart 2016 sabahı yerel saatle 07:50’de Zaventem Havalimanı’nda gerçekleşmiştir. Zaventem Havalimanı’nı hedef alan teröristler giriş katından havalimanına ağır silahlarla girerek farklı yönlere yönelmiş, kalabalık arasına dalarak üzerilerindeki bombaları patlatmak suretiyle kanlı bir terör eylemi gerçekleştirmişlerdir. Bu saldırıdan yaklaşık bir saat sonra ise, Maelbeek metro istasyonunda bir başka terörist saldırı gerçekleştirilmiştir. Saldırıların sebebinin ise, DAESH’e lojistik destek sağladığı gerekçesiyle terör eyleminden 4 gün önce tutuklanan Salah Abdeslam olduğu açıklanmıştır. Ayrıca, dönemin Belçika Başbakanı Charles Michel, saldırılardan sonra Salah Abdeslam için Brüksel’de DAESH tarafından misilleme amaçlı bir terörist eylem gerçekleştirileceğine ilişkin istihbarat aldıklarını ancak saldırıları engelleyemediklerini itiraf etmiştir. Saldırıların faileri olarak Khalid el-Bakraoui, İbrahim

el-Bakraoui ve Najim Laachraoui gösterilmiştir. Aynı zamanda, Avrupa Birliği'nin ve NATO'nun merkezi olması sebebiyle Brüksel'in bu terörist saldırılarının hedefi olması tek nedenin misilleme olmadığını göstermektedir (Bongiovanni, 2016).

2016 Yılı Atatürk Havalimanı Saldırısı

27 Haziran 2016 tarihinde yerel saate göre akşam 21:22'de İstanbul'un Bakırköy ilçesindeki Atatürk Havalimanı'nda DAESH mensubu olduğu belirtilen 3 saldırgan tarafından gerçekleştirilen, silahlı ve bombalı intihar saldırısı neticesinde 41 kişi hayatını kaybetmiş ve 250'ye yakın kişi yaralanmıştır. Saldırı ilk olarak dış hatlar gidiş katında başlayıp, daha sonra dış hatlar geliş katında devam etmiştir. Üç saldırgan ile gerçekleştirilen eylemde, eylemci teröristlerden biri yolcuların geçiş yaptığı kapıya doğru yönelerek ağır silahlarla ateş ederken, diğer saldırgan ise giriş kısmına doğru yönelerek içeriye girişi kontrol etmeye çalışmıştır. Girişteki terörist ile polis arasında çıkan çatışmada teröristin silahını elinden düşürmesi sonucu kendisini patlatarak yaşamına son vermesi, beraberinde birçok sivilin hayatını kaybetmesine ve yaralanmasına neden olmuştur. Yolcuların geçtiği yerlere ateş eden diğer terörist ise, dış hatlar gidiş katı içerisinde; üçüncü terörist ise, insanların dışarı kaçtığı esnada geliş katı çıkışında kendini patlatarak birçok sivilin hayatını kaybetmesine neden olmuştur (Değer, 2017).

11 Eylül 2001 İkiz Kuleler Saldırıları

21. yüzyılın başında, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere tüm dünya küresel bir tehdit ile karşı karşıya kalmıştır. ABD'nin uluslararası bütünleşme sürecinin; gerek ekonomik, gerek politik çıkmazda olduğu bir dönemde tüm dünyayı olumsuz etkileyen bu saldırılar, 11 Eylül 2001 tarihinde Radikal bir İslami örgüt olan El Kaide'ye bağlı teröristlerce, eş zamanlı olarak sivil yolcu uçaklarıyla gerçekleştirilmiştir. Dünya barışını tehdit eden bu olay, toplumların terörizme bakış açısını ve havacılık güvenliğine ilişkin var olan tüm argümanları alt üst etmiştir. Bu saldırılar sonucunda üç bine yakın insan hayatını kaybetmiş ve 80'den fazla farklı ülkenin vatandaşı etkilenmiştir (Erdoğan, 2011). Bu trajik olay, küresel ölçekte bugüne kadar en fazla can kaybına sebebiyet veren terörist saldırılar olarak kayıtlara geçmiştir.

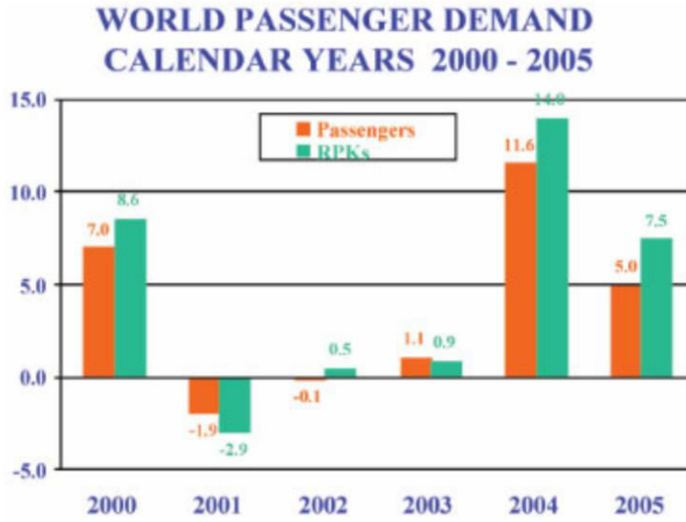
11 Eylül sabahı yerel saatle 08:46 sularında bir uçak, Dünya Ticaret Merkezinin kuzey kulesinin 94. ve 98. Katları arasına çarpmış ve bu olaydan 102 dakika sonra 1. kule yıkılmıştır. 16 dakika sonra ise ikinci bir uçak, Dünya Ticaret Merkezinin güney kulesinin 77. ve 85. katları arasına çarpmış, bu sefer 2. kule 56 dakika sonra yıkılmıştır. Yaklaşık 35 dakika sonra ise, Pentagon'un doğu ta-

rafına üçüncü bir uçak çarpmıştır. Son olarak, saat 10:03'de Beyaz Saray'ı hedef aldığı düşünülen dördüncü uçak, durumun fark edilmesiyle hedefine ulaşmadan kontrol altına alınmış ve Pittsburgh kenti yakınlarında boş bir araziye düşürülmüştür (Ünlü, 2009).

Saldırıların oluşturduğu korku atmosferi uçuş planı olan yolcuların kaybedilmesine yol açmıştır. Saldırıların sonrasında arttırılan güvenlik önlemleri hem zaman kaybına, hem de hak ihlaline varan bazı uygunsuz durumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bundan dolayı, havayolu ulaşımı 11 Eylül sonrasında yaşanan ekonomik durgunluktan etkilenmiş ve bu olumsuz koşullar yolcu talebinin düşmesine sebebiyet vermiştir. Nitekim, 11 Eylül saldırıları hava taşımacılığına olan talebi düşürdüğü için buna bağlı olarak gelirler azalmış; saldırılar sonrasında uygulanan ilave güvenlik önlemleri operasyonel maliyetleri arttırmıştır. Federal Aviation Authority (FAA) tarafından havaalanlarının güvenlik sistemlerinin yenilenmesi ve çeşitli güvenlik önlemlerinin uygulamaya konulmasıyla birlikte ek maliyetler ortaya çıkmıştır.

Küresel ekonomideki iniş-çıkışlar hava taşımacılığı sektörünü yakından etkilemiştir. Havacılık sektörü 11 Eylül saldırıları sonrasında 2001 yılını küresel ölçekte 12,6 milyar dolar zararla kapatmıştır. Dolayısıyla, bu zarar tüm havayolu şirketlerini etkilemiştir. Bu saldırılar hava ulaşımına duyulan güvenin olumsuz yönde etkilenmesine ve ulaşım modları içerisinde havayolu tercihinin önemli ölçüde azalmasına neden olmuştur. Saldırıları takip eden ilk 4 günde; ABD iç hatlarındaki uçuş rezervasyonlarının %74'ü, ABD dışındaki uçuş rezervasyonlarının ise %19'u iptal edilmiştir (Erdoğan, 2011).

ICAO verilerine göre, 11 Eylül saldırıları ile yaşanan talep şokunun sonucu olarak hava taşımacılığında yaşanan olumsuz gidişin (Şekil 1) 2003 yılına kadar devam ettiği görülmektedir.

Şekil 1. Küresel Havayolu Taşımacılığı Yolcu Talebi (2000-2005)

Kaynak: FAA, Aerospace Forecast Fiscal Years, 2006–2017

Bu süreçte, havayolu taşımacılığına duyulan güven algısının yeniden sağlanabilmesi ve sivil havacılık güvenliğinin artırılabilmesi için birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Bu kapsamda; ilk olarak, Amerika’da 22 Eylül 2001 tarihinde Hava Taşımacılığı Güvenliği ve Sistem İstikrarı Yasası çıkartılmıştır. Bu yasa ile saldırıların oluşturduğu olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Amerika’da yapılan havayolu denetimleri sonucunda; yolcuların kimlik kontrollerine çok dikkat edilmediği, sahipsiz eşyaların çoğu zaman uçağa alındığı, yolculara bagaj kontrolünde güvenlik sorularının sorulmadığı gibi tedbirsizlikler tespit edilmiştir. Diğer taraftan, maliyetinin yüksek olması sebebiyle yolcu - bagaj eşleştirme sistemlerinin kullanılmadığı ve personel alım sürecinde yeterli düzeyde güvenlik soruşturmasının yapılmadığı ortaya çıkmıştır. ABD’de yürürlüğe konulan yasa ile faaliyete geçen TSA (Transportation Security Administration) ile birlikte; yolcuların metal dedektörlerle aranması, yolcu bagajlarının x-ray cihazlarından geçirilmesi, uçağa alınan bagajların patlayıcı tarama sistemlerinden geçirilmesi gibi denetlemelerle işlemlerin tam olarak uygulanması için çalışmalar yapılmıştır.

11 Eylül saldırıları sonrasında havacılık sektörünün yaşadığı sorunlar, başta hükümetler olmak üzere havayolu ve havalimanı işletmelerini havacılık güvenliğine ilişkin yeni tedbirler almaya zorlamıştır. Bu kapsamda, Amerika Birleşik Devletleri saldırılardan sonra sivil havacılık politikalarını yeni güvenlik önlemleri çerçevesinde şekillendirmiştir. Alınan bu yeni önlemler ile bir taraftan tüm havacılık birimleri federalleştirilirken, diğer taraftan insanların özgürlüğünü kısıtlayacak düzeyde sert kurallar uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda, Ame-

rika Birleşik Devletleri'nde ülkeye giriş yapan yabancıların parmak izlerinin alınması ve fotoğraflarının çekilmesi gibi alınan güvenlik önlemleri ciddi tartışmalar yaratmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri dışındaki diğer ülkelerde ise, Amerika'daki kadar sert kurallar olmasa da sivil havacılık güvenliğinin korunması ve arttırılmasına yönelik yeni tedbirler ve düzenlemeler uygulamaya konulmuştur. İsrail gibi güvenlik risk algısı yüksek ülkelerde de benzer sıkı güvenlik tedbirleri alınmış olsa da, İsrail dahil pek çok ülke Amerika Birleşik Devletleri'nin aldığı bu önlemleri tam anlamıyla benimsememiştir. Avrupa ülkeleri ise, bireysel özgürlükleri kısıtlamaya gitmeden, ortak bir sivil havacılık güvenlik politikasının oluşturulmasının, yerel düzeyde alınacak tedbirlerden daha etkili olacağını ve bu politikanın uluslararası örgütler nezdinde sürdürülmesi gerektiği fikrinden hareketle, başta ICAO ve ECAC olmak üzere uluslararası sivil havacılık örgütlerince alınan önlemleri benimsemişlerdir (Ünlü, 2009).

11 Eylül saldırıları her ne kadar Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik yerel bir saldırı gibi görünse de sonuçları itibariyle birçok ülkeyi etkilemiştir. Dolayısıyla bu yönüyle evrenseldir. Yapılan saldırılar güvenlik problemlerini küreselleştirmiş, bu durum tüm ülkeleri terörle mücadelede ortak hareket etmeye sevk etmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Son yıllarda terörizmin radikal örgütlerle özdeşleşmeye başlaması, illegal bir arayışın ve küresel bir mesajın ötesinde eylemcinin canlı bomba olarak hayatına son vermesiyle ciddi can kayıplarını da beraberinde getirmektedir. Klasik bir terör eyleminin pratiğinde eylemcinin hayatına son vermek yerine kazandığı tecrübeyle başka eylemleri organize etmesi beklenirken, dini söyleme dayalı terör yapılanmalarında eylemcinin canlı bomba olarak hayatına son vermesi eylemin yıkıcılığını ve toplum nezdinde etkisini artırmaktadır. Nitekim; terörizm, radikalleşmenin etkisiyle tüm alanlarda olduğu gibi havacılık sektörü için de büyük bir yıkım ve tehdit yaratmaktadır. Havacılık sektörünün geniş ulaşım ağı, küresel ekonominin merkezinde lokomotif sektörlerden biri olması ve yarattığı yüksek değer terör örgütlerinin küresel amaçlarını gerçekleştirmek için önemli bir cazibe alanı yaratmaktadır.

Günümüzde havacılık sektörünü hedef alan radikal terörizm, daha çok batıyı ve batı ile işbirliği içinde olan ülkeleri eylem kapsamına almaktadır. Emperyalizm, İslam karşıtlığı ve Batı tarafından aşağılanma hissine cevap olarak, Doğudan

beslenen ve dini söyleme dayanan radikalizm kendi terörünü yaratmaktadır. Diğer terörizm türlerinden farklı olarak eylemcinin yok oluşu, kendisi açısından ilahi bir varoluşu simgelerken; ardında büyük bir yıkım, infial ve trajedi bırakmaktadır. Bu açıdan radikal terörizmin daha fazla etki alanı yarattığı ve toplum nezdinde ses getirdiği söylenebilir.

Sivil havacılığa yönelik özellikle, 1970'lerden bu yana artan tehditler, uygulanan güvenlik politikalarını her geçen gün daha da zorlaştırmaktadır. 11 Eylül saldırılarından sonra, havayolu şirketleri ve havalimanları tarafından uygulanan güvenlik politikaları küresel ölçekte gözden geçirilerek yeniden düzenlense de; 2016 yılında Brüksel'de yaşanan terör saldırısı, ardından aynı yıl içerisinde 28 Haziran da İstanbul Atatürk Havalimanı'nda gerçekleşen terör eylemleri, havalimanlarında uygulanan güvenlik önlemlerinin aslında yeterli düzeyde kapsamlı ve caydırıcı olmadığını göstermiştir. Bu bakımdan, özellikle havalimanlarının kara tarafında yeniden düzenlenen güvenlik önlemleri, araçların ve yolcuların alana kontrollü bir şekilde ulaşmasından, yolcuların terminale girişlerinde farklı yöntemlerle aranmasına, X-Ray cihazlarının modernizasyonundan, uçak içerisine alınabilecek her türlü kişisel eşyanın muhtevatinin ve boyutlarının yeniden gözden geçirilmesine kadar yeni güvenlik politikalarının uygulamaya konulmasına neden olmuştur.

Havalimanı güvenlik bölgelerindeki tedbirler kimi zaman yolculara rahatsız verecek düzeye varsa da her uçuş öncesi alana giriş yapan yolcuların kimlik kartları veya pasaportlarının kontrol edilmesi, beraberlerinde taşıdıkları kabin veya uçak altı bagajlarının x-ray, dedektör gibi cihazlarla ilgili güvenlik personelleri tarafından taranması bir gereklilik halini almıştır (İnan, 2018). Kabin veya uçak altı bagajlara yönelik yapılan güvenlik taramalarının yanı sıra ilgili bagajların seyahat edecek yolcuya ait olup olmadığı, içeriği bilinmeyen bir paket kabul edilip edilmediği, yolcunun bagajını kendisinin hazırlayıp hazırlamadığına yönelik güvenlik soruları muhakkak surette sorgulanmalıdır. Kimlik, pasaport veya vize kontrollerinde başvurulabilecek potansiyel sahtecilik yöntemleri için gerekli tedbirlerin alınması kötü niyetli kişilerin uçuş güvenliğini tehlikeye atmasına mani olacak; tehdit, saldırı ve sabotaj girişimlerini boşa çıkaracaktır.

Her terör saldırısı güvenlik açısından yeni bir meydan okuma ve mevcut politikaların yeniden gözden geçirilmesi anlamını taşımaktadır. Bu açıdan politika yapıcılar ile uygulayıcıların eş güdümlü olarak çalışmaları önem arz etmektedir. Zira her terör saldırısı sonrasında reaktif stratejiler geliştirmektense, havayolu ve havalimanlarına yönelik muhtemel hareket tarzı planı ve acil durum planları

gözden geçirilerek proaktif stratejilerle bu terör eylemlerinin manevra alanı daraltılabilir. Ancak şu da bir gerçek ki insanın olduğu yerde hata ve ihmal her zaman var olacaktır. Bu durumda, dünyanın en iyi güvenlik politikalarını uygulayıp, aşılmaz güvenlik duvarları örseniz de güvenliğinizi en zayıf halkanızın gücü kadar olacaktır. Bu sebeple, ülkelerin birbirlerinin menfaatlerini gözeterek uluslar arası işbirlikleri çerçevesinde terör yapılanmalarını önleyici faaliyetlere ve çalışmalara odaklanmaları gerekmektedir. Terör olgusu, bir yandan küresel ölçekte tüm dünya ülkelerini ortak bir paydada buluşturacağı gibi; diğer yandan, olası olumsuz etkilerini en aza indirgeyecek adımları atmalarını da kolaylaştıracaktır.

Bu haliyle çalışmanın; alan yazına, politika yapıcılara, uygulayıcılara ve havacılık güvenliği uzmanlarına katkı sunması beklenmektedir. Gelecek araştırmalarda, dini söyleme dayalı radikal terörizm olgusunun yaratacağı potansiyel tehditlere yönelik havacılığın farklı alanlarında incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Schmid, Alex P. and Jongman, Albert J. (1988). *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*. New Brunswick, NJ: Transaction.

Keleş, R. ve Ünsal, A. (1982). *Kent ve Siyasal Şiddet*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Cevizci, A. (2003). *Felsefi Terimler Sözlüğü, 2. Baskı*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Salur, H. (2009). *Küresel Çağda Din ve Terör*. Konya: Çizgi Yayınları

Albayrak, H. Ş. (2014). Hıristiyanlık'tan İslam'a Uzanan Fundamentalizm. *Lacivert Dergi*. <http://www.lacivertdergi.com/dosya/2014/06/03/hiristiyanliktan-islama-uzananfundamentalizm> adresinden alındı.

Neumann, P. R. (2008). Introduction, Perspectives on Radicalisation and Political Violence. *The First International Conference on Radicalisation and Political Violence*. 17–18 January 2008. International Center for the Study of Radicalisation and Political Violence, Londra. 3-7

Borgeaud, P. (1999). *Karşılaşma Karşılaştırma, Dinler Tarihi Araştırmaları*. (çev: Mehmet Emin Özcan). Ankara: Dost Yayınları

Edward W. S. (2000). *Haberlerin Ağında İslam*. (çev: Alev Alatlı). İstanbul: Babil Yayınları

Sökmen, A. İ. (2009). Terörizmin İdeolojik Boyutuyla Mücadele, (ed: Sait Yılmaz), *II. Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyumu*, İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınları, 244–255

Toynbee, A. (2008). *Tarihçi Açısından Din*. (çev: İbrahim Canan). İstanbul: Ufuk Kitapları.

Vatikiotis, P. J. (1998). *İslam ve Ulus Devlet*. (çev: Enis Arslanoğlu). İstanbul: Pınar Yayınları

Sağıroğlu, A. (2012). Doğu Coğrafyasında Radikal Terörizm. *Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Taheri, A. (1990). *Kutsal Terörün İçyüzü: Hizbullah*. İstanbul: Sel Yayıncılık

İnan, T. (2018). Havalimanı Güvenliğinde Uygulanan Stratejiler Doğrultusunda Elde Edilecek Yolcu Güveni. *Research Studies Anatolia Journal Social and Human Scientific*. Vol:1, Issue:3; pp:538-547.

Sarotte, M. E. (2005). Transatlantic Tension and Threat Perception. *Naval War College Review*. Vol. 58, No: 4. 25-37.

Bongiovanni, I. (2016). Brussels airport attacks are not just a matter of airport security. *The Conversation*. <https://theconversation.com/brussels-airport-attacks-are-not-just-a-matter-of-airport-security-56736> adresinden alındı.

Değer, K. (2017). Olağanüstü Durum Haberciliğinin Atatürk Havalimanı Terör Eylemi Üzerinden İncelenmesi. *TRT Akademi*. 2(3). 98-115.

Erdoğan, M. (2011). 11 Eylül Dönemi Sonrası ABD ve AB'nin Terör Konusundaki Kurumsal Bakış Açıları. *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünlü, S. (2019). 11 Eylül Saldırılarının Uluslararası Sivil Havacılık Güvenliğine Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

FAA. (2005). *Aerospace Forecast: Fiscal Years, 2006–2017*. US Department of Transportation Federal Aviation Administration Office of Policy & Plans

To cite this article: Basmacı, G. (2023). Doğal Afet Haberlerinde Çocuk Fotoğraflarının Kullanımı: Kahramanmaraş Depremi Örneği. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 7(3), 135-148

Submitted: October 18, 2023

Accepted: November 30, 2023

DOĞAL AFET HABERLERİNDE ÇOCUK FOTOĞRAFLARININ KULLANIMI: KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ ÖRNEĞİ

Göksel Basmacı¹

ÖZET

Doğal afet olaylarında basın kurumlarının ve gazetecilerin haberleri aktarım şekli olaylara yönelik kanaatlerin oluşması nedeniyle oldukça önemlidir. Özellikle olayın öznesi çocuklar ise yapılan haberlerin kapsamı ayrı bir öneme sahiptir. Haberlerde genel itibarıyla sorunlu bir çerçevede temsil edilen çocuklar, deprem gibi afetlerde de benzer söylemler etrafında haberciliğe maruz kalmaktadırlar. Çocuk fotoğraflarının belli kalıplar üzerinden sunulduğu haberlerde genellikle bilgilendirmeden uzak bir tutum sergilenmektedir. Söz konusu sorunsalın önemine istinaden çalışmada Kahramanmaraş Depremi'nde çocukların haberlerdeki fotoğraflarda nasıl temsil edildiği incelenmiştir. Araştırmanın amacı görsellerde etik dışı yayıncılığın yapılıp yapılmadığı sorgulamaktır. Deprem gibi yıkıcı etkisi olan afette gazetelerin çocukların görsellerini nasıl aktardığını göstermesi nedeniyle öneme sahip olan çalışmada *ntv.com.tr*, *cnnturk.com.tr* ve *ahaber.com.tr* örneklem olarak seçilmiştir. Araştırma 6-17 Şubat 2023 tarihlerindeki haberlerde yer alan fotoğrafların incelenmesi üzerinden sınırlandırılmıştır. Ele alınan fotoğraflar nitel yöntem çerçevesinde ve gazeteciliğin etik ilkeleri bağlamında bir analize tabi tutulmuştur. Sonuç olarak gazetelerin etik dışı yayıncılık sergiledikleri tespit edilmiştir. Doğru ve gerçeklere dayalı bilgilendirmeden ziyade görsellerde duygu teması öne çıkarılmış ve çocukların fotoğraflarında 'mucize, umut, masumluk' gibi temsillere ağırlık verildiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet haberciliği, Çocuk, Etik, Deprem, Fotoğraf

USE OF CHILDREN’S PHOTOS IN NATURAL DISASTER NEWS: THE EXAMPLE OF KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKE

ABSTRACT

The way the press conveys news in natural disaster events is very important. Especially if the subject is children, the scope of the news has a special importance. Children, who are generally represented with problems in the press, are also represented around similar discourses in disasters such as earthquakes. The news in which children's photographs are presented through patterns is far from informative. In this study, how children were represented in the news in the Kahramanmaraş Earthquake was examined. The aim of the study is to question whether unethical publishing is done in the images. The study is important because it shows how the newspapers convey the images of children in a disaster. In the study, *ntv.com.tr*, *cnnturk.com.tr*, *ahaber.com.tr* were selected as samples. The research is limited to the examination of the photographs dated 6-17 February 2023. The photographs were examined within the framework of the qualitative method and in the context of the ethical principles of journalism. As a result, it has been determined that the newspapers have an unethical publishing. Rather than accurate and fact-based information, the theme of emotion is emphasized in the visuals. It has been determined that representations such as 'miracle, hope, innocence' are emphasized in the photographs of the children.

Keywords: Disaster journalism, Child, Ethics, Earthquake, Photography

GİRİŞ

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ın Pazarcık (7,7 büyüklüğünde), Elbistan ilçelerinde (7,6 büyüklüğünde) iki deprem meydana gelmiş ve depremler başta Hatay olmak üzere Adıyaman, Malatya, Gaziantep, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa, Diyarbakır, Kilis illerinde hissedilmiştir. Resmi kayıtlara göre, 50 bin 783 kişi ölmüş ve 108 bin 68 kişi yaralanmıştır. 298 bin binanın yıkıldığı ve ağır hasar aldığı illerde Olağanüstü Hal edilmiştir.

Depremler birçok insanın ölümü, yaralanması ve evsiz kalması ile sonuçlanırken söz konusu afet yapılaşma, yasalar ve yardım gibi konular üzerinden tartışılmıştır. Bu çalışmada ise afet başka bir bağlamda ele alınmış ve deprem sürecindeki habercilik üzerinden bir analiz ortaya konulmuştur. Buna istinaden Kahramanmaraş Depremi'nde haberlerdeki fotoğraflarda çocukların nasıl temsil edildiği incelenmiştir. Araştırmanın amacı görsellerde etik dışı yayıncılığın yapılıp yapılmadığı

sorgulamaktır. Çalışmada örneklem olarak *ntv.com.tr*, *cnnturk.com.tr* ve *aha-ber.com.tr* adlı internet haber siteleri seçilmiştir. 6-17 Şubat 2023 tarihlerinde yapılan haberlerdeki fotoğrafların incelenmesi üzerinden sınırlandırılan çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır.

Deprem, haber ve çocuk temasına odaklanan yapılan araştırmalara bakıldığında, Erdem ve Kaynar (2022) İzmir depreminde televizyon haberlerindeki çocuk temsilini ele almış ve çocukların nesneleştirildiği, kalıplar ve bazı mitler üzerinden temsil edildiği sonucuna varmışlardır. Karataş (2022) tarafından deprem haber ilişkisi üzerine yapılan araştırmada, İzmir depremi örneğinde ana akım ve alternatif medya karşılaştırmasına odaklanılmıştır. Bu çalışmada ise afet sonrasında çocuk görsellerinin haberlerde nasıl aktarıldığı incelenmiş, haberciliğin etik ilkelere gözetilip gözetilmediği sorgulanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak, haber ve etik ilişkisi ele alınmıştır. Sonrasında afet haberciliği ve etik ilkelere, haber ve çocuk konularına yer verilmiştir. Son olarak ise haberlerdeki fotoğraflar gazeteciliğin etik ölçütleri bağlamında analiz edilmiştir.

Haber ve Etik İlişkisi

Kamu yararını esas alarak halkın gelişmeler hakkında bilgilendirmesinde önemli bir rol oynayan basın söz konusu işlevi kriz dönemlerinde ayrı bir değere sahiptir. Yurttaşların olaylar hakkında doğru, nesnel ve gerçekçi bir şekilde bilgilendirilmesine aracılık eden basının olağanüstü dönemlerde sorumluluk bilinciyle davranması temel gerekliliktir. Bunun için etik kodlara bağlı bir yayıncılığın yürütülmesi büyük önem teşkil etmektedir.

Haber değeri taşıyan çeşitli olayların belirli kurallar içinde kamuoyuna sunulması olarak tanımlanabilecek haber, bireylerin olaylar karşısındaki tutumun belirlenmesinde son derece önemlidir. Bu nedenle olayın kurallara uygun şekilde sunulması kadar etik kodlara bağlı bir çerçevede aktarımı da önem arz etmektedir.

Farklı ideolojilerdeki çok sayıda düşünür tarafından üzerine düşünülen alan olan etik, felsefenin en temel alanlarından birisi olarak değerlendirilebilir. Etos sözcüğünden türetilen kavramın kökeni Eski Yunan'a kadar dayanmaktadır. Ahlak kavramıyla birlikte kullanımı olsa da özünde amaç ve sonuç bağlamında ayrı anlamlara sahiptirler. Ahlak, halkın tutum ve davranışlarına yol gösteren, toplumun büyük bölümü tarafından kabul gören değerler olarak tanımlanabilir (Tenikler, 2012). Etik ise bireyin kendisiyle, diğer insanlarla ve gruplarla olan iletişimde nasıl tutum içinde olması gerektiğini belirleyen ortak değerler bütünü olarak ifade edilebilir (Çotuksöken, 2006).

Bu tanımlardan hareketle iletişim etiği gazete, televizyon, ajans, radyo ve internet haber siteleri başta olmak üzere halkla ilişkiler ve reklam gibi alanları kapsayan ve bu mecralara ışık tutan bir terim olarak değerlendirilebilir. Uzun'a (2007) göre, gazetecilik mesleğini düzenleyen ilkesel ve ahlaki kurallar olarak tanımlanan gazetecilik etiği ise mesleğin doğru yürütülmesi adına önemlidir. Buna göre medyadaki alanların tamamını kapsayan etik kodların yol gösterici olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Gazetecilik mesleğini yapanların uyması için kurumlar ve uluslararası kuruluşlar tarafından oluşturulan etik değerler, afet gibi olağanüstü kriz anlarında kritik bir öneme sahiptir. Yurttaşların olaylara dair bilgilendirilmesinde temel alan olan gazeteciliğin bu gibi süreçlerdeki tutumunun etik bir çerçevede şekillenmesi gerekmektedir. Bu noktada doğru, gerçek ve nesnel olması gibi fikirler üzerine inşa edilen ilkelerin çocuklar haber konusu olduğunda ayrı öneme karşılık geldiği unutulmamalıdır. Söz konusu tartışmayı daha sağlıklı çerçevede yürütebilmek adına öncelikle afet haberciliğindeki etik ilkelere ve sorunlara yer vermek önem arz etmektedir.

Afet Haberciliği ve Etik İlkeler, Sorunlar

Gazeteciliğin en temel uzmanlık alanlarından biri olan afet haberciliği, insanların afet olayları hakkında bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gibi misyonlar çerçevesinde hareket etmektedir. Ani bir olayın anlatısının ortaya konulduğu afet haberciliğinde ülke genelinde bir merak ve ilgi söz konusudur. Bu nedenle afet habercilerinin gazeteciliğin birincil görevlerinden olan halkın haber alma hakkını karşılaması gerekmektedir.

Toplumun nelerin riskli olduğunu kavramasında ve söz konusu krizlerle nasıl bir mücadele vermeleri gerektiğini anlamasında önemli olan afet haberciliği, yurttaşların faydasını gözetilen bir gazetecilik alanı olarak değerlendirilebilir (Thorson, 2012).

Koç Akgül'e (2013) göre afet haberciliği; yangın, sel, deprem gibi olağanüstü kriz anlarının öncesinde ve müdahale aşamasında kritik bir role sahiptir. Afet haberciliğinde yaşanan olayın sonrasına dair yapılan haberler de önemlidir. Houston vd. (2012) göre afet haberciliği, insanların afet sonrasında bilgilendirilmesini ve yurttaşlar için bir forum oluşturulmasını da kapsamaktadır. Bu nedenle haber kuruluşlarının kamu yararını en temel değer olarak kabul etmesi ve içeriklerini her aşamada bu çerçevede kurgulaması gerekmektedir.

Afet haberciliğinde etik bir yayıncılığın gerekliliklerine bakacak olursak, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde *Sarsıcı Durumlar* başlığında bu gibi durumlarda medya için net bir tutum ortaya koymuştur. Söz konusu maddeye göre (URL 1); “*Üzüntü, sıkıntı, tehlike, yıkım, felaket ya da şok halindeki insanlar söz konusu olduğunda gazetecinin olaya yaklaşımı, araştırması insani olmalı, gizliliklere uyularak duygu sömürsünden kaçınılmalıdır.*” Madde ile afet haberciliğinde etik yayıncılık için gerekli hususlara dikkat çekilmiş ve doğru bir habercilik için ideal bir yol sunulmuştur.

Söz konusu ilkeleri daha detaylandırarak olursak, afet bölgesinden doğru, güncel bilgi akışının sağlanması da önemlidir. Sahte ya da yanlış içeriklerin insanların hayatını tehdit eden bir unsur olduğu unutulmamalıdır (URL 2). Bu nedenle yurtaşların doğru bilgiye ulaşım hakkına saygılı olunmalı ve içerikler bu çerçevede kurgulanmalıdır.

Afet haberlerinde “insan haysiyetini korumak” en temel değerlerden biridir. İnsani haberciliğin bir gereği olan ilkenin haberciliğin her aşamasında uygulanması gereklidir. Örneğin, enkaz altında kalan insanların görüntülerinin detaylı şekilde sunulmasından uzak durulmalıdır. Bu durum reyting/tiraj malzemesi olarak görülmemeli ve haberlerin ticari amaçlarla yapılmasına dikkat edilmelidir. Bu kapsamda sansasyonel içeriklerden, panik, endişe ve korku yaratan söylemlerden kaçınılmalıdır (URL 2).

Haberciliğin ihtisas alanlarının hepsi için önem arz eden etik ilkeler afetlerde son derece kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle kurumların ve gazetecilerin her şeyden önce insani çizgide yayıncılığı benimsemesi, kamu yararı ilkesi çerçevesinde hareket etmesi temel bir değer olarak görülmelidir.

Haberde Çocuk Temsili

Haberlerde ele alınan kişiler arasında dezavantajlı konumda bulunan kesimlerin başında gelen çocuklar medyada genel itibarıyla ‘sorunlu’ şekilde temsil edilmektedir. Ancak basının etkisi düşünüldüğünde bu sorunsalın hayati bir öneme karşılık geldiğini söylemek mümkündür.

Salman’a (2019) göre, basın bir gelişmenin yurtaşlar tarafından nasıl algılanması gerektiğini elinde bulunduran güce sahip olması nedeniyle çocukların haberleştirilme konusunda önemlidir. Bu noktada çocukların medyada nasıl yer aldığı ya da almadığı ve içeriklerin çocuk hakları odaklı olup olmadığı büyük bir önem arz etmektedir.

Çocukların nasıl haberleştirildiğine dair yapılan çalışmalara bakıldığında çocuklar medya tarafından masum ve güçsüz olarak görüldükleri için daha fazla duygusal etki yaratmakta kullanılmakta, haberin nesnesi olarak konumlandırılmaktadır. Bu nedenle olağanüstü olaylarda temsil edilen çocuklar genel olarak; “kurban, mağdur ve acınası varlıklar” olarak haberleştirilmektedirler (Koman, 2018). Alan-kuş’a (2012) göre de afet gibi krizlere maruz kalan çocuklar “savunmasız, mağdur ve korunmaya muhtaç” olarak temsil edilmektedir.

Görüldüğü üzere olağanüstü dönemlerde çocukların masumlukları ve şirinlikleri ön plana çıkarılmakta, yıkıcı olaylar üzerinden dramatize edilerek haberleştirilmektedir. Çocukların yaratacağı duygusal etkiyi kullanarak daha fazla okunmak, izlenmek adına bu gibi temsilleri tercih eden basın bu yönüyle çocuk haklarını ihlal ettiğini ve etik dışı bir çerçevede yayıncılık örneği ortaya koyduğunu söylemek mümkündür.

Söz konusu temsillerin önüne geçmek için yerel ve küresel ölçekte etik değerler geliştirilmiş ve gazetecilerin bu ilkelere uymaları beklenmiştir. International Federation of Journalists (IFJ) tarafından geliştirilen ilkeler, etik ve doğru gazetecilik için en önemli referanslar arasındadır. Buna göre, kamusal bir fayda olmadığı sürece çocukların özel bilgilerine sahip çıkılması ve mahremiyetine saygı duyulması, çocukları konu edinen haberlerde içeriklerin yaratabileceği zararların en aza düşürülmesi, çocuklarla ilgili içeriklerde sansasyonel ve kalıplaşmış söylemlerden uzak durulması ve çocukların da kendilerini ifade etmelerine saygı gösterilmesi çalışanlara önerilmektedir (URL 3).

Bu ilkelere ek olarak, UNICEF de çocukların onurlu bir şekilde yaşam sürdürme hakkına sahip çıkılması ve saygı gösterilmesi ve çocukları içeren haberlerde onların da görüşlerine yer verilmesi ve zararlı etkilerden korunması gibi temel fikirlerle dikkat çekmiştir (URL 4).

Uluslararası mecrada geliştirilen ve bütün gazeteciler için kapsayıcı bir çerçeve çizen topluluklara ilaveten, Türkiye’deki gazetecilik oluşumları da çeşitli ilkeler ortaya koymuşlardır. British Council, BBC World Service Trust, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) tarafından geliştirilen Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu bu bağlamda öneme sahiptir. Rehberine göre, gazeteciler çocuklar arasında ayrımcı yayın yapmamalıdır. Çocukların onurlarını korumakla yükümlü olan gazetecilere duyarlı olmaları yönünde bir yaklaşım önerilmiştir. Çocukların başarılarına ilişkin bir habercilik yürütülmesi gerektiğine dikkat çekilen kılavuzda olumsuz içeriklerin en aza indirgenmesine vurgu yapılmıştır (URL 5).

Söz konusu ilkeleri toparlayacak olursak, çocuklarla ilgili haberlerde en öncelikli değerin zarar vermemek olduğuna dikkat çekmek gerekmektedir. Bu yönüyle çocukları riske atan söylem ve görüntülerden, çocukların yaşamış olduğu olumsuz gelişmelerin yeniden canlanmasına neden olacak ifadelerden ve sansasyonel bir içeriğe sahip olan haberlerden uzak durulmalıdır. Haberin değeri ne denli yüksek olursa olsun en temel ölçütün çocukların yararı olduğu ilkesi benimsenmeli ve haberler bu anlayış üzerine temellendirilmelidir. Haberlerin içeriğinde çocukların nasıl temsil edildiği ya da edilmesi gerektiğine yer verdikten sonra çocukların haber fotoğraflarındaki temsiline değinmek oldukça önemlidir.

Haberde Çocuk Fotoğraflarının Kullanımı

Haberin en temel unsurlarından biri olan fotoğraf Freund'e (2008) göre, medya sahiplerinin, siyasi ve iktisadi çevrelerin çıkarları çerçevesinde şekillenmektedir. Bu bağlamda politik ve ideolojik bir anlatı olan fotoğraf, görünenden çok daha fazlasını içermektedir. Bu öneme istinaden olağanüstü dönemlerde haber, çocuk ve fotoğraf ilişkisinin irdelenmesi ve tartışılması kıymetlidir.

Konusu insan olan haber fotoğrafı kitleler üzerinde etkilidir. Var olan gerçekliğin bir yansıması ve yorumu olan fotoğraf ele alınan gelişmenin aktarımında belirleyicidir. Şahin'e (2015) göre, anın sunulması olan fotoğraf bir olayı meşrulaştırmakta etkilidir. Öte yandan şüphe duyulan olayın gerçekliğinin pekiştirilmesinde de oldukça önemlidir.

Olağanüstü krizlerin, savaşların, siyasi olayların temsilinde önemli olan fotoğraf, süreçlerin tarihsel akışına ışık tutan bir gözlemci olarak da görülebilir (Turner, 1987). Fotoğrafın bu etkisi düşünüldüğünde, çocuklarla fotoğrafın haberlerde kullanımını daha da önemli bir hal almaktadır. Bu durum deprem gibi kriz dönemlerini kapsadığında ise fotoğraf ve çocuk ilişkisinin irdelenmesi kritik bir önem teşkil etmektedir.

Enkaz altındaki ya da enkazdan çıkarılan çocukların görüntülerinin kullanılması ve bunun 'normal' bir akış içinde küresel ölçekte servis edilmesi gazetecilik etiği ile örtüşmemektedir. Çocukların haklarının ihlal edildiği kriz süreçlerinde çocukların daha sonrasında yaşamlarının olabileceği ilkesi göz önünde bulundurulmalı ve bu çerçevede hareket edilmelidir.

Gezgin'e (2002) göre, felaket gibi dönemlerde görsellerin kamusal faydası olup olmadığı önemlidir, fotoğrafın yayınlanabilmesi söz konusu ölçüte göre belirlenmelidir. Caalder-Garret'e (1998) göre, haber fotoğrafının hedefi içinde bulunulan durumun bir özetini sunmak ve halkın olaya dair kuşkularını gidermektedir.

Bu nedenle çocukların ele alındığı haberlerdeki görsellerin söz konusu çerçevede sadece bilgilendirme amaçlı tercih edilmesi doğru olacaktır. Ancak basındaki eğitime bakıldığında, çocuk fotoğraflarının halkın duygularını sömürmek için reyting ve tiraj malzemesi olarak kullanıldığı görülmektedir.

Bu noktada küresel ölçekte kalıcı izler bırakan söz konusu içeriklerin bir başka boyutuna da dikkat çekmekte yarar bulunmaktadır. Öyle ki insan hakları bağlamında bir hak olan “unutulma hakkı” çocukların bu çerçevede sunulmasıyla ihlal edilmektedir. Haley’e (2020) göre, çocuk haberlerinde bireylerin rızası olmadan yayılan içeriklerde söz konusu durumun dijital ayak izine dönüşmesi çocuklar için ciddi bir soruna karşılık gelmektedir. Nalbantoğlu (2018) da bu duruma dikkat çekmekte ve afet dönemlerinde çocuklara dair görsellerin, içeriklerin internet ortamlarında yayılımının geri dönülemez bir soruna karşılık geldiğine işaret etmektedir.

Bu nedenle de olağanüstü süreçlerde çocuklarla ilgili haberler ve görseller etik çerçevede ele alınmalı, bilgilendirme temelinde oluşturulmalıdır. Olumsuz çerçevede aktarılan içeriğin çocukların yaşamını etkileyeceği ihtimali göz önünde bulundurulmalı ve bir soruna sebebiyet vermemek adına etik değerler ve çocuk hakları çerçevesinde hareket edilmelidir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Gazetecilik alanına yönelik tanımlayıcı ve tartışmacı bir çerçevede yürütülen bu çalışmada elde edilen bulgular afet haberciliğinin etik ilkeleri bağlamında incelenmiştir. Araştırmanın amacı görsellerde etik dışı haberciliğin yapılıp yapılmadığını sorgulamak olarak belirlenmiştir. *ntv.com.tr*, *cnnturk.com.tr* ve *aha-ber.com.tr* isimli internet haber siteleri çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Buna göre çalışma, 6-17 Şubat 2023 tarihlerinde yayımlanan haberlerdeki fotoğrafların incelenmesiyle sınırlandırılmış ve bulguların analizinde nitel yöntem kullanılmıştır. Sözen’e (1999) göre nitel çalışmalarda konunun belirleyici çözümler temelinde bir analizi esastır ve ele alınan sorunsalın nicel incelemesi daha arka plandadır. Bu perspektiften hareketle haberlerdeki görseller araştırmanın literatür kısmındaki etik ilkeler çerçevesinde ele alınmış ve irdelenmiştir.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

- ntv.com.tr

Ana Başlık: Deprem bölgesinden çarpıcı fotoğraflar

Spot: Kahramanmaraş'ta 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde iki deprem meydana geldi. Deprem; Kahramanmaraş, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya ve Hatay'da büyük yıkıma yol açtı. Can kaybı her geçen saat yükselirken, arama-kurtarma çalışmaları da aralıksız devam ediyor. Yerli ve yabancı ajanslar deprem bölgesinden geçtiği fotoğraflarla yaşanan acıları dünyaya duyuruyor. İşte 10 ili vuran depremin çarpıcı fotoğrafları ve hikâyeleri...

Ara Başlık: Her şeyden habersiz

7,7 ve 7,6'lık depremlerde en çok hasar gören şehirler arasında yer alan Hatay'da iki küçük çocuk, bir market sepetinde; yıkılan binaların ortasında yaşananları anlamaya çalışıyor.

Şekil 1. ntv.com.tr haber görselleri (URL 6)

ntv.com.tr (URL 6) isimli internet sitesinde yapılan haberde “çarpıcı” ifadesiyle dikkat çekmek istenmiş ve Şekil 1’de yer alan görseller üzerinden galeri oluşturularak olay dramatize edilmiştir. Mevcut tutumunu ara başlıklarla pekiştiren yayının vermiş olduğu çocuk fotoğraflarında çocuk haklarını ihlal ettiği açık bir şekilde görülmektedir. Haberde yer alan görseller incelendiğinde, sol üstteki fotoğrafta enkaza sıkışan çocuk haberleştirilmiştir. Sağ üst fotoğrafta, enkazdan çıkarılan ve sedyede olan bir çocuğa yer verilmiştir. Sol alt tarafta enkazdan çıkarılan

çocuğun yüz ifadesi öne çıkarılırken diğer görselde iki çocuğun “çaresiz” bakışları haberleştirilmiştir. Söz konusu görsellere bakıldığında, her birinin etik dışı uygulamalar olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki içeriklerin haber değeri bağlamında içeriğe bir katkısından ziyade ‘acı, endişe, korku, üzüntü, panik, umut ve masumiyet’ gibi temalar çerçevesinde haberde öne çıkarıldığı görülmüştür. Bu durum gazeteciliğin etik kodlarıyla ve çocuk haklarıyla örtüşmemekte ve bu yönüyle açık bir ihlale karşılık gelmektedir.

- **cnnturk.com.tr**

Ana Başlık: Depremin mucize çocukları

Spot: Türkiye iki büyük depremle sarsıldı. Kahramanmaraş’ta dün saat 04.17’de 7,7; saat 13.24’te ise 7,6 büyüklüğünde deprem meydana geldi. Sarsıntı 10 ilde hissedildi. Depremin yıkıma sebep olduğu illerde arama kurtarma çalışmaları devam ederken, tüm ülke bölgeden gelecek umut dolu haberlere kilitlendi. Enkaz altından saatler sonra sağ kurtulan çocuklar ve bebekler ise umudun adı oldu...

Ara Başlık: Hava soğuk ancak umutlar sıcak

Ara Başlık: 6 yaşındaki Elif’ten 30 saat sonra müjdeli haber

Ara Başlık: Mehmet bebek umut oldu

Ara Başlık: 24 saat sonra gelen mucizenin adı: Can

Ara Başlık: Ayazda mucize

Şekil 2. cnnturk.com.tr haber görselleri (URL 7)

cnnturk.com.tr (URL 7) isimli internet sitesinde yapılan haberin ana başlığında “mucize” ifadesi öne çıkarılmış ve bu söylem ara başlıklarda da sürdürülmüştür.

“Umut, müjde ve mucize” ifadeleri üzerinden kurgulanan haberde görseller üzerinden de söz konusu vurgulara yer verilmiştir. Şekil 2’deki sol üstte bulunan görselde sedyedeki çocuğun fotoğrafı yer alırken sağ üstteki görselde ise enkazdan çıkarılan bir çocuğun fotoğrafı haberleştirilmiştir. Sağ ve sol altta yer alan fotoğrafta, çocukların yüzleri açık biçimde haberde yer bulmuştur. Söz konusu görsellerdeki çocukların, ‘masum, umut, mucize’ gibi ifadelerle sunulduğu, mahremiyetlerinin açıkça ihlal edildiği saptanmıştır. Çocukların hassas süreçten geçtikleri göz ardı edilmiş ve daha fazla tık/etkileşim almak için çocuk haklarına ve gazeteciliğin etik ilkelerine aykırı bir habercilik yapılmıştır.

- **ahaber.com.tr**

Ana Başlık: Depremin mucize çocukları! Türkiye’yi gözyaşlarına boğan onlar...

Spot: Umutlar tükenmiyor. İşte o mucizeler... Onlar Türkiye’yi yasa boğan depremde umutları yeniden yeşertti. Minicik avcunda annesinin bir tutam saçı... Ağızında süt kokusu... Hayata gözlerini açalı 20 gün olmuştu daha annesiyle karanlıkta kaldı. Ekipler 60’ıncı saatte sadece Kerem bebeği kurtarabildi. Büyük depremlerin küçük savaşçıları onlar. Bedenlerine ağır gelen yüke aldirmeden yaşama sıkıca sarılıyorlar.

Şekil 3. ahaber.com.tr haber görselleri (URL 8)

ahaber.com.tr (URL 8) isimli sitede de benzer sorunlar görülmüş ve ‘mucize, umut, gözyaşına boğan anlar’ gibi söylemler eşliğinde dramatize edici görseller

öne çıkarılmıştır. Şekil 3’te yer alan sol üstteki fotoğrafta bebeğin görseli açık bir şekilde kullanılırken sonraki sağ üstteki görselde enkaz arasında sıkışan çocuğun fotoğrafına yer verilmiştir. Sol alttaki enkazdan çıkarılan çocuğa yer verilirken sağ alttaki görselde ise bebeğin yüzü ve bedeni açıkça teşhir edilmiştir. Söz konusu temsillerde çocukların hakları görmezden gelinirken, “mucize ve küçük savaşçı” gibi kalıplaşmış söylemler üzerinden haberleştirildikleri saptanmıştır. Çocuk görsellerini daha fazla tıklanmak için bir araç olarak kullanan sitenin, çocuk haklarını ihlal ettiğini ve habercilik değerlerine aykırı, etik dışı bir yayıncılık örneği sergilediğini söylemek mümkündür.

SONUÇ

Afet olaylarının yaşandığı kriz dönemlerinde gazeteciliğin ne çerçevede yapıldığı, krizin yönetimi kadar önem arz etmektedir. Bireylerin olayları doğru, gerçek ve nesnel şekilde öğrenmesinde temel role sahip olan haberlerin içeriği gazeteciliğin etik ilkeleri çerçevesinde kurgulanmalıdır. Ancak haberlere bakıldığında etik değerlerin ve ilkelerin arka plana atıldığı etik dışı yayıncılığın sergilendiği görülmektedir. Halkın duygularına hitap eden içeriklerin öne çıkarıldığı haberlerde, “mucize, umut, dehşet, korku, panik, endişe ve harika çocuk” gibi söylemler ağırlıktadır. Görselleri de söz konusu temsiller çerçevesinde kurgulayan gazeteler bu bağlamda olumsuz bir habercilik örneği ortaya koymaktadırlar.

Araştırma kapsamında incelenen gazetelere bakıldığında da mevcut söylemlere sıklıkla yer verilmiş ve bu yönüyle etik dışı bir çerçevede hareket edildiği saptanmıştır. Gazeteciliğin etik ilkelerinin ve değerlerinin önemslenmediği, bunun yerine daha fazla tık almak için çocukların görsellerinin bir araç olarak kullanıldığı görülmüştür. Ele alınan yayınlardaki görsellerde çocukların yüzleri açık bir biçimde gösterilmiş ve bu yönüyle çocuk hakları ve gazeteciliğin etik ilkeleri ihlal edilmiştir.

Haberde etkinin arttırılması için görselin kullanılması son derece doğaldır ancak bu örneklere bakıldığında çocukların acılarının sömürüldüğü ve sonraki yaşamlarının yok sayıldığı görülmektedir. Etik dışı bir yayıncılıktan da öte insan hakları ihlaline giren temsillerin daha fazla kar için yapılması ise medyada maddi çıkarların her şeyden önce geldiğini göstermektedir. Öte yandan son derece yıkıcı bir depremin ardından sorumlu kişilerden ve kurumlardan yurttaşalar adına hesap sorma görevini yeterine getirmeyen sitelerin bu yönüyle de olumsuz bir habercilik sergilediğini söylemek mümkündür. Öyle ki demokrasilerde gazetecilerden beklenen, kamunun adına yetkililere sorumluluklarını hatırlatmalarıdır. Ancak maddi

kaygılarla birlikte medyadaki siyasi bağlılık, söz konusu görevin yerine getirilmesinin önündeki en büyük engel olarak değerlendirilebilir.

Bu noktada etik kodların yetersiz kaldığına da dikkat çekmekte yarar vardır. Öyle ki etik ilkelerle birlikte yasal önlemlerin alınması yerinde bir uygulama olacaktır. Çocuk hakları birtakım yasalar çerçevesinde korunsun da haberlerdeki söz konusu ihlallerin de bir yaptırım olmalıdır. Öte yandan basın kurumlarının da önlemler alması sorunları aza indirgeyebilir. Cezai bir uygulamaya gerek kalmadan kurumsal etik ve yasal bir çerçeve ortaya konulursa ve bunlara uyulması için ‘samimi’ adımlar atılırsa daha doğru ve etik bir habercilik görmek mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

Alankuş, S. (2012). Neden çocuk odaklı habercilik, S. Alankuş (Ed.) *Çocuk odaklı habercilik*, IPS İletişim Vakfı. İstanbul, ss. 27-74

Caalder, J. and Garret, J. (1998), *Her yönüyle fotoğrafçılık el kitabı*, Kütevin E. ve Kütevin Z. (Çev.), Say Yayınları, İstanbul

Çotuksöken, B. (2006). Etik nedir. Felsefe söyleşileri III-IV, Maltepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Erdem, B. N. ve Kaynar, A. (2022). Sesimizi duyan var mı?: İzmir depremi konulu televizyon haberlerinde çocukların temsili. *Selçuk İletişim*. 15 (2), 737-766, <https://doi.org/10.18094/josc.1113783>

Freund, G. (2008). Fotoğraf ve toplum, Sel Yayıncılık, İstanbul

Gezgin, S. (2002). *Basında fotoğrafçılık*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul

Haley, K. (2020). Sharenting and the right to be forgotten, *Indiana Law Journal*. 95(3), 1005-1020

Houston, J. B., Pfefferbaum, B., & Rosenholtz, C. E. (2012). Disaster news: Framing and frame changing in coverage of major US natural disasters, 2000-2010. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 89(4), 606-623

Karataş, E. O. (2022). Çocuk odaklı haberlerin ana akım ve alternatif medyada sunumu: İzmir depremi örneği, *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Dergisi*. 5 (2), 302-326, <https://doi.org/10.33464/mediaj.1170727>

Koç Akgül, S. (2013). Türkiye’de risk toplumu süreci. Ş. Çağlar (Ed.). Şövalyelik mesleği gazeteciliğin uzmanlık alanları. Literatürk, Konya, ss. 317-344

Koman, E. (2018). Çocuk hakları ve medya, E. Koman ve Ş. Özkan (Ed.), *Türkiye yazılı basınında çocukların temsili*, Hrant Dink Vakfı Yayınları, İstanbul, ss. 4-7

Nalbantoğlu, S. (2018). Bir temel hak olarak unutulma hakkı, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. (35), 583-605

Salman, U. A. (2019). *Haberde çocuk, çocuk odaklı habercilik el kitabı*, IPS İletişim Vakfı, İstanbul

Sözen, E. (1999). *Söylem: Belirsizlik, mübadele, bilgi/güç ve refleksivite*, Paradigma, İstanbul

Şahin, I. (2015). İkinci Dünya Savaşı'nın sinemadaki temsilini gerçeklikle olan ilişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi Üniversitesi

Tenikler, G. (2012). Afet yönetiminde etik sorumluluk, G. Ürcan (Ed.). *Etik, İde Yönetişim-Yayıncılık*, İzmir, ss. 249-282

Thorson, E. (2012). The quality of disaster news: frames, disaster stages, and a public health focus, (Ed.), M. Steffens vd., *Reporting disaster on deadline: A handbook for students and professionals*, Routledge, New York, ss. 69-80.

Turner, P. (1987). *History of photography*, Hamlyn Publishing, London

URL 1, <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html> (Son Erişim: 17.10.2023)

URL 2, https://medyaokuryazari.org/wp-content/uploads/2023/02/Afet_Haberciligi_Rehberi.pdf (Son Erişim: 17.10.2023)

URL 3, <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/6700.pdf/> (Son Erişim: 03.05.2023)

URL 4, <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/çocuk-haklari-ve-gazetecilik-uygulamalari-hak-temelli-perspektif-0> (Son Erişim: 03.05.2023)

URL 5, <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/medya-ve-cesitlilik-kilavuzu.html> (Son Erişim: 03.05.2023)

URL 6, https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/deprem-bolgesinden-carpici-fotograflar,TZmz_wHiok2-QOyB9pjzQ/EBv_qdJ6GE6RaRDgVTZTdw (Son Erişim: 09.05.2023)

URL 7, <https://www.cnnturk.com/dunya/depremin-mucize-cocuklari?page=13> (Son Erişim: 09.05.2023)

URL 8, <https://www.ahaber.com.tr/video/gundem-videolari/depremin-mucize-cocuklari-iste-turkiyeyi-gozyaslarina-bogan-o-anlar> (Son Erişim: 09.05.2023)

Uzun, R. (2007). *İletişim etiği sorunlar ve sorumluluklar*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Baskıevi, Ankara

To cite this article: Untila Kaplan, O. (2023). “Lumina” Folk Magazine of the Romanians in the Ottoman Empire: An Attempt to Draw the Ethnopsychological Profile of the Aromanians (Vlachs) Under the Ottoman Rule. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 7(3), 149-172

Submitted: November 14, 2023

Accepted: December 17, 2023

**“LUMINA” FOLK MAGAZINE OF THE ROMANIANS IN THE
OTTOMAN EMPIRE: AN ATTEMPT TO DRAW THE
ETHNOPSYCHOLOGICAL PROFILE OF THE AROMANIANS
(VLACHS) UNDER THE OTTOMAN RULE¹**

Olga Untila Kaplan²

ABSTRACT

This article conducted an ethnopsychological analysis of the Aromanians under Ottoman rule in 1903-1908, based on research regarding the *Lumina* publication - the only folk Romanian magazine in the Ottoman Empire. The aim is to highlight the special contribution of this magazine in preserving the ethnic identity of the southern branch of the Romanian people during a complicated and little studied period, -when the empire that ensured its unity fell apart and the creation of nation states further accentuated the problem of its existence of the one who in 1905 was named *Ulah Milleti*. The importance of the study lies in offering its own interpretation of the fate of the Aromanians, taking into account some theoretical landmarks of the Romanian authors Mircea Vulcănescu and Mihai Ralea. Vulcănescu’s “temptations” and Ralea’s “adaptability” are the main indicators selected in order to outline the psychological profile of the Aromanian ethnic group within the Ottoman millet system.

Keywords: Romanian Press in the Ottoman Empire, Ethnic Psychology, Lumina Magazine, Vlachs, Ethnic Identity

¹ This article was presented at the 12th International Congress on the History of the Press – “190 de ani de presă în spațiul de limbă română (1829-2019)” / “190 years of press in the Romanian language space (1829-2019)”, held in Iași (Romania) on 12-13 April 2019.

² Dr., Istanbul Medipol University, Faculty of Communication, Department of New Media and Communication, Istanbul, ORCID: 0000-0003-1525-4989, E-posta: okaplan@medipol.edu.tr

INTRODUCTION

Ethnic psychology is a subject that involves the discovery and description of as many ethnic characteristics as possible specific to a nation. The Aromanians - the southern branch of the Romanian people³, nicknamed in turn “the natives of the Balkans”, “mountaineers”, “pawns of civilization in the Balkan Peninsula”, by their great cultural resistance in time and space, by the ethnopsychological peculiarities they manifested throughout history, represent, one of the most enigmatic and least studied ethnic elements in the Balkan peninsula. The spiritual evolution of the Aromanians has been marked over time by a strong sense of *preservation of ethnic consciousness*, manifested especially in the turning points of history. One of these moments refers to the last decades of Ottoman rulership - an extremely difficult period for the Ottoman Empire and decisive for the Aromanians within its borders. The struggle of the peoples for national emancipation at the beginning of the 20th century brought with it the transition from the traditional *millet* concept, which constituted the basic pivot in the administration of non-Muslim communities in the empire for several centuries, to the modern *nation* - process, which had a double connotation for the one named

³ Matilda Caragiu Marioțeanu: “Aromanians have always been from the territory to the south of the Danube. They descend from the Romanized south-eastern European population (Macedonians, Greeks, Thracians, and Illyrians) or from the population colonized by Romans (in any case, there was nothing Slavic in that era): Latin was assimilated by a part of their autochthonic languages. This process took place in a fairly large yet compact territory stretching between the northern Carpathians and the southern part of the Balkans. The ancient Romanian nation emerged in this territory, and it was rather unitary from the start (until the 7th – the 9th centuries), especially from the point of view of the language. The unity of the territory where the common Romanian language was spoken was split after the Slavs arrived between the Danube and the Balkans. A large part of the old Romanian population was denationalized, and the others were pushed to the north/west/south (probably starting from the 6th century). As a result, 4 groups of old Romanians emerged; over the centuries, they transformed into ROMANIANS from the north of the Danube or DACO-ROMANIANS (residents of Dacia), AROMANIANS (MACEDO-VLACHS), a term we prefer to use in order to avoid confusion: there were no northern Danube Romanians in the territories where Aromanians/Rrămăni resided; however, V(a)lachs lived there, because it was the name the neighbors used to call and still call all the Romanians from the north and the south of the Danube, MEGLENITES (MEGLENO-ROMANIANS/-VLACHS closely related to Aromanians, from the Meglen Plain, to the north of Sărună (Thessaloniki), and ISTRIANS (ISTRO-ROMANIANS/-VLACHS) from the Istrian Peninsula.” For details see: Matilda Caragiu Marioțeanu, *Un dodecalog al aromânilor sau 12 adevăruri incontestabile, istorice și actuale, asupra aromânilor și asupra limbii lor*, Editura Sammarina, Constanța, 1996, pp. 439-440; Gheorghe Zbucă, *O istorie a românilor din Peninsula Balcanică (secolele XVIII-XX)*, Editura Biblioteca Bucureștilor, Bucharest 1999, pp. 5-6.

Ulah Milleti - recognized by the sultan upon the categorical insistence of Romania.

The recognition of the Aromanians by the decision dated 9/22 May 1905 meant, on the one hand, the establishment of a legal foundation for the better organization and strengthening of the Aromanian community. On the other hand, however, the recognized rights⁴ that had been granted to them caused vehement protests among the Greeks, under whose religious authority⁵ they were forbidden to pray in their mother tongue. The revival of national sentiment among the Balkan peoples brought with it the danger of forced assimilation into one of the cohabiting ethnic groups, which meant, in fact, the destruction of Aromanian unity south of the Danube. There was a need for an extensive program of cultural activities and enlightened and energetic minds to implement them. The Aromanians were entering a critical phase of their existence in the Balkans. The sense of preserving the ethnic consciousness generated efforts sustained by the Romanians from the North of the Danube, catalysing actions and people in order to assert, more than ever, the Romanian identity among the Aromanians. This is how Tache Papahagi describes this period in his paper *Aromânii (Aromanians)*, written in 1932:

“Governed until 1903, in the fight against mad values, by the great and wise Apostol Mărgărit⁶, the conscious national manifestation of the Aromanians entered bloodily the phase of annual sacrifices. Leaders killed or butchered; houses, churches and villages set on fire; the struggle for life and death - this is what their existence was until 1908 or, better said, until 1912, when the Ottoman

⁴ According to the Decree signed by Sultan Abdülhamid II in 1905, “they shall have the right to appoint mayors for their own communities, pursuant to the law, following the example of the other communities represented in administrative councils; in addition, they shall have their own members in these councils, also pursuant to the law; the teachers appointed by the Vlach communities for inspections, pursuant to the laws of the Empire, at their schools, as well as at those which are still to be established, shall be offered the same facilities by the imperial authorities.” See the text of the Decree in French and Romanian published in: *Ibid.*, p. 282. The full text of the Decree is also published in the *Lumina* magazine accompanied by the words of gratitude from the editors titled “Padişahımız Çok Yaşa!” *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, No. 5, May, 1905, pp. 129-131.

⁵ Aromanians were subordinate to the Greek Orthodox Patriarchate in Istanbul. For details see: Neagu Djuvara, “Diaspora aromână în secolele XVIII și XIX”, *Aromânii, istorie, limbă, destin*, Humanitas, Bucharest 2012, 135.

⁶ Apostol Mărgărit (1832-1903) was the national leader of Aromanians in the Ottoman Empire, teacher and school inspector for Macedonia. He campaigned for establishing closer diplomatic relations between Romania and the Ottoman Empire.

Empire was faltering, because with its demise from the peninsula, the star of the Aromanian entity was setting also” (Papahagi, 1932, 37).

If we look at the national Aromanian movement that Tache Papahagi talks about in terms of ethnic psychology, we can conceive its actions as motivated by the strong aspiration to cultivate the people, as an essential way of forming the national spirit. Undoubtedly, the Romanians preserved their ethnic, religious and even state identity, but they also had to endure the influence of the Ottoman imperial culture (Schifirneț, 2007, 259), which represented a mixture composed of people of different religions and ethnic origins. In the midst of these heterogeneous groups, the Aromanians were subjected to several influences, which left their mark on their ethnic evolution.

It is worth mentioning that, through their kinship with their brothers in the north of the Danube, the Aromanians interfered with the West, and the geographical positioning of their habitat and historical conditions spoke for themselves near the Orient, with all its ethnocultural variations. In the view of Mircea Vulcănescu, the mentioned influences are “temptations”, from the combination of which a balance is born, called by Mihai Ralea “adaptability” - soul structure with intermediate value between psychological extremes. In his work entitled *Fenomenul românesc (The Romanian phenomenon)*, Mihai Ralea explains how the Romanian managed to resist as an ethnic being “under so many storms that passed over his head”, how he was able not to lose his national feature, under so many attempts at denationalization (Ralea, 1997, 88). In the author’s opinion, the Romanian’s ability to adapt easily to circumstances is the main factor of the resistance movement through culture: “Ethnic psychology is done by studying the cultural productions of a nation, in which its soul has expressed itself objectively, condensed as an abstract essence” (Ralea, 1997, 69).

In our attempt to define the structure of the Aromanian soul, we will identify the main “temptations”, to the interference of which the manifestations of the ethos of this Balkan branch of the Romanian people were moulded, having as object of study the Aromanian community from Bitola and as means of research the magazine *Lumina. Revista populară a Românilor din Imperiul Otoman (The Light. Folk magazine of the Romanians in the Ottoman Empire)*⁷ - a precious source in discovering the specific features of the Aromanians under the rule of the

⁷ The magazine is kept at the National Archive of Macedonia. It was there that we were offered access to 40 issues of the magazine which we studied in accordance with the purpose of this article.

Ottomans. The main purpose of this paper is to highlight through the example of *Lumina* magazine the special contribution of periodicals in preserving the ethnopsychological character of the southern branch of the Romanian people in a complicated and little studied period, when the empire that ensured its unity fell apart, and the creation of national states accentuated even more the issue of the existence of the Aromanians.

THE OTTOMAN MILLET SYSTEM AND THE AROMANIANS

Throughout its six centuries-long history, until the 19th century, the Ottoman Empire had successfully managed masses of different ethnic and religion members. Within the Ottoman governance approach, each of these elements was given the name of the *nation*, and the system that was created was named the nation system (Ulutürk, 2012). Enver Ziya Karal's *Ottoman History* expresses the Muslim people, *Muhammet Ümmeti*, and the non-Muslim people according to their church struggle with the word “group” (*taife*) or “nation” (*millet*). Like the Greek group or the Greek nation, the Armenian group or the Armenian nation, the Jewish group or nation (Karal, 2007, 197). Divided into two as Muslims and non-Muslims in the Ottoman Empire, the communities were organized and governed on the basis of religion or sect and maintained the sacred character almost unchanged until 1839 (Karal, 2007, 177). During this period, the administrative, secondary and legal primary structure of the empire was established for non-Muslim communities, supporting the economic, legal, religious, linguistic and cultural development of every nation recognized by the state, and preserving their unique identities (Kurtaran, 2011, 60). After 1839, under pressure from European powers, a number of reforms were carried out in which Muslims and non-Muslims were declared equal before the law.

The reforms and development of events of the time contributed to a new meaning of the concept of “group” (*taife*) or “nation” (*millet*). This is the description given by the historian İlber Ortaylı: “*Nation* means not a concept, but an intimacy, an organization, a state of mind and a citizen’s view of one another. The word *minority* or 'minor' started to enter our state and society during the last decades of the empire. Members of the Nation’s Compartment shows some behavior and attitude, in contrast to the minority in modern society. This belonging gives security and even dignity to the members of the family and the community. Individuals live in their own culture of tradition and father’s verbal culture within their own social group. There is little association between compartments and there

is little conflict. There is no such thing as quarreling with the environment, proving identity, being assimilated (absorbed by the majority) or engaging in conflictive behaviors due to resistance to assimilation, like the minority member in modern society. There is no competition regarding the groupings in the open society, the industrial community. Attitudes such as competition and confrontation started with nationalization and modernization in the Ottoman society over the last century” (Ortaylı, 2002, 394).

Considering these important historical accounts, the recognition of the Aromanians (Vlachs) as a *nation* during the Ottoman era proves the importance of this ethnic group. The Vlachs, who are Christian Orthodox, has been known as a separate ethnic group since the Byzantine period. After the Ottoman Empire took over the region, they accepted the Vlachs as a separate ethnic group from the Greeks and the Bulgarians. The Vlachs, who had their cultural and religious autonomy rights, were given further privileges and responsibilities by the Voynuk Laws, introduced and put into effect by Sultan Selim I in 1516 (Arslan, 2008, 29). During the Ottoman period, the Vlachs who lived massively in Thessaloniki, Serres, Ohrid, Skopje, Monastir, Pindus and Kosovo, were also found in other parts of the Balkans. At the beginning of the nineteenth century, the number of Vlachs, according to the Ottomans records, was of 99,000 people. According to other records, the estimate was almost the same. This figure did not include the whole number of Vlachs, but only those who considered themselves a separate ethnic group from the Greeks (Arslan, 2007: 29). The Vlachs became subject to the Hellenization policies of the Greek and the Greek influenced Orthodox Patriarchate in the nineteenth century. When the Vlachs identified themselves as a separate community, the Ortodox Patriarchate opposed their demands, but the Bulgarian Exarchate supported them just to weaken the Greeks. When the Greeks, the Bulgarians and the Ottomans, with their different approaches, started to turn the Aromanian question into a political issue, they contributed to strengthening the Vlachs’ identity (Arslan, 2007, 30).

The aspirations of the Aromanians in the last decades of the Ottoman Empire were best illustrated, we believe, by the great intellectual Nicolae Batzaria - the Aromanian, who was one of the two Aromanian members in the Ottoman Parliament:

“At the beginning of the 20th century in Macedonia, in a dispersed form, lived about 500,000 Aromanians. Given that they did not make up the majority in any region, the Aromanians were not recognized by the Greeks, Serbs, and Bulgarians

as a separate ethnic group. That is why the Aromanians saw in the Ottoman Empire the only power that would ensure their existence” (Sert, 2019, 22).

Since the 1880s, as the Bulgarian-Greek conflict intensified in Macedonia, Greeks accelerated their efforts to assimilate Aromanians in order to increase their effectiveness in the region. Romania has sided with the Aromanians during this period and has taken initiatives before the Ottoman Empire in order to gain national recognition (Ünlü, 2009, 15). As a result of more than three years of negotiations (Lahovary, 1935, 93), Sultan Abdülhamid II announced to the public in May 1905 the right of the Aromanians to benefit 9/22 from rights and privileges equally enjoyed by other ethnic groups operating in the Ottoman Empire. In his book *Istoria aromânilor (History of the Aromanians)*, German ethnographer and ethnolinguist Thede Kahl explained the recognition of Aromanians as a nation by the Sultan in 1905:

“The Greek-Romanian conflict reached its peak during the 1903-1908 riots, which led to a bloodshed, when most Aromanian groups were on the side of the Greek Orthodox Patriarchate. The increased tension between various groups in 1906 resulted in the breaking of diplomatic relations between Romania and Greece. Since then, the Vlach Millet has been proclaimed as a Romanian minority, and Aromanians are no longer divided as pro-Greek and pro-Romanian, but as Greek and Romanian” (Kahl, 2006, 123).

THE AROMANIANS OF BITOLA (MONASTIR) AND ETHNIC IDENTITY

The national movement of Aromanians in the Balkans began in the 1860s with the opening of schools and churches. This process gained momentum after Romania became independent from the Ottoman Empire in 1878. At first glance, the Aromanians' actions seemed to be in line with the goals of the increasingly hardening Balkan peoples facing the Ottoman Empire, but in the words of Max Demeter Peyfuss, the Aromanians' “demands were not to become members in Romania, nor initially to establish their own state, but to have civil rights that are within the borders of one state, namely to meet the demands of cultural and religious autonomy in Turkey.” (Peyfuss, 1994, 19). According to Adina Berciu-Drăghicescu, “in the political turmoil that has shaken and still shakes the Balkans, the Romanian element has no claim other than the right to a national school and church in which to train their mother tongue” (Berciu-Drăghicescu, 2012, 511).

It is possible to explain with Thede Kahl's view the truth behind these words. Significant information is shared in his book *Istoria Aromânilor (History of the Aromanians)* about the identity of this ethnic group. According to Kahl, *“Aromanians did not establish their own nation, but to a great extent helped neighboring ethnic groups achieve that goal. Economically and politically, Aromanians had the opportunity to develop their own nation, but their widespread, non-homogenous expansion and mixed population were the main obstacles to achieving national goals. Their identities, cultures and lifestyles have never contradicted the values of the majority. Thus, they participated in the national movements of these states and became part of the Balkan bourgeoisie. By integrating with or identifying the ‘host nation’, the Aromanians have not only chosen a way of assimilation, but also a form of modernization”* (Kahl, 2006, 122).

There is evidence of an affinity of the aromanians to the Greek nation in Max Demeter Peyfuss's book *Chestunea Aromânească (Aromanian Issue)*:

“Aromanians have evolved relatively continuously from a consciousness of the individuality of their language, to a consciousness of their Latin origin, and finally, a modern form of national consciousness that involves, though not necessarily, the idea of intimacy with the identity of Dako-Romanians. This consciousness was clearly manifested only in the Aromanians who immigrated to Turkey, those who remained in their homeland, that is, those who became more and more open to Greek influence in the majority. The Greek influence became a magnet, especially after the establishment of a free Greek state. This should not be taken lightly for Christians in the neighboring regions” (Peyfuss, 1994, 29).

This situation has created a confrontational ethnolinguistic ground for the development of Aromanian ethnic consciousness. The language spoken by the Aromanians is at the center of this conflict. According to Thede Kahl, *“the Greek-Romanian conflict on the Aromanian issue divided the Aromanians into different groups. Those who see themselves as Romanians, see themselves as Greeks and consider themselves Aromanians”* (Kahl, 2006, 120). Those who considered themselves as Greek in the assimilation process preferred Romanian rather than Aromanian. This slowed the national-cultural movement initiated by intellectuals in the region and strengthened the struggle to preserve the ethnic identity of those who consider themselves Romanians. Protecting ethnic identity by keeping language, religion and history alive has been the main task of Aromanian intellectuals. The intellectuals knew that the unity of language was the strongest

and at the same time the most accessible, clearest and most convincing proof of the national identity of all Romanians. No more convincing argument can be made for the ethnic unity of Romanians in the north and south of the Danube apart from language and name (Grecu, 2006). Spoken by the Aromanian people, a branch of the Romanian nation, who have lived south of the Danube for two thousand years, Aromanian is a historical dialect of an ancient stage in the history of the Romanian language (Caragiu Marioțeanu, 2012, 219). Aromanian intellectuals in Bitola assumed the responsibility of disseminating this reality in Ottoman Macedonia. The Aromanians in Bitola laid the foundations of the Aromanian education, church and press in the Ottoman Balkans in the early 20th century, beginning the preservation of the ethnic consciousness threatened by the influences of the Balkan peoples, who were increasingly concerned about gaining independence from the Ottoman Empire. Although the Greek influence on the Aromanians proved to be predominant, the opening of schools and churches with services in the mother tongue was supported by the Ottoman authorities⁸, so that even in Istanbul there was a primary school and a boarding school for higher education students (Peyfuss, 2012, 173). Max Demeter Peyfuss called Bitola as “Shanghai of the Balkans”, mentioning that this city “developed as a centre of Aromanian culture: there were Boys High School, Girls’ Superior School, Romanian Royal Consulate, bookstore, library, even a Romanian pharmacy” (Peyfuss, 2012, 173-174). Thus, in the last period of existence of the Ottoman Empire, the province of Monastir, coming forward with its rich socio-cultural texture, was one of the regions with the highest level of schooling in the late 19th and early 20th centuries. These institutions (our note: schools), which were extremely effective in increasing the level of education and increasing the literacy rate, ensured the establishment of a group of Enlightened individuals in Monastir (Özcan, 2013, 353). Given the contribution of Apostol Mărgărit, Dimitrie Atanasescu, Nicolae Batzaria, Constantin Belimace, Tașcu Trifon and many other professors, teachers and church leaders of the Aromanian ethnic group in Bitola, in 1903 the *Asociația Corpului didactic și bisericesc pentru învățătura poporului român din Imperiul Otoman* (Association of the Teaching and Church Body for the Teaching of the

⁸ Saffet Pasha’s vizier order dated 1878 and Sultan Abdülhamid II’s Decree dated May 1905 can be mentioned here. In 1878, the Ottoman authorities accepted and guaranteed the Aromanians’ studies in their mother tongue, and in 1905, their rights equal to those of the other minorities in the empire were recognized.

Romanian People from the Ottoman Empire) was founded – the longest published folk Aromanian magazines, through which, during the most uncertain period in the history of the Aromanians, they managed to protect their linguistic, religious and ethnic treasure in a cosmopolitan region in the heart of the Balkans.

AROMANIAN PERIODICALS FROM THE OTTOMAN EMPIRE

In 1878, just after the birth of an independent Romania, the Romanian national movement and its educational policy in Macedonia, Thessaly and Epirus started to influence the activities of the Aromanians (Kahl, 2006, 121). At a time when the struggles for national liberation of the Balkan peoples intensified, Romanians in the north of the Danube established a *Macedonian-Romanian Association* in Bucharest to promote the national cultural movements of the Aromanians under Ottoman rule. In 1880, this association published a newspaper called *Frățil'a întru dreptate* (*Brotherhood in the name of Justice*), symbolizing the brotherhood of Romanians on both banks of the Danube. This newspaper was the first periodical publication by the Aromanians.

In the years following the birth of the first Aromanian periodical, an almanac called *Albumul Macedo-Român* (*The Macedonian - Romanian Album*, 1880) was published in Bucharest, as well as *Macedonia* (*Macedonia*, 1888-1889), *Peninsula Balcanică* (*Balkan Peninsula*, 1893-1913), *Gazeta Macedoniei* (*Newspaper of Macedonia*, 1897-1898), *Revista Pindul* (*Pindul Magazine*, 1898-1899) were also published in several periodicals. As can be seen, the beginning of the Aromanian press is related to the initiatives of the Aromanian intellectuals in Bucharest, in close connection with the financial assistance of some well-known Romanian intellectuals and the production of their articles (Lascu, 1995, 406).

In the Ottoman lands, the publication of Aromanian magazines and newspapers took place in the 1900s. This is why *Frățilia* (*Brotherhood*) was published in Monastir between 1901 and 1902, and in the Thessaloniki province between 1903 and 1908. A magazine named *Lumina* (*The Light*) was published in Monastir by the *Ottoman Empire Romanian Teaching and Religion Society in Macedonia* from 1903 to 1908. After 1908, two more journals were published in Thessaloniki province: *Lilicea Pindului* (*Pind's Flower*, 1910-1912) and *Flambura* (*The Flag*, 1912-1914) journals. *Flambura* magazine started its publication life in Karaferye (today's Veria) city in Thessaloniki province and followed the national goals of the Aromanians during the Balkan Wars.

The first Aromanian newspapers were also published in Thessaloniki province. These dailies, *Deșteptarea* (*Awakening*, 1908-1909), *Lumina* (*The Light*, 1909-1910) and *Dreptatea* (*Righteousness*, 1911-1912), supported the national ideology of the Aromanians at a complex time stemming from the Balkan Wars. According to the interpretation of the Aromanian-style author Maria Pariza, “*The program of the Romanian periodicals in the Balkans generally reflects the preservation of language and ethnicity, recognition of the historical past, obtaining the equal rights with other Christians in the Ottoman Empire, defending the right to church and school in the mother tongue the desire for national revival*” (Pariza, 2019, 43).

Moreover, newspapers and magazines published by Aromanian communities in the Monastir and Thessaloniki provinces are geared towards raising, strengthening and protecting ethnic consciousness in the face of the danger of Greek assimilation.

THE AROMANIAN ETHNOPSYCHOLOGICAL PROFILE. CASE STUDY OF THE MOST REPRESENTATIVE FOLK MAGAZINE OF ROMANIANS IN THE OTTOMAN EMPIRE: “LUMINA” (1903-1908)

The *Lumina* magazine appeared in the cultural life of the Aromanians in the year when the national leader of Aromanians in the Ottoman Empire who supporting the resistance against Greek assimilation, Apostol Mărgărit died (Ünlü ve Yadi, 2018: 277-282). It is notable that the journalistic product appeared also with the support of Nicolae Batzaria, who played a special role important in the action of culturalization and coagulation of the Aromanian ethnic unity. The magazine managed to capture the main moments in the historical evolution of the southern branch of the Romanian people. In the Hegelian sense, this is also a spiritual process, in which the people are only the external composition of some spiritual achievements, characteristic for each era in its development (Gârlan, 2011, 24). It is the era in which the Ottoman Empire gets the Balkan region out of control, the struggle for national states turning Macedonia into the “Europe’s powder keg”. Under these conditions, the national cultural movement of the Aromanians was driven at the beginning of the 20th century by a strong sense of *preservation of ethnic consciousness*, a process in which we see the psychological profile of the Aromanian ethnic group in a decaying empire.

The importance of the theoretical benchmarks of Mircea Vulcănescu and Mihai Ralea in the etnopsychological research on the aromanians

“Ethnic psychology is carried out by studying the cultural productions of a nation, in whose soul it has expressed objectively, condensed as an abstract essence” Mihai Ralea was writing in *Fenomenul românesc (The Romanian Phenomenon)* in 1927. Given that the press is also cultural production, we proposed to study the content of the *Lumina* magazine, with a view to the perspective on the existence of Aromanians in a rotting empire. Relying on the theoretical landmarks of the Romanian cultural figures Mihai Ralea and Mircea Vulcănescu, we will outline the psychological profile of the Aromanians in the period 1903-1908, when their ethnic, linguistic and religious existence was threatened by the danger of assimilation in the the Balkan nations’ bossom. The ability to adapt to this situation in a heterogeneous environment from an ethnic point of view, suggested us to approach the subject through the angle of one of the psychological attributes of Romanians, called by Ralea adaptability. In the light of the “temptation theory”, drafted by Mircea Vulcănescu, we will highlight some “temptations”, which, according to the researcher, are nothing but some influences upon the Romanian ethos.

The ethnic existence of the aromanians in the pages of “Lumina” Magazine

The Romanians from the north of the Danube gained their independence from the Ottoman Empire in 1878 and after 30 years from this moment they were at “the beginning of an era of stability, continuity, unity, development” (Drăghicescu, 1907, 423). For Romanians in the south of the Danube this beginning was irreversibly threatened by the final ruination of the “last protector of the Aromanian unity in the region” (Untila Kaplan, 2017, 449). Therefore, the psychology of the two branches of the Romanian people has developed depending on the historical, social and political conditions specific to the habitat area. This is why the ethnic existence of the southern branch of the Romanian people requires a careful approach to adaptability - a process that evolved from the first contacts of the Aromanians with the Turks until the beginning of the 20th century, when the Ottoman Empire lived its last decades among the Balkan nationalism. Adaptability is seen by Mihai Ralea as a cardinal attribute of Romanians, being between the extremes of Western individualism (transformative and creative) and Eastern passivity (which often leads to resignation and fatalism). Adaptability is not a summary one - maintaining a Western-Eastern duality - but a synthesis, however, potentially having both positive aspects (for example, it is accompanied

by intelligence, tolerance, kindness) as well as negative aspects (it can come with duplicity and superficiality). Through this psychological attribute we are more negotiators than oppositionists, a fact which favours compromise and forgiveness, instead of hatred and revenge. Adaptability also reduces the processes of the creative imagination, anchoring us in the present, not in changing it. This attribute is conceptualized by Ralea as a cardinal, the one who helped us survive in the difficult conditions of our history, sometimes going so far as to cause us to simulate death as a nation (for example, we reduced our individualism and combativeness), in order to survive (David, 2015, 40-41).

For the Aromanians, the adaptability to the changes caused by the ruin of the Ottoman Empire meant first of all keeping the Romanian soul intact in the extreme conditions of existence, implying a dose of resistance to ethnic influences and assuming in Ralea's acceptance "a satisfaction and a thanking, thus a beginning of freedom", about which the Romanians wrote with great pride in the pages of the newspaper *Lumina* (1903-1908). Here are some examples. In the article "Românii din Tesalia și Epir" ("Romanians from Thessaly and Epirus"), Gheorghe Zuca writes about the impossibility of the Greeks to denationalize the Romanian element in the empire due to its superiority:

"In European Turkey, except for small exceptions, all the mountainous parts are inhabited exclusively by Romanians. The number of Romanians in Epirus alone amounts to at least 120,000 souls and they are all compact, unmixed with another nation, having the customs, speech and clean Romanian dress, sealed by the most striking originality" (Zuca, 1903, 257-258).

Another example is the article "Him Aromâni?" ("We are Aromanians"), signed by Theodor Capidan: "Him Aromâni, s'cġiamă frați di un sândze cu Românilii din România și di tu alante locuri? La această întrebare Th. Capidan răspunde da him un trup și un suflet cu nêși. In the article "Numerlu a nostru" ("Our Number"), N. Constantinescu writes about the ethnic unity of the Romanians: "Noi nu putem s'nê numirăm dispărțit de alantî Români, ditr'ăcea, că noi cu nâși him un trup și un suflet, di care nê leagă numa, limba, istoria și adeturile"⁹.

⁹ Translation from the Aromanian dialect of the Romanian language: "To be Aromanians means to be blood brothers with Romanians from Romania and with those from other regions. To this question, Mr. Capidan answers yes, we are one body and soul with them." Theodor Capidan, "Him Aromâni?", *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, No. 5, May 1904, p. 144. Translation from the Aromanian dialect of the Romanian language: "We cannot consider ourselves separated from other Romanians because we are one body and

With the publication of the article “Cine am fost noi macedonenii” (“Who were we Macedoromanians?”) by I.D.A., in the efforts to keep the Romanian soul intact, it is observed a passing from that “beginning of freedom” to a beginning of “preservation of national identity” (Ralea, 1997, XXI), the adaptation playing an important role in this process: “From now on begins the era of enlarging the Romanian element in the Balkans, in which Romanians have achieved the highest political manifestation, which a nation can reach on this earth” (I.D.A., 1905, 47). We mention that this article was written in 1905, on the eve of the sultan’s recognition of the rights of the Aromanians from the Ottoman Empire.

The fact that the Aromanians have entered an irreversible process of preserving their national identity is demonstrated by the articles, in which the verbs “to forget”, “to denationalize”, “to lose” are frequently used. Also, the articles published in the 1907-1908 issues of the magazine are an argument in this regard, highlighting the strong attachment of the Aromanians to the sultan: “We can have no other ideal as a nation than unsurpassed in faith and devotion to the Imperial throne, unsurpassed in culture and civilization. Otherwise our living has no meaning” (Lumeanu, 1907, 6). Following this idea, in the article “Organizațiunea școlară” (“School organization”) Lumeanu mentions: “Our only ideal is: to preserve ourselves as a nation, to preserve our ancestral language and morals with sanctity, to be useful to the homeland and nation of which we are part of, and to be the agents of civilization as true members of the Latin gens” (Lumeanu, 1907, 194).

The preservation of the national idea turned at the end of 1908 - the last publication year of the *Lumina* magazine - into a national despair, the explanation of which, as Mircea Vulcănescu remarks, must be sought in what makes people always turn on themselves and research the mind: pain (Vulcănescu, 1943, 52). Significant in this regard is the conclusion made by I. Foti in issue 3 of April 1908: *“We are a very small people, a branch of the Romanian trunk, an abandoned and forgotten branch, struggling with the wicked needs of the period. We are neither so strong nor so numerous as to be able to preserve ourselves without our own culture. The Romanian literature at the moment cannot provide us with enough soul food for the reawakening of the national consciousness. We are so far from each other, for centuries we had a special history, special influences, our soul was changed, alienating us ever more, living in different ways, leading a special*

soul with them through name, language, history and customs.” N. Constantinescu, “Numerlu a nostru”, *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, No. 6, June 1904, p. 17.

life. After all, we cannot hope for an immediate influence of Romanian literature, the distance is great, the ground unprepared. Serious motives lead us to our own culture, a necessary cultivation of the dialect becomes indispensable” (Foti, 1908, 28).

Linguistic existence

In *Dimensiunea românească a existenței* (*The Romanian dimension of existence*) (1943) Mircea Vulcănescu begins in the deep exploitation of the Romanian soul, guided by the phenomenological method, by studying the language. From such a perspective, he reveals the features of the profile, of the Romanian’s spiritual face. Given the fact that Aromanians are the Balkan representatives of Romanians, and Aromanian is a dialect of the Romanian language, we will try to research the content of the *Lumina* magazine from the perspective of Vulcănescu’s “theory of temptations”, in which we will highlight the place and role of Dacian temptation within the Romanian ethos. Since the Romanian soul is a complex thing, the product of a series of influences (Vulcănescu, 1943, 41), we will limit our research to a brief analysis of external influences, namely of the Turkish temptation and of the Greek temptation, the latter being for some Aromanians superior to the Dacian temptation. This facilitated the process of linguistic assimilation of the Aromanians in the Ottoman Balkans in 1903-1908.

In order to unravel this process, we need to take a look at what Mircea Vulcănescu called “temptations”. In his view,

“these temptations are the present remnant of the trials that a nation has gone through. These temptations are not dominant characters because they do not manifest as full existences, but only as whims, as tendencies to overcome and come out of you to complete yourself by adding an external reality, which subjugates you and in which you seem to recognize a primordial formative identity, a kind of return to the springs, to the balance of the initial visions that the element of the soul landscape disturbs” (Vulcănescu, 1943, 43).

The Aromanian language has always been a source of persecution by ethnic Greeks in the Ottoman Empire. Due to their bad influences, the school and the Aromanian church suffered greatly, which slowed down the achievement of the ideal proposed by the Aromanian national movement. However, Theodor Capidan mentions in his article “Conservatismul dialectului nostru față de acela al limbii grecești” (“The conservatism of our dialect compared to that of the Greek language”) that

“Among the foreign elements that most influenced our dialect were the Greek ones. Romanians, in general, coming into contact with the Greeks, received Greek words from the earliest times (6th-7th centuries). But this influence was limited only to the lexical part, and the living organism of our language, which consists of phonetics and inflection, remained intact. In our dialect, however, cement is Latin, and any attempt to link the slightest thought with written or spoken material to Greek material is impossible. From here, thus, we can say that the Greek influence failed to contribute in the slightest to the structure of our dialect” (Capidan, 1906, 97).

A similar comparison between the Aromanian dialect and the Romanian language is made by I. Amure in the article “Limba română în școalele noastre” (“Romanian language in our schools”). According to Amure:

“There is almost no fundamental difference between the Romanian literary language. It’s the same etymology, the same syntax and almost the same vocabulary. The difference is in some phonetic phenomena and in some foreign words, gained in our case by the contact with various nations, compared those who lived together with our brothers in Romania” (Amure, 1905, 70).

From these lines emerges a clear confrontation between the Dacian and the Greek temptation, the first being dominant and representing a “return to the springs” of the Aromanian soul, the second being a “will”, complementing it with a Greek linguistic background. Vulcănescu calls the Dacian temptation “the temptation of our anonymous depth”, characterizing it as internal, residual: “You get to the Thracians after you eliminate from yourself everything you manage to identify that you owe to others.” (Vulcănescu, 1943, 46). Through the *Lumina* magazine, every Aromanian is called to discover in his soul the Dacian temptation, which serves as a source of vitality for any Romanian, regardless of the region in which the outside influences are located. Thus, in the article signed by N.B., “Necesitatea culturii naționale” (“The need for nationale culture”), we find the following exhortation:

“And we, Aromanians, who live among so many foreign nations, who constantly suffer the contract and influence of foreign cultures, in order not to disappear among others, in order to strengthen our ethnic situation and in order to look to the future with confidence and security, we are urgently asked that, both ourselves, the enlighteners of the people, as well as in our nation, seek to establish convictions, based on the knowledge of the past of our people and our brothers, on the knowledge of the Romanian language and culture” (N.B., 1904, 131).

In 1905, when the rights of the Aromanians in the Ottoman Empire were recognized as a nation, the Aromanians signalled the growing danger of Greek temptation, returning countless times to reduce its dosage by maintaining the use of the Aromanian dialect. Here is what Ion D. Arginteanu writes about temptations in the article “Importanța limbii materne” (“The importance of mother tongue”):

“For us Macedonians, who are largely under foreign cultural and religious influence and who have lost and are in danger of losing a significant element, the study of the mother tongue, together with the historical one, are the most effective and safe means of life and salvation. The efforts of all the factors that have the destinies of our national future must be clustered around these two branches of education” (Arginteanu, 1905, 3).

In this order of ideas, C. I. Cosmescu makes an important clarification in the article “Însemnătatea dialectului nostru aromânesc” (“The significance of our Aromanian dialect”): “Language is that powerful factor that has preserved our ancestral customs and traditions, and to which we also owe the recognition - now by foreigners, of our existence as a nation on the Peninsula” (Cosmescu, 1905, 106).

After 1905, the linguistic existence of the Aromanians was tangentially dominated by the Turkish temptation, so well observed in the pages of the *Lumina* magazine. We consider it tangential, because it was a “voluntary” gathering, favoured by the intensification of the adaptability of the Aromanians to the Turkish culture. This is evidenced by the placement in the pages of the periodical of photographs of the high Ottoman dignitaries, of the anthem dedicated to Sultan Abdülhamid II, of the articles in which it is underlined the role of the sultan in protecting the Aromanian community in the empire and by the exhortation with suggestive title “Învitați în turcește!” (“Learn Turkish!”):

“What sorrow can be greater for you, the Aromanian, than the failure to learn, not knowing the past of the children and your ancestors, and after that of the ruling nation?! What sorrow can be greater than failure to know the Aromanian language and the Turkish language - the language of His Majesty the Sultan?!” (Baldacci, 1907, 72).

Religious existence

With the support of the Great Powers, on 22 May 1905, the Aromanians obtained from the Ottoman Sultan Abdülhamid II all the rights granted to a *millet*, except for religious autonomy (Kahl, 2006, 122). The recognition of the Romanian nation

provoked violent protests among the Greeks. The Greek Orthodox Patriarchate, to which the Aromanians belonged, vehemently protested the freedoms granted to this ethnic group. From this moment on, the actions to defend the religious existence of the Aromanians degenerated into a fierce battle, resulting in the rupture of relations between Greece and Romania, the latter supporting the Romanians of the South Danube with involvements from the people close to the sultan. Taking into account the situation that was created, the *Lumina* magazine supported the Aromanians by publishing articles explaining the great role of the Christian religion in the national life of the Romanian people. An example of this is the article entitled “Creștinismul” (“Christianity”), in which C. N. Adam wrote the following: “Enlightenment of the human mind with useful information about its spiritual life and the development of the will in the name of the common good is the foundation of the Christian religion” (Adam, 1903, 66).

The terror regime against the Aromanians, implemented by the Greeks, was reflected in the press and in diplomatic correspondence, which abounds in details about the bloody actions of the years 1905-1908 (Peyfuss, 2012, 93). The *Lumina* magazine made the necessary comments in several articles, expressing its hope that only under the Turkish protectorate will the Aromanians be able to save their spiritual treasure from extinction:

“The Patriarchate has turned the cross into a weapon. Instead of accepting us, it wants to destroy us because we are Romanians and because we want to remain Romanians. We hope that our generous sultan, who shows a sincere interest in our cultural and religious development, will also solve the problem of the Aromanian church” (Rec, 1906, 29-30).

We mention that the strong defence of the Orthodox faith constituted the key to the crossing from one century to another by all Romanians. This land element also helped the Aromanians, who, making use of this divine means, resisted the absorption by the nations among whom they live (Miclăuș, 2012, 69). Based on these findings, we can draft an explanation of the use of the phrase “we are Romanians and we want to remain Romanians”, in which we see the unstoppable desire of the Aromanians to fight for freedom of religious conscience - characteristic of Dacian temptation, which, through their actions, the Romanians from the south-Danube tried to reach.

CONCLUSIONS

There was a strong Romanian community in the south of the Danube, concentrated mainly around Bitola, the spirit of which was nurtured in the early 20th century by the *Association of Teaching and Church Body for the teaching of the Romanian people in the Ottoman Empire*. This association had important cultural and social contribution also through the only folk magazine of the Romanians that they created, with the suggestive title *Lumina (The Light)*. This magazine was a real mirror of Romanian revival from the Ottoman Empire. Although the Aromanians participated in the national movements of the nations of the empire, they never wanted its collapse. Moreover, they demanded that the sultan protect their ethnic, linguistic and religious rights in the face of the danger of assimilation.

The years 1903-1908 in the historical evolution of the Aromanian community in Bitola were the years in which, against the background of events provoked by the liberation movements of the Balkan nations, we believe, the fiercest struggle for the survival of the Aromanian national idea in the Ottoman Empire was carried out. In order to answer the question “how did the Romanian manage to resist as an ethnic being” in these conditions we tried to paint the ethnopsychological profile of the Aromanians under Ottoman rule, making a content analysis of the *Lumina* magazine - the only written source that periodically reflects the reality of a time segment in the life of the southern branch of the Romanian people, segment which is little studied. Therefore, the Aromanians are blood brothers with the Romanians from the north of the Danube. After the Romanians in the north gained the independence from the Ottoman Empire, the Romanians from the South Danube began to be ever more compelled by the national idea, thwarted and suppressed most often by the Balkan nations, which sought to assimilate them. Aromanian intellectuals, sustained by those in the north of the Danube and by the Ottoman authorities, outlined the main directions of resistance in the fight for ethnic identity: school, church and press. Thus began the work of national revival of the Aromanians, which culminated in the recognition in 1905 of the *Ulah Millet*. This event enraged the spirits of the Greeks, who launched violent actions against the Aromanians. The sense of identity preservation was a response given by the Aromanians to the challenges of the Greeks. From this moment on, the national revival movement entered a phase of continuous resistance in a rotting empire, which weakened the intellectual and spiritual energy of the Aromanians.

This process ended irreversibly with the demise of the Ottoman Empire - the last hope of the Aromanians in a bright future within the borders of a state.

It is easy to understand that the picture presented above constitutes the research framework, from which the facts emerge, around which the Aromanians have shaped their ethnic, linguistic and religious existence, going through a long process of adaptability - variable, depending on the influences with whom they came in contact. For the Aromanians, the adaptability to the changes caused by the ruin of the Ottoman Empire, meant first of all the preservation of the Romanian soul intact in the extreme conditions of existence, implying a dose of resistance to ethnic influences, for which it developed passive and active characters. Passive resistance was manifested by ignoring the past of the common ancestors of the two branches of the Romanian people, indecision, low level of education, distrust, softness of character, inconsistency - traits that led some Aromanians to give up Romanian identity in favour of a foreign identity. Active resistance can be seen in the secular relations of the Aromanians with the Turks, under whose auspices they tried to be free. Confidence in the supremacy of the nation, fighting spirit, strategic and confident, ready to sacrifice in the name of the cause are just some of the psychological qualities of the Romanians of the South of Danube. Called "the balance of the soul" by Mihai Ralea, the perfected adaptability served the the Aromanians at the border among the centuries as a "fighting weapon in existence".

Regarding the "theory of temptations" drafted by Mircea Vulcănescu, we will state that the Aromanian community in Bitola, like the other communities throughout the Ottoman Empire, was subjected to the influences of various nations. We have highlighted only three influences, which have served as the main "temptations" in the ethnopsychological evolution of the Aromanians in the Balkans: "Romanian temptation" ("Dacian temptation"), "Turkish temptation" and "Greek temptation" - all analysed in the context of historical events from the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. We also made a classification, according to which "temptations" were categorized as follows: (1) predominant with edifying character, such as "Romanian temptation", (2) predominant with negative repercussions on the formation of the Romanian ethos, by the "Greek temptation" example, transitional intermediaries, whose purpose is to build the sense of strengthening the ethnic consciousness among the Aromanians, manifested by the "Turkish temptation".

In conclusion, no matter how criticized Mihai Ralea's vision regarding the outline of the ethnopsychological profile of Romanians based on the analysis of literary products, we insisted on this approach, which today is the only means of research of an insufficiently studied period in the cultural life of Aromanians. The attempt to perform an ethnopsychological analysis based on journalistic articles allowed us to highlight the great role that the press has, through the example of the *Lumina* magazine in preserving those specific characters of Aromanians in a complicated and little studied period.

REFERENCES

Adam, C. N. (1903). Creștinismul. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year I, No. 3, March, 65-66.

Amure, I. (1905). Limba română în școalele noastre. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman* Year III, No. 3, March, 70-72.

Arginteanu, I. (1905). Importanța limbii materne. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman* Year III, No. 2, February, 2-3.

Arslan, A. (2008). The Vlachian Community (Millet). The Efforts For Separation and The Romanian Contribution to its Making. *Historical Yearbook*, Vol. V, 29-40.

Berciu-Drăghicescu, A. (2012). *Românii din Peninsula Balcanică. Studiu de caz: Aromânii din Albania. Aromâni, Meglenoromâni, Istroromâni. Aspecte identitare și culturale*, Bucharest: Editura Universității din București.

Capidan, T. (1906). Conservatismul dialectului nostru față de acela al limbii grecești. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year IV, No. 4, April, 97-101.

Capidan, T. (1904). Him Aromâni? *Lumina, Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year II, No. 5, May, 144-147.

Capidan, T. (1905). Însemnătatea dialectului nostru aromânesc. *Lumina, Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year III, No. 4, April, 106-111.

Caragiu Marioțeanu, M. (2012). Un dodecalog al aromânilor sau 12 adevăruri incontestabile, istorice și actuale despre aromâni și despre limba lor. *Aromânii, Istorie, Limbă, Destin*, Ed. Neagu Djuvara, Bucharest: Humanitas.

Caragiu Marioțeanu, M. (1996). Un dodecalog al aromânilor sau 12 adevăruri incontestabile, istorice și actuale despre aromâni și despre limba lor. *Aromânii, Istorie, Limbă, Destin*, Constanța: Sammarina.

Constantinescu, N. (1904). Numerlu a nostru. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year II, No. 6, June, 171-172.

Cosmescu, C. I. (1904). Regimul presei în Turcia. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman* Year II, No. 3, March, 77-79.

Cosmescu, C. I. (1905). Însemnătatea dialectului nostru aromânesc. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman* No. 4, 106-107.

Cosmescu, (1907). Învitați înturcește!. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year V, No. 3, March, 70-72.

David, D. (2015). *Psihologia poporului român. Profilul psihologic al românilor într-omonografie cognitiv-experimentală*, Iași: Polirom.

Djuvara, N. (2012). Diaspora aromână în secolele XVIII și XIX. *Aromânii, istorie, limbă, destin*, Humanitas: Bucharest, 121-162.

Drăghicescu, D. (1907). *Din psihologia poporului român*. Bucharest: Librăria Leon Alcalay.

Foti, I. (1908). Cronica. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman* Year VI, No. 4, April, 28-29.

Gârlan, M. A. (2011). *Metodologia cercetării etnopsihologice*, Iași: Lumen.

Greco, H. C. (2006). Limba – temei al identității etnice și factor al unității culturale și politice a românilor. *Revista Academiei Forțelor Terestre*, No. 1, (Date of Acces: 26. 08. 2023).

I.D.A. (1905). Cine am fost noi macedonenii. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year III, No. 2, February, 45-47.

Kahl, T. (2006). *Istoria Aromânilor*, Bucharest: Tritonic.

Karal, E. Z. (2007). *Osmanlı Tarihi. Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907)*, Vol. VIII, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Kurtaran, U. (2011). Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Journal of Institute of Social Sciences*, No. 8, Autumn, 57-71.

Lahovary, A. E. (1935). Amintiri diplomatice. Constantinopol (1902-1906). *Revista Fundațiilor Regale*, Year 2, Bucharest: Monitorul Oficial și Împrimeriile Statului Împrimeria Națională, October, 1.

Lascu, S. (1995). Contribuții aromânești la spiritualitatea modernă est-europeană: Primul ziar în dialectul aromân din Balcani ("Deșteptarea" – Salonic, 1908-1909). *Perenitatea vlahilor în Balcani. Istorie și Civilizație Aromânească*, Constanța: Editura Fundației Andrei Șaguna, 405-413.

Lumeanu, (1907). Spre învățămîntul practic. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year 5, No. 10, October, 1-6.

Lumeanu, (1907). Organizațiunea școlară. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman* Year V, No. 7-8, July-August, 193-197.

Miclăuș, L. (2012). Evoluția spirituală a românilor dus-dunăreni – repere istorice. *Aromâni, meglenoromâni, istroromâni – aspecte identitare și culturale*, (coord.) Adina Berciu- Drăghicescu, Bucharest: Editura Universității din București, 35-69.

N.B. (1904). Necesitatea culturii naționale. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year II, No. 5, May, 129-131.

Ortaylı, I. (2002). Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi, *Türkler*, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Vol. X, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Özcan, U. (2013). 1878-1912 Yılları Arasında Manastır Vilâyeti'nde Okullaşma ve Okullaşmanın Milliyetçilik Üzerindeki Etkisi. *Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD)*, II/1, 353-423.

Padişahımız Çok Yaşa. (1905). *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, No. 5, May, 129-131.

Pariza, M. (2019). *Prezența aromânilor în presa dobrogeană (1879-1944)*, Bucharest: Paideia.

Papahagi, T. (1932). *Aromânii: Grai, Folclor, Etnografie. Cu o introducere istorică*, Lithographed university course, Bucharest: Faculty of Philosophy and Letters in Bucharest.

Peyfuss, M. D. (1994). *Chestiunea Aromânească. Evoluția ei de la origini până la Pacea de la București (1913) și poziția Austro-Ungariei*, Bucharest: Editura Enciclopedică.

Peyfuss, M. D. (2012). Aromânii în era naționalismelor balcanice. *Aromânii: Istorie, Limbă, Destin*, (ed.) Neagu Djuvara, 2th ed., Bucharest: Humanitas, 163-188.

Ralea, M. (1997). *Fenomenul românesc*, Introductory, study, notes, edited by Constantin Schifirneț, Bucharest: Albatros.

REC. (1906). Mișcarea culturală la noi. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year IV, No. 1, 29-30.

Schifirneț, C. (2007). *Formele fără fond. Un brand românesc*, Bucharest: Comunicare.ro,

https://www.researchgate.net/publication/258507477_formele_fara_fond_un_br_and_romanesc, (Date of Acces: 06. 08. 2023).

Sert, S. (2019). *Sıradışı Bir İttihatçı*, İstanbul: Timaş Yayıncılık.

Ulutürk, M. (2012). Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi. *Tefekkür Dergisi*, January, No. 51, https://www.academia.edu/2426362/Osmanl%C4%B1_Devletinde_Millet_Sistemi, (Date of Acces: 20. 09. 2023).

Untila Kaplan, O. (2017). Lumina Dergisi ve Ulusçuluk Hareketlerine Etkisi. *Journal of Current Researches on Social Sciences (JoCReSS)*, Vol. 7, No. 1, 435-452.

Ünlü, M. (2009). Uluslararası Diplomasi ve Ulahlar. *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Vol. 7, No. 7, 9-26.

Ünlü, M., Yadi, A. (2018). II. Abdülhamid Döneminde Ulahların İstihdamına Dair. *International Journal of History*, Vol. X, No. 10, 277-282.

Vulcănescu, M. (1943). *Dimensiunea românească a existenței*, Bucharest: Editura Fundației Culturale Române.

Vulpe, I. (1996). *Un popor, mai multe patrii*, Bucharest: Editura Fundației Culturale Aromâne "Dimândarea părintească".

Zbucnea, G. (1999). *O istorie a românilor din Peninsula Balcanică (secolele XVIII-XX)*, Bucharest: Editura Biblioteca Bucureștilor.

Zuca, G. (1903). Români din Tesalia și Epir. *Lumina. Revistă populară a românilor din Imperiul Otoman*, Year I, No. 11, November, 257-261.

To cite this article: Güngör, S., Özcan, U. (2023). Mimari Mekânın Biçimlenmesinde Yer Kavramı ve Mekânda Anlam: Louis Kahn Örneği. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 7(3), 173-188

Submitted: November 29, 2023

Accepted: December 18, 2023

MİMARİ MEKÂNIN BİÇİMLENMESİNDE YER KAVRAMI VE MEKÂNDA ANLAM: LOUIS KAHN ÖRNEĞİ

Sena Güngör¹

Uğur Özcan²

ÖZET

20. yüzyıldaki küreselleşme hareketleri ile birlikte, modern çağın getirdiği imkânlar, gelişen teknoloji ve yeni üretim biçimleri doğrultusunda kentsel bağlamından koparılan, kültürel birikimden beslenmeyen, üretildiği coğrafya ve yer'e ait özelliklere dokunmayan bir mimari anlayış oluşmuştur. Mimarlık, artık bölgesel sınırları ortadan kaldıran evrensel bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, "mimarlık" ile "yer" arasındaki ilişkinin doğru kurulması, diğer bir deyişle, yer'in ruhu'nun görünür kılınması Louis Kahn'ın yaklaşımları doğrultusunda ele alınmıştır.

Bu doğrultuda çalışma kapsamında, mimarlık ile yer arasındaki ilişkiyi irdelemek amacıyla kimlik, anlam, bağlam, yer duygusu ve aidiyet gibi kavramlar mekân-yer ikiliği ile ilişkilendirilerek bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçevede, modernite ve küreselleşme ile birlikte sorunlu bir hal alan ve içeriği yeniden tartışma konusu olan "yer" kavramı üzerinden "yersizleşme" ve "kimliksizleşme" sorunları ele alınmaya çalışılmıştır. Louis Kahn'a referanslar verilerek, çalışmada kavramsal ve kuramsal çerçeveye vurgulanan "yer" kavramına yaklaşımları ve bu konuya yönelik yaklaşımlarının etkileşiminden doğan mimari yansımalar uygulama örnekleriyle birlikte değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modernite, Küreselleşme, Yer'in Ruhunu, Yersizleşme, Louis Kahn.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Nişantaşı Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye, sena.gungor@nisantasi.edu.tr

² Dr. Öğretim Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye, uozcan@fsm.edu.tr

THE CONCEPT OF PLACE IN THE SHAPING OF ARCHITECTURAL SPACE AND MEANING IN SPACE: THE EXAMPLE OF LOUIS KAHN

ABSTRACT

With the globalization movements of the 20th century, opportunities brought about by the modern age, evolving technology, and new forms of production have led to an architectural understanding that is detached from its urban context, does not draw from cultural heritage, and does not touch upon the specific characteristics of the geography and place of its origin. Architecture now emerges as a universal phenomenon that eliminates regional boundaries. In this context, the issue of “how to be both modern and return to roots” or, in other words, establishing the correct relationship between “architecture” and “place,” revealing the spirit of the place, has been addressed in line with the approaches of Louis Kahn.

In this context, within the scope of the study, a framework has been established by associating concepts such as identity, meaning, context, sense of place, and belonging with the space-place duality to examine the relationship between architecture and place. Within this framework, the problematic concept of “place,” which has become a subject of renewed debate with modernity and globalization, is explored through the issues of “displacement” and “identity loss.” Drawing references to Louis Kahn, the study aims to evaluate his conceptual and theoretical approaches to the notion of “place” emphasized in the study, along with the architectural reflections arising from the interaction of these approaches, through practical examples.

Keywords: Modernity, Globalization, Spirit of the Place, Placelessness, Louis Kahn.

GİRİŞ

Gündelik hayatta ve yazın dilinde “mekân” ve “yer” çoğu kez aynı anlamda ya da birbirinin yerine kullanılmaktadır. Birbirinden ince sınırlarla ayrılan bu iki kavramı genel geçer bir tanımla ifade etmek oldukça zordur. Bu nedenle, ele alınan düşünce sisteminin yapısına, farklı bilgi alanlarına ve konunun içeriğine bağlı olarak farklılıklar gösteren mekân ve yer kavramları ikircikli bir tartışmanın zeminini oluşturmaktadır. Mekân ile yer kavramlarını birbirinden ayrı olgular olarak ele alan kartezyen (rasyonel) düşünce sistemine göre mekân, matematik ve fizik kuralları ile ölçülen, metrik ve matematiksel sistem birimleri ile ifade

edilen soyut bir kavram, geometrik bir yayılım olarak ifade edilmektedir. “Bir yeri oluşturan elemanların üç boyutlu organizasyonudur.” (Augé, 2016, s.12) Kartezyen düşünce sisteminin karşısında yer alan fenomenolojik (görüngü bilimsel) yaklaşım, mekân ile yer’in birbirini var eden olgular, birbirinin ifade gücünü artıran iç içe geçmiş kavramlar olduğunu belirtmektedir. Fenomenolojik yaklaşımda, “yer” öznenin etkinliğinden bağımsız olarak değil özne ile beraber öznenin ona yüklediği anlamlar ile ele alınmaktadır. Yer, insanın duysal ve sezgisel gereksinimlerine karşılık veren, içselleştirilme ve kişiselleştirilme ile birlikte kendilemenin gerçekleşmesine olanak tanıyan ve aidiyet duygusunun oluşmasında ve kimliklerin inşa edilmesinde rol alan bir kavram olarak tanımlanmaktadır. “Felsefede ise ‘yer’, insan yaşantısına dair izlerin okunduğu ve insan varlığının temel durumu olarak ‘dünyada yer tutma’ hali ile açıklanmaktadır.” (Augé, 2016, s.10) Yer kavramının felsefi boyutu göz önünde bulundurulduğunda, yer’in maddesel boyutlara indirgenmesiyle yapılan nicel tanımlamaların yanı sıra daha fazla anlamlar taşıdığı sonucuna varılabilmektedir.

20. yüzyıldan sonra modernite ile birlikte, bedensel deneyim ile zihinde inşa edilen “yer” nicel özelliklere sahip soyut bir mekân olgusuna indirgenmektedir. Bu bağlamda, mimari üretimde yer’e ait değerlerin önemine dikkat çeken mimarlar ve mimarlık kuramcıları mimari nesnenin; yer, yer’in hissi, yer’in kimliği, bağlam, anlam ve aidiyet gibi rasyonel düşüncenin ve modern anlayışın reddettiği kavramlar göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmaktadır. Aksi takdirde, modernist anlayış mimarlık alanında, kimliksiz ve türdeş çevrelerin üretimine, mimari nesnenin metalaşmasına, insanın çevresine yabancılaşmasına, aidiyet ve yer duygusunun kaybolmasına, yer’in bağlamının gücünün azalmasına ve böylece “yersizleşme” olgusunun doğmasına neden olduğu vurgulanmaktadır.

Bu bağlamdan yola çıkılarak çalışmanın kapsamında, mekân ve yer kavramları arasındaki ilişkiyi okuyabilmek için farklı disiplinlere başvurularak mevzunun anlaşılmasını kolaylaştırabilmek amacıyla kimlik, anlam, bağlam, yer duygusu ve aidiyet gibi kavramlar mekân ile ilişkilendirilmiştir. Mekânı geometrik bir oluşum olarak gören rasyonel düşüncenin aksine, özne ile yer arasındaki ilişkiyi anlama noktasında bütüncül bir yaklaşım benimseyen fenomenolojik yaklaşımı temel alan bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçevede öncelikle mekân ve yer kavramsallaştırması; rasyonel düşünce ile fenomenoloji üzerine temellenen yaklaşımların ortaya koyduğu kavramlar ve tanımlamalar ele alınmış ve yer’in kimliği ile öznenin kimliği arasında bir kopukluğa neden olan küreselleşmenin so-

nucu olan “yersizleşme” kavramı irdelenmiştir. Oluşturulan kavramsal ve kuramsal çerçevenin derinlemesine irdelenebilmesi açısından Louis Kahn’a referanslar verilerek, mekânsal kurguyu ve söylemi kuvvetli kılabilmek amacıyla yer’in niteliklerini ele alış biçimleri irdelenmiştir. Mekân tasarımının yalnızca biçimsel öğelerden ibaret olmadığı düşüncesi ile Louis Kahn’ın yer kavramına ilişkin görüşlerinden de yararlanarak mekân algısının ve mekânsal deneyimin mimarlık disiplinindeki önemine vurgu yapmaya çalışılmıştır.

Yer’in Anlamı Üzerine

Modernleşme sürecinin sonucunda rasyonalitenin tüm yaşam alanlarında geçerlilik kazanması ile birlikte mimarlık disiplininde, kartezyen düşüncenin bilimsel verilere dayanarak çözümlenmeye çalıştığı homojen, bağlamdan kopuk bir mekân anlayışı ortaya çıkmıştır. Kartezyen düşünce sisteminin özne-nesne ilişkisi birbirinden ayrı tutan düalist yaklaşımına karşın mimarlığın “öz”ünü oluşturan etmenleri sorgulayan mimari fenomenolojik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu bağlamda, söz konusu mevzunun ayrıntılarıyla incelenmesi ve gerekli değerlendirmelerin yapılabilmesi için mekân ve yer ikiliği arasındaki ilişkiye yönelik bazı felsefecilerin yaklaşımlarına başvurarak yer kavramına yönelik tanımlamalara değinilmesi uygun olacaktır.

Özne-nesne ikiliği, rasyonel felsefenin içinde yer alan ve modern aklın kurucularından sayılan René Descartes’in³ “geleneksel ruh anlayışını terk ederek modern psikolojiye de kaynaklık eden bir bilinç görüşünü felsefeye eklemleyerek geliştirdiği kartezyen sistem ile açıklanabilmektedir. Descartes, ruhu yalnızca canlılık veren bir organizmaya, can ruhlarına indirgerken, düşüncüyü ise Tanrı’nın bir armağanı olarak yücelttiği zihin yetisine, rasyonel ruha bağlamaktadır. Böylece insan, düşünmesi yönüyle zihinsel şey, eylemesi yönüyle de bir makine olarak adlandırılmaktadır.” (Altuner, 2013, s.55) Descartes’in yaklaşımına göre, insan ruh ve beden olmak üzere iki ayrı tözde meydana gelmekte ve bu iki töz, insanın varlığını oluşturmak için bir arada bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda, Descartes’in özne-nesne ayrılığı üzerine temellenen düalist düşüncesi, modernist dönem boyunca bilgi felsefesinin ana ekseni olma özelliğini koruyarak mimarlık alanında insan ve mekânın birlikteliğinin parçalanmasında ve bağlamsal bütünlüğün yitirilmesinde etkili olmuştur.

Fenomenolojik yaklaşım, insanın deneyimlerine, tecrübelerine ve duyularına yer vererek “yer” kavramını maddeleştirmeden insanın varlığını anlamlandıran bir

³ René Descartes’in geliştirdiği kartezyen sisteme göre, fizik ve metafizik kesin olarak birbirinden ayrılmaktadır.

olgu aracı olarak ele almaktadır. Rasyonel düşüncenin insanı içine almayan ve onu gözlemci olarak dışarıda tutan düalist yaklaşımına karşı Fenomenoloji (Görüngübilim), “deneyim” ve “algı”nın önemine vurgu yaparak mimarlık disiplininde alternatif bir yaklaşım oluşturmaktadır. Fenomenoloji’nin kurucusu Edmund Husserl, anlamaya çalışılana yüklenen ve “saf bakış/saf bilinç” açısını değiştiren tüm anlamlardan, öğrenilmiş tanımlardan, önyargılardan, kabullerden ve geçmişte edinilen deneyimlerden sıyrılarak “öz”e geri dönmenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Rasyonel düşünce sisteminde “anlama” yalnızca akıl ile gerçekleştirilirken, Fenomenoloji’de ise “deneyim” bilginin temel kaynağını oluşturmaktadır. Rasyonaliteye karşıt bir tutum sergileyen Fenomenoloji, önyargılardan sıyrılarak öz’e, gerçek anlama ulaşmayı hedefleyerek felsefe alanındaki kesin yargıların ve tanımlamaların sorgulanmasına yönelik bir zemin oluşturmuş ve yeni bir anlayışın gelişmesine imkân tanımıştır. Husserl’in fenomenolojik yaklaşımında mekâna getirilen deneyim kavramı, yer’in aktif bir parçası haline gelerek onu bir konum olmaktan çıkarmaktadır. Bu noktada, varlığın yer olarak görülmeye başlaması ile mekân ve yer kavramları ayrılmaya başlamaktadır. Mekân, ölçülebilir ve soyut bir kavram olarak değerlendirilirken, yer bunların ötesinde farklı boyutlar ve anlamlar içermektedir.

Martin Heidegger’in yaklaşımı, varlığın kendisine, varlığın anlamı üzerine odaklanır ve var olan her şey “yer” ile ilişkilidir. Yer kavramının merkezinde, insanın yaşamı, insanın deneyimleri ve insan ilişkileri bulunmaktadır. Yer’in kazandığı anlam, insan ile dünya arasındaki bağlarda yatmaktadır. Kartezyen düşüncenin özne-nesne ayırımına dayanan düalist bakış açısının karşısında bir tutum sergileyen Heidegger, özne ve nesne birlikteliğini vurgulayarak insan ve dünyanın birbirinden bağımsız olduğunun düşünülmemeyeceğini ifade etmektedir. Heidegger için gök ve yer (yüzü) arasında bir “sınır” oluşturan ve fâni insanın ikamet ettiği dünya, keşfedilmesi gereken anlamlar ile dolu mistik ve ilahi bir yer’dir. Heidegger’e göre, sınır bir şeyin durması değil, aksine bir şeylerin var olmaya, gerçek anlamların oluşturulmaya başlanmasıdır. Sınırların çekilip bir şeylerin bir araya gelmesiyle birlikte gerçek anlamlar ortaya çıkarılarak o yer’e özgü bir karakter atfedilmeye ve yer görünür kılınmaktadır. Doğanın sınırlarını yer (yüzü), ufuk ve gök; fani insanın inşa ettiği mimarının sınırlarını ise duvar, döşeme ve tavan oluşturmaktadır. Heidegger’in varlık yaklaşımına göre, dünya insanın etkileşim ve deneyim yeridir. Heidegger bu durumu, “dünya içinde olmak” söylemiyle açıklamaktadır. “Dünya-içinde-olan” insan (dasein), dünya ile etkileşime girerek yer’in anlamını görünür kılmaktadır. Heidegger’e göre (1971), insan

dünyada “yer” bulma, dünyaya yer’leşme (ikamet etme) çabasını inşa etme eylemiyle fiziksel hale getirmektedir. İnşa etme ile ikamet etme “yer” üzerinde bütünleşmektedir. İkamet etmek, insanın var oluşunun temel koşullarından biri olarak tanımlanmakta; ikamet edilen yapı ise, insanın var oluşunu konumlandırmaktadır. Bir yapı, yer’in ve ikamet eden insanın özelliklerine göre inşa edilmekte ve içerisinde bulunan fiziksel ve beşeri topografya ile birlikte şekillenmektedir. Heidegger’e göre “mekân doğrusal yönelmelerin, ölçülebilir, hesaplanabilir boyutlarını içermektedir. Mekânın tözü bu boşluk içinde yer alan uzantıdır. Yer kavramı ise, ait olma duygusunu bilinç durumuna getiren pratik bilgilerle mekânı anlama -kendi dışına çıkararak gerçekliğini anlama- modunu yansıtmaktadır. Yer kavramında geometri ve diğer rasyonalize edilen şeylerden önce mekân gelir veya kasılır; uzar veya kısalır.” (Heidegger’den aktaran Aydın, 2003).

“Köprü” metaforu üzerinden yer kavramına ilişkin yaklaşımını açıklayan Heidegger’e göre, köprü, sadece iki kıyıyı birleştirmek için inşa edilen bir yapı olma işlevinin ötesinde bir anlam ifade etmektedir. İki kıyıyı bir araya getirip bütünleştiren köprü ile gerçek anlamlar ortaya çıkarılarak “yer” görünür kılınmaktadır. (Heidegger, 1971) Köprü, çevredeki potansiyel anlamları bir araya getirerek, bulunduğu konumu yer’e dönüştürmektedir. Heidegger, varlık ve varlığın anlamı üzerine geliştirdiği bu yaklaşım, yer’den bağımsızlaşan ve öz’ünü yitiren mimarlığın, yer ile kurduğu ilişkinin yeniden sorgulanmasını ve yer’e öncelik veren bir mimarlık arayışının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Maurice Merleau-Ponty’nin fenomenolojik görüşleri, beden varlığının bir parçası olduğuna, akıl-beden birlikteliğine ve algılamının beden ile gerçekleştiğine işaret etmektedir. Merleau-Ponty’nin yaklaşımında algılama “beden” ile gerçekleşmektedir. Heidegger’in “dünya-içinde-olan” varlık anlayışı, Merleau-Ponty’de “dünya içinde oluşmak”, “vücut bulmak”, “beden ile dünyayı kavrayış” söylemleri ile paralellik göstermektedir. İnsanın bedensel varlığı, dünyanın bir parçasıdır; nesnelere ise, beden ile dünya arasındaki ortak ilişkiden ve etkileşimden doğmaktadır. Mekân algısı “beden”de başlamakta ve mekân bedensel deneyim ile anlam kazanmaktadır. Beden ile deneyimlenerek anlamlandırılan mekân, yer’e dönüşmektedir. Merleau-Ponty algı üzerine kurulu fenomenolojik görüşünü “bir insan vücudu, gören ile görünür arasında, dokunan ile dokunulan arasında, bir gözle diğeri arasında, el ile el arasında bir çeşit kesişme olduğunda, hissedilen-hissedilen kıvılcımını parladığında, sönmeyecek bu ateş yandığında -ta

ki vücudun bir kazası hiç bir kazanın yapmaya yetmeyeceğini bozana kadar- buradadır” şeklinde ifade etmektedir. (Merleau-Ponty, 2012, s.35)

Christian Norberg-Schulz, Modernizm’in indirgemeci ve öz’e ilişkin değerleri dışlayan rasyonel yaklaşımın neden olduğu varlığın tekrar bir araya getirilmesi güç parçalara ayrılarak “bütünlük”ün kayboluşunu, “yer” ile ilişki kurmaya imkân tanımayan, yer’e ait değerlere dokunmayan, özgün kimlikten yoksun ve aidiyet duygusu geliştirmeyen bağlamdan kopuk homojen ve soyut mekânı eleştirmektedir. Heidegger’in varlık felsefesini mimari kuramına aktaran Norberg-Schulz, yer’in anlamının analitik ve bilimsel kalıplar üzerinden açıklamanın mümkün olamayacağını belirtmekte ve fenomenolojik yöntem ile “yer’in ruhu”nun ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda, “genius loci” kavramı ile yer’in ait değerlere vurgu yapılarak, insanın kendi varlığını hissetmesinin yalnızca yer’in ruhu’nu yansıtan bir mimari çevre ile mümkün olabileceği ifade etmektedir. “Yer’in ruhu, ‘mekân’ ve ‘karakter’ kavramlarına bağlı olarak anlaşılabilir. Mekân, ‘bir yeri oluşturan elemanların üç boyutlu organizasyonu’, karakter ise o yerin ‘atmosferi’dir.” (Augé, 2016, s.12) Norberg-Schulz, yer’in ruhunun kavranmasında “anlam, kimlik ve tarih”in önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yer’in kendine özgü bir karakteri, diğer bir deyişle yer’in ruhu olduğunu belirten Norberg-Schulz’a göre, yer kavramı, yaşam boyutundan ayrı olarak düşünülemez. Çünkü yer mekânın yaşamı yansıtan düzeyidir. Mekân ruhsal bir boyut kazanarak yer’e dönüşmekte ve yer niteliğine ulaşmaktadır. (Norberg-Schulz, 1971) “Norberg-Schulz, ‘yer’in ruhu kavramı ile mekânı ‘yer’e dönüştüren dinamikleri, karşıt kavramlar arasında oluşan gerilimle açıklamaktadır. Heidegger’in mimarlık üzerine etkisi konusunda yeni bir tartışma açmakta; mimarlığın sorgulama alanını çok katmanlı anlam strüktürleriyle zenginleştirmekte; katmanlı okumalar için mimari çevrenin sağladığı olanakları tartışmaktadır. Geleneksel çevreler üzerine verdiği örneklerden hareketle, günümüz mimarlığının çelişkili ve karmaşık yapısını anlamamıza yardımcı olan ilişkiler yumağı önümüze sermektedir.” (Aydınlı, 2003, s.58)

Yer’in Sorunsallaşma Süreci ve Yersizleşme

20. yüzyıldaki küreselleşme hareketleri çerçevesinde, modern dünyada büyük bir hızla yaşanan gelişmelerin etkisiyle sosyal, ekonomik ve kültürel bir değişim ve dönüşüm sürecine girilmiştir. “Modernleşme sürecinde, geleneksel üretim biçimlerinin yerini yenileri almış; teknolojik gelişmeler giderek artmış ve kullanımları yaygınlaşmış; ‘üreten insan’ yerine ‘tüketen insan’ model olarak gösterilmeye başlanmıştır.” (Ötkünç, 2005, s.21) Modernizm, sosyal ve toplumsal

yaşam alışkanlıklarını ve (fiziksel) mekânın yapılanmasını ve algılanmasını önemli ölçüde değiştirmiştir. Buna bağlı olarak, insanın düşünce yapısındaki ve çevresini algılayışındaki farklılaşmalar ile birlikte yer ile kurulan ilişki de değişim geçirmiş ve yerellik, bölgesellik, kimlik, anlam, bağlam ve aidiyet gibi kavramlara yönelik sorgulamalara başlanmıştır. Modernitenin bir sonucu olan küreselleşme, mimarlığı hızlı ve köklü bir şekilde dönüşüme uğratarak evrensel bir olgu haline getirmiştir. Mimari üretimde, yerellik kavramının önemi azalmış ve bölgesel farklılıkları ortadan kaldırılmıştır. Kapitalist kültürün büyük bir ivme kazandığı küreselleşme ile birlikte kültürel özgünlüğün ve kültürel değerlerin sürekliliğinin öneminin azalması, yerel mimari değerlerin erozyona uğraması, mekânda aidiyet duygusunun oluşturulamaması ve mekânın insanın bilişsel, duyuşsal ve sezgisel gereksinimlerini karşılayamaması gibi sorunlar “kimliksizleşme” ve “yersizleşme” gibi kavramların doğmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda da, mimaride ve yapılı çevrede standartlaşma, aynılaştırma ve homojenleşme baş göstermiştir.

“Yersizleşme” olgusu, yer’e ait değerlerin giderek ortadan kalkması ve çevrenin iletişimsel gücünün azalmasına bağlı olarak kimliksizleşme, aidiyet duygusunun yitirilmesi ve yabancılaşma hissi gibi sorunların olduğu süreç olarak tanımlanabilmektedir. Küresel ölçekte yaygın hale gelen “yersizleşme” sorunu yaşamın neredeyse her alanında olduğu gibi mimarlık alanını da etkilemiştir. “Mimarlıkta yersizleşme, mimari nesnenin, herhangi bir coğrafi bölgeye, kültürel yapıya, düşünsel dizgiye ya da zamana ait olmaması olgusudur.” (Koçyiğit, 2012, s.95) “Yersizleşme, fiziksel çevreden kültürel değerler bütünlüğüne, tarihsel dönemsellikten kuramsal dizgeye, çeşitli boyutlarda ya da kavrayışlar altında görülen bir bağlamsızlaşma sorunudur.” (Koçyiğit, 2007, s.vi) Yersizleşme, yer olgusunu rasyonel bir düzleme indirgeyerek yer’in soyut bir kavram haline gelmesine ve anlamsal varoluşunun kimlik kavramından ayrılmasına neden olmuştur. Kapitalizmin ve kapitalist kültürün üretim ve tüketim ilişkileriyle şekillenen, homojen, tek tip, kimliksiz bir mimarlığın ürünü olan yer’sizleşen mimari nesnenin nerede veya hangi zamanda üretildiğinin artık bir önemi bulunmamaktadır. Çünkü mimari nesne, kendisine yer-yurt edinememiş tekil bir öge olmaktan öteye geçememekte ve her yerde benzer özelliklere sahip olan mekânlar bir farklılık oluşturmamaktadır.

Modernizm’in etkisiyle, mekân algısı başka bir boyut kazanarak üretildikleri yer’e ait coğrafi, tarihsel, sosyal ve kültürel değerler ile bağ kurmayan, dolayısıyla her yerde karşılaşılabilecek ve üretilebilecek, bir yer’e ait olma (aidiyet)

duygusundan kopuk, yer bağlamının ve anlamının yitirildiği yeni mekân tipolojileri oluşmuştur. Marc Augé'nin (2016) öne sürdüğü “yok-yer”⁴ kavramı ile yersizleşme sorununu eleştirmektedir. Kapitalizmin dayatmalarıyla mimarlık disiplinine katılan “yok-yer”, “kimlikleyicilik, ilişkisellik ve tarihsellik”⁵ parametreleriyle tanımlanamayan, içselleştirilemeyen, bir yer'e ait olma hissi uyandırmayan, yer-yurt edinilemeyen (diğer bir deyişle yersiz-yurtsuzlaştırma⁶) ve tabula rasa üzerine oluşturulan mekânlardır. “Modernleşme ile birlikte yer ve özne ilişkisindeki ayrışma, yersizlik duygusu, geleneksel dünyada bireyin bulunduğu yer ve oradaki insanlarla ilişkisinin kopuşu, süreklilik, aşinalık ve güven hislerini de azaltır. Bu yersizleşme, herhangi bir yerde/hiçbir yerde bulunma hissini en iyi anlatan kavram ‘yok-yer’dir. Yok-yer, mutlak yalnızlığın olduğu ya da kendiliğinden davranışları kodlayan hiçbir toplumsal ilişkiyi belirlemeyen mekânlar anlamında kullanılmaktadır.” (Augé, 2016, s.19-24)

Modernizm'in bir sonucu olarak kabul edilen yersizleşmeye yönelik eleştiri, yer'i var eden niteliklerin algılanabilir imajlara dönüştürülerek görsel açıdan tüketilmesi söz konusu olmuştur. Heidegger'in (1977, s.134) “modern çağın temel olayı dünyanın resim olarak fethedilmesidir.” söylemi bu durumu desteklemektedir. Modernite ile birlikte, mimarlığın iletişim gücünü kaybettiğini düşünen ve mimarlığın anlamını sorgulayan Juhani Pallasmaa'nın (2016) “Gözmerkezci (Optik mekân)” yaklaşımı ile Batı kültüründe akıl ile bağdaştırılan, en soylu duyu olarak kabul edilip yüceltilen ve insanın algı dünyasının merkezine yerleştirilen “görme”nin ve “ideal göz”ün, diğer duyular üzerindeki egemenliğini eleştirmektedir. Görme duygusu hegemonyasını kurarak günümüz modern mimarisinde göze hitap eden tasarımların üretilmesiyle birlikte diğer duyuların bastırılmasına, bedensel deneyimin ve diğer duyuların⁷ ihmal edilmesine, böylece

⁴ Havaalanları, hipermarketler, benzin istasyonları, otoyollar gibi insanların ve yüklerin hızlandırılmış dolaşımı için üretilen, tüketime dayalı yaşam biçimini yansıtan ve transit kullanılan mekânlar yok-yer olarak nitelendirilmektedir. (Augé, 2016, s.22)

⁵ Marc Augé'ye göre (2016), yer üç ana vasfa sahiptir: kimlikleyicilik, ilişkisellik ve tarihsellik. Yer'i bu üç ana özellik üzerinden tanımlamaktadır.

⁶ Deleuze ve Guattari'nin (2005) öne sürdüğü “yersiz-yurtsuzlaştırma” (deterritoriliasion) kavramı, “yersizleşmenin yalnızca felsefe disiplinindeki kavramlarla sınırlı olmadığı, toplumsal yapılardan fiziksel çevrenin üretimine kadar yaşamın her alanını ilgilendiren bir olgudur.” (Koçyiğit, 2007, s.189)

⁷ Ayrıcalıklı görme duygusu dışındaki diğer duyuların “yalnızca özel bir işlevi olan arkaik duyu-sallık kalıntıları” olarak kabul edildiğini ve kültürel kod tarafından bastırıldığını vurgulamaktadır. (Pallasmaa, 2016, s.20)

aidiyet kavramını zayıflatarak kopukluk duygusuna, insanların hem kendilerine hem de yapılı çevrelerine yabancılaşmasına neden olmuştur.

Louis Kahn: Sessizlik ve Işık

“Yer” mefhumu Batı düşüncesinin felsefi temellerini oluşturan Antik Yunan felsefecilerinin metinlerinde detaylı bir şekilde işlenmektedir. Öncül metinlerde ise, yer mefhumunun ölçülebilir ve ölçülemeyen özellikleri arasında bir ikilik görülmektedir. Platon’a ait metinlerde yer’e ilişkin bu ikilik, “topos ve chora” terimleriyle ifade bulmaktadır. “Platon’a göre chora (mekân), bir form, belirli yerlerin bir matrisi, bir yer fakat tam olarak belirli olmayan bir yerdir. Topos (yer) ise, locus’ü dolduran duyarlı bedenlerden oluşan ayrık bir topoi’dır.” (Platon’dan aktaran Augé, 2016, s.10) “Yer, kendinden başka hiçbir şey tarafından kuşatılmayacak olmasının sağladığı güçle, bir eşiktir ve var olan her şeyin durumudur... Olmak, yerde olmaktır.” (Casey’den aktaran Augé, 2016, s.10) Heidegger, bedensel deneyim gözetilerek oluşturulan mekân ile henüz görünür olmayanın görünür kılındığını diğer bir deyişle “var olduğunu” söylemektedir. Görünür olmayanın görünür hale getirilmesiyle birlikte ortaya çıkan “yer” olarak “mekân”, konumu ile birlikte “var oluşu” ortaya çıkmaktadır.

Heidegger’in mekânın oluşturulmasında görünmeyen görünür olması olarak ifade ettiği “varlık” kavramı ile Louis I. Kahn’ın mekân üzerine düşüncelerindeki “düzen (order is...)” kavramı paralellik gösterdiği söylenebilmektedir. Kahn, düzen’in ne olduğuna dair pek şey yazmıştır, ancak bu listedekiler bir kenara atıldığında geriye sadece “order is...” kalmaktadır. “Ne olduğunu söylemeye çalışmayan ‘is’ (olmak) sözcüğü karşımızda oluşun muazzam duyumudur. Heidegger’in varoluş yaklaşımında, varlık kendisini ‘is’ (olmak) de açmaktadır; gerçekten olma, orada kalıcılık, yer alma, gelmede, ait olmada, yapılmış olmada, hâlihazır olmada belirlemektedir.” (Ersal, 2013, s.40) Kahn’a göre “düzen, tüm varoluşun kalıbıdır. Suyun, rüzgârın, güneşin, caddelerin bir düzeni vardır. Mimarın inşa ettiği düzen ise yapıyı inşa edenlerin düzenidir” (Kahn’dan aktaran Ersal, 2013, s.97).

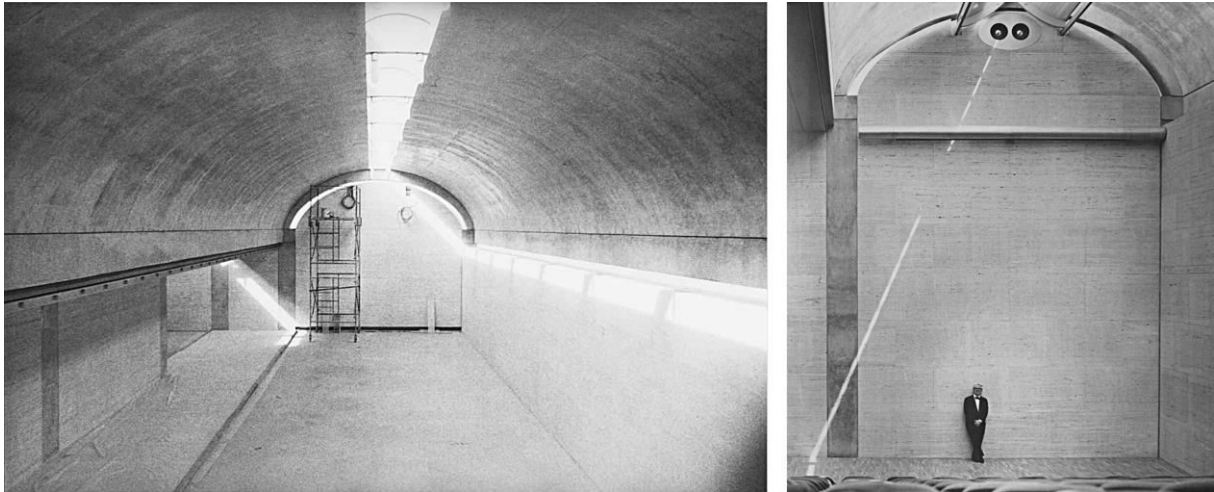
Louis I. Kahn, düzenin insanın anlam dünyasını karşıladığını ve insanın bu düzeni, oluşturduğu yapılı çevreye yansıttığını savunmaktadır. Kahn, görünür dünyanın arka planında onu görünür hale getiren bir “düzen” olduğundan bahsetmektedir. Mimari nesnenin biçimle meydana gelen görünmeyen boyutunun “düzen” kavramı üzerine temellendiğini söylemek mümkündür. Görünmeyen (ölçülemeyen) değerler, gerçekliğin bir yansıması olarak biçime (forma) dönüşmekte ve meydana gelen bu biçim (form), görünür diğer bir deyişle ölçülebilir değer-

lerle “düzen”e katılmaktadır. Kahn, mimari nesnenin doğal düzenini, “biçim (form)” kavramı ile ilişkilendirmektedir. Kahn’a göre, biçim (form), bir bütünü oluşturan parçaların ilişkisiyle (parça-bütün ilişkisiyle) kurulmuş öz’ü ifade etmektedir. Mimari nesnenin formunu oluşturan parçalar mekânsal ve tektonik kavramlara dönüşmekte ve bu parçaların birbirleriyle ilişkileri formu meydana getirmektedir. Kahn’ın “varoluş-öz” ilişkisi içerisindeki form arayışında, insanın gündelik yaşantısının mükemmel olmayan, kusurlu yapısı önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, yapılarında sıklıkla kullandığı beton, tuğla ve ahşabın yüzeylerindeki pürüzleri gizlemeden, doğal dokusuna dokunmadan olduğu gibi bırakmasının nedeni, malzemenin kusurlu yapısını vurgulamak istemesi olduğu sonucuna varılabilmektedir. Kahn, köke dönüşü temsil ettiğini düşündüğü arketipler ve temel geometrik formlar ile yapıların ruh’unu tanımlayan “öz” arayışına vurgu yapmaktadır. Kahn, geçmişin biçimlerine bağlı kalmadan arketipleri gerçek anlamlarından soyutlayarak modernist bir yaklaşım ile yeniden yorumlamaktadır. “Modernistler çağın ruhuyla çelişmeyi kabul etmemişlerdir. Onun dışında kalanlarsa, ya bu çelişkiye razı olmuşlar, ya da çağın ruhu savının geçerliliğini sorgulamışlardır. Kahn ise bu ikisinin arakesitinde bir bölgede konumlanmaktadır. O bir tarihselci olamayacak kadar modernist ve bir modernist olmayacak kadar tarihselci gözükmektedir.” (Togay, 2002).

Kahn, “düzen”i meydana getiren ve onu “var” edenin arkasında yatan görünmeyen boyutunu “sessizlik” kavramıyla açıklamaktadır. Görünür olan düzenin arkasında görünmeyen bir “sessizlik” olduğundan bahsetmektedir. Kahn, düzeni oluşturan görünen (ölçülebilen) ve görünmeyen (ölçülemeyen) boyutlarını şöyle ifade etmektedir; “Fiziki doğa ölçüye gelebilir. Duygu ve rüya ölçüye sahip değildir. Ruh şeyleri arzu eder ve tanımlanamaz, ölçüsü, maddesi olmayan ifade edilir.” (Kahn’dan aktaran Ersal, 2013, s.96) Kahn’ın mimari anlayışına göre, “bir yapı, bana göre tasarlama süreci boyunca ölçülemez olanla başlar, ölçülebilir olana gider ve sonunda ölçülemez olana döner. Maddi gerçeklik, ölçüye gelebilirliğin dünyasıdır.” (Kahn’dan aktaran Güvenç, 2003, s.3) Mimarlık, ölçülemeyeni cisimleştirmektedir. Kahn’ın mekânı görünmeyen değerler ile kurgularken başvurduğu araç ise, her şeye varlık veren “doğal ışık”tır. Mimari de, sessizlik ve ışığın buluşmasıyla var olmaktadır. Görünmeyen değerler, mekânda ışık aracılığıyla görünür hale gelerek, maddeleşerek gerçek (varoluş) anlamını bulmaktadır. Kahn, sessizliği ışık ile buluşturarak görünmeyeni görünür kılmakta ve ölçülemeyen boyutu maddi varlığa büründürmektedir. Kahn için, mekânda doğal ışık yoluyla yılların, mevsimlerin, günün kısacası zamanın değişiminin

hissedilmesi önemlidir. Tek bir zamanı direten, durağanlık yaratan yapay ışıktan kaçınıp, hiçbir şeyin durağan olmadığı gibi varlığın da durağan olamayacağı düşüncesiyle dinamik bir mekân arayışı içerisinde giren Kahn, doğal ışığı kullanarak zamanın akışı ve bu akış içerisinde dünyada meydana gelen değişimleri mimari nesne aracılığıyla insanlara aktarmaya çalışmaktadır.

Yapıyı anlam boyutu ve bütüncül bir yaklaşım ile ele alan Louis I. Kahn'ın arketiplerin modern tekniklerle buluştuğu, beton ve ışık arasındaki diyalogun geometrik bir kompozisyonu olarak görülen Kimbell Sanat Müzesi'nde, yapım sürecini meydana getiren etmenlerden biri olan "ışık" aracılığıyla görünmeyen değerler maddeleşerek mekân gerçek anlamını bulmakta ve maddi dünyada "varlık" kazanmakta diğer bir deyişle, gerçek bir mekâna (yer'e) dönüşmektedir. Müzede, art arda ve yan yana sıralı tonozların kilit kısmı boyunca uzanan açıklıklar, doğal ışığı yılların, mevsimlerin, günün kısacası zaman içerisindeki olası tüm değişimlerin iç mekânda hissedilmesini sağlayacak bir ışık penceresi niteliği taşımaktadır. Bu açıklıklar, doğal ışığın yapı içerisine girmesine izin vererek ışık mekân içerisine homojen ve doğal bir şekilde yayılmakta ve çıplak betonarme tonozları aydınlatmakta, böylece kullanıcının ışığın gün içerisindeki dönüşünü, günün farklı zamanlarında oluşan atmosferi deneyimlemesini sağlamaktadır. Bu durum, kullanıcı için müzede sergilenen eserlerin ve tabloların günün farklı zamanlarında farklı görünüşlerine tanıklık etmesine imkân tanımaktadır.

Şekil 1. Kimbell Sanat Müzesi (URL-1; URL-2).

Müzede, tonozun kuşatıcı etkisi ile açıklıklardan tonozlara yansıyan ışığı birbiri içerisinde eritip birleştirerek mekânda birlik ve bütünlük vurgusu yapılmakta ve dinamik bir mekân oluşturulmaktadır. Müzede, tonozların ritmik olarak bir araya getirilmesiyle oluşturulan mekânsal örgütlenmede hareket vurgusu yapılmak-

ta ve bu durum da dolaylı olarak birliğe ve bütünlüğe işaret etmektedir. Her bir statik unsur, ritmik olarak bir araya getirilip dinamik öğeler haline gelerek yekpare bir bütünü oluşturmaktadır. Yapıda arkaik bir strüktürel unsur olarak tonozları gerçek anlamlarından soyutlayarak modernist bir yaklaşım ile yeniden yorumlanarak belleğin sürekliliğinin sağlanması ve bunu betonarme tonozlar ile traverten duvarları yani hem doğal hem sunî malzemeleri bir arada kullanarak birleştirmesi, “tarihselci olamayacak kadar modernist ve bir modernist olamayacak kadar tarihselci” (Togay, 2002) yönünün bir yansıması olarak ifade edilebilmektedir. Ayrıca, yapıda kullanılan beton ve traverten yüzeylerdeki düzensizlikleri, bozuklukları, pürüzleri gizlenmeden, doğal dokusuna dokunmadan olduğu gibi bırakılıp doğal ışık ile bu kusurlu yapı vurgulanarak malzemenin gerçekliğine aracısız olarak tanıklık edilmektedir. Arkaik bir mimari eleman olarak tonozlar ile betonun saf halinin birlikte kurgulanması yapının anıtsallığını ve tektonik şiirselliğini ortaya koymaktadır.

Şekil 2. Kimbell Sanat Müzesi (URL-3; URL-4).

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde insanın çevresiyle, tabiatla ve birbirleriyle kurulan bilinçli ve anlamlı ilişkiler, bilim ve teknoloji alanlarındaki gelişmelere, sanayileşmenin getirdiği yeni düzene, toplumsal koşullar ve düşünce yapısındaki değişimlere bağlı olarak büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik değişimlerin önemli ölçüde yaşandığı modernleşme sürecinde, insanın düşünce yapısındaki ve çevresini algılayışındaki değişimler ile birlikte insanın bulunduğu yer’le kurduğu ilişki de önemli ölçüde değişerek farklılaşmıştır. Modernizm ile birlikte, duyular ile deneyimlenerek zihinde inşa edilen ve anlam boyutuyla ön plana çıkan “yer” olgusu, soyut bir mekân kavramına indirgenmiş-

tir. Rasyonel düşüncenin yalnızca kullanıma uygun tasarımların yapılmasını öneren işlevsel yaklaşımının yaşamın her alanına etki ettiği gibi mimaride de kimliğin, bağlamın ve anlamın yoksunlaşmasına neden olmuştur.

Modernizm ve küreselleşme ile birlikte, mimarlık alanında yer’i yer yapan özelliklerin giderek ortadan kalkması, zaman ve mekân kavramlarının “yer” bağlamından çıkarılması; kimliksiz ve türdeş çevrelerin üretimine, mimari nesnenin metalaşmasına, insanın çevresine yabancılaşmasına, aidiyet ve yer duygusunun kaybolmasına, yer’in bağlamının gücünün azalmasına ve böylece “yersizleşme” olgusunun doğmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda da, mimaride ve yapılı çevrede standartlaşma, aynılaşıma ve homojenleşme baş göstermiştir. Dolayısıyla, ait olduğu bölgenin kültürel, tarihsel değerlerinden ve coğrafyasından beslenmeyen, her yerde karşılaşılabilen ve üretilebilen çoklu kimliğe sahip mekânlar oluşmuştur. Bulunduğu yerin bölgesel özelliklerine, kültürüne, geçmişine ait verileri mimari nesne ile birleştiren bir yaklaşım izlenmediği sürece bu türden mekânların oluşmaya devam edeceği söylenebilmektedir.

Yer bağlamının ve yer’in anlamının kaybolması, toplumsal ve kültürel değerlerin zayıflaması ile birlikte ortaya çıkan biçimci ve göze hitap eden mimarinin karşısında direnen bazı yaklaşımların geliştirilmesini bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu bağlamda mimarlık kuramcıları ve mimarlar tarafından ortaya konulan bazı yaklaşımlar, yapının bulunduğu yerin bölgesel özellikleri, yerin kültürüne, geçmişine ait verileri mimari nesne ile bütünleştirerek; sahnesel olmayan, bireyin tüm duyularıyla algılayabildiği, deneyimleyebildiği ve bulunduğu yerle güçlü bağlar kurabildiği özgün bir mimarlık önerisinde bulunmaktadır. Bu kapsamda, modernist yaklaşımlarda göz ardı edilen değerlerin yakalanmaya çalışıldığı ve anlam arayışının olduğu bir dönemde, birçok mimarlık kuramcısı ve mimar tarafından mimari nesne ile yer arasında kurulan ilişki tartışılmış ve “yer” ve “yer’in anlamı” üzerine yeni görüşler geliştirilmiştir. Çalışma kapsamında, kavramsal ve kuramsal kavramsal ve kuramsal çerçeveye vurgulanan “yer” kavramına yönelik yaklaşımların etkileşiminden doğan mimari yansımaların birlikte değerlendirilmesi amacıyla Louis Kahn’ın mimari söylemleri üzerinden okumalar yapılarak yer’e ait değerler vasıtasıyla modern ve yer yönelimli mimari üretimin nasıl ortaya konulduğu irdelenmiştir. Küresel bir boyuta ulaşan kapitalizmin dayattığı tüketim kültürü ile donatılmış olan dünyanın, değerlerinden yoksunlaşmasına yönelik gösterilen tepkileri, Louis Kahn kendi bakış açısına göre yorumlayarak ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Louis I. Kahn’ın mimarisinde, “tüm varoluşun kalıbı” olarak görülen “düzen”, insanın anlam dünyasını

karşulamakta ve insan, düzeni oluşturduğu yapıyı çevreye yansıtmaktadır. Mimari nesnenin biçimle meydana gelen görünmeyen boyutunu “düzen” kavramı üzerine temellendirmektedir. Mimariye bütüncül bağlamda yaklaşan Kahn’a göre, görünmeyen değerler, gerçekliğin bir yansıması olarak biçime dönüşmekte ve meydana gelen bu biçim, görülebilen değerlerle “düzen”e katılmaktadır. Mimari formu oluşturan her bir parça birbirlerine eklenerek parça-bütün ilişkisi içerisinde mekânsal bir bütünlük oluşturmaktadır.

Mimari nesnenin tasarlanması, uygulanması ve “yer” ile bütünleşmesi diğer bir deyişle, mimari nesnenin hayat bulma süreci içerisinde etkin olan unsurların ve olguların somutlaştırılmasında “yer” kavramı, mimarinin kurucu öğelerinin en önemli parametresi olarak nitelendirilebilmektedir. Louis Kahn’ın mimari söylemlerinde “var olan” ile “var olmak isteyen” arasında kurulan kuvvetli bağlar, büyük ölçüde Heidegger’in varlığın kendisine, varlığın anlamı üzerine odaklanan yaklaşımı ile Norberg-Schulz’un yer’in ruhu yaklaşımıyla paralellik gösterdiği söylenebilmektedir. İnsanın tüm duyularıyla bütünü kavraması yönünde bir davranış göstererek seyredilen değil, hissedilen ve yaşanan diğer bir deyişle deneyimlenen mekânları teşvik etmektedir. Yer’e ait değerlerin ortaya çıkarılması, görünenin ardındaki görünmeyen gizli, gerçek anlamların açığa çıkarılması gerekliliğini savunmaktadır. Böylece, mimari üretim, tektonik ifadesini ve şiirsel (poetic) karakterini sürdürerek mekân içerisinde bir “özne” olarak bulunan insan için anlamlı hale gelmektedir.

KAYNAKÇA

Altuner, İ. (2013). Kartezyen Düalizm ve Ruhun Kavramsal Değişimi. İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4, s. 55-67.

Augé, M. (2016). Yok-Yerler. (çev. T. Ilgaz). İstanbul: Daimon Yayınları.

Aydınlı, S. (2003). Mimarlığı Anlama, Kaynağa Ulaşma ve Özünü Yakalama. Tol Dergisi, 3, s.54-60.

Ersal, L. Ö. (2013). Mimari Mekânın Biçimlendirilmesi ve Anlam Boyutu: Ontolojik Yaklaşım. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Güvenç, K. (2003). Louis I. Kahn ve Tarih. İstanbul: Boyut Yayıncılık.

Heidegger, M. (1971). “Building, Dwelling, Thinking”, Poetry, Language, Thought içinde. London: Harper & Row Publishers.

Heidegger, M. (1977). "The Age of the World Picture", The Question Concerning Technology and the Other Essays içinde. (çev. A. Hofstadter). New York: Harper & Row Publishers.

Koçyiğit, R. G. (2007). Mimarlıkta Yersizleşme ve Yerin -Yeniden- Üretimi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Koçyiğit, R. G. (2012). Mark Augé'de Yok-Yer (Non-Lieu) Kavramı Üzerine Bir Epistemik Çözümleme. Megaron Dergisi, 13, s. 536-544.

Merleau-Ponty, M. (2012). Göz ve Tin. (çev. A. Soysal). İstanbul: Metis Yayınları.

Norberg-Schulz, C. (1971). Existence, Space and Architecture. London: Studio Vista.

Norberg-Schulz, C. (1984). Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture New York: Rizzoli.

Ötkünç, A. (2005). Transit Olarak Kullanılan Mekânlar. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Pallasmaa, J. (2016). Tenin Gözleri. (çev. A. U. Kılıç) İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

Togay, N. (2002). Louis I. Kahn ve Tarih. İstanbul: Boyut Yayın Grubu.

URL-1:<https://www.amazon.com/Light-Theme-Louis-Kimbell-Museum/dp/0300179405> (Erişim tarihi: 30.05.2020).

URL-2:<https://www.artsy.net/show/kimbell-art-museum-louis-kahn-the-power-of-architecture> (Erişim tarihi: 30.05.2020).

URL-3:https://www.architectmagazine.com/design/buildings/the-kimbell-art-museum-the-original-louis-kahn-building_o (Erişim tarihi: 30.05.2020).

URL-4:<https://www.kimbellart.org/content/kahn-building-screensaver> (Erişim tarihi: 30.05.2020).

To cite this article: Kulak, H. (2023). Kentleşme ile Suç Oranları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 7(3), 189-223

Submitted: August 09, 2023

Accepted: December 05, 2023

KENTLEŞME İLE SUÇ ORANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Hakan Kulak¹

ÖZET

Çalışma kentlerin tarihsel gelişimini incelemiştir aynı zamanda kentleşmenin suç oranlarını ne yönde etkilediği araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Çalışmada kent kavramından bahsedilmiştir. Kentlerin tarihsel süreçleri ve kent olabilmenin unsurları ele alınmıştır. Bunların yanı sıra kentlerdeki dönüşümün nedenleri üzerinde durulmuş, kentleşme sürecinde değişimler, çalışmada ele alınan unsulardan biri olarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda kentlerin modern dönemle birlikte değişim geçirdiği ve kent tanımlanmasının değiştiği belirtilmiştir. Modern öncesinde kentler daha çok nüfus sayısı ve nüfus yoğunluğuna bakılarak değerlendirilmekteyken, modern dönem ile birlikte nüfusun değil, kentlerin sosyal ve kültürel özelliklerinin daha fazla ön plana çıkarıldığı aynı zamanda sanayinin geliştiği ve ticaretin yapıldığı alanlar olarak nitelendirilmektedir. Kentler bu özelliklerinden dolayı kırsal alandan da yoğun bir biçimde göç almaya başlamıştır. Özellikle makineleşmenin artmasıyla kırsal alanda iş gücü azalmış ve kırsaldaki bireyler işsiz konuma gelmiştir. Bunun sonrasında ise kırsal bölgelerde yaşayan bireyler iş bulabilme ve daha konforlu bir yaşam sürdürebilme umuduyla kentlere göç etmiştir. Fakat barınma sorunlarıyla karşı karşıya kalan göç eden bireyler, kentlerde kendilerine yeni mekânlar oluşturma durumunda kalmışlardır. Kenar mahallere göç eden bireyler zor şartlar altında barınma durumunda kalmışlardır. Daha çok gecekondularda ve çöküntü mekânlarında ikamet etme durumunda kalan insanlar bu olumsuz koşullarda suça eğilimli hale gelmeye başlamıştır. Kentlerin kenar mahallerinde yer alan bu yerler, suç unsurlarının yoğun biçimde olduğu yerler olarak da nitelendirilmektedir. Kendisini dışlanmış hissedilen bu insanlar, kentteki bireyler tarafından da ayrıştırıldığında daha da kopma noktasına gelmekte ve daha fazla suça eğilimli bir hal almaktadırlar. Aynı zamanda gecekondulu ve çöküntü mekânlarının, kentli bireyler tarafından damgalanması, kent içinde bireyler arasındaki ayrıştırmayı belirgin hale getirmiştir. Bunun

¹ hakan_frantez@hotmail.com

sonucunda kırsaldan kentlere gelen bireyler kentlerde mutsuz, huzursuz olma noktasına gelmiş bununla birlikte kentlerde yalnızlaşmıştır. Bu ayırım kentleri karmaşık ve kaotik bir yapı haline büründürmüştür. Karmaşık bir yapıya bürünen kentler, suç unsurlarının oluşmasının önünü açmıştır. Ülkemize bakıldığında da durum benzerlik göstermektedir. Özellikle büyük kentlerde ve kentlerin çevre mahallerinde suç oranlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında kentleşme ile birlikte suç oranlarında artışların olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Anahtar Kavramlar: Kent, Mekân, Suç, Kent ve Suçluluk İlişkisi, Gecekondu ve Çöküntü Bölgeleri

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN URBANIZATION AND CRIME RATES

ABSTRACT

The study examined the historical development of cities and at the same time, how urbanization affects crime rates is among the aims of the research. In the study, the concept of the city is mentioned. The historical processes of cities and the elements of being a city are discussed. In addition to these, the reasons for the transformation in the cities were emphasized, and the changes in the urbanization process were evaluated as one of the elements discussed in the study. At the same time, it is stated that cities have changed with the modern period and the definition of city has changed. While cities were evaluated mostly by the number of population and population density in the pre-modern period, with the modern period, the social and cultural characteristics of the cities are emphasized more, not the population, but they are also characterized as areas where industry is developed and trade is made. Due to these characteristics, cities have started to receive intensive migration from rural areas. Especially with the increase in mechanization, the workforce in rural areas has decreased and rural individuals have become unemployed. After that, individuals living in rural areas migrated to cities in the hope of finding a job and leading a more comfortable life. However, migrant individuals who faced housing problems had to create new spaces for themselves in the cities. Individuals who migrated to the slums had to live under difficult conditions. People who have to reside mostly in slums and depressed areas have started to become prone to crime under these adverse conditions. These places, which are located on the outskirts of cities, are also characterized as places where crime elements occur intensely. When these people, who feel excluded, are separated by

the individuals in the city, they come to the breaking point and become more prone to crime. At the same time, the stigmatization of slums and slums by urban individuals has made the separation between individuals within the city evident. As a result, individuals who came to the cities from the countryside have come to the point of being unhappy and restless in the cities, however, they have become lonely in the cities. This separation has made cities complex and chaotic. Cities that took on a complex structure paved the way for the formation of criminal elements. When we look at our country, the situation is similar. It is seen that crime rates are higher especially in big cities and in the surrounding areas of cities. In general, it can be concluded that there is an increase in crime rates with urbanization.

Keywords: City, Place, Crime, City and Criminality Relationship, Slum and Depression Areas

GİRİŞ

Tarihsel sürece bakıldığında kentlerin her dönem önemli bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Kentler her yüzyıllar içinde değişimler geçirmiş ve kendisini sürekli yenileyen mekânlar olma niteliğine sahiptir. Aynı zamanda toplumsal dinamiklerden de etkilenerek değişimler geçirmiştir. Kentler toplumlardan etkilendiği gibi toplumları etkileme niteliğinin de olduğu görülmektedir. Tarihsel geçmişe bakıldığında kentlerin dinamik bir yapıya sahip olduğu hem toplumları etkilediği hem de toplumlardan etkilenerek kendisine has bir evrimsel süreç geçirdiği belirtilmektedir. Modern öncesi dönemlerde kentleri tanımlarken salt nüfus ve nüfus yoğunluğu kavramları eşliğinde tanımlaması yapılır ve ona göre kentler sınıflandırılırdı. Fakat makineleşmenin ilerlemesi, sanayi sektörünün büyük bir atılım yapması bununla beraber ortaya çıkan sanayi devrimiyle birlikte kentler, kırsaldaki bireyler için cazip bir hale gelmiştir. Kentlerin özellikle gelişen sanayilerinden dolayı kırsal bölgelerde oturan bireyler için de yoğun bir şekilde tercih edilmesi, kentsel mekânlarda yoğun bir nüfusun oluşmasına neden olmuştur.

Makineleşmenin gelişmesi kırsal alanlarda iş gücünün azalmasına yol açmış, bu durum kırsal alanlarda işsizliği doğurmuştur. Kırsal alanlarda ikamet eden bireylerde kendilerine yeni iş imkânı bulabilme adına kentlere göç etme durumunda kalmıştır. Kırsal alandan kentlere göç eden bireyler, kentlerde bambaşka, yüksek olanaklara sahip bir yaşam umut etmekteydi. Ancak kentlerde ortaya çıkan yoğun nüfus, bu bireylerin de kentlerdeki yoğun nüfus karşısında istedikleri yaşam standardını yakalayamamasından dolayı kentlerde yeni sorunların oluşmasına neden olmuştur. Özellikle kırsal alandan gelen bireyler istedikleri çalışma koşullarını

yakalayamamış, bir kısmı iş bulamamış bir kısmı da düşük nitelikli, yoğun emek gerektiren işlerde, uzun çalışma saatlerine maruz bırakılan işlerde çalışmak durumunda kalmıştır. Bunların yanı sıra kentlerde barınma sorunu da yaşayan kırsal kesimden gelen bireyler, kentlerin kenar mahalleri, banliyölere, gecekonduklara yerleşmek durumunda kalmıştır. Özellikle belirli bölgelerde ikamet eden bu bireyler kentlere uyum sağlayamama noktasına gelmiş ve yaşadıkları alanlarda sorunlar oluşmaya başlamıştır. Yeterli kadar ücret alamadığını veya iş bulamadığını söyleyen bireyler suça meyilli hale gelmiştir. Kentlerde ortaya çıkan bu tablo, kentlerdeki suç oranlarını etkilemiştir ve önemli derecede artmasına sebep olmuştur. Kentlerde ortaya çıkan nüfusun doğal seyri üzerindeki artış, bir dizi sorunu beraberinde getirmiştir. Kentlerde ortaya çıkan aşırı nüfus işsizliği beraberinde getirmiş ve istihdam sorunları yoğun bir şekilde yaşanmaya başlamıştır. Sanayileşen kentler karmaşık bir yapıya bürünmeye başlamış ve kaotik bir mekân niteliği sergilemeye başlamıştır. Kaotik bir yapıya bürünen kentler, özellikle modern dönem ile birlikte suç unsurlarının arttığı bir mekân özelliği göstermeye başlamıştır.

Ülkemize gelindiğinde ise bu tablonun benzerlik gösterdiği görülmektedir. Özellikle son yıllarda ülkemizde de suç oranlarında artışın hızlandığı ifade edilmektedir. Can ve mal güvenliği, daha önceki dönemlere kıyasla daha fazla risk altında olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu durum, kentleşmeyle birlikte yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Kentleşme ve suç arasında bir bağlantı olduğu yorumu yapılabilir. Aynı zamanda suç unsurlarının toplumdan topluma da değiştiği ifade edilmiştir. Suç kavramı genel olarak değerlendirilse de, suç unsurlarının belirli dönemlerde değişkenlik gösterdiği ifade edilmektedir. Aynı suçun farklı toplumlarda, değişik anlamları olduğu belirtilmektedir. Suç olgusu toplumdan topluma kültürel özelliklerinin farklılığından dolayı değişkenlik gösterse de, sanayileşme ile birlikte evrensel bir nitelik kazanmaya başladığı görülmektedir. Modern dönem ile evrensel bir nitelik taşımaya başlayan suç olgusu; kültürel özelliklerin ötesinde, siyasal ve iktisadi açıdan tanımlanmaya başlamıştır. Yapılan bu çalışmada özellikle son dönemlerde suç oranlarının artışını konu edinmeyi amaçlamıştır ve aynı zamanda kentleşmenin suç oranlarına ne düzeyde etkisinin olduğunu belirleyebilmek çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kent Kavramı

Kent kavramı, farklı kent bilim dalları sorunsalları içerisinde kendine yer bulmuştur. Kent kavramı olarak İngilizce’de “city”, Fransızca’da “la ville” kelimelerine denk gelmektedir. Aynı zamanda siyasal ve yönetim içeriklerini de kapsamı altına almıştır. Bunların dışında bireylerin bir araya geldiği toplumsal bir alanı da ifade etmektedir. Holton kent kavramını yurttaşlık ve hemşehriliğin bileşenleriyle oluştuğunu ifade etmiştir. Pirenne ise daha önceki kentleri kapalı mekânlar olarak nitelendirmiştir. Aslında bu ifadeyi modern öncesi kentleri tanımlamak için kullanmıştır. Kent kavramıyla ilişkili tanımlara bakıldığında daha fazla ekonomi, yönetsel ve toplumsal alanda yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlamaların yanı sıra kentlerle ilgili ilk incelemeler demografik nitelikler göstermektedir. Demografik nitelikli tanımlamalarda kent, belirli bir nüfusa sahip olabilmek ile eş değerde görülüyordu. Belirli bir nüfusa ulaşıldığında kent niteliğine ulaştığı ifade edilmekteydi. Bununla birlikte belirli bir yönetim yapısına da sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Bu yönetsel sınırların dışında ve belirli bir nüfus altında olan yerleşim yerleri köy olarak nitelendirilmektedir. Buradaki ana kriter belirli bir nüfusa sahip olabilmektir (Tümtaş, 2012: 19-20).

Kentler, birbirlerine bağlı biçimde dizilmiş müstakil konutların oluşumuyla meydana gelmiştir. Bununla birlikte kentler kendi iç dinamikleriyle hareket eden ve kendi içine kapanık bir yerleşim alanına sahip olarak nitelendirilmektedir. Kent içindeki yapıların art arda dizilmesi, kenti oluşturan tek unsur olarak nitelendirilmese de günümüze de bakıldığında evler hatta şehirlerin peş peşe dizildiği bu tip yapıların kent alanlarını oluşturduğu görülmektedir. Coğrafi olarak büyük bir alana hâkim olan ve nicelik bakımından da önemli bir niteliğe sahip olan bu alanlar kent olarak ifade edilmektedir. Bu ifadeler de bakıldığında nüfusu yoğun olan yerler kent olarak tanımlanabilir fakat günümüze gelindiğinde farklı birçok yerde on binlerce kişiyi bir arada barındırma niteliğine sahip olan yerleşim alanı vardır. Fakat bu bölgelerden bir kısmı ekonomik, toplumsal, kültürel özelliklerinden ötürü bir kent olarak tanımlanmamakta, bu yerler kendine has dinamiklerinden dolayı köy olarak tanımlanmaktadır. Bu sonuç, bir yerin kent olarak tanımlanabilmesi için nüfus yoğunluğunun tek başına yeterli olmadığı sonucuna varılabilir. Bir yerin kent olabilmesi için nüfusun yanı sıra ekonomik yapılanmasının da önemli olduğu vurgulanmaktadır. Kentte yaşayan insanların iktisadi kaynağı tarımdan daha çok ticarete odaklı gerçekleşmektedir. Ticaretten kastedilen ise bir karşılıklılık olmasıdır. Tek taraflı olarak gerçekleşen alışveriş kent yapısına uygun

bir ticaret anlayışını sergilememektedir. Kent yaşam alanlarında gerçekleşen ticaretin çok yönlü boyutta olması gerekmektedir. Kent içinde tüccarın varlığı önem taşımaktadır. Aynı zamanda kentte çok yönlü ticaretten bahsedebilmek için pazarın oluşması ve uzmanlığın olması önem taşımaktadır. Bu durumda kentin oluşması için tam olarak yeterli olamayabilir aynı zamanda bu pazarın süreklilik arz etmesi gerekmektedir. Süreklilik içinde de kent dinamiğini oluşturan bireylerin tamamının katılımının olması gerekmektedir. Önceki dönemlerde oluşturulan panayırarda seyyar tüccarlar faaliyetlerini sürdürmekteydi. Bu panayırlar daha çok köylerde yapılmaktaydı. Önemli olan yerel insanların gündelik ihtiyaçlarını pazardan karşılayabilir olmasıdır (Weber, 2000: 101-103).

Tarihe bakıldığında köy alanları ilk yerleşim yerleri olarak nitelendirilmektedir. Bu yerler zaman içinde kentsel mekânlara dönüşmeye başlamıştır. Bergel, köy olarak nitelendirilen yerlerin zamanla kentsel mekânlara dönüşmesini salt nüfus ile açıklanamayacağını dile getirmiştir. Neolitik dönemde kentlere bakıldığında içinde askerin, rahibin, muhafızların yer aldığı görülmektedir. Ayrıca o dönemde birçok kente bakıldığında köylerden nüfus olarak daha az olduğu dile getirilmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında birçok kent, antik dönemde meydana gelmiştir. Mezopotamya'yı, Mısır'ı, Anadolu'yu, Yunanistan'ı ve Roma'yı bunlara örnek olarak verebiliriz. İlk kurulan kentlerin en önemli özelliklerinden biri belirli gruplar tarafından yönetilir durumda olmasıdır. Beyler olarak adlandırılan kişiler efendi adı altında bulunan kişilerin etkisi altında kalmaktaydı. Buradaki bağlılık siyasi bağlılığı da işaret etmektedir. Köylerin siyasi bağlılığı hükümrana yöneliktir. Hükümranın egemenliğine dayanan bir yapı siyasi olarak da kendisini göstermekteydi. İlk kentlere bakıldığında kır ve kent yapılarında ayrımlar olduğu görülmektedir. Kentli ve kırsal alanda yaşayan bireylere bakıldığında kent alanlarında yaşayanların statüleri daha üst noktadaydı. Statü olarak gerçekleşen bu fark siyasi olarak da kendisini göstermektedir. Antik kentlerde ihtiyaçların değişmesine bağlı olarak zanaatkârlık güçlenmeye başlamıştır. Zanaatkârlığın gelişimiyle birlikte daha fazla ürün kentlerde üretilmeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak da kentlerde ticaret canlanmaya başlamıştır. Ticaretin canlanması, kent ve kırsal mekânlarda bulunan ürünler her iki taraftan da alınır hale gelmiştir (Çınar, 2013: 30).

Zanaatkârlığın güçlenmesi uzmanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Ürünler uzmanlaşmış bireyler aracılığıyla üretilmeye başlamıştır. Bu durum kent pazarlarının oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bunun yanı sıra kent güvenliğini sağlayacak kaleler kentlerin ana unsurları olarak göze çarpmaktadır. Kaleler kentler için

önemli bir niteliğe sahiptir. Kentlerde oluşan ticaret mekânlarını da koruyucu bir niteliğe sahiptir. Pazaryerlerini koruyucu bir karaktere sahip olması kaleleri, kentlerin vazgeçilmez unsurların arasında yer almasına neden olmuştur (Weber, 2000: 111-113). Kentler içerisinde dinamik yapıları barındırmaktadır. Bireyler toplumsal, bir arada yaşamaya zorunlu ve etkileşim odaklı bir yapıya sahiptir. Bunların yanı sıra insanlar dayanışmaya gereksinim duyan varlıklardır. Bireyler çevresindeki dış tehditlere karşı dayanışma gereksinimi içersine girmektedir. Muhtemel bir tehlike durumunda birlikte hareket etme ve dayanışma zorunluluğunu kendilerinde hissetmektedirler. Kentli bireylerin de buna gereksinim duyması kentleri dayanışmanın gerçekleştiği alanlar olarak tanımlanmasını sağlamıştır. Bu yüzden kentler dayanışmanın gerçekleştiği alanlar olarak nitelendirilmektedir. Toplumsal bir mekân olarak nitelendirilen kentlerde bireyler ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama gereksinimi hissetmektedirler. Bu ihtiyaçların giderilmesi bireylerin ferdi şekilde yaptıkları eylemlerle değil, bireylerin dayanışma yapması ile gerçekleşmektedir (İbn-i Haldun, 1997: 101-105).

Modern kentlere bakıldığında kültürün, kimliğin ve göstergelerin iç içe geçtiği görülmektedir. Bu kavramlar modern kentlerde birbirinin içine geçmiş bir şekilde yer almaktadır. Kültürel yapılar, kimlik ve göstergeler modern kentlerin dinamikleri arasında yer almaktadır. Bireylere göre bu alanlar sıradan değil, kültürel zenginliklerin olduğu aynı zamanda yaşam biçimi olarak da çeşitliliğin olduğu alanlar olarak nitelendirilmektedir. Bunların yanı sıra kentler birleştirici özelliği ile birlikte ayrıştırıcı bir niteliğe de sahiptir. Modern kentler sunduğu olanaklar ile birlikte toplumda ayrıştırmayı da beraberinde getirmektedir. Modern kentler, toplumsal çevre içinde farklılık ve eşitsizliği bireyler üzerinde gerçekleştirmektedir. Kentlerde yaşayan bireyler sosyal alan içinde fiziksel anlamda bir arada bulunuyor olsa da gerçek anlamda birbirinden kopuk ve kayıtsız bir görünüm çizmektedir. Kentleri bu bağlamda değerlendirecek olursak yalnızlığı simgeleyen mekânlar olarak nitelendirebiliriz. Modern kentler 20.yüzyılla birlikte nüfus artışının yaşandığı, göç olaylarının buralara yoğun bir şekilde gerçekleştiği, bürokrasi, finans, siyaset ve kültürün çeşitlendiği ve yayılma gösterdiği mekânlar olarak nitelendirilmektedir. Kent yapısındaki bu değişimler bireyleri de etkileyerek, bireylerin bu ortamlara ayak uydurabilmesi için değişimler geçirmesine neden olmuştur. Kent yaşamındaki farklılığı kavrayabilmek için bu mekânlardaki değişim süreçlerini kavramak önem kazanmaktadır Kentler, bireylere toplumsal ve kültür bağlamında çeşitlilik sunarak farklı bakış açılarını bireylerin karşısına çıkarmaktadır (Aytaç, 2017:2).

Günümüzün kent yapısına bakıldığında karmaşıklık ve kaotik bir yapıyı bünyesinde barındırmaktadır. Bunun ötesinde kentli bireyler karmaşıklık ötesi bir yapı içerisinde yaşamlarını devam ettirmek durumunda kalmıştır. Kentler tarihsel süreçte göre değerlendirildiğinde basit bir yapıdan karmaşık bir yapıya doğru dönüşüm yaşadığı görülmektedir. Bu karmaşıklığa evrilmiş yapısıyla farklılığı bünyesinde barındırmaya başlamış bununla birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Çeşitliliğin egemen olduğu bir kentsel yapılar kentlerin en karakteristik özelliklerinden biridir. Bireyler içerisinde bulunduğu toplumsal ortam ile birlikte çevresinde yeni bir kentsel alanlar oluşturmaktadır. Kentler bu dönemde artık sadece coğrafyanın konusu olmaktan çıkmış; coğrafyanın yanı sıra tarih, demografi, psikoloji ve sosyolojinin araştırmaları konuları arasında yer almaktadır. Ortaya çıkan bu sonuç kentlerin karmaşık bir yapıya büründüğünün göstergesi olarak nitelendirilmektedir. İçinde barındırdığı bu karmaşıklık kentleri, kırları ve sanayileşmiş yapıları aynı çatı altında toplama arayışına girmiştir. Karşıtlık içinde “çevre-merkez”, “yükarı-aşağı” şeklinde kent alanlarını oluşturma çabasına girmiştir. Bu karmaşık yapı biçiminde oluşan kentler, düzensizliği ve kaotikliği temsil eder duruma gelmiştir (Lefebvre, 2017: 49-56).

Weber, mekânı niteleyen kavramlara eleştiri getirerek farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Kentleri, fiziksel anlamda büyük olması ya da nüfus yoğunluğunun çok veya az olması gibi bakış açılarına göre değerlendirmemektedir. Weber, Orta Çağ kentlerini feodalist düzen karşısında bir meydan okumanın sonucunda ortaya çıktığını belirtmiştir. Bireylerde ortaya çıkan meydan okumanın toplumda ve bireylerde oluşan özerklik düşüncesiyle oluştuğunu söylemektedir. Weber, kentlerin ortaya çıkışında en önemli faktörün özerklik olduğunu dile getirmektedir. Kentlerin en önemli kriteri olarak nitelendirilen özerklik, kentlerde yurttaşlık kavramının doğmasının önünü açmıştır. Bu durumda kentler yurttaşların bir alana toplandığı mekânlar olarak da nitelendirilmektedir. Yurttaş birey, sorgulayan birey kentlerin iç dinamiğini belirlemeye başlamıştır. Kentler, kırları ve sanayileşmiş yapıları aynı çatı altında toplamayı başarmıştır. Bir kent alanında hem kırsal mekânlar hem de sanayileşmiş yapılar bulunmaktadır. Kent içindeki bu ikilem, kendi içinde farklılıkları da beraberinde getirmiştir. Amerika’da yer alan göçmen gettoları veya madencilerin bir araya gelerek oluşturdukları topluluklar kendi içlerinde bağ kurmuşlar ve bu şekilde kentsel mekânların içerisinde yer almışlardır. Karmaşık bir yapı olarak nitelendirdiğimiz kentlerde bireyler evleri ve banliyöler arasında gidip gelmektedir. Kent bu dinamikleri bünyesinde bulundurmaktadır.

Kent içindeki bu hareketlilik, kentlerin ana unsurları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte kent mekânlarının büyüklüğü veya yoğunluğuna göre değil, bireylerin buralarda geçirdiği hareketliliği ve davranış şekilleri neticesinde kentsel niteliğe sahip olup olmadığı belirtilmektedir (Urry, 1999: 21-23).

Kentler karmaşık bir yapı olmakla birlikte toplumsal alanlar olduğu ifade edilmektedir. Yurttaşlığın temel olduğu bu yerler, aynı zamanda yurttaşları da etkileme ve değiştirme gücüne sahiptir. Kentler iktisadi yapıların gücüyle de kendisine şekil verebilmektedir. Bu etkiyle bireyi ve topluma şekil verebilmekte aynı zamanda kendisini de yenileyebilmektedir. 16. ve 17. yüzyıllar ile birlikte kentler refah mekânları niteliğini sergilemektedir (Sombart, 2013: 60).

Mumford, kentleri tarihsel bağlam içinde incelemiştir. Neolitik ve daha eski dönemlere kadar giden paleolitik dönem kültürünün birleşiminden oluştuğu düşüncesine sahiptir. Morris kenti tanımlarken kırsal mekânı ve kırsal mekân içindeki siyasi, iktisadi ve sosyal ilişkiler gibi kavramları kullanmıştır. Kenti tanımlarken daha derinlere inildiğinde çok yönlü olduğu vurgulanmakta bununla birlikte içinde siyasi, kültürel, hukuksal, toplumsal birimlerin bileşiminden oluştuğu vurgulanmaktadır. Aynı zamanda bu bileşenlerin her birinin birbiriyle ilişkisi olduğu bu ilişki düzeyinin kentin ne derece yapılandığının göstergesi olduğunu göstermektedir. Bu karmaşık yapıdan dolayı kentin tanımlaması yapılırken tek bir faktöre göre değerlendirmenin yanlış olacağı birçok etmenin bir arada bulundurulması ona göre değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Özellikle kültürün ve ekonomik faktörlerin kentlerin oluşumu için önemli bir zemin oluşturduğu söylenmektedir. Kentler bireylerin sürekli temas halinde olup aynı zamanda ticaretin geliştiği mekânlar olarak nitelendirilmektedir. Bu özelliklerin yanı sıra kentler bireylerin fikirlerini özgürce dile getirdiği ve düşüncelerini ifade edip tartıştığı alanlar olarak da değerlendirilebilir. Kentler fikirlerin yayıldığı mekânlar olarak da ifade edilmektedir. Yoğun nüfusun daha çok olduğu yerlerdir ve uzmanlaşmanın, iş bölümünün, sanayileşmenin ileri seviyeye geldiği bunların yanı sıra ikincil ilişki sürecinin daha etkin olduğu alanlar olarak da tarif edilmektedir. Bu ikincil ilişkiler bireyler arasında soyutlanmalara sebep olmaktadır ve bu durum kentlerde bireylerin yalnızlaşmasına neden olmuştur. Kentler geleneksel mekânların tersine biyolojik yakınlığa önem vermemekte, sosyal yakınlığa daha fazla önem vermektedir. Gelenekselden modernliğe doğru bir geçiş olarak nitelendirilen tarihsel bir sahne olarak değerlendirilmektedir. Kentlerde yaşayan bireyler etnik kökenlerin ötesine geçerek birey olma niteliğine sahip olmuştur. Tarihsel olarak değerlendiril-

rildiğinde kabile egemenliği döneminden evrensel kuralların hâkim olduğu, yurttaşlık düşüncesinin benimsendiği bir toplumu nitelemektedir. Bu durum farklı kültür, ırk gibi olguları kent içinde eritmiştir. Her türlü kökenden bireyi bir araya getirerek birleştirici bir rol üstlenmektedir. Kentlerde oluşan yurttaşlık zihniyetinden dolayı bu alanlarda farklılıklara hoş görüyle bakılmaktadır. Kentlerde ekonomik faktör göz önüne alındığında en önemli kriterin tarım dışı faaliyetlerin ön plana çıkması gerekmektedir. Bireylerin ekonomik faaliyette tarım alanlarının dışında geçim sağlamaları gerekmektedir (Tümtaş, 2012: 21-22).

İnsanların bir arada yaşamlarını sürdürmeleri, buldukları mekânların nüfusunun artmasıyla başlamıştır. Bu durum da bireylerin ortak bir yaşam alanında yaşamlarını sürdürmesini beraberinde getirmiştir. Tarihsel dönemlere bakıldığında ilk oluşan kentlerin M.Ö. 6000-5000 yılları arasında ortaya çıktığı belirtilmiştir. İlk çağlardaki kentlerin nüfuslarının az olduğu görülmektedir. O dönemde kentlerde yaşayan bireyler yaşamlarını tarımsal faaliyetlerle gerçekleştirmekteydi. Akdeniz'in kıyısında ticaretin gelişmeye başlaması, ticarete dayalı kentlerin oluşmasını beraberinde getirmiştir. Bu yeni oluşan ticarete dayalı olan kentlerde kültür ve sanatsal etkinlikler gündeme gelmeye başlamıştır. Sonrasında ise Polis adıyla kurulan kentler ortaya çıkmaya başlamıştır. Avrupa kentlerinin gelişiminin eski Yunan'a dayandığı bilinmektedir. Yunan kentlerinden sonra Roma kentleri de değer kazanmaya başlamıştır. Bunlarla birlikte kentlerin etrafını çevrileyen sular kentlerin vazgeçilmez unsurları olarak görülmekteydi. O dönemde bir kent aynı zamanda bir devlet statüsüne sahipti. 10. Yüzyılla birlikte ticaretin canlandığı söylenebilir. Bunun sonucu olarak da ticarete dayalı kentlerin ve liman kentlerinin sayısının arttığı gözlenmektedir. 16. Yüzyılda değişimler yaşandığı görülmüştür fakat asıl değişimin 16. Yüzyıldan sonra sanayi devrimiyle gerçekleştiği görülmektedir. Günümüzde oluşan kentlerin ana yapısının sanayileşme devrimiyle oluştuğu belirtilmiştir. Sanayi devrimi sonucunda kırsaldan kentlere göç yoğunlaşmaya başlamıştır. Bunun sonucunda da kentlerdeki nüfus yoğunluğu önemli ölçüde artmaya başlamıştır. Bu durum kentlerde yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Kent alanlarında yeni mekânlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Banliyö ve kenar mahalleler oluşmaya başlamıştır (Çınar, 2013: 38-40).

Sanayi Devrimi, teknolojinin gelişimini beraberinde getirmiştir. Kentleşme aynı zamanda üretim biçiminin değişimine neden olmuş, kentsel yaşamda gelişme sürecine girmiştir. Sanayileşme, kırsaldan kentlere olan talebi artırmıştır. Bu durum kentlerin nüfusunun orantısız bir biçimde artmasına neden olmuştur. Kentlerde orantısız bir nüfus yoğunluğunun olması, kentlerin düzensiz yapılanmasına neden

olmuştur. Kentler plansız kalabalık ile birlikte düzensiz bir mekân niteliğine bürünmeye başlamıştır. Kentlerde artan nüfus kent içinde yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Oluşan yoksulluk, ortaya çıkan işsizlik suç oranlarında artışların yaşanmasına neden olmuştur. Kentlerde oluşan düzensizlik suç oranlarında artışların yaşanmasına sebep olmuştur (Aktaş, 2005: 87-89).

Kentsel Mekân

Kentsel mekân sosyal bir ürün olarak nitelendirilmektedir. Bununla birlikte tarihsel bir bağında olduğu belirtilmektedir. Bireyler süreç içerisinde tarımsal, endüstriyel, sanatsal ve bunun gibi eylemler ile evrimsel bir aşama geçirmektedir. Kentsel mekânlar, insanların geçmişlerini aynı zamanda geleceklerinden izler taşımaktadır. Bu mekânların oluşumunda birden fazla faktörün etkili olduğu belirtilmektedir. İktisadi faktörün yanı sıra toplumsal ve kültürel faktörlerinde etkisinin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Çıkrıkçı, 2005, 51). Bu mekânlar bireylerin ve toplumların geçmişlerinden izleri taşıyan yerler olduğu belirtilmektedir. Ayrıca kültürlerinden izler taşıyan yerler olduğu da söylenmektedir. Kentlerin içerisindeki toplumsal, kültürel değişimler bireylerin üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Kentlerin yapısındaki değişimler toplumların değişimini beraberinde getirmiştir. Kentsel mekânlar gerçek alanlarından uzaklaşmaya başlamış, yapay bir görünüm kazanmaya başlamıştır. Bunun sonucunda da bireyler bu mekânlar içinde kendini yabancı hissetmeye başlamıştır (Urry, 1999: 38-48).

Yerleşik yaşamın önemi vurgulamaktadır. Yerleşik yaşam ile birlikte kentsel yaşam oluşumunun başladığı söylenmektedir. Yerleşik yaşam ile kentsel mekânların gelişiminin başladığı belirtilmektedir fakat öncelik olarak bu alanlar köy yerleşimleriyle kendisini gösterdiği ifade edilmektedir. Tam olarak kentsel niteliklerin özelliklerini taşımadığı için öncelik olarak kent mekânı niteliği sergilememektedir. Bir yerin kent olabilmesi için yerleşik bir yaşamın olma zorunluluğu vardır. Sonrasında ise üretim sürecine dâhil olması gerekmektedir. Tarımsal özellikleri kullanarak üretim sürecinde aktif bir rol oynaması gerekmektedir. İlk kentler için tarımın rolü önemlidir. O dönemde üretimin tarımsal etkinliklerle yapılıyor olması tarımın kentler için ne kadar önemli olduğunu bizlere göstermektedir. Üretim elde edebilmek için tarıma gereksinim duyulması, kentlerin tarım yapılabilecek yerlerde konumlanmasına neden olmuştur. Bundan dolayı kentler nehir kıyısında kurulma zorunluluğunda kalmıştır. Söylenildiği gibi bu alanlar yine de kent olarak değil, köy olarak adlandırılmaktaydı. Bu aşamada kentler oluşum sürecine girmiştir. Kentsel mekânlar için iki önemli unsur bulunmaktadır. Kaleler ve surlar kentsel mekânlar için önemli bir rol oynamaktadır. Surlar kentleri koruma görevi

üstlenmiştir. Kentsel mekânları koruyabilmek için surların kritik bir önemi vardır. Kaleler ise kentleri sararak belirli bir alanda konumlanmasını sağlamıştır. Kalelerle birlikte kentler kendi içlerine kapanır duruma gelmişlerdir. Kentsel mekânların oluşumunda başka bir faktör de yer almaktadır. Dinsel mekânlar kentlerin merkezlerinde konumlanmaya başlamıştır. Weber, dini yapıların kentler için vazgeçilmez olduğunu dile getirmiştir. Kentlerin dinsel topluluklar olduğu da belirtilmiştir. Nüfusun artması, askeri anlamda gelişme aynı zamanda ticaretin gelişmesi kentsel mekânların oluşması için bir diğer unsurlar olarak görülmektedir (Tümtaş, 2012: 25-26).

Kent mekânları, kentlerde ticaretin gerçekleştiği alanlar olarak da değerlendirilmektedir. Bireyler kentsel mekânlarda sosyal etkileşim içine girmektedir. Bunun yanı sıra günlük yaşamlarında farklı etkinlikleri burada gerçekleştirebilmektedir. Bu alanlar birçok aktivitenin yapıldığı yerler olarak da nitelendirilmektedir. Modern yaşamın oluşması ile kentsel mekânlar, bireylerin kültürlerinin şekillenmesinin önemi bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel mekânların aynı zamanda kentlerin içlerini dolduran yerler olduğu ifade edilmektedir. Kentlerin ana yapılarını oluşturdukları için kentler için vazgeçilmez bir unsur olduğu görülmektedir. Bu alanlarda bireyler birbiriyle etkileşim içinde olmakta, etkileşim sonucunda bireyler ve toplumlar arasında karşılıklı fikir alışverişi olmaktadır. Karşılıklı oluşan fikir alışverişi beraberinde kültürel teması getirmiştir. Kentsel mekânlar bireylerin kültürünü yaşadığı ve diğer bireylere kültürünü aktardığı bir yaşam alanı olarak görülmektedir. Bireyler kentsel mekânlarda kendilerinden izler bulmaktadır. Her birey geçmişinden kaldığı izleri burada bulabilmektedir. Bu durum da kentsel mekânların tarihsel bir süreç içinde değerlendirilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Kentsel mekânlar, tarihi dönemlerde değişimler yaşamıştır. Bireylerin bu mekânlarda sürekli etkileşim içinde olması sonucunda hızlı bir biçimde değişimler yaşamakta, bunun sonucunda da farklı kimliklere bürünmektedir. Bireylerde mekânlarda farklı toplumsal gruplara ve kimliksel yapılara ulaşabilmektedir. Her mekân, kendi içinde farklı öyküleri beraberinde getirmiştir. Bu durum mekânların çeşitli kültürler tarafından oluşturulduğunu göstermektedir (Aytaç, 2013: 140).

Kentler belirli simgelerin temsilcisi olarak görülmektedir. Bu simgeler bireylerin toplumsallaşmasında yardımcı olmaktadır. Kentsel mekânlar içindeki simgeler, insanların o simgenin niteliklerine uygun kimliklere ve rollere bürünmesine yardımcı olmaktadır. Bireyler bu şekilde kentsel mekânlara adapte olabilme olanağını bulmaktadır. Kentlerin bu bağlamda bireyleri etkilediği yorumu yapılabilir.

Kentlerin iç dinamik unsurlarıyla statik bir yapısının olmadığı görülmüştür. İçindeki bu dinamiklik bireylerinde bu hareketliliğe uyum sağlamasını zorunlu kılmıştır. Kentsel mekânlarda gerçekleşen bu hareketlilik bireylerin sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel değişimler yaşamasına olanak sağlamıştır. Kentlerle kimlikleri örtüşen bireyler kendine güvenli bir hale gelmiştir (Mai, 2016: 107).

Tablo 1: Kır Kent Nüfus Değişimi (2000-2018)

<i>YIL</i>	<i>Toplam</i>	<i>KIR</i>		<i>KENT</i>	
		<i>Toplam</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>	<i>%</i>
2010	73.722	17.500	23,70	56.222	76,30
2015	78.741	6.217	7,90	72.523	92,10
2018	82.003	6.337	7,70	75.666	92,30

(Tük 2018 Kır-Kent Nüfus Değişimi)

Ülkemize gelindiğinde de kentsel nüfusta ciddi bir artış yaşandığı görülmektedir. Özellikle 1950’lerde başlayan kentleşme süreci, 1980’lerden itibaren ciddi boyutlara ulaşmaya başlamıştır. 1950-1980 arası yıllarda kentleşme önemli ölçüde gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde demokrasiden, insan haklarından, refah devleti gibi politikalar ön plana çıkarılmaya başlamıştır. Bunların yanı sıra liberal söylemler vurgulanmaya başlamıştır (Niray, 2002: 12). Türkiye’de kentleşmenin yaygınlaşmaya başlaması, Avrupa’daki gibi sanayileşme hareketleriyle ortaya çıkmamıştır. Ülkemizde hızla yükselen kentleşme hareketleri, tarımda yapılan makineleşmenin ve bunun sonucunda kırsallarda oluşan işsizlik aynı zamanda bu yerlerde başlayan kan davalarıyla açıklanabilir (Sağlam, 2006: 37). 1950 yılı itibariyle uygulanmaya başlanan liberal politikalarından dolayı ülke dışı açılmaya başlamıştır. Bu anlamda kentlerde oluşan özel sektör alanlarından dolayı kentlere göçler başlamıştır. 1950 yılından önceki dönemlerde daha çok doğal nüfus artışı kentlerde ortaya çıkarken, bu dönemle birlikte kentlere yapılan yoğun göçlerle nüfus önemli bir şekilde artış göstermeye başlamıştır. Yani kırdan kentlere göçler kentlerin yapısının değişmesine neden olmuştur (Işık, 2005: 62).

Modernleşmenin getirdiği tarımda makineleşme işsizliği beraberinde getirmiştir. Kırdan kente göç yoğun bir şekilde başlamıştır. Oluşan bu ciddi anlamda göçler kentleri baskılamaya başlamıştır. Bu konuyla ilgili önemli bir çalışmanın yapılmaması sorunun çözülememesine neden olmuş ve sorun daha da ileri boyutlara

gitmeye başlamıştır. Bunun sonucunda kentlere göç etmek durumunda kalan bireyler kentlerde yaşadıkları sorunlara karşı kendileri çözümler üretmeye başlamıştır. Bu durum da bugün de büyük bir sorun olan gecekondulaşmayı başlatmıştır. Kırdan kentlere göç eden bireyler öncelikle barınma sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Bireyler devlete ait olan araziler üzerinde kaçak konutlar üretmeye başlamıştır. Gecekondulaşma bu şekilde yayılarak, gecekondu mahalleri oluşmaya başlamıştır. Kentlere göç eden insanlar barınma sorunun yanı sıra işsizlik ile de karşı karşıya kalmıştır. Kırdan kentlere göç etmelerinin ana sebebi olan işsizlik, kentlerde de sorun olarak karşılına çıkmıştır (Şahin, 2019: 29). 1980 ve sonrasında bakıldığında ise dünya genelinde neo-liberal politikaların uygulandığını görmekteyiz. Türkiye’de dünyada yaşanan bu rüzgâra kapılmıştır, neo-liberal politikaları devreye sokmaya başlamıştır (Balaban, 2013: 63). Bu dönemde de Türkiye kentleşme gelişimine hızla devam etmiştir. 2018 verileri göz önüne alındığında ülkemizin %92,3’ünün kentlerde yaşadığı görülmektedir. Bu denli kentli nüfusun artması, kırdan kentlere göç hareketlerini engelleyememiştir. Bu denli göç alan kentler hem çeşitli olanakların yer aldığı bir mekân hem de birçok sorunu barındıran bir mekân olma niteliğini taşımaktadır (Özyurt, 2007: 112).

Kentleşme-Suç

Suç Kavramı

İnsanlar toplumsal bir varlık olmasından dolayı günlük yaşamlarını devam ettirebilme adına çevresine ihtiyaç duymaktadır. Bu durum bireyleri toplu yaşama eğilim göstermesine yol açmıştır. Bireylerin sosyalleşme arayışına girmesi çekirdek ailelerin de büyük gruplar arasına girmesine neden olmuştur. Oluşan bu toplumsallaşma sürecinde de bireyler arasında iletişimin güçlü olabilmesi ve toplumun düzeninin sağlanması adına bir takım kurallara ihtiyaç duyulmuştur. Kural bir toplumun düzeninin sağlanması için vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuralları olmayan bir toplum, kaotik ve çatışmaların olduğu bir toplumdur. Kuralsız bir toplumda aynı zamanda bireylerinde bir arada olabilmesi güçleşmektedir. Adalet ve hakkaniyet kavramının olmadığı toplumlarda sürekli kavgalar, çatışmalar ve sürtüşmelerin yaşandığı görülebilmektedir. Bu sürtüşmelerin sonucunda da insanlar birbirlerinin sınırlarını ihlal etmeye başlayacaktır. Karşı tarafı huzursuz edecek davranışlar, onaylanmayan tutumlar beraberinde manevi olarak huzursuzluğu getirecektir. Suça tarihsel olarak bakıldığında, tarihin her döneminde var olmuştur ve ileriki dönemlerde de varlığını sürdürecektir. Özellikle modern toplumun getirdiği ihtiras, sürekli tüketim odaklı yaşamak, sınıflı bir toplum yapısının olması ve sınıflarda yaşanan toplumsal çelişkiler, modern

kentlere uyum sorunları gibi faktörler olduğu sürece suçun da varlığı devam edecektir. Suç bir kişinin davranışı ve tutumlarının toplumun geneli arasındaki yaşanan çelişkidenden dolayı ortaya çıktığı için, bu çelişki durumu da devam edeceğinden, suç zorunlu olarak var olacaktır. Aynı zamanda suç evrensel ve genel bir olayı teşkil etmektedir (Dönmezer, 1981: 64).

Suç, bireylerin toplumsal bir ortamda bulunmasının sonucunda ortaya çıkmıştır. Tarihin her döneminde yetini alan suç, ülkelerin içerisinde bulunduğu koşullara göre, coğrafik özelliklere, kültür yapılarına göre de değişkenlik göstermektedir. Her toplumda kaotik bir durumun ortaya çıkmaması ve düzenin sağlanabilmesi adına bireylerin uyması gereken kurallara ve sorumluluklara yer verilmiştir. Bu durum her toplumun yapısının farklı olmasından dolayı değişkenlik göstermesi suçların değişik şekillerde gerçekleşmesine neden olmuştur (Dönmezer, 1981: 59). Genel anlamda suçun tanımlamalarına bakıldığında bireyin yaşadığı toplum içinde ortaya çıkan olumsuzluklar olarak tarif edilmektedir. Toplumun belirlediği bir takım kuralların dışına çıkan bireyler suç teşkil etmiş olmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu toplumun genel kurallarına da aykırı davranması suça teşkil eden bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır (Kirman, 2004: 214). Toplu yaşamın zorunlu olduğu ve bireylerinde sosyalleşebilmek adına toplumsal alanlarda yer alması sürecinde oluşturulan kurların ihlal edilmesi suç olarak nitelendirilmektedir. Suç salt hukuk ve sosyolojinin konusu değil birçok alanı içeren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok bilim dalında kendi yapısı içinde karşılık bulmaktadır. Suç olgusu bütün toplumlarda, ülkelerde görünmekle birlikte kültürel, toplumsal, siyasal ve çevresel etmenlerle şekil kazanmaktadır. Toplumun içinde bulunduğu ekonomik, kültürel koşullar suçun şeklinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Sosyal çevre içinde bireylerin konumları, statüleri, gelir düzeyleri gibi çeşitli faktörler bireyleri suça iten nedenlerin arasında gösterilmektedir. Durkheim'e göre suçun bütün toplumlarda görülmesi normaldir. Suça ilişkin durumu incelerken, bireye değil toplumlara ve gruplara odaklanılması gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda Durkheim sosyal alan içindeki bireylerin farklılığın suçu artırıcı bir etken olduğunu belirtmiştir. Bireyin gerçekleştirdiği eylemlerin suç olup olmadığının değerlendirilmesinin o bölgede yer alan normlara göre değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunların yanı sıra toplumsal değişimin gerçekleşebilmesi için suçun olması gerekliliğini vurgulamıştır (Bal, 2004:5). İlk olarak suçun evrensel bir nitelik taşıdığı belirtilmelidir. Toplumsal alanda yer alan insanlar farklı toplumsal tabakaları, sosyal çelişkiyi ve uyumsuz bir yapıyı ortaya çıkarmaktadır. Ortaya çıkan bu tablo da suçun artmasına neden olmuştur.

Suçta görülen bir başka özellik ise zaman ve ortama göre farklılık göstermesidir. Örnek verilecek olunursa önceki zamanlarda suç olarak görülen eylemler, günümüzde suç unsuru olabilmektedir. Aynı şekilde günümüzde suç olarak nitelendirilmeyen birçok eylemin geçmişte suç olarak adlandırıldığı olmuştur (Dönmezer, 1981: 63). Durkheim sapkınlığın ve suçun bütün toplumlar için gerekli olduğunu dile getirmektedir. Bu iki kavramın toplumda değişimi sağlayacağını belirtmiştir. Sapkınlığın toplum üzerinde yeni fikirlerin doğmasını sağlayacağını belirtmiştir. Nelerin doğru, nelerin yanlış olduğu davranışlar hakkında yol gösterici olmuştur. Bir toplumda suç yoksa o toplum kendisini yenileyemez ve yaratıcı bir fikir ortaya atamaz. Bu durumda bireyler aynı şekilde düşünür ve bir farklılık ortaya çıkmaz. Bundan dolayı Durkheim suçu, toplumda oluşan hastalıklara karşı dikkati üzerine çekerek toplum üzerinde bir yarar sağlayan bir olgu olarak tanımlamaktadır (Özyurt, 2007: 100).

Suç olgusunun genel anlamda toplumlardan topluma değiştiği ifade edilmektedir. O bölgenin kültürel özellikleri temel alınarak suç unsuru olan eylemler belirlenmektedir. Fakat endüstrileşme ile birlikte suç kavramının yapısında da değişim gerçekleşmiş ve evrensel bir boyut kazanmaya başlamıştır. Modern sitemin ortaya çıkmasıyla birlikte suç kavramı daha net olarak tanımlanmaya başlamıştır. Özellikle mala karşı işlenen suçlara karşı yaptırımlar modern dönem ile birlikte artmaya başlamıştır. Bu dönemle birlikte artık suçlar kültürel farklılıklar üzerinden tanımlanmamaktadır daha çok iktisadi ve siyasi söylemlerin etkisi ile tanımlanmaya başlamıştır. Örnek verilecek olunursa tecavüzde, cinayet gibi suçlarda cezai yaptırımlar evrensel nitelik kazanmaya başlamıştır. Bu durum suçlarda kültürel farklılığın azaldığı sonucunu bizlere göstermektedir. Özellikle modern dönemin en önemli özelliklerinden biri olan kentleşme ile suç olgusunda nasıl değişimler yaşandığı önem arz etmektedir. Kentleşme sonucunda, suç oranlarındaki gelişmeler kentlerin bu duruma nasıl önlem alacağı önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanayileşme ile birlikte gelişmekte olan ülkelerde suç unsurları önemli bir risk oluşturmaya başlamıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sağlıklı bir kentleşmenin yaşanması, hız bir kentleşme sürecine girme beraberinde bazı sorunları yapısında toplamıştır. Oluşan hızlı ve düzensiz kentleşme bu tarz ülkelerde suç oranları etkilemiştir. Kentlerin hızlı ve sağlıklı olmayan bir biçimde gelişmesi sonucunda ülke içinde işsizlik, yolsuzluk, gelir dağılımlarında eşit olmayan paylaşım, çevre mahalleler gibi sorunlar yaşanabilmektedir. Ortaya çıkan bu sonuçlar değerlendirildiğinde kentleşme ile suç arasında önemli bir bağlantı olduğu sonucuna varılabilir (Gökulu, 2020: 210).

Kentleşme ile Suç Arasındaki İlişki

Güvenlik insanlığın her döneminde var olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumlar yaşam biçimlerindeki değişime göre kendilerine yeni güvenlik yöntemleri geliştirmiştir. İlk çağlara bakıldığında insanların mağaralarda yaşaması aslında kendilerini çevreden korumayı istemelerindedir. Yine ilk dönemlere bakıldığında şehirlerin surlarla korunuyor olması o toplumun kendisini güvende hissetmesinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Es ve Ateş, 2004: 206). Kent güvenliği her dönem var olmakla birlikte modern dönem ile birlikte yoğunluk kazanmıştır. Kentleşmenin getirdiği suç oranlarındaki artış kentlerin güvenliliğini de beraberinde getirmiştir. Kentlerin güvenilir hale getirilmek istenmesi adına kent güvenliği fikrinin ortaya atılmasındaki asıl amaç kentlerin suçlardan arındırarak güvenli bir hale getirme düşüncesidir (Aksoy, 2007: 11). Kentleşme ile birlikte toplumu bir arada tutan birtakım kuralların gevşemesine neden olabilir. Bu gevşeme topluma yansiyarak suç oranlarındaki artışa neden olur. Aynı zamanda kırsaldan göç eden bireylerin kentlere adapte olamaması da kentlerde suç oranlarını artırmaktadır (Yılmaz, 2004: 265). Suç olgusu karmaşık bir olgudur. Tek bir nedene bağlı olarak gerçekleşmeyebilir. Tek bir nedene odaklanmak, sayısız nedenleri görmememizi engelleyebilir. Kentleşmeyle suç arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde tabloya uzaktan bakılması gerekmektedir. Aksi takdirde birçok neden gözden kaçabilmektedir. Örneğin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmeyen kentleşme suç oranlarını artırmaktadır fakat burada küçük başka nedenlerde olabilir (Gökulu, 2020: 215).

Kentlerin çeşitli dinsel, dilsel ırksal ayırım ve davranış kalıplarındaki farklılıklardan ötürü heterojen bir yapıyı zorunlu kılmıştır. Bu heterojenlik de kentlerdeki suç oranlarının artışlarını incelenmesini zorunlu kılmıştır. Kentlerde nüfus yoğunluğunun fazla olması, bireylerin sosyal kontrolünün zayıflamasına neden olabilmekte bu durum da kentlerdeki suç oranlarını artırdığı vurgusu yapılabilmektedir. Kentsel suç denildiğinde asık vurgulanan nokta, kentlerdeki suç oranlarının kırsala göre daha fazla olduğu gerçeğini ortaya koyma düşüncesidir. Bununla birlikte kentlerdeki suç unsurlarının neler olduğu da tartışılan diğer bir konudur. Suç oranlarındaki artışlar salt bir nedene indirgenemeyecek kadar kapsamlıdır. Ortaya çıkan suçlar yalnızca çarpık, düzensiz kentleşme ve hızlı büyüme ile açıklanamaz. Bunların yanı sıra ekonomi, işsizlik, kültürel farklılıklar, etnik ve dinsel kimliklerde sebepler arasında söylenebilir (Uçar Altınışık, 2023: 40).

Kırsal alan ve kentsel alan karşılaştırıldığında farklı karakterlere sahip olduğu görülmektedir. Kırsal alanlarda görülmeyen bazı karakterlerin kentlerde var olduğu

bilinmektedir. Uzmanlaşmanın, iş bölümünün, kitlesel bir şekilde üretimin ve tüketimin olması, ulaşımın ve iletişim gücünün yüksek olması aynı zamanda gereksinimin de fazla olması kentlerin özgün karakterini yansıtmaktadır. Kentleşme, kentin yapısını değiştirdiği gibi kentte yaşayan bireylerin davranış, tutum ve kültürel özelliklerinde de değişimleri beraberinde getirmiştir. Bireylerin değer yargıları ve yaşam biçimleri değişim geçirmeye başlamıştır. Kentleşmenin sonucunda nüfus oranında artışa paralel olarak toplumun kendi kendine sağladığı denetimin azaldığı, ailenin yapısında değişme bununla birlikte genç nüfus oranında suç oranlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Kentler karmaşık toplum yapısıyla bilinmektedir. Bu karmaşıklık bireylerin birbirini tanımamasını ve birbirini denetlemesini zorlaştırmaktadır. Bu sebeple buralarda kurulan iletişimler kırsal mekânlara göre daha yüzeyseldir. Aynı zamanda bireylerin arasındaki ilişki geçici bir süre sürmektedir. Bu geçici ve yüzeysel iletişim bireyler arasında güvensizlik, yalnızlık ve kayıtsızlık duygusu yaratır. Modern öncesi dönemdeki dayanışma, yerini rekabete, hırsa bırakmıştır. Kentleşmenin en güçlü olduğu Batı Avrupa’da suç oranlarının artmasında asıl sebepler olarak sosyal iletişimlerinin zayıf hale gelmesi, sosyal denetim mekanizmasının zayıflaması gibi etmenler gösterilmektedir. Birey kentlerde kendisine daha fazla özgürlük verme arayışına girmiştir. Bu durumda denetimin zayıflamasına neden olmuştur. Kırsal alanda denetimin fazla olmasından dolayı suçu önceden kestirip, önleyebilmek daha kolaydır (Karasu, 2008: 258).

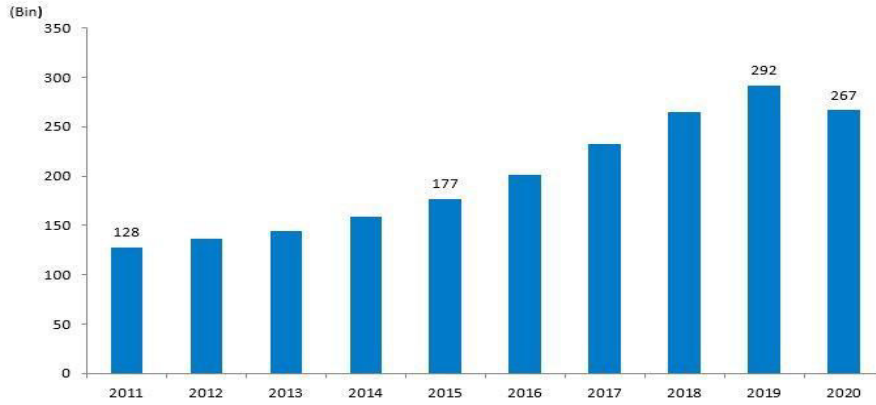
Kentler bireylere çeşitli olanaklar sağlayıp, günlük yaşamlarında kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olsa da bünyesinde çeşitli kültürel, siyasal, ekonomik ve sosyal unsurları barındırıyor olması suçun işlenmesine zemin hazırlamaktadır. Ülkede yaşanmış olan sosyal ve iktisadi yapılanmalar kentlerin bu durumdan etkilenmesine neden olmaktadır. Kentlerin nüfusunun sürekli artış göstermesi ve bu nüfusun çeşitlilik göstermesi kentlerde denetimi zorlaştırmaktadır. Kırsaldan kentlere gelen bireyler kentlerde yoğun bir biçimde iş bulma arayışına girmektedir. İş ve barınma kaygısı yaşayan bu insanlar kırsalda yaşadıkları dayanışma ruhundan vazgeçmiştir. Kentlerdeki barınma ve iş bulma sorunu bireyler arasında rekabete ve çatışma neden olmaktadır. Bu durum kent ve suç ilişkisini ortaya koymaktadır. Kentlerde yoğun kalabalığın oluşması denetimin yapılmasını azaltmış ve ilişkileri zayıflatmıştır. Fakat kentlerde suç oranlarının artması sadece bu etmenlere bağlı değildir. Kentlerde yaşanan çevre kirliliği, trafiğin yoğun olması, ulaşımında yaşanan zor-

luklar, geçimde yaşanan sıkıntılar, bireylerin psikolojilerinin bozulmasına yol açmaktadır. Bu bunalım durumu bireylerin şiddete ve suça eğilimli olmasına neden olmaktadır (Karasu, 2008: 258).

Simmel'e göre kentlerde yaşayan bireylerde sinir sistemi yüksek düzeyde uyarılmaktadır. Toplumsal ilişkilerin hızla gelişen ve değişen, geniş alanlara, kitlelere yayılan kentlerde yaşayan bireyler çevresiyle bir dizi çelişkiler yaşamaktadır. Simmel'e göre kentlerde bireylerin aşırı derecede uyarılması kişiyi çekingen ve olaylara karşı duyarsız hale getirecektir. Bir süre sonrada bu duyarsızlık ve çekince bireylerin suç işlemesini kolaylaştırmaktadır (Dönmezer, 1981: 232). Kentsel suçların dünyada hızla arttığı görülmektedir. Ülkemizde de bu durum benzerlik göstermektedir. Özellikle büyük kentlerde bu oran daha fazla bir şekilde ilerlemektedir. Özellikle neo-liberal politikalar ve küreselleşmenin kentlerde ayrıştırmayı yaratıp kentleri sınıfsal yapıları bölmüştür (Uslu, 2011: 34). Kentler ile suç arasındaki ilişkide kentlerin fiziksel ve sosyal yapısındaki farklılığın önemli bir etken olduğu belirtilmektedir. Bu faktörlerden dolayı belirli suç türleri kentlerde daha fazla görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde kentlerde yaşayan bireylerin kırsala göre daha fazla suça karıştığı belirtilmiştir. Kültür uyumsuzluğu, kentlerdeki çevre kontrolünün tam olarak sağlanamaması, çok çeşitli yapısından dolayı bireyleri yetenekleri dışındaki birçok faktör ile karşılaşması sonucu, özentinin ön plana çıkması, servet farklılıklarının daha belirgin olarak görülmesi, farklı eğlence mekanlarının var oluşu aynı zamanda kentlerin fiziksel yapısından dolayı suçluların daha kolay saklanabilmesi gibi nedenler kentlerde suçu artıran ana başlıklar olarak nitelendirilebilir (Özen, 2023: 22).

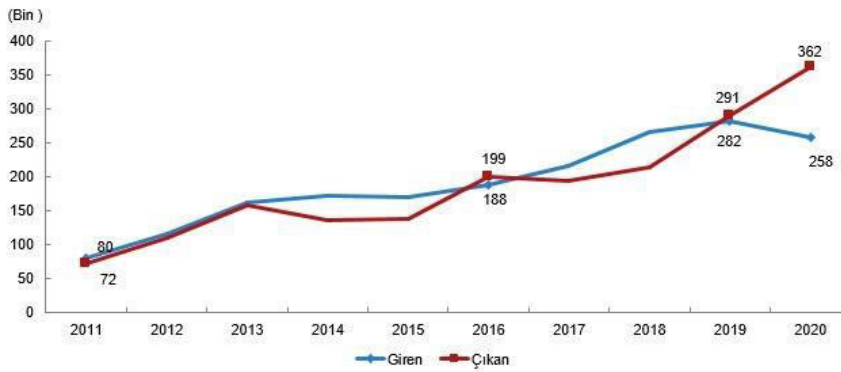
Ülkemizde de suç oranlarına bakıldığında yıldan yıla suç oranlarının arttığı görülmektedir. Ülkemizde de kentleşmenin artmakta olduğu düşünülürse yıldan yıla suç oranlarının artmasıyla kentleşme arasındaki bağdan kaynaklandığına dair bir yorum yapabiliriz. Aşağıdaki tabloda bu sonucu doğrular niteliktedir.

Ceza infaz kurumunda bulunan kişi sayısı, 31 Aralık, 2011-2020

Ülkemize bakıldığında cezaevlerindeki artışın her geçen yıl artış göstermesi kentleşme ile açıklanabilmektedir. 2020 yılındaki azalma ise pandeminin ortaya çıkmasına bağlanabilir.

Ceza infaz kurumuna giren ve çıkan akış nüfusu, 1 Ocak-31 Aralık, 2011-2020

Yukarıdaki tabloya bakıldığında cezaevine giren kişi sayısında sürekli bir artış görülmektedir. Bu artışın 2020’de çok az bir düşüş göstermiştir. Bu durumda 2020’de ortaya çıkan pandeminin bir sonucu olarak yorumlanabilir. 2020’deki cezaevinden çıkış sayısının hızlı bir şekilde yükselmesi de bu yorumu doğrular niteliktedir. Bu iki tablo da, Dünya’da yaşanan kentleşmeye bağlı suç oranlarının Türkiye’de de aynı şekilde yaşandığını bizlere göstermektedir.

Kentlerde suç oranları kırsal alanlara göre fazladır. Durkheim, kentleşmenin suçluluğu hızı bir biçimde artırdığını belirtmektedir. Suçluluk oranının kentlerde yüksek bir düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Kentlerde suçluluğun daha fazla olduğu kabul edilmektedir. Bu durum kır ve kentlerin yapılarından kaynaklandığı belirtilmektedir (Aksoy, 2007: 12).

Suçu Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler

Göç

Kentleşme ile yoğun bir şekilde yaşanmaya başlanan göç hareketleri toplumun o bölgede ve toplumun yapısında değişimlere neden olmuştur. Ortaya çıkan nüfus hareketliliği kentlerde çeşitli sorunların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bireylerin çeşitli nedenlerden dolayı yurtlarını terk etmesi sonucu ortaya çıkan göç hareketleri kent nüfusunun yoğun bir biçimde artmasına neden olmuştur. Kentlere göç eden bireyler göç ettikleri kentlerde uyum sorunlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu uyum sorunu sonrasında çatışmaya dönmeye başlamış ve göçlerin suç ile bağlantısını ortaya çıkarmıştır. Göçün genel anlamda tanımına bakıldığında coğrafi olarak yer değiştirme sürecinde bireylerin toplumsal, iktisadi, kültürel ve politik unsurlarıyla sosyal yapıyı değiştiren nüfus hareketleri olarak nitelendirilmektedir. Bu tanıma göre de göç salt nüfus artışı olarak değerlendirilmemektedir (Özer, 2004: 11).

Göç sadece bireylerin değil aynı zamanda değer yargılarının, kültürlerin, sermayelerin, inançların belirli bir mekân üzerinde hareket halinde olmasıdır. o yüzden göç hareketlerinin toplumda ve göç edilen bölgede önemli değişikliği beraberinde getirmiştir. Çeşitli sosyo-ekonomik yapıya sahip olan insanların bir araya gelerek kent merkezlerinde yeni ortak bir yaşam alanı oluşturmaya çalıştırmak kentlerde önemli sorunların oluşmasına neden olmuştur. Kentlerde oluşan bu farklılık toplumların bütünleşmesini engelleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Erol, 1997: 390). Göç sonucunda ortaya çıkan sorunlar ileriki zamanlarda artarak devam etmektedir. Kent yaşamına karşı adapte olamama sorunu ileride bireylerde psikolojik ve fiziksel sorunların oluşmasına da neden olabilmektedir. Bireylerde oluşan bu tahribat, suça meyilli karakter özelliklerinin oluşmasına sebep olmaktadır. Kırdan kente göç hareketi sadece basit bir yer değişimi olarak değerlendirilmemekte beraberinde farklı sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal sorunların oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Özer, 2004: 72). Kentlere yapılan hızlı göç hareketleriyle kentlerin yanlarında oluşan yeni mahalleler ve bu taşra mahallerde oluşan çeşitli problemlerin kentlere yansıdığı görülmektedir. Demografik özellikler ile birlikte iktisadi ve kültürel etkenlerin birbirine geçmesi sonucunda bu alanlarda suç olgusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni oluşan mekânlarda suç oranlarının artışta olduğu gözlenmiştir (Balcıoğlu, 2002).

Kırlardan kentlere yapılan göçler sonucunda oluşan gecekondulaşma kentler için büyük bir sorun teşkil etmektedir. Her yaştan birey için tehlike arz eden gecekon-

dulaşma çocuklar için de tehlike oluşturmaktadır. Gecekonduların olumsuz koşullara sahip olması, burada yaşayan bireyleri de suça itebilmektedir. Özellikle çocuklar olumsuz koşullardan etkilenerek suça meyilli bir hale gelebilmektedir. Buradaki fiziksel koşulların sorunlu olması, çocukları suça eğilimli bir karaktere sahip olabilmesine sebep olmaktadır. Buna ek olarak kentlerde yaşayan anne ve babaların çalışmak durumunda kalması, ailenin çocukları üzerindeki denetimlerinin zayıflamasına neden olabilmektedir. Bu durum anne babadan örnek rol alamayan çocuğun olumsuz çevre koşullarındaki davranışları rol model almasının önünü açmaktadır. Kendini denetimsiz hisseden çocuk suça eğilimli grupların içine girme tehlikesiyle karşılaşmaktadır. Bunun sonucunda çocuklar alkol kullanımı, bağımlı madde kullanımı, okulu terk etme, saldırgan tavır, şiddet gibi olumsuz davranış kalıplarını göstermeye başlayabilmektedir. Aynı zamanda gecekondu- larda oluşan elverişsiz konutlar bireylerin sağlığını tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Bununla birlikte bu yapılar kentlerde trafiğin oluşmasına, çevre kirliliğine, işsizlik gibi bir takım sorunların oluşmasına da neden olmuştur. Ortaya çıkan bütün bu sorunlarda suça eğilimli karakteristik bireylerin oluşmasına neden olmuştur (Turan ve Beşirli, 2008: 240).

Hızlı Kentleşmenin Ortaya Çıkması

Kentlerde ortaya çıkan aşırı nüfus sonucunda kentlere yapılan politikaların yetersiz olmasına neden olmaktadır. Aşırı artan nüfus sonucunda yapılan hizmetler kentlerde yaşayan bireylere yeterli gelememektedir. Bu durum da burada yaşayan bireylerin sağlıksız bir koşulda yaşamasına neden olabilmektedir. Bu durum kent- in yapısına zarar verdiği gibi burada yaşayan insanların da maddi ve manevi olarak yıpranmasına neden olabilmektedir. Kentteki nüfusun aşırı artması sonucunda bu bireylerin kentlerdeki hizmetlerden minimum ölçüde yararlanmasına neden olmaktadır. Kentlerde oluşan aşırı nüfus artışı sonucunda oluşan kültürel çeşitliliğe ayak uyduramayan bireylerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu durumda suça eğilimli bireylerin artmasına neden olabilmektedir. Oluşan farklılık kentlerde sorunları beraberinde getirmektedir. Kentlere göç eden bireyler eğitim ve uzmanlaşma açısından düşük seviyede olduğu için bu alanlarda istediği, arzu ettiği yaşama ulaşamamasına neden olmuştur. Aynı zamanda kırsalda yaşadığı yaşam biçimini kentlerde de devam ettirme arzusu yani cemaat ve kabile biçiminde yaşama isteği bu bireyleri kent yaşamına karşı dirençli bir seviyede tutmuştur. Hem kentlerde umduğu yaşam kalitesine ulaşamayan hem de aynı yaşam biçimini kentlerde de sergilemek isteyen bireyler kentlerde kaotik bir ortamın oluşmasına yol açmaktadır. Bu durum göç eden bireylerin suça eğilimli olmasına

sebeptir. Oluşan bu ayrım kentlerde biz ve öteki kavramlarının oluşmasına yol açmıştır. Bu sonuçta suç işlemeye yönelik davranışların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Darp, kapkaç, hırsızlık gibi suçların daha çok gecekondu bölgelerinde görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır (Sağlam, 2006: 42-44).

İşsizlik

Bireylerin kırdan kente göç etmelerinin başlıca sebepleri arasında işsizlik gelmektedir. Kırdan iş bulabilmek adına göç eden bireyler kentlerde ekonomik durumlarını düzeltebilmek adına kentlere gelmektedir. Burada kendilerini çok iyi bir yaşamın, konforlu çalışma şartlarının, cazip bir yaşam ve huzurlu bir yaşam beklentisi olan bireyler kentlere geldiklerinde çok farklı bir senaryo ile karşılaşmaktadırlar. Huzurlu, konforlu bir yaşam ümidiyle yerlerini terk ederek kentlere gelen bireyler, yetersiz eğitime sahip oldukları, gerekli donanımları olmadıkları, yetenek ve tecrübe eksikliklerinin olması, her hangi bir uzmanlıklarının olmamasından ötürü kentlerde vasıfsız işçi statüsünde çalışmaktadırlar. Aynı zamanda düşük ücret karşılığında çalışmak durumunda kalan bireyler hayal kırıklığı yaşamaktadır. İş bulabilenlerin yanı sıra birçoğunun da iş bulamaması bu bireylerin her türlü suça açık hale gelmesine neden olmaktadır. Oluşan işsizlik beraberinde boşanmaları, intihar vakalarını, aşırı alkol kullanımını, hırsızlığın ortaya çıkmasını, silahlı soygunların oluşmasını, cinayetlerin ortaya çıkmasını, kişiliklerinin bozulmasını ve bunların sonucu olarak toplumsal anlamda çözülmenin oluşmasına neden olmaktadır. Kentlerde oluşan işsizlik suçun en önemli etmenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İşsizlik bireylerin kolay yoldan para kazanma isteğini artırarak hırsızlık, madde kullanımı, fuhuş gibi suçlara eğilim göstermesine neden olmaktadır (Atak, 2016: 61-62).

Kentsel Yoksunluk

Kentlerde ortaya çıkan suçların en önemli sebepleri arasında yoksunluk bulunmaktadır. Yoksunluğa yönelik araştırmaların uzun zamandan beri yapıldığı belirtilmiştir. Kentsel yoksunluk daha çok toplumdaki uzlaşmanın olmadığı, bireylerin maddi, manevi, duygusal ve fiziksel bakımdan tatmin olmadığı durumlarda daha fazla görüldüğü sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda kentlerde ortaya çıkan farklı fiziksel mekânların ve bu mekânların aynı niteliği taşımaması durumunda ki kentlerde ortaya çıkan çevre mahalleler buna örnek olarak verilebilir, buralarda yaşayan bireylerin kendisini dezavantajlı olarak görmesi yoksunluk olarak nitelendirilebilir. Çevre mahallelerde yaşayan, fiziksel anlamda yeterli bir imkâna sahip olmayan, maddi koşulları yerinde olmayan, alt sınıf olarak nitelendirilen kişilerin kentlerdeki hizmetlerden ve olanaklardan eşit bir biçimde yararlanamaması bunun

sonucunda da ortaya çıkan dışlanmışlık duygusu en son olarak da bu insanların pozisyonlarından hoşnutsuz olması yoksunluk olarak değerlendirilmektedir. Oluşan bu dışlanmışlık ve farklılık bireylerin suç eylemlerine yöneltebilmektedir (Turan ve Beşirli, 2008: 241-242).

Merton, yeteri kadar donanıma sahip olmayan ve kentlerin niteliklerini karşılama kapasitesi oylan bireylerin kendi içlerinde gerilimler yaşadığını belirtmiştir. Ortaya çıkan bu gerilim toplumda olumsuz bir biçimde yansıtılmaktadır. Bu olumsuzluklar zamanla ilerleyerek bireylerin umutsuz olmasına neden olmakta bu umutsuzlukta toplumda onaylanmayan davranışların oluşmasına zemin oluşturmaktadır. Suç duayeni olarak nitelendirilen Cohen, bu insanların şehirlerin kriterini oluşturabilecek olanaklara sahip olmadıklarında dışlandıklarını bunun sonucunda buna direnmek yerine kentlerde kendi kurallarını oluşturmaya çalışarak kendi kurallarına dayanan yeni bir sistemi kentlerde oluşturma çabası içinde olduklarını dile getirmiştir. Kentlerde yeni oluşturdukları kuralın ise, kent yaşamına karşıt bir sistem olduğunu, şehir yaşamında sorunlar yaratacağını belirtmiştir. Kentlerin banliyölerine bakıldığında işlenen birçok suçun herhangi bir çıkara dayanmadığı bu nedenle yapıldığı görülmüştür (Aydemir, 2008). Kentlerde ortaya çıkan suçların temel sebeplerinden biri de kentsel yoksunluktur. Kentlerin dışında kalmış, kent merkezinin çeperlerinde konumlanan bireyler kent merkezlerine göre çok daha çeşitli bir yapıya sahiptir. Birçok sebepten ötürü çeşitli dinamik ve değerler içinde yaşamak durumunda kalmışlardır. Ortaya çıkan bu farklılıklar bu bölgede yaşayan bireylerin yeni bir düzen kurmasını zorunlu kılmıştır. Bundan dolayı da farklı yaşam düzenlerine yönelmeye başlamışlardır. Kent merkezleri dışında yaşayan yani fiziksel olarak imkanların yetersiz olduğu, ekonomik bakımdan zayıf olanaklara sahip olan ve kendisini toplumdaki hizmet ve imkanlardan yeteri kadar faydalanamadığını düşünen bu bireyler toplumda kendilerini dışlanmış hissedebilmektedir. Alt tabaka olarak nitelendirilen daha çok kentlerin çeperlerinde yaşamlarını sürdüren bireyler, üst gruplarla karşılaştığında da, kendilerini karşılaştırması bir refleks olarak nitelendirilebilir (Değerli, 2023: 55).

Kentsel Kültür

Kentlerde bireyler aynı mekân içinde yaşadığı gibi birbirleriyle dayanışmayı, toplumsal ilişkileri de gerçekleştiği yerler olarak nitelendirilmektedir. Kentler salt bir mekân olmanın ötesinde toplumsal bağları da beraberinde taşımaktadır. İçinde barındırdığı politik, iktisadi, kültürel, toplumsal ve mimari değerler bir bütün olarak kentsel kültürün bünyesinde yer almaktadır. Bireylerde bu birleştirici unsurlar et-

rafında toplanarak dayanışma ve bütünlük elde etmektedir. Bütün toplumsal yapıları bünyesinde barındıran kentsel kültüre ayak uyduramama durumunda toplum içinde bir kuralsızlık baş göstermeye başlayabilmektedir. Zaman içinde toplumların kültürlerinde de değişimler yaşanabilmektedir. Bu değişiklikler kimi zaman suç unsuru da olabilmektedir. Mesela belirli bir dönemde suç unsuru olmayan bir olay, zaman içinde kültürlerin değişime uğramasıyla suç teşkil edebilmektedir. Burada önemli kriter bireylerin bu kültüre ne kadar adapte olabildiğidir (Demirtaş, 2005: 172-186).

Kentleşme sürecinde kültürel niteliklerin göz arda edilmesi, mekânsal olarak kentleşmenin gerçekleştirilmesine rağmen kültürel boyutta kentleşememe gibi bir sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu durumda kentlerde kültürel boşluğun oluşmasına neden olmuştur. Fiziksel anlamda büyüyen, kalabalıklaşan ve kentsel niteliklere sahip olmaya başlayan bu alanlarda yaşayan bireylerin kentsel kültür ile bağdaşamaması veya onunla tanışmamış olması büyük bir çarpıklık olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırdan kentlere göç eden bireyler kendi kültürlerini kaybetmenin yanı sıra kent kültürüne de adapte olamadığında kültürel bir boşluğun oluşmasına neden olmuştur. Kentlerde ortaya çıkan bu kültürel boşluk, kuralsızlaşmaya neden olmuştur. Oluşan kuralsızlıkta toplumda kaotik bir ortamın oluşmasının önünü açmıştır ve suç unsuru olayların yaşanmasında artışlar olmuştur. Bireyler bu kuralsızlık durumunda amaçsız bir biçimde kentlerde yaşamaktadır. Amaçsızlık, umutsuzluk belirli bir yaşam biçimini benimseyememe duyarsızlığın, ilgisizliğin ve çatışmaların oluşmasına yol açmaktadır. Bu durum toplumun dengesinin bozulmasına neden olur. Kuralsızlık sonucunda her birey veya her grup kendi kurallını koyma eğilimine girmektedir. Bu durum toplumun sağlıklı, ortak değerler ve kültürlerden uzak, çıkarıcı insanların oluşması gibi sorunların oluşmasına meydana getirebilir (Turan ve Beşirli, 2008: 241-243).

Kentlerde ortaya çıkan bu durum bireyler arasında ayrıştırmaya ve sınıfsal bir yapının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kentlere adapte olamayan, kendilerini ötekileştiren ve ayrı bir konuma koyan bireyler, biz ve ötekiler ayrımının oluşmasına neden olmuştur. Biz-öteki ayrışması sonrasında kentlerde çatışmaların ortaya çıkmasına ve saldırgan insan kişiliklerinin kentlerde yer almasına yol açmıştır. Ortaya çıkan bu durum kentlerde suç oranların artmasına yol açmaktadır. Birçok farklı kültürü bünyesinde barındıran kentler, oluşturduğu kültürel özelliklerle toplumu bir arada tutma isteğindedir. Burada kent kültürünü benimseyen bireyler kent içinde huzurlu bir biçimde yaşamaktadır. İkinci olarak kültüre adapte olamayan, kendi kültürünü benimseyen bireyler ise toplumda saldırgan ve suç unsuru

olan davranışları sergileme eğilimi gösterebilmektedir. Bu kişilerin toplumdan dışlanması durumunda ise bu uçurumu daha da belirgin bir hale getirecektir. Bu durum da kentleşmede toplumsal düzenin bozulmasına neden olacaktır. Sosyal alanda kendi kültürlerini ısrarla sürdürmek isteyen bireyler kentsel alanlarda sorun yaratacaktır (Coşkun, 2007: 67).

Çöküntü Bölgeleri ve Mekân Damgalanması

Kentlere göç eden bireyler, özellikle ekonomik kaynaklardan yoksun olmalarından dolayı kendi olanaklarının el verdiği ölçüde konut sorunun giderme arayışına girmektedir. Kent yaşamına dâhil olan bireyler bir konut arayışına girmektedir. Bundan dolayı imkânları ölçüsünde belirli mekânlarda yerleşim olanağı bulmaktadırlar. Kentlere göç eden bireyler gecekondü bölgelerinde barındıkları gibi çöküntü bölge olarak nitelendirilen yerlerde de yoğun olarak yaşamaktadır. Gecekondü ve çöküntü bölgeleri karıştırılmaması gerekmektedir. Çöküntü bölgeleri kente taşınan ve zorunlu durumlar, olanaklarının kısıtlı olmasından dolayı kendilerinin inşa ettikleri gecekondü bölgeleri değildir. Çöküntü bölgeleri; fiziksel anlamda yıkıntılı bir durumda olan, şekil açısından çarpık bir görünüm sergileyen, konut şartlarının iyi durumda olmadığı görülen, kalabalığın çok yoğun olduğu aynı zamanda yoksulluk ve suç oranlarının yüksek olduğu bölgeleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bazı özellikleri bakından gecekondü bölgesini andırırsa da buradaki en belirgin olan özellik suç unsurunun buralarda çok daha fazla olmasıdır (Dönmezer: 1981: 240).

Çöküntü bölgesinde yaşayan bireylerin suç oranlarındaki artışın sebebi salt kendilerinin içinde buldukları dinamik süreçler değildir. Kendi kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal temellerin yanı sıra toplumun bu alanlarda oturan bireylere verdikleri reflekslerde etkili olmaktadır. Bu durum mekânsal damgalanma olarak nitelendirilmektedir. Kentlerde meydana gelen toplumsal sorunların kaynaklarının birçoğunun bu bölgelerden ortaya çıktığı görülmektedir. Bu nedenle bu yerlerde oturan bireyler toplumdan kendisini dışlanmış görebilmekte, toplum gözünde kendisini utanılacak birey olarak olduğunu düşünebilmektedir. Aynı zamanda kendilerini aşağılık bir birey oldukları duygusuna kapılabilmektedir. Burada yaşayan bireylerin büyük çoğunluğunun yaşadıkları yeri gizlediği, buralarda geçici bir süre için kaldıklarını ifade ettikleri belirtilmiştir. Bu bölgelerde yaşayan bireylerin bu düşünceleri, kendi iç dinamiklerine de yansımıştır. Kendini toplumda dışlanmış ve aşağılık gören bireyler yaşadıkları bölgelerde de olumsuz tutum ve davranış gösterme eğilimi de girmeye başlamıştır. Daha çok yoksul olan bireyler, bu davranış kalıplarıyla çevresindeki olumsuz yönde etkilemiştir, sosyal

ilişki ve dayanışma duygularının azalmasına neden olmuştur. Marjinal hareketlerin gerçekleştiği yoğun bir yer olmasından dolayı siyasal alanın da buralara özel önlemler almasını gerektirmektedir. Alınan önlemlerin marjinal grubun tutum ve davranışlarını perçinlediği sonucuna ulaşılabilir. Kentsel yenilenmenin buna dayalı olarak yıkım faaliyetlerinin olması, bu durum karşısında buraya görevlendirilen görevlilerin buraların damgalanmış bir yer olduğunu anladıklarında davranışlarının değiştiği gözlenmiştir. İşsizliğin, yoksulluğun damgalanma alanlarında yüksek olması aynı zamanda eğitim seviyesinin düşük olması bireyleri birçok yönden olumsuz etkilemektedir. Bunlardan en önemlilerinden biri ise iş bulma imkânlarıdır. Mekânsal dalgalanmanın olduğu bölgede yaşadığı öğrenilen bireyler iş bulmada daha çok zorluk çekmektedir. İşveren birey, bu alanlarda yaşamakta olan kişilere güven duymamakta bundan dolayı da iş verme açısından çekingin bir tavır takınmaktadır (Gölbaşı, 2007: 124).

Türkiye’de Kentleşme Problemleri

Kentler kendilerinin oluşturmuş olduğu iç dinamiklerden ötürü farklılık gösterir. Bu nedene bağlı olarak kentlerde kendi iç dinamiklerinden doğan sorunlar yaşanmaktadır. Geçmişten günümüze bakıldığında kentlerde ortaya çıkan sorunların farklılık gösterdiği görülmüştür. Dünya’da gelişen sanayileşme gibi önemli olaylardan dolayı kentlerdeki sorunlar değişkenlik göstermiştir (Alver, 2017: 32). Türkiye’de bakıldığında özellikle sanayileşmenin olduğu iş alanlarının daha yoğun olduğu büyükşehirlere insanların yoğun bir göç hareketi yaptığı görülmüştür. Kontrolsüz bir şekilde gerçekleşen yoğun nüfus artışı ve beraberinde gelen çarpık kentleşme ülkemizde bir dizi sorunları beraberinde getirmiştir. Bu durumun aynı zamanda tüketim üzerinde de etkisi olmuştur. Ülkemizde hızlı kentleşme ve sanayileşme bireylerde tüketimi de kamçılamıştır. Bireyler üretimden ziyade kentlerde tüketme yarışına girmeye başlamıştır. Aynı zamanda bu durum kentlerde yaşayan bireylerin birbirlerinden yalıtılmasına neden olmuştur. Kentlerde yaşayan bireyler tüketim yarışına girmeye başlamış ve her insan birbirini rakip görmeye başlamıştır. Ülkemizde özellikle kentlerde yaşayan bireyler bencil bireyler haline gelmeye başlamıştır. Bunun sonucunda insanlar arasındaki iletişim de kopukluklar olmaya başlamış ve birbirleri arasındaki ilişkide sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Sağlıklı bir iletişimin olmaması bireyler arasındaki dayanışmanın da yok olmasına neden olmuştur (Keleş, 1994: 274-275).

Sanayileşmenin artması ile birlikte buralara yoğun göçler yapılmaya başlamış ve buraya yerleşen yeni nüfus kendine barınabilecek yer arayışına girmiştir. Sanayi-

leşme kentlerde yeni mekânların doğmasına neden olmuştur. Kent çeperleri olarak nitelendirilen bu yerlerde bireyler kendilerine yer bulma arayışına girmiştir. Kentleşme beraberinde ülkemizde bir dizi sorunu beraberinde getirmiştir. Bunların en başlıları arasında göçlerin yoğunlaşması, gecekondulaşma, suç oranlarındaki artışlar, bunun sonucunda ortaya çıkan güven sorunları bulunmaktadır (Şahin, 2019: 32).

Türkiye’de ortaya çıkan kentleşme; sanayi sektöründe görülen artış ve bunun ülke içindeki yansımaları ile beraber ülkedeki aşırı nüfus artışının etkili olması ve bu durumun ülke içindeki ekonomik ve toplumsal faaliyetlerin kapasitesinin önüne geçmesi sonucunda kentlerde meydana gelen yığınların şehirlerdeki demografik yapıları etkilemesi olarak nitelendirilmektedir. İç göçlerin yoğun bir şekilde yaşanması kentleşmenin en önemli dinamiklerinden biri olarak görülmektedir. 1950 yıllarıyla birlikte ülkedeki sanayileşme adımları ve uygulanmaya başlanan liberal politikalarla dolaylı olarak kentler daha cazip bir duruma gelmeye başlamıştır. Kentlerde oluşan çekici unsurlarla birlikte buralara yapılan yoğun göçler beraberinde ciddi sorunlara neden olmuştur. En önemli sorunlar arasında iş bulabilme, istihdam ve barınma sorunlarıdır. Bu dönemlerde sanayinin yersiz olması kentlere göç eden bireylerin hizmet ve sanayi sektörü dışında formal olmayan alanlarda çalışmaya zorlamıştır. Konut yetersizliği, istihdam yetersizliği hem buralarda işsizliğin artmasına neden olmaya başlamıştır aynı zamanda barınma sorununun doğmasına yol açmıştır. Formal olmayan alanlarda çalışmak durumunda kalan bireyler; hammallık, isportacı, ayakkabı boyacısı, kapıcı, seyyar sayıcı, temizlikçi, yazıhanede veya büro işlerinde vb. işlerde çalışmak durumunda kalmıştır. Türkiye’de kentleşmede oluşan ana sorunun kentleşme hızının ekonomik gelişme hızından çok daha fazla olmasıdır. Türkiye’de ortaya çıkan kentleşme süreci gelişmenin getirdiği doğal akış içinde ilerlememiştir. Türkiye’de kentleşmenin işlevsel bir değişmeyi beraberinde getirmediği, çevrenin kalkınmasına hizmet etmeyen, sosyal ve kültürel değişimleri gerçekleştiremeyen bir kentsel özellik taşıdığı ifade edilmektedir (Gürbüz, 2015: 3).

Türkiye’de Kentleşme-Suç Arasındaki İlişki

Ülkemizde kentleşme ve suç arasında önemli bir bağlantı olduğu belirlenmiştir. Kentlerde özellikle yoksunluğa bağlı olarak hırsızlık vakalarının kırlara göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda diğer suç türlerinin de kentlerde daha fazla görüldüğü belirtilmektedir. İzmir’de yapılan bir çalışmada, İzmir’in suç haritasının çıkarılması amaçlanmış, buradan kentleşme ile suç arasında önemli bir bağlantı görülmüştür. Kentin aslında etnik ve dinsel kimliklere bağlı bir biçimde

ayrışmadığı, gelirdeki eşitsizlik temelinde ayrıştığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda da yeni kentsel mekânların ortaya çıktığını ve ayrışan kentsel mekânlar sonucunda da suç oranlarının bu bölgelerde arttığı sonucu ortaya çıkmıştır. Gelir eşitsizliğine dayanarak oluşan mekânsal ayrışmalar kentlerdeki kitleleri, grupları birbirinden kesin bir çizgiyle ayırmıştır. Bu durum kentsel mekânlar üzerinde suça yönelik coğrafyaların belirgin bir şekilde etiketlenmesine yol açmıştır. Bunun sonucunda suç bölgeleri toplum tarafından derin bir çizgiyle ayrıştırılmış duruma gelmiştir. Aynı zamanda sermayenin güçlü olduğu yerler ile birlikte eğlencenin, konaklama faaliyetinin bulunduğu yerlerin daha fazla suçu çektiği görülmüştür. Yoksul ve çöküntü bölgelerinin suçu dazla üreten yerler olduğu sonucuna varılmıştır. Çöküntü bölgelerinin toplum tarafında damgalanması, bu yerlerdeki suç oranlarının artmasına neden olduğu şeklinde bir sonuç ortaya koyulabilir. Boran'ın yaptığı çalışmada emniyet güçleriyle gerçekleştirdiği görüşmede, görevliler suçluların genelde belirli bir bölgede toplandığı yorumunu yapmıştır. Yapılan çalışma, suçu işlemiş fakat cezaevine veya ıslahevlerine gönderilmemiş çocuklar ile ilgilidir. Bu çocukların tamamının kentlerde yaşadığı, yarısından fazlasının da çöküntü bölgeleri olarak nitelendirilen yerlerde ve tamamının Ankara'ya başka il veya ilçelerden göç etmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gölbaşı, 2007: 187-188).

Ülkemizde bu bölgelerde yaşayan çocukların günün büyük bir bölümünün evden dışarıda geçirdiğini, oyun oynamak amacıyla gruplaştıkları görülmektedir. Aynı zamanda bu gruplaşmalarla birlikte çocukların olumsuz tutum ve davranışları edindiği ifade edilmektedir. Bunların yanı sıra göç veya başka nedenlerden dolayı buraya taşınan bireyler bir önceki yaşadıkları yerin alışkanlıklarını devam ettirme arayışına girmektedir. Bu durum ise kentsel değerler ve kendi değerlerinin çatışması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu çatışma sonucunda ülkemizde de görüldüğü gibi iki kültür arasında çatışma olduğu görülmüştür. Bu durum toplumsal düzende bozulma olmasına neden olmaktadır. Özellikle yeni nesile bakıldığında, ne kendi değerlerine, ne de kentsel değerlere bağlı oldukları görülmektedir. Bu durum toplumda bozulma olmasını ve toplumsal çözülmenin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu sonuçlar ülkemizde kentlerdeki suç oranlarının artmakta olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda mala karşı işlenen suçların kentlerde daha yoğun görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır (Gölbaşı, 2007: 188).

Gecekondu bölgeleri ve çöküntü bölgelerinin birbirinden ayrıştırılması gerektiği vurgulanmıştır. Gecekondu bölgelerinin kendi içinde değişkenlik gösterdiği ifade

edilmektedir. Buralarda alt-orta tabakada kendisine yer bulabilmektedir aynı zamanda dar gelirli bireylerde gecekondu ikamet edebilmektedir. Aynı zamanda mezhep farklılıkları gibi değişkenliklerinde bu bölgelerde yaygın olduğu dile getirilmektedir. Çöküntü bölgeleri ve alt orta grubun konut bölgesinin ikisi de gecekondu bölgelerinde yer alsada birbirinden farklı karakterlere sahiptir. İkisi karşılaştırıldığında çöküntü bölgelerinde suç oranlarının çok daha fazla olduğu görülmektedir. Binalar biçimsel olarak her biri aynı olduğundan dolayı kentlerde yaşayan kişiler ve yetkili kişiler gecekondu bölgelerine aynı bakma eğilimini göstermektedir. Aslında gecekondulaşmanın belirli bir kuralsızlık ve yabancılaşmayı üretmediğini, diğer toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de de kentleşme sürecinde toplum yapısının kendisine özel mekanizma gerçekleştirdiğini dile getirmektedir (Kıray, 1984: 99-101).

Kentlerdeki işgücü yapılarının değişmemiş olması, kentleşme hızının artışının milli gelir artışından çok daha hızlı olması, kentlere göç eden bireylerin kırsal alanlardaki değerlerinden kopamaması ve o değerleri kentlere de taşıma isteği bunun sonucunda bu bireylerin işlevsel olarak değişimi başaramamasına neden olmuştur. Kentleşmeyle birlikte ülkemizde heterojen bir yapının oluşması, bu durumda kültürel çatışmayı tetiklemesi, toplumdaki denetim mekanizmasının azalması ve dayanışma gücünün azalması, ortaya çıkan çatışma gruplarının kendilerine yeni çıkar grupları oluşturması ülkemizde özellikle kentlerdeki suç oranlarının artmasının nedenleri arasında görülmektedir. Ülkemizdeki kentlerde fonksiyonel bir değişimin olmamasından dolayı burarlarda eski yaşam biçimleri devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Eski toplumsal yapının ve cemaatçi toplum unsurlarının hala devam etmesi, kırsal alandan ayrı bir yaşam biçiminin olmadığını göstermektedir (Özek, 1973: 17-55).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Suç olgusuna bakıldığında, salt bir sebebe bağlı olarak değerlendirilemeyecek kadar karışık bir yapıya sahiptir. Fakat kentleşmenin normal seyrinde ilerleyememesi, sağlıklı bir biçimde kentleşme sürecinin devam edememesi suçu etkileyen en önemli faktörler arasında gösterilmektedir. Kent nüfusunun hızlı bir biçimde artması, kentlerde güvenlik sorununu da beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda yoğun göçler, bunun sonucunda da kentlere göç eden insanların diledikleri yaşamları kentlerde bulamaması, kentlerde suç oranlarının artmasına neden olmuştur. Artan suç oranları ile birlikte kentler düzensizliğin ve güvenli olmayan bir

mekân olma niteliğine sahip olmaya başlamıştır. Özellikle kentlerin belirli bölgelerinde toplanan kırdan göç eden bireyler, suç oranlarının artmasına neden olan faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Kentlerde ortaya çıkan bu yeni mahalleler suç unsurlarının daha yoğun yaşandığı mekânlar olarak değerlendirilmektedir.

Kentleşme ile suç arasındaki ilişkiye bakıldığında genel olarak kentleşmenin suçluluğu artırdığı yönünde bir düşünce olduğu belirtilmiştir. Düzensiz kentleşme ile birlikte ortaya çıkan işsizlik, hizmetlerde yaşanmış olan eksiklikler kentlerde suç oranlarının artmasındaki önemli faktörlerden bazıları olarak nitelendirilmektedir. Bunların yanı sıra küresel anlamda uygulanmakta olan neo-liberal politikalar kentteki bireyleri ayırıcı bir görev üstlenmiştir. Neo-liberal politikaların oluşturduğu sınıflı toplum biçimi, toplumda bireylerin ve farklı grupların ayrışmasına neden olmuş ve bu gruplar arasında çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle kırsal alanlardan kentlere göç eden, neo-liberal politikardan olumsuz etkilenen bireylerin kentlerde suça daha fazla eğilimli olduğu ve aynı zamanda kentlerde yalnızlaştığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bunların yanı sıra gecekondular ve çöküntü bölgelerinin toplumun diğer kesimi tarafından dışlanarak mekânsal dalgalanmaya maruz kalması, burada yaşayan insanların kendilerini dışlanmış hissetmesine neden olmuş bu durum da bölgedeki suç oranlarının artışına zemin hazırlamıştır. Bunun sonucu olarak da kenar mahallelerde yaşayan bireyler daha fazla suça eğilimli hale gelmeye başlamıştır.

Kentlerde suç oranlarını azaltabilmek adına bazı önlemler alınabilir. Bunlardan en önemli faktör ülke genelinde yatırımların düzenli bir şekilde yapılmasıdır. Ülkenin bütün bölgelerine, bireylerin çalışabileceği istihdam alanlarının açılması ülke içinde göçleri asgari seviyeye çekecektir. Böylelikle göçler en az seviyeye inecek ve kentler aşırı nüfus artışına maruz kalmamış olacaktır. Kırsalda da kendisine iş bulabileceğini düşünen birey hem huzurlu, mutlu olacak hem de bulunduğu yerden göç etmek durumunda kalmayacaktır. Bunun sonucunda da ülke genelinde nüfus yoğunluğu bütün kentlerde ve kırsallarda daha dengeli bir hal almış olacaktır. Bu sonuç da suç oranlarını kentler başta olmak üzere ülke genelinde azalmanın önünü açacaktır.

Suç oranlarını azaltabilecek başka bir çözüm önerisi ise, kentlerin bütüncül bir yapı haline gelmesinin sağlanmasıdır. Özellikle neo-liberal politikalar sonrasında bireylerin olduğu gibi kentlerinde sınıfsal ayrışma içine girmesi, bireyler arasındaki ayrışmayı azami hale getirmektedir. Bunu engelleyebilmek adına kentlerin dizaynını bütüncül hale getirmek önem taşımaktadır. Öncelikle kentlerdeki

mekânsal ayrışmanın giderilebilmesi gerekmektedir. Kentlerde oluşan fiziksel farklılıkların giderilmesi ve sonrasında kentlerin bütün bölgelerine ulaşım, eğitim, sağlık ve bunlar gibi bireylerin günlük yaşamda ihtiyaçlarını karşılayacak niteliğe sahip olması gerekmektedir. Sınıfsal farklılığın minimum seviyeye indirilmesiyle kentlerde suç oranlarının azalacağı düşünülmektedir.

Kentlerde ortaya çıkan suç oranlarının azaltılabilmesi için çöküntü bölgeleri ve gecekondu olarak nitelendirilen yerlerde ikamet eden bireylerin kent kültürüne olan uyumunu maksimum ölçüde başarabilmesine yardımcı olmaktır. Kent kültürüne uyum sağlamak zorluk çeken bu bireyler, sonrasında suça eğilimli hale gelmeye başlamaktadır. Bunun önüne geçebilmek adına bu bireylerin kent kültürüne uyumunu sağlamak önem kazanmaktadır. Bununla birlikte bu süreç içinde burada yaşayan bireylerin çocuklarının okula gitme durumuna önem verilmeli, takibinin titizlikle yapılması gereklidir. Çünkü bu bölgelerde oturan bireylerin çocuklarını da okula devam oranının az olduğu, okula devam etmeyen çocukların dışarıda suça daha eğilimli halde olduğu düşünüldüğünde, okul takibinin bu süreçte önemli rol oynadığı söylenebilir. Aynı zamanda aile içindeki diğer bireyler içinde halk eğitim gibi hizmet içi eğitim olanakları oluşturulmalı, yine bu bölgelerde yerel yönetici unsurlar eşliğinde sportif faaliyetler cazip hale getirilmeli, böylelikle kenar mahalle, banliyö olarak nitelendirilen bölgelerde yaşayan bireylerde sosyal aktiviteler eşliğinde çevresiyle uyumu sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Aksoy, Erman (2007) “Suç ve Güvenli Kent Yaklaşımı” TMMOB Mimarlar Odası Dergisi, Bülten 55- Kasım-Aralık, 11-16.

Aktaş, Gözen Güner (2005), “Rekreasyon Anlayışındaki Değişimler ve Çağdaş Sosyal Mekânlardaki Sonuçları”, Çağdaş Kent Yaşamında Mekân Sorunları, 1. Baskı (85-100), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Alver, Köksal (2017), Kent İmgesi, Kent Sosyolojisi, 11-35, Çizgi Kitabevi, Konya.

Atak, Metin (2016), Türkiye’de İç Göç Akımları, Bu Göçlerin Emniyet ve Asayişe Etkileri ve Göçlere Karşı Kolluk Kuvvetlerinin Alabileceği Tedbirler, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Avrasya Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydemir, Nermin (2008), <http://slaciner.blogspot.com/2008/06/arpk-kentleme-su-ilikisi.html>.

Aytaç, Ömer (2013), “Kent Mekânları ve Kimlik/Farklılık Sorunu”, İdeal-kent Dergisi, 9, 138-169.

Aytaç, Ömer (2017), “Kent, Metropol ve Değişen Yer/Mekân İmajları”, Mukaddime Dergisi, 8(1), 1-23.

Bal, Hüseyin (2004), Çocuk Suçluluğu, Fakülte Kitabevi, Isparta.

Balaban, Osman (2013), Neoliberal Yeniden Yapılanmanın Türkiye Kentleşmesine Bir Diğer Armağanı: Kentsel Dönüşümde Güncelin Gerisinde Kalmak, Editör Tan, Pelin ve Çavdar, Ayşe, Sel Yayın Dağıtım, 51-80, İstanbul.

Balcıoğlu, İbrahim (2002), Suç, Göç ve Çocuklar, www.kriminoloji.com.

Coşkun, Abdulkadir (2007), “Kentleşmenin Sosyal Düzene Etkileri”, Yerel Siyaset Dergisi, 18.

Çıkrıkçı, İlker (2005), “Sosyal Çevrelerde İç ve Dış Mekân Etkileşim Süreçleri”, Çağdaş Kent Yaşamında Mekân Sorunları, (47-63), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Çınar, Aliye (2013), Modernizm, Kent ve Toplum, Emin Yayınları, Bursa.

Değerli, Mustafa (2023), Suç ve Kentleşme İlişkisi Bağlamında Suçlulukla Mücadele Tokat ve Erbaa Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi- Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Demirbaş, Timur (2005), Kriminoloji, Seçkin Yayınları, Ankara.

Dönmezer, Sulhi (1981), Kriminoloji, Fakülteler Matbası, İstanbul.

Erol, Metin (1997), Kentsel Bütünleşme Üzerine Köy-Kent Farklılaşması ve Aile Kurumunun Etkileri: Sivas Örneği, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, T.C. Başbakanlık D.İ.E. Yayınları, 390, Ankara.

Es, Muharrem ve Ateş Hamza (2004), “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 48, 205-248.

Gökulu, Gökhan (2020), “Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 24, 1, 209-226.

Gölbaşı, Serkan (2007), Kentleşme ve Suç: İstanbul’un Kentleşme Süreci ile Suçluluk Arasındaki İlişkinin Kuramsal Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürbüz, Davut (2015), “Türkiye’de Kentleşme Sürecinde Çöküntü Bölgesi ve Suç İlişkisi: Hacıbayram Mahallesi Örneği”, Akademik Bakış Dergisi, 47, 1-15.

Işık, Şevket (2005), “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri”, Ege Coğrafya Dergisi, 14, 57-71.

İbn-i Haldun (1997), Mukaddime 1, (Çev. Zakir Kadiri Ugan), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Karasu, Mithat Arman (2008), “Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 57, 4, 255-281.

Keleş, Ruşen (1994), “Kent ve Çevre Haklarının Korunması Üzerine Gözlemler”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 49, 3, 275-281.

Kıray, Mübeccel (1984), Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası, İletişim Yayınları.

Kirman, Mehmet Ali (2004), Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü, Rağbet Yayınları, İstanbul.

Lefebvre, Henri (2017), Kentsel Devrim, (Çev. Selim Sezer), 7. Baskı, Sel Yayınları, İstanbul.

Mai, Ulrich (2016), “Doğu Alman Kentlerinde Kültür Şoku ve Kimlik Bunalımı”, Mekân, Kültür, İktidar, (107-115), 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Niray, Nasır (2002), “Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, 1-27.

Özek, Çetin (1974), “Türkiye’de Şehirleşmenin Ana Nitelikleri ve Ceza Adaleti Yönünden Yol Açabileceği Sorunlar”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 39, 1-4, 77-144.

Özen, Büşra (2023), Kentlerde Suç ve Suç Korkusunun Azaltılmasında Çevresel Tasarım İlkelerinin Uygulanması: Kocaeli Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi-Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü.

Özer, İnan (2004) Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Ekin Kitabevi.

Özyurt, Cevat (2007), ‘Durkheim Sosyolojisinde Ahlâki Kontrol Sorunu’, Değerler Eğitimi Dergisi, 5, 95-121.

Özyurt, Cevat (2007), “Durkheim Sosyolojisinde Ahlâki Kontrol Sorunu”, Değerler Eğitimi Dergisi, 5, 95-121.

Sağlam, Serdar (2006), “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”, Hacettepe Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi, 5, 33-44.

Sombart, Werner (2013), Aşk, Lüks ve Kapitalizm, (Çev. Necati Aça), 2. Baskı, Pharmakon Yayınları, Ankara.

Şahin, Yusuf (2019), Kentleşme Politikası, Ekin Kitabevi.

Turan M.Tayfun, Beşirli Aslı (2008), “Kentleşme sürecinin ruh sağlığı üzerine etkileri”,

Tümtaş, Mim Sertaç (2012), Kent, Mekân ve Ayrışma, Detay Yayınları, Ankara.

Uçar Altınışik, Harika (2023), “Kent ve Suç İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme” Adli Bilimler ve Suç Araştırmaları Dergisi, 5,1, 37-50.

Urry, John (1999), Mekânları Tüketmek, (Çev. Rahmi G. Ögdül), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Uslu, Emrah (2011), Sosyo-Ekonomik Bir Olgu Olarak Kentsel Suç; Bakırköy ve Küçükçekmece Örnekleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Weber, Max (2000), “Şehrin Doğası”, Şehir ve Cemiyet, (101-130), İz Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, Nail (2004), “Farklılaştırıcı ve Ayrıştırıcı Bir Mekanizma Olarak Kentleşme” Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 48, 249-267.